

Ex Lib. L. L. L.

HADRIANI

TT. S. CHRYSOGONI

S. R. E. PRESB.

CARD. BOTOIEN.

DE SERMONE LATINO,
& modis Latinè loquendi liber:

Nunc demum sua integritati & pristino nitore redditus:

Eiusdem venatio ad Ascaniam Cardinalem.

Item iter Iulij II. Pontificis Romani.

Cum Indice locupletissimo, quo quidem hi modi Latinè loquendi, Italicis elocutionibus ab Horatio Tuscanel-la, & Gallicis à Gabriele Chapuisio Gallo, illustrati, conspiciuntur.

LVGDVN1,
Apud Ioannam Iacobi Iuntæ F. ^{ac}

1 5 8 1.

AUGUSTINO

AMADEO VIRO

MAG. DOCTIS-
SIMO QVE.

HORATIVS TVSCANELLA.

ROMANÆ lingue splendor ille,
qui perfectissimo Ciceronis seculo le-
ior illuxit; in tenebris tandiu delituit,
dum eas doctissimorum quædam lumi-
na ceperint detrudere. Tunc enim homines bellè, di-
uerse, appositè, & propriè scribebant, ac dicebant;
posteaq; deinceps, ineptè, inquinatè, ineleganter, &
barbarè dixere per diu, atq; sunt locuti. Huiusmodi
ergo multum ingenijs debemus; quæ in nos beneficia
tanta contulerunt; ut splendorem illum internoscere
eiusq; clarissimis vi radijs possimus. Plurimum ve-
rò HADRIANO Tit. S. Crisogoni S. R. E.
Card. Baton. Scriptori candidissimo, viroq; omni do-
ctrina, & virtute ornatissimo; quod nobis hunc au-
reum, verè inquam aureum libellum elargitus sit,
cuius auxilio bonarum litterarum thesauro frui li-
cet. Modos hos sæpè ac sæpius perscrutatus sum, ma-
ximè autem admiratus, utq; pueris essent apertiores;

A 2 italicis

Italici ipsos volui elocutionibus explicare. Id ad
 exitum huius operis conspiciendū trado, tibiq; A V-
 GVSTINE quicquid onerū, & laboris sustinui,
 singulari quadam animi propensione condono, tibi
 omnium doctrinarum studioso, tibi liberali doctrina
 politissimo: tibi in quo sunt plurimæ litteræ; nec eæ
 vulgares; sed interiores quedam & reconditæ: tibi
 humanissimo, rectissimis studijs; atq; artibus prædito:
 tibi suavisimis moribus cumulado: tibi illustri laude
 celebrato, illustriori tamen propediem celebrando.
 Mihi sese offerunt penè infinita, quæ te iurè in cœ-
 lum ferunt; sed illa ipsa silentio prætereo, alibi scri-
 pturus copiosè: prætereo quoque nobilissimæ familie
 tuæ originem, & viros illustres; in eius nanque histo-
 ria vniuersa hæc quàm diligentissimè complectar.
 Tu interim hanc meæ in te benevolentie significa-
 tionem non aspernaberis. Vale.

INDEX HADRIA- NI CARDINALIS DE MODIS LATI- nè loquendi.

A	Acceptus malè 59	Adhærescere 67
	Accipere hospitio. Ad iecere oculū 73	
	Bdo 62	ibid. Adire 68
	Abesse 72	Accipere vulnus Adungere, & acce- dere ibid.
	Abesse bi. 57	
	72	Accipere plagā 58 Ad manum est ali-
	Abhinc quādōque	Accipere cladē ibi. quid 127
	ablatiuo, quan-	Accipere beneficiū Ad pedes defilire
	dōq; accusatiuo 59	217
	iungi 56	Accipere iniuriam Ad rem facit 274
	Ab ineunte ætate 58	Adrepere 69
	110	Accipere conditio Adscribere 77
	Ab initio 74	nem 59 Adsum 66
	A principio ibi.	Accipere detrimē- Ad tempus 250
	Ablegare 53	tum ibi. Ad verbum, ad vñ
	Ab sit verbo inui-	Accipere dolorem 72
	dia 72	ibid. Aduersaria 64
	Abque 115	Acquiescere 66 Aduersus animi
	Abstinerere manus, Acta ætas 109	sententiam 108
	& continere 180	Acutum 75 Adulta ætas 119
	Accedere 69	Adeo 51 Adult. ibid.
	Acceptum referre, Ad diem 166	Aedificare nauem
	expensum refer-	Ad exemplum 139 105
	re 24	Ad extremum 75 Aeditimū, an ædi-
		A 3

INDEX

tuū sit dicendum	Amat vt cum ma-	B
27	xime	36
Aequē, & perinde,	Amabo	62
particula coniū-	Amplius	54
cta cum de, at-	Amplius particu-	78
que, vt, quā	la, cōiuncta no-	77
44	minatio accu-	78
Aequē absolute	45	Benē mane
Aēs alienum	124	Benē multi
Aetatem viuere	110	uo
Affecta ætas	109	Animaduertere
Affectus	64	Animi causa
Afferre pedem	178	Animō præfenti
Afferre manus	ibi.	76
Agere, ad præfcri-	Applico	69
ptum	76	Anteuertere
Agere ætatem	111	Appositè
Agere iniuriarū	76	A primo
Aggredior	68	A principio
Alienus	75	A proprio verborū
Alio cum particu-	significato nō re	89
la, ac	38	cedendum
Aliud ac	ibi.	Apuleium curiosi
Alius	ibi.	legunt
Item de alio cum	Aqua mihi hæret	ibi
particula atque	183	Cedere vita, Cede-
coniuncto	39	Arbitratu meo
Alius atque	ibi.	Arteria
Aliusmodi atque	Aspicio	61
ibi.	Aspirare	63
Allegare	52	Assequor
Alio verſum	26	Assignare
Aliquo verſum	ibi.	Astringo, & relaxo
Aliter particula, cū	269	Commodum
ac, atque coniun-	Assumo	245
cta	42	At
Alter	47	Atat
Alterum tātum	49	Atque
Alter, & vigesimus	Attrectare	76
ibi.	Attribuo	60
Alter quisquā	190	Attentare
Amo	65	Autem
		74
		Cōfectus ætate, 110
		Confer

INDEX

Conferre manus	104	nam	104
179	Dare ſe in viā	ibi.	Dij meliora
Conferre pedē	38	Dari fieri	268
Conferum	103	De	90
Conferentiſſimū	ibi.	Declamo	27
Conferum	ibi.	De die de nocte	Differtum
Conſirmare	89	182	Diffimilis cum
Conſcendere	83	Deducere ſignifi	Diffimulare
Conſentio	87	cat comitari, ſiue	105
Conſequor	85	domū perducere,	Discedere à perſo-
Condicere	87	quādoque de ra	na &c.
Contendo, & re-	tionē aliqua de-	tam, ſpiritum	95
mitto	269	mere, redigete, &	Dum
Contra particula	deinceps	98	99
cū ac, atque quā	Deferre nomē	109	E
coniuncta	43	Degere ætatē	111
Continere manus	Digitur vita	ibi.	Ecquæ
180	Deorſum verſum	Ecce tibi	112
Contraho, & dila-	267	Edere	118
to	269	Deponētia paſſiue	Edere annos
Conturbare	82	ſump	Edere cædem
Cornelius	Cete-	Deprecādi modus	Edere nomen
gus	18	211	Edere clamorē
Corrumpere	84	Deicere oculos	96
Crepare	90	De meliore nota	ritæ
Cum	80	105	Edere fortis
Cur	231	Deſcribere	101
D	Deſententia	108	Edere iudiciū
Dare auribus	Deſidere	272	Edere ignem
104	Deſpero, & deſpe-	diatorum	ibi.
Dare bibere	102	ror	243
Dare vitio crimini	Dicere legem	93	Edere iſus
95	Dicere ſortem	95	Edere ſpiritū
Dare legere	268	Dicere diem	94
Dare manus	17	Dicere ius	ibi.
Dare negotiū	104	Dicere ſententiam	Edere ſtragem
Dare pœnas	ibi.	95	Edere ſonos
Dare pignori	96	Dicere teſtimoniū	Edere oracula
Dare præſtare	263	91	Edere librum
Dare promiſſa	276	Dicet aliquis	96
Dare ſe in pedes	Dij faciant, pro vt	Eodem exemplo lit-	
		A 4	teras

INDEX

teras accipere Excipere 121 Facere manū ibid.
 69 Exhalare crapulā Facere vellaturam
 Edignitate 57 112 136
 Edirissimum 20 Exempli causa 74 Facere eodem ibi.
 Edormire 112 Execrandi modus Facere vota ibid.
 Efferre pedem 138 183 Facere insidias ibi.
 Eloquentia omniū Exigere etatē 111 Facere fumus ibi.
 regina cōtabuit Eximere 124 Facere reum ibid.
 23 Expensum ferre 34 Facere mentionem
 Eloquentiā peritu- Experiens vir 275 ibid.
 ram Cicero prę- Ex re tua 137 Facere scelus 127
 dixit 21 Ex sententia 108 Facere conuitium
 Ennius 18 Extra 115 130
 Eo loci, quo loci Extra locum 106 Facere iudicatum
 149 Extrahere diem, In 136
 Aequi, boniq; fa- dicitum 122 Facere sperata ibi.
 cio 124 Exigere noīa 197 Facere vindemiam
 Es 105 Ex usu 111 ibi.
 Esse habere 268 F Facere semē ē 127
 Esse curę aut volu- Facere officium Facere iusta 112
 prati 106 133 Facere copiam ibi.
 Esse malo 113 Facere mecum, fa- Facere medicinam
 Esse bono ibid. cere secum, face- ibid.
 Esse numero ibid. re nobiscū, vna Facere iudiciū ibi.
 Aestimare litē 114 facere ibid. Facere autoritatē
 Aestimare capitis Facere versus 134 ibid.
 ibid. Facere sumptū ib. Facere lucrū ibid.
 Est quod 110 Facere vitium ibi Facere coniecturā
 Etiam 123 Facere iniuriā ibi. ibid.
 Etiam num 273 Facere imperiū ibi. Facere rem diuinā
 Etiam nunc 270 Facere contumeliā 133
 Etiam tum 273 135 Facere furtum ibi.
 Huello 114 Facere modos ibi. Facere rem ibid.
 Ex 91 Facere gratum ibi. Facere verbum, &
 Exacta 106 Facere sacrificium verba 131
 Exacta etate 109 128 Facere scriptū 120
 Ex animo 108 Facere turbas 131 Facere stipēdia 128
 Ex audio 117 Facere potestatem Facere pręlium 135
 Excepto 113 135 Facere testamentū
 Excludi tempore Facere argentariū ibi.
 107 ibid. Facere dolorē 129
 Facere

INDEX

Facere iter 130 Germanus ibid. Iam ā principio, iā
 Facere flagitiū 127 Gratulari 142 inde vsque ā pue
 Facere iratum ibi. Grauatē aduerbiū ro, iam ā puero, ā
 Facere ludos 129 ibid. pueris, vsque ā
 Fac esse, pro quo Gracia inops ver- pueris, & ā pue-
 barbari dicūt, po- borum 26 ro, iam inde ab
 namus quod ita H Ateo dictum inde vsque ā pue
 sit 125 H Ateo dicere ibid. Iam nunc, iam tum
 Facere promissum 146
 130 Habere fidem 128 Habere honorem 173
 Facere fidem 128 Habere heredes 137 142 Id etatis 148
 Facere heredes 137 142 Id temporis: per tē
 Facere periculum Habere quęstui, ha- bere honori 273 pus 148
 129 Habere senatū 143 Id ē enim ac, atque
 Facere delicias 127 Habere numer. 113 coniuncta 46
 Facere res alienum Habere in oculis Ille alter 47
 130 Imperfecta loquē-
 Facere castra 128 126 di etas 23
 Facere dānum 127 Hoc etatis, quid sit 149 Impingere 150
 Facere naufragiū etatis 149 Impressio ibid.
 130 Hoc me mouet Importunus 162
 Facere finem 128 275 In apertum profer
 Facere facinus 127 Hastenus 225 re 276
 Factus ad vnguem Homo Romanus, Incidit mihi 154
 139 homo gręcus, ho- In diem 164
 Facinoris, & scele- mo adolescens, In dies singulos ib.
 ris crimen 138 homo Italicus, Indormire 112
 Ferre, inferre, & re homo nouus, ho- Indicta causa 94
 ferre 37 mo consularis, Ineunte vere 110
 Ferre ad cōlū 126 &c. 143 Ineunte etate ibi.
 Ferre in oculis ibi. Homo valens 144 Infantia 150
 Firmus, & infirmus Honoris causa 74 Informare 158
 258 Habere sermonem Ingrauescente etā
 Fraus 139 143 te 110
 Frugi cū bono se- Habere iter ibid. In hunc diem, in
 pz positum 127 Habere fidem ibi. hanc horam 163
 G Hortēsius elegans Inijceremanus 188
 21 I Inire epulas 153
 G Audere in sinu 21 I Acere ad pedes Inire gratiam 151
 247 154 Inire rationem 152
 Gemor 86 A 5 In
 Generatim 241

INDEX

In loco. 160 Ire, agere. 268 Leua & sinistra 177
In manum conuenire. 67 Licet 172
In manibus, inter lubeo te bene va- 175
manus 175 lere 159 175
In manu 176 Iurare conceptis Lingua nuncupa-
In manus dare &c. verbis 149 re 174
Initio 74 Iurare in verba Primus latine scri-
In militem, in capi. ibid. pfit 17
ta, in naues. 266 Iure tuo, Iure meo Loci, & cæli graui-
In primam diem in 154 tas 87
primam horam Iuxta particula, cū Locus Plauti eno-
ibid. ac, atque, mecum, datus 18
In paucos dies 165 te, quinque cum un Longe 170
In parrem particu- 176 ita, & quando. Loquendi perfe-
la iuncta cum at- que absolute po- ita ætas 21
que 46 sita 46 M
In rem esse 157 Item, & ita 156 Agnus nume-
Instruere 155 Item particula, cū rus 186
In manibus est 176 ita 41 Male cadere ibid.
Inire pugnam, & Iterum 50 Male vertat ib.
prælium 153 L Martians Capel-
Insanus 241 la 25
Inire urbem 152 Abes 174 Maximus nume-
Inire consulum L Lapide quadra- rus 187
153 to edificare 168 Malè acceptus 59
Inire conuiuium Lapide struili, aut Manere in senten-
ibid. cementicio vel tia 108
Inire interregnum struili aut rude Maxime omnium
ibid. ratione ædificare 275
Inire numerum in- ibi. Mecum facere, se-
terfectorum ibi. Latinitas vera Vir- rum facere, vna
Insolens 268 gilianis tempori- facere, nobiscum
Integer 119 bus abolerere in facere 133
Intempus 250 cipiebat 20 Mea sententia 108
Intentare mortem Latinorum quatuor Medietas 27
153 tempora 16 Meis verbis 185
Interdium 193 Latine loqui 175 Meo, tuo, suo, reip.
Instat 154 Legare 53 nomine 187
Merito

INDEX

Merito te amo 183 nemo homo, ho. Nunc erat 195
Mihi aqua hæret 183 mo quisquam Nunquid Romam
183 189 velis: vel nun-
Metuo ne non 190 Nemo vnus, & quid me vis, &c.
Miles 219 nemo vnus vir. 193
Minus particula, ibid O
nominatiuo, ac- Ne plura, ne lon- Ob 199
cusatiuo & abla- gum faciam, ne Ob pro con-
tino iuncta 56 multis &c. 192 tra 206
Minimum 274 Ne viuiam. Ne va Obire prouinciam,
Minime omnium leam 195 obire fundos, obi-
175 Ne ea res sit mihi re sacra ibi.
Miscere 102 fraudi 139 Obtinere prouin-
Missum facere 187 Neue hoc neue il- ciam 199
Mittere subsidio lud 194 Obtingere prouin-
107 Nihil abest 251 ciam ibi.
Mittere sanguine Nihil ad Persium Offendere 201
184 193 Officij causa 73
Modice 187 Nihil est quod 120 Operam ludere
Modicum ibid. Nihil mihi longius 198
Modus agri 186 194 Operæ ibi.
Momentum 220 Nihil simul inuen- Opes 201
More maiorū 188 rum & perfectum Oportune cadere
Mouere me ibi. 17 77
Multa nocte, die Noctu 193 Optimus maximus
de nocte 182 Nomen facere 195 202
Multo mane 78 Nonina facere Os 198
Multo 171 196 P
N Nomina exigere Paganus 219
197 Per ac pariter par-
N Negatio 190 ter ibid. ticula coniuncta
Negatio sim- Non habeo quod Pars pro virili par-
pliciter posita si- te accusem 194 te 212
ne verbo metuo Non idem tibi, & Participia nomina
vereor timeo 194 mihi ibi. effecta 128
Nec caput, nec Non ites 192 Parum abest 251
pedes habere Non nemo 189 Paruo labore, siue
194 Noua fugienda 26 paruo negotio 211
Nemo 180 Nullo negotio 192 Pedibus stipendia
Nemo quisquam, Numerus vini 187 facere 218
Pedi

INDEX

Pedibus ire	217	Præscribo	214	Proximum, & vici-	
Peius odisse	219	Præsumere	244	num	207
Per fortunas per si	211	Prætereā	214	Prudens, & impru-	
dem	211	Præter sententiam	273	dens legum	273
Per ætatem	173	108	Punctum, momen-		
Perinde quasi	41	Præuertere	209	tum	220
Perinde, & æque	211	Primæ	211		
particula coniun	ibid.	Primas ferre	ibid.		
cta cum ac, atque	75	Primo	75		
vt, quam	ibid.	Primo quoque die	224		
Permanus	178	251	Qua de bruto ibi,		
Perpetuare	203	Primo quoque tē-	Quam	60	
Perpetuus	202	pore	ibid.	Quam dudum	227
Perscribere	222	primoribus labris,	Quā cūctissimè	234	
Percriptor	ibi.	vel primoribus	Quam mor	228	
Per tempus	150	digitis attingere,	Quamobrem	229	
Pertinere	208	sumere	217	Quā plurimis	234
Perruadere	213	Præcipitata ætas	75	Quapridem	227
Piissimus	27	110	Quantifacere	133	
Planum facere	216	Principio	75	Quapropter	229
Plena manu	180	Pro certo habere	Quare	ibi.	
Plus particula abla	274	Quatenus	225		
tio, accusatiuo	Prodere memoria	Quoquo versū	267		
& nominatiuo	216	Quaqua versum	ibid.		
iuncta	55	Pro eo particula	ibid.		
Ponere in lucro, &	cōiuncta cum at-	Quæ malum	229		
in lucris	210	que	46	Quid faceret aliud	
Post hominum me	Profitari	221	224		
moriam	184	Prouolui ad pedes	Quid illi fiet, quid		
Post homines na-	154	illi faciam	223		
tos	ibid.	Propinare	102	Quid illi factū est	
Post tempus	250	Pro se quisque v-	ibid.		
Præ	205	terque.	217	Quid quod	228
Præ manibus	178	Pro tempore, pro	Quisquam	233	
Præ manu dare ibi.	loco	211	Quisquā gentium		
Præire verba	215	Pro virili parte	212	262	
Præcipito	209	Proxime proprius	Quis vnus, quis-		
Præiudicare	206	213	quam vnus, quis		
Præstare culpā, do-	Proximè particula,	189	quam omnium.		
lum, & huiusmo	cum atque coniū	189			
di.	203	cta	44	Quod te oro	224
				Quod	

INDEX

Quod sine mole-	Satin saluz	248	Stultus	241	
itia tua fiat	216	Scienter	245	Sub	247
Quotannis, & sin-	Scribere mea	tua,	Sub tempus	ibid.	
gulis annis	167	sua manu, nō pro	Sub manu	ibi.	
Quorū	224	pria	236	Subscribere	238
Quotusquisque ib	Scriptura	245	Subscribere	cau-	
Quousque tādē	sectari	247	Sam	ibid.	
253	Secundum	243	Subscriptores	ibi.	
R	Secus particula. cū	Subsidere	232		
Roget aliquis	ac, atque, quā cō-	Sūmum minimum			
236	iuncta	41	274		
Recedere à condi-	Senectæ ætas	109	Sumo	244	
tione	120	Sententia desistere	Suo tempore	251	
Rationem habere	108	Suppetere	241		
145	Sernire auribus	Supersedere	241		
Redire in gratiam	248	Supra caput	ibid.		
235	Sexcenti	240	Sursum versum		
Referre in codi-	Siccus	239	267		
cem	64	Si dijs placet	248		
Renunciare	235	Sidonius	25		
Referre pedem	137	Similiter particula	T		
Refercio	103	cōiuncta cum ac,	Tandem	253	
Refertum	ibid.	atque, vt	40	Tantis per dum ibi.	
Relinquere præsi-	Similis ac dissimi-	276			
dio	107	lis particula, con	Tantum abest	251	
Resecare ad viuum	iūcta cum atque	Tempestas	252		
236	& ac ibid.	Tempestiuum cō-			
Residere	232	Singulis annis	167	uiuim	251
Respectus	236	Sortiri prouinciā	Tempus	249	
Respondere ad ro	20	Tendere iter	254		
gatum	235	Stare per me	241	Tendere manus	
Retusum	75	Statim, & confe-	181		
Roget quis, dicat	stūm particula,	Tentare attentare			
quis, petat quis	cum atque quā	253			
236	vt, coniuncta	44	Terra rudis	262	
S	Stilus	30	Terra desedit	232	
Saluere	246	Speciatim	141	Tollere manus, &	
Sapientia elo	Species genus	246	oculos	179	
quentiæ funda-	Spero, & speror	243	Tollere pedes	154	
mentum	28	Stomachari	240	Tollere manus	
Sarta tecta	249	Studeo	237	ibid.	
				Transuer	

INDEX

Transuersum vn-	Villa rudis, terra	mur	26
quem	254	rudis	262
Tribuo	69	Venire auxilio	107
V		Vertere vitio	95
Vacuus culpa		Verbi gratia	73
264		Verbi causa	ibi. 264
Valerudo infirma		Vicarius	266
258		Vicinus & proxi-	
Vbiterrarum	262	mus	207
Vbigenium ibi.		Viuitur vita	111
Vbiuis gentium		Viueret vitam	ibi.
ibid.		Viueret aetatem	
Vena	70	Vitae	110
Ve	256	Vir experiens, &	
Vel	261	expers	275
Venire haeredita-		Vnus aliquis	190
tem	265	Vno tempore	251
Venire in mentem		Vtroque versum	
illius temporis	267	Vitatis tutius vi-	
260			

F I N I S.

HADRIANVS CARDINALIS SANCTI CHRYSO-

goni, Carolo Principi
Hispaniarum sa-
lutem.

Consideranti mihi in hoc meo secessu,
Princeps maxime, genus Latine loquen-
di, quod circa magni Ciceronis tempora
positum nunc, candidum, naturali qua-
dam copia felicitateque prouenit: nihil
admirabilius videretur, quam eos autores,
viros illos quidem omni bonarum literarum artiumque
genere eruditos, vno propemodum modo, vnaque nati-
ua germanaque lingua locutos esse: priores, posterisque
ita longe ab illo candore abesse, ut non idem Latinus ser-
mo, sed aut omnino dissimilis, aliusque, aut prorsus mu-
tatus esse videatur, ut iure dicat Quis dicendi mutauimus
genus, & post pauca: Quid mutis? totus propemodum
mutatus est sermo. Festus, vero Pompeius, Latine, inquit, lo-
qui, a Latino dictum est: quae locutio adeo est versa, ut vix
vlla pars eius maneat innoxia. Cum autem mihi tantum
nunc oris sit, quantum antea negotiis solabar: & (quod
Deo acceptum refero) ab omni Reip. cura vacem, qua-
res maxime literis deditum animum iam inde a puero,
variis officiis, aut potius laboribus, et inuisque discurrere
erat, Latini sermonis non vulgares aut circulatorios lo-
cos, sed intimo eorum, quos dixi, autorum sacrario abdi-

ros & vetustate obrutos, eruere, & in lucem proferre curavi, ubique inscripsi, quem naturæ vis patrius auitusque splendor, & ineuntis feruor adolescentiæ, vt aliis animi corporisque dotibus, ita literis quoque ad spem summam culmenque & fastigium maximarum rerum excitat & abducit. Erat in animo prosequi cœptum iam pridem opus, sacros veteris instrumenti libros ex Hebræo ad verbum in Latinum sermonem vertendi Sed cum me procella temporis in Tridentinas rupes, quod Iudæi ob Simonis eadem ne adspirare quidem audent, detruferit, atque animus inquiet nihil agere non posset, hæc sum adgressus: quæ si gravitate, aut magnitudine paria non fuerint, vtilitate quidem vt arbitror, vt splendore tuo non minora reddentur. Sed ratio, & quædam operis similitudo exigere visa est, vt commentariolum alium, quem de sermone Latino nuper edideram, iis quæ postea de modis Latine loquendi collegi, quasi cuiusdam præfatiunculæ loco proponerem. Is autem erat huiusmodi:

Cum Bononiæ viri me aliquot eruditi officij causa conuenissent: commentaremurque inter nos, vt sit inter literarum studiosos, de Latini sermonis elegantia, audiremque eorum plerosque Apuleij, Sidonij, Capellæ, Fulgentij, non tam verbis, quam fortioribus scaturire, verbisque de industria promere, aliorum etiam autorum, quæ aut obsoleta nimis, aut noua, & omnino barbara viderentur, multa que ego liberè (vt soleo) contra eorum sermonis insolentiam non sine stomacho protulissem, id quæ eò animosius essem aggressus, quod viderem non tam paucorum ipsorum, qui mecum ita essent congressi, quam cæterorum ferè nostri temporis hominū, vnum atque eundem esse errorem: fore que breui, vt relicta vetere, veraque Latinitate, in aliam omnino linguam, & quasi barbaricam commigraremus. Ea omnia longiusculo tractata sermone & altiore repetita principio, perpetuæque oratione, idcirco colligere, ac literis mandare volui, vt qui hæc legerint, malorum autorum imitatione omissa, perfectos illos Latini candoris parètes agnoscant, studeant, amulentur. Sed iam quid cum illis egerimus, exponamus.

Quatuor propemodum post Romam conditam videntur Latinorum doctorum fuisse tempora, antiquissimum, antiquum, perfectum, imperfectum.

Antiquis

ANTIQUISSIMUM reperimus ab vrbe condita peruenisse usque ad Liuium Andronicum, interuallumque quatuordecim & quingentorum annorum fuisse Marcus Tullius in Bruto commemorat. Et Horat. primum hunc scriptorum fuisse significat, cum dicit. Habet hos, numeratque poetas. Ad nostrum tempus Liuij scriptoris ab quo. In quo quidem temporis interuallo fuisse per multos doctos, suspicari magis (vt inquit Cic.) quam intelligere possumus, cum nulla penitus eorum extant in literis monumenta, præter orationem Appij Cæci, & quasdam mortuorum laudationes, sicut in Originibus scriptum reliquit Cato.

ANTIQUVM verò tempus id dicemus, quod ab ipso Liuij usque ad ætatem Ciceronis inter fuit, quod quidem vix centum annos, vt ex ipso Cicerone colligitur excessit. In hoc autem temporis spacio, etsi quam plurimi doctissimi viri floruerunt, eos tamen horridioribus verbis vsos, & sine cultu, & verborum delectu locutos fuisse Ciceronis sequens ætas notauit, vt verum id esse appareat, quod dicitur. Nihil esse simul inuentum, & perfectum. Repertores enim fuerant, & quasi architecti latinitatis, vt præclare dicit Hora. lingua Catonis, & Enni, sermonem patrii ditauerit, & noua rerum nomina protulerit. Nam Liuium anno ipso ante Ennium docuisse fabulam, & Catonem Ennij fuisse æqualem scribit Cic. in Bruto, qui Liuium ineptè scripsisse testatur, dicens eum docuisse fabulam non satis dignam quæ iterum legeretur. Et de Ennio Ouid. de tristibus, Ennius ingenio maximus, arte rudis. Testificatur hoc ipsum Suetonius in libello de claris grammaticis, ijs verbis, Grammatica Romæ ne in vsu quidem olim nedum in honore fuit, nullo in liberalibus disciplinis vacante. Initium quoque eius mediocre extitit, siquidem antiquissimi doctorum quidam, & poetz, & semigræci erant, Liuium, & Ennium dico, quos vtraque lingua domi forisque docuisse aduocatum est. Catonis vero orationes, vt illis temporibus, valde Cicero in Bruto laudat. Addit tamen significare illas formam quandam ingenij, sed admodum impolitam, & planè rudem. Et paulopost Antiquior, inquit, est Catonis sermo, & quædam horridiora verba: ita enim tunc loquebantur.

B

Et

ADRIANVS CARDINALIS

Et eundem iam desitū legi testatur, cum ait Catonē verō quis nostrorū oratorū, qui quidē nunc sunt, legit? aut quis nouit omnino? Et subdit, nō ignorare se, nondū satis esse politū hūc, & quārēdū esse aliquid pfectius. Quo tēpore etiā fuit Cornelius Cæregus, quē Cicero primū fuisse eloquentem affirmat, Ennii testimonio, qui in annalibus suis sic de eo scripsit. Additur orator Cornel. suauiloquente ore. Cæteus. Paulō verō post fuerunt Neniū, Plaut Cæciliū, Pacuuius, Aëtius, C. Lælius, P. Scipio, Gracchi fratres, Sequola, L. Crassus, M. Antonius, Philippus, C. Cotta, & innumerī alij, quos etas Ciceronis modō pfectos, modō veteres, modō patres, interdum antiquos, aliquando superiores appellat. Quos quidem veteres nimis antiquē & pleraque durē locutos notauit Horatius, cum dicit.

*Si ceteres ita miratur, laudatque poetas,
Vt nihil anteferat, nihil illis comparet, errat,
Si quādam nimis antiquē, si pleraque durē
Discere credat eos, ignauē multa fatetur,
Et sapit, & mecum facit, & loue indicat aquo.*

Cicero quoque veterum illum sermonem se quoque improbare, ostendit, cum in Bruto dicit, Illius autem ætatis qui sermo fuerit, ex Neuianis scriptis colligi potest, & subdit, Cæciliū, & Pacuuiū malē locutos videmus. Hinc Quintili Aëtio, inquit, & Pacuuiū nitor: & summa in ex collendis operibus manus: magis videri potest temporibus, quā ipsis defuisse. Idem etiā dixit Lucretium non facere phrasim, id est corpus eloquentiæ, Martialis etiam de ijs ait. Aëtius, & quicquid Pacuuiusque, Vomunt. Et Cicero in Bruto Carbonis, & Gracchi habemus oratores, nondum satis splendidas verbis sed acutas, & subdit C. Gracchū de superioribus solū lego, manus tamē extrema nō accessit operibus eius, & p̄clare inchoat multa, perfecta non planē, Et iterum, L. Cotta cum verbis, cum etiā sono quasi subrustico persequeretur, atque imitabatur antiquitatem. Et in eodem. Curionis loci sanē inanes: Veruntamen nondum tritis nostrorum hominum auribus, nec erudita ciuitate tolerabilis. Et Quint. pueros monet, ne veterum admiratores

DE SERMONE LATINO.

tores sint dum sic præcepit. Nequis, pueros antiquitatis nimis admirator in Gracchorum, Catonisque, & aliorum similibus lectione durescere velit, sicut enim, horridi, & ieiuni. Tum autē quod quasi per gradus eloquentia ad perfectionem ascenderit testatur Cic. in eod. Bruto, cum dicit. Quæ fuerit ascensio, & quā in omnibus rebus difficilis optimi perfectio, atque absolutio, ex eo quod dicam æstimari potest. Et Paulō post, connumeratis aliquot oratoribus, qui senī iam Ennio successerant, subiungit. Iam enim erat quædam vnctior, & splendidior consuetudo loquendi, Et subdit. Sergius deinde Galba princeps ex latinis contulit orationi propria ornamenta. Videre licet alios deinde gradus cum idem Cicero subdit, L. Furius Pilus per benē loqui latinē putabatur, literatiusque quā ceteri, L. Sequola, Paulo etiam copiosior, & addit. Erat etiam Philippus in primis vt temporibus illis, Græcis literis institutus. Et in eodem Bruto, ad Gracchorum ætatem, laus eloquentiæ perfecta nondum fuit. Eloquentiæ autem veluti gradus, vt dixi, factos esse docet idem Cic. in Tusc. dicens. At contra oratorem celeriter complexi sumus, nec cum primō eruditum, aptum tamen ad dicendum, post autem eruditum. Nam, Galbam, Africanum, Lælium doctos fuisse memoriæ traditum est. Studiosum autem eum qui hos ætate anteibat, Catonem, post verō Lepidum Carbonem Gracchos, deinde ita magnos nostram ad ætatem vt non multam, aut nihil omnino Græcis cederetur. Et alibi, P. Scipio Latinē loquendo omnes superabat. Et iterum, Quinti Catuli non antiquo illo more, sed penē hoc nostro. Et Cic. in eodem Bruto notat ætatem ætati suæ proximam nondum perfectē locutam, dicens. Inferiores autem ætatis erat proximus L. Sisenna doctus vir, studijs optimis deditus, benē Latinē loquens. Huius omnis facultas ex historia ipsius perspicui potest. Qui cum facile omnes vincat superiores, indicat tamen quantum absit à summo: nam vsus est aliquando veteribus verbis, & ab vsu perfecto, & auribus eruditis remotis. Rectē enim loqui putabat esse, inuiscatē loqui. De ijs gradibus Quintilianus ita meminit. Fuerunt quædam genera dicendi conditione temporum horridiora, alioquin magnā

ADRIANVS CARDINALIS.

vim ingennij præferentia. Hinc sunt Lelij, Africani, Carones, Gracchi, mediam illam formam tenet L. Crassus Q. Hortensius, tum deinde efflorescit non multum inter se distantium huiusmodi oratorum ingens proventus. Sed Cornelius Tacitus de claris oratoribus hæc distinctam imperfectionem veterum notat ijs verbis. Quod ad Ser. Galbam, & C. Lelium attinet, & si quos alios antiquorum agitare non desistis, non exigit defensionem, cum fatear quædam eloquentiæ eorum, vt nascenti adhuc, nec satis adultæ defuisse. Sed hanc nimiam vetustatem Cicero omnino explodendam in Bruto monet. Sed nimia inquit vetustas nec habet eam quam quærimus summitatem, nec est sanè tolerabilis.

A CT E N V S de tempore antiquo, deinceps de perfecto dicemus. Cæsar, idem Cicero refert, rationem adhibens, consuetudinem prisce sermonis vitiosam, & corruptam, pura & incorrupta consuetudine emendabat, splendidam quandam minimèque veteratoriam rationem dicendi tenens, scripsitq; ad Ciceronem, de ratione latine loquendi, ac in primo libro dixit. Verborum delectum originem esse eloquentiæ, eiusque copiam principem, inuentoremq; Ciceronem esse. Quod affirmare videtur, & ipse Cicero dum in Bruto sic loquitur, Certè nos & boni aliquid attulimus iuuentuti, magnificentiùs quàm fuerit illud genus dicendi, & ornatiùs, & notuimus fortasse, quod veteres orationes post nostras non à me quidem (meis enim illas antepono) sed à plerisque legi sunt desitæ. Et subdit. Cum autem anno post ex Sicilia me recepissem, iam videbatur illud in me quicquid esset, esse perfectum & habere maturitatem quandam suam. Fuisse autem eandem perfectionem in plerisque Ciceronis aequalibus, testatur idem in eodem libro ubi connumeratis compluribus sui temporis oratoribus. Nec ulla, inquit, ætate vberior oratorum fœtus fuit. Et in eodem triginta annis mihi Crassus ætate præstabat. Quod ideo posui, vt dicendi prima maturitas in qua ætate exiitisset, posset notari, & intelligeretur iam ad summum penè esse perductam: vt eo nihil ferè quicquam addere possit. Et idem in in Tusculanis non solum perfectionem ætatis suæ testatur sed interituram breui

DE SERMONE LATINO.

21

breui eloquentiam prædicat. Oratorum, inquit, laus ita ducta ab humili venit ad summum, vt iam quod natura fert in omnibus rebus, ferè senescat, breuique tempore ad nihilum ventura videatur. De cuius ætatis perfectione, Cicero in quadam epistola ad Atticum de Tullioli filia loquens, Ego inquit, ijs temporibus tam eruditus quantum fieri poterit, illam cōsecrabo omni genere monumentorum. Et Horatius. Venimus ad summum fortunæ, pingimus, atque Psallimus, & luctamus Achius doctius vinctis. Et solinus de Augusto. loquens Quod tempus, inquit, ferè solum repertum est, quo plurimum, & arma cessarunt, & ingenia floruerunt. Et Plinius de naturali historia de M. Varrone loquens. In illa, inquit, ingeniorum, quæ tunc fuit multitudine. Et Horatius veterum ætatem carpens, & suam perfectam affirmans, de Lucilio sic scribit.

Si foret hoc nostram fato delapsus in eum.

Deteret sibi multa, recideret omnes, quod vltra

Perfectum trahetur, & in versu faciendo

Sepè caput scaberet, viuos & roderet vngues.

Et Quintilianus post quàm vt potuit, defendit Lucilium à nota Hortatij, qui eum fluere lurulentum dixerat, perfectiorem eo Horatium fatetur, cum dicit. Multo est tersior, ac purus magis Horatius. Hanc perfectionem idem Quintilianus dat Tibullo, dicens. Tersus atq; elegans videtur esse Tibullus, sunt qui Propertium malint. Et idem de Virgilio loquens, vt illi naturæ celestis atque immortalis cesserimus, ita curæ, & diligentia. Et subdit, Cæteri longè sequuntur. Et de Cicerone: Nec verò quod in quoque optimum fuit, studio consecutus est tantum, sed vt plurimas, aut potius omnes ex seipso virtutes extulit, immortalis illa ingenij, & beatissima vbertas, & subdit: vt non hominis nomen, sed eloquentiæ videatur. Et de Cæsare, quod perfectè loqueretur, Cicero in Bruto, Cæsar latine loquebatur elegantissimè, nec id solum domestica consuetudine, tamen vt esset perfecta illa benè loquendi laus, multis literis, & ijs quidem reconditis, & exquisitis summo studio, & diligentia est cōsecutus. Erat præterea Hortensius (vt inquit Cic.) verbo rum splendore elegans. Erant in L. Torquato plurimæ

B 3

literæ:

literarum non hæ vulgares, sed interiores, & reconditæ, & summa verborum gravitas, & elegantia. L. Domitius nulla quidem arte, sed Latine dicebat. Erat Pisoni verborum delectus elegans. In M. Claudio autem verbum nullum, aut durum, aut insolens, aut humile, aut in longius ductum. Marcellus lectis verbis utebatur. Quid plures huius ætatis comper præterea conquirere? quorum nomina vt doctissimorum virorum multis in locis connumerata comperire poterimus. Scripta autem cum sint vetustate deleta, nusquam reperimus, quin potius eius temporis ea proferamus, quorum monumenta quotidie in manibus versantur. Lege multorum epistolas, quæ inter Ciceronis epistolas leguntur, vt Seruij Sulpitij, M. Marcelli, Q. Metelli Celeris, Q. item Metellinepotis, P. Vantij, L. Lucci, M. Bithinij Curionis, M. Cælij, Dolobellæ, Gn. Placi, Galbæ, C. Asinij Pollionis, M. Lepidi, A. Cecinnæ, Decij Bruti, M. item Bruti, C. Cæsi, C. Marij, P. Lentuli, Trebonij, M. Catonis, C. Cæsaris, Gn. Pompeij, Q. Ciceronis filij, Cornelij Balbi, Oppij, Hircij quos, & penè infinitos alios eruditissimos viros florentissima hæc Ciceronis ætas effudit: dices in hac sola inesse succum illum, & quasi sanguinem incorruptæ Latinitatis, ac non fucatum, sed naturalem quendam eloquentiæ nitere candorem, pari propemodum ingenij felicitate, & verborum elegantia, vt si titulos dempseris, illas non facile à Ciceronis epistolis internoscas. Quod præclare Cornelius Tacitus de claris oratoribus comprobatur, cum dicit. Sicut apud nos Cicero quidem cæteros eorundem temporum disertos antecessit, sic Caluus, & Asinius, & Cæsar, & Brutus, iure prioribus, & sequentibus anteponuntur. Nec refert quod inter se specie differant, cum genere consentiant, at astrictior Caluus: numerosior Asinius, splendidior Cæsar, amarior Cælius, grauior Brutus, vehementior, & hac valentior Cicero, omnes tamen eandem sanctitatem eloquentiæ ferunt, vt si omnium pariter libros in manum sumpseris, fatearis quamuis in diuersis ingenijs, esse quandam iudicij ac voluminis similitudinem, & cognitionem.

S E D iam de imperfecto, & corrupto potius, ac vitioso tempore vt proposuimus, aliquid afferamus. Secuta

cuta post ætatem Ciceronis, alia doctorum ætas, satis vel eorum proprio testimonio indicauit, non solum quantum à cacumine, & fastigio præcedentis ætatis abfuerit, verum etiam mutato dicendi genere, & eloquentia omni prope in barbariem versa, ad imum celerius quidem quam ascenderat, properarit. Quod vt luce clarius videatur, pauca quæ ex multis, breuitatis causa, collegi, labellæ stilo veluti quodam inducto freno subnectam. Seneca in prologo primæ declamationis. Vt possitis, inquit, æstimare quantum quotidie ingenia decrescant, & nescio qua iniquitate, & ad malum pronitate naturæ, eloquentia se retrò tulerit. Quicquid habet Romana facundia, quod insolenti Græciæ aut opponat, aut præferat, circa Ciceronem effloruit. Omnia ingenia quæ lucem nostris studijs attulerunt, tunc nata sunt. In deterius quotidie data res est, vt ad summum perducta rursus ad infimum velocius quidem quam ascenderat, relabatur. Quod etiam affirmat, Statius in epistola Sylvarum suarum, dicens, Manlius certè Vopiscus vir eruditissimus, qui vindicat à situ literas iam penè fugientes. Et Quinti Dicendi, inquit, mutauimus genus, & vltà nobis quam oportebat indulgimus. Et alibi. Quid multa? totus prope mutatus est sermo. Et Diomedes grammaticus hanc literarum bonarum quasi ruinam testatur, cum dicit, Iniecit postera ætas manum, & veluti disciplinam pristini seculi, ita sermonem fastidire coepit, & noua veluti parturire verba. Et alibi quasi ante oculos ponit, non solum imperfectionem sui seculi, sed etiam nostri, dum ait, Quid quod nihil iam proprium placet, dum parum creditur disertum, quod alius dixerit? A corruptissimo quoque poetarum figuras, seu translationes mutamur, tum demum ingeniosi, si ad intelligendos nos opus sit ingenio. Et A. Gellius, Animaduertere est pleaque verborum Latinorum ex ea significatione, in qua nata sunt decessisse, vel aliam longè, vel in proximam, eamque decessionem fictam esse consuetudine, & inscitia temerè dicentium, quæ cuiusmodi sint non dedicerunt. Cornelius verò Tacitus in eo libello, quem de claris oratoribus scripsit, hæc omnia latius persequitur, cum in dialogo Maternum quærentem inducit, Exprime inquit, Maternæ causas, cur tantum ab eloquentia

eorum recessimus, cum præsertim centum viginti annos ab interitu Ciceronis in hunc diem effici ratio temporum collegerit. Et subdit. Quis enim ignorat eloquentiam, ac ceteras artes descivisse ab ista vetere gloria? non inopia hominum, sed desidia inuictus, & negligentia parentum, & inscitia præipientium, & obliuione moris antiqui. Quæ mala primùm in vrbe nata, mox per Italiã fusa, iam in prouincias manat. Quod adeo negligitur ab horum temporum disertis, ut in actionibus eorum, in quoque verborum quotidiani sermonis fœda, ac pudenda vitia deprehendantur. Et subdit, Ut in paucissimos sensus, & angustas sententias detrudant eloquentiã velut expulsam regno suo, ut quæ olim omnium artium, ut dicunt, pulcherrimo comitatu pectora implebat, nunc circumsisa, & amputata, sine apparatu, sine honore penè dixerim, sine igitur nitore, quasi vna ex sordidissimis artibus discatur. Ergo hanc primam, & præcipuam causam arbitramur, cur tantum ab eloquentia recessimus. Imperfectionem etiam fui temporis testatur Plinius. In Epistola: naturalis historiæ, cum libros suos resperfos esse affirmat plurimùm rerum, aut rusticis vocabulis, aut externis, imò barbaris, non sine honoris præfatione ponendis. Et ut per gradus ad summum ascenderat eloquentia, sic eam per gradus ad imum descendisse videamus, Macrobius etiam tempora sua hac imperfectione infecta significat, cum dicit, Peritum, impetratũque volumus: ut æqui bonique consulant, si in nostro sermone nativa Romani oris elegantia desideretur. Apuleius autem, quem nostri temporis magis curiosi quàm eruditi sequi, & emulari student, in principio operis sui Latinas literas ignorare fatetur. In vrbe, inquit, Latia aduena studiorum Quiritum, indigena sermonem, erumnali labore, nullo magistro præcunte aggressus excolui. En ecce præcatur veniam, si quid exotici, ac forensis sermonis rudis locutor effudero, iam hæc quidem ipsa vocis immutatio desultoriæ scientiæ stilo, quem accessimus responderet: Quis, rogo te, ferat non tam Apuleium, qui ut mali edificij dominus, se architectum non adhibuisse, ita literas, sine præceptore coluisse gloriatur, quàm aliquos esse, qui malint foetores, & quisquilias eius colligere, quàm verborum floribus perfectissime, Ciceronis atque,

tis, quam signauimus, inherere? Sed quid alij Apuleio similes, insequentium ætatum autores de seipsis & temporum suorum inscitia balbutiã videamus. Sidonius, de suis nugis. Talis est ordo, inquit, ut sine plurimis, nouisque verbis, quæ præfata pace plurimorum eloquentium specialiter tibi, & Complutonicis tuis nota sunt, nugæ ipsæ non valuerint expediti. Et alio in loco de liberalibus artibus agens ita loquitur. Virtutes artium istarum seculis potius præcis seculorum rector ingenuit, quæ per ætatem mundi iam senescentis lassatis veluti seminibus, emedullatæ, parum aliquid hoc tempore, atque id in paucis mirandum ac memorabile ostendant. Et alibi. Increbuit, inquit, multitudo desidioforum, ut nisi vel paucissimi meram Latialis linguæ proprietatem de truium barbarismorum rubigine vindicaueritis, eam breui abolitam desicemus. Et Fulgentius. Nostri, inquit temporis erummosa miseria non dicendi petit studium, sed viuendi stet ergastulum. Nec famæ assistendum poetiæ, sed fami consulendum domesticæ. Martianus verò Capella, Martianum filium nugas suas non ferentem introducit, dum in principio operis sui sic orditur. Dum crebrius istos Hymenæi versiculos, nescio quid inopinatũ intantumque moliens, respersum capillis albicantibus verticem, incrementisquæ lustratibus decuriarum, nugulas ineptas non perferens, Martianus interuenit. Quid de alijs aliarum ætatum hominibus dicam? quorum nonnulli etiam nostri temporis scriptores: cum quid scribere sunt aggressi, non solum bonorum verborum delectum neglexerunt, sed illud maxime studuerunt, ut vel veteratorum rubiginem, vel notorum autorum asperitatem suis scriptis admiscuisse, & similitudinem pessimi cuiusque & corruptissimi vltro appetisse videantur. Quod factum est, ut non solum proprietatem Romani sermonis, verum omnem penè illam suauitatem, & quasi salubritatem Latinæ dictionis amiserint, obliui hunc esse legendi fructum æmulari meliora, & quæ in alijs maxime probes, quæve inter optimi cuiusque & elegantissimi dicta mireris, in aliquem usum non sine venustate, atque luce, ac mūditiæ verborum cōcinna deriuatione cōuertere, sicut Cicero, &

eius ætatis candidissimi antores fecerunt, quamuis ad illud fastigium, illam summitatē, & propē diuinitatem, aspirare nemo possit. Illa enim sublimitas, quanquā imitabilis illa quidem videtur cupienti, nihil tamen est expectanti minus, audendum tamē, & ita adnitendum, vt quod assequi non possumus, imitari saltem voluisse videamur. Sed quoniam nihil nos præcipiendi causa dicere, neque magistri, sed æstimatores videri volumus: nec sermonem nunc tam informamus bonum: quā deterremus malum, quantum Cicero, & ea ætate Latinitatis principes noua verba vitauerint, vnde omnis Latine linguæ perniciēs comparata est, breuiter ostendamus. Cicero in oratore oratorem instruens ita præcipit. Ergo ille tenuis orator modo sit elegans, nec in faciendis verbis erit audax, & in transferendis verendus, & parcus, & in priscis, reliquisque ornamentis, & verborum, & sententiarum remissior. Quintilianus vero vsitatis, inquit, verbis tutius vtimur: noua non sine quodam periculo fingimus. Nam si recepta sunt modicam laudem afferunt, repudiata etiā in iocos exeunt. Audendum tamen, nanque, vt ait Cicero, etiam quæ primò dura visa sunt, vsu moliuntur: sed nobis non est concessa fictio nominum. Si quis autem dixerit idē nouanda esse nobis verba quod eorum penuria laboremus, audiat Ciceronem, qui de natura deorum ita loquitur. Quod illa quæ à Græcis acceperunt, Latine dici posse diffident. In quo genere tantum profecisse videmur, vt à Græcis ne verborum quidem copia vinceremur. Vt in Tusculanis. O verborum inops interdum, quibus abundare te semper putas Græcia. Et de finibus bonorum, & malorum, Sed ita sentio, & sæpe disserui, Latinam linguam non modò non inopem, vulgò putatur, sed locupletiore esse quā Græcam. Sed dicit aliquis parienda esse necessariò noua verba cum quid ex Græco vertendum sit, & minus occurrat verbum Latinum vsitatum. Sunt enim (vt inquit Cicero de finibus bonorum, & malorum) imponēda noua nouis reb. nomina. Sed ad hoc quasi respondere videtur A. Gellius cū dicit. Cū quid ex Græco, quod nō placeret, transferre voluissēs, hoc ego supersedi vertere, quia nouis, & inçōditis vocibus vtēdū esset, quas pati aures per info

insolēciam vix possent. Sed ipse idem Cic. qui dixit verba non parienda esse, imponēda quæ noua nouis reb. nomina vsuque molienda, quæ dura præ nouitate viderentur, quā abstinens illorum fuerit, quāue nouitate verborum vitauerit, infra ponemus. Cum in Bruto, Declamo verbum sui temporis nouum dicere vellet, Commentabar, inquit declamitans: sic enim nunc loquūtur. Et idem in libello de mundo, Vt in singulis, inquit, essent bona media, vix enim audeo dicere medietates, sed quæ si ita dixeris, ita intelligatur. Et in Philippicis M. Antonium notans, quod verbum nouum protulisset, ita dicit, Tu porrò ne pios quidem sed piissimos quæris, & quod verbum omnino nullum in lingua latina est, id propter tuam diuinam pietatem nouum induces. Varro autē de lingua Latina docet, antiquos etiam vitasse verba nimium noua, Extremum inquit, nouissimum quoque dici ceptum vulgò, quod mea memoria, vt Aelius Gallus, sic senes aliquando nimium nouum quod esset, vtabantur. Et A. Gellius. Quod à M. Varrone proloquium à M. Cicerone pronunciatum dictum est. Quo Cicero tamen vocabulo, tantisper vti se attestatus est, quoad melius inquit, inuenero. Quintilianus autem veriloquium, inquit ipse Cic. qui finxit reformidat. Et Ci. de finibus bonorum & malorum, quasi cum dolore dixit, vt ita dicam, indolentia. Varro de analogia verborum repertoires verborum nouorum damnat, ostendens ipsas aures nouitates has quodammodo respuere, cū dicit, Tantum inter duos sensus interesse volunt, vt oculis semper aliquas figuras suppellestilis nouas conquirant, contra aures expertas esse velint. Quotus quisque iam seruos habet priscis nominibus? quæ mulier suum instrumentum vestis, atque auri veteribus vocabulis appellat: sed inductis non tam irascendum, quā huiusce prauitatis patroni. Et idem Editimum dici oportere censet magis quam Aedituum, quod alterum sit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Sed pro eo à plerisque Aeditus dicitur, noua & commenticia vsurpatione. Quæ omnia cū ita sint, A. Gellius quasi de ijs sententiā ferens libro vndecimo, ita scriptum reliquit. Verbis vti aut nimis obsoletis, exculcatisque aut insolentibus, nouitatibusque duræ, & illepidæ,

pidæ, par esse delictum videtur. Sed molestius equidem, culpatusque esse arbitror, verba noua, incognita, inaudita dicere, quam inuulgata, & sordentia. Noua autem videri dico etiam ea, quæ sunt inusitata, & desita, tametsi sint vetusta. C. etiam Cæsar libro de analogia monuit, infrequens, atque insolens verbum tanquam scopulum fugiendum esse. Suetonius quoque de Augusto scribens, Genus eloquentiæ, inquit, securus est elegans, & temperatum, vitatis sententiarum ineptijs, etque inconcinnitate, & reconditorum verborum (vt ipse dicit) fœtoribus, præcipuamque curam dixit sensum animi, quam apertissime exprimere, Cæcæzelos autem, & antiquarios diuerso genere vitiosos, pari fastidio spreuit. Sed nec Tiberio parcit exoletas interdum, & reconditas voces aucupanti. M. quidem Antonium vt insanum increpat, quasi ea scriberet, quæ mirentur potius homines, quam intelligant. Sed opus est inquit, dare te operam, ne molestè scribas, aut loquaris. Quin Augustum. A. Gellius ab eloquentia, & latinitate laudat, dum dicit, Diuus etiã Augustus memoriarum veterum exequentissimus, linguæ Latinæ non nescius, munditiarum patris sui in sermonibus sectator. Et Cicero de oratore, præclare monet vitanda esse verba prisca, & à consuetudine sui temporis, quo perfectio sermōis vigeat, remota, cum dicit Sunt enim illi veteres, qui ornare nondum poterant ea, quæ dicebant, omnes propè præclare locuti quorum sermone assuesciti qui erunt, ne cupientes quidem poterunt loqui nisi Latinè. Neque tamen erit vitandum verbis ijs, quibus iam consuetudo nostra non vitur, nisi quando ornandi causa parcat. Sed vitatis ita poterit vitari, lectissimis, vt vitatur is, qui in veteribus erit scriptis studiosè, & multum volutatus; atque vt latinè loquamur, nō solum videndum est, vt & verba afferamus ea, quæ nemo iurè reprehendat. hæc Cic. Sed quanquam in omni re difficile est formam optimi exponere, quod aliud alijs videtur optimum (varia enim sunt iudicia, nec facilis explicatio, quæ forma excellat) dubitari tamen à rectè considerantibus nequaquam poterit, quin illa multorum nostri temporis insulitas, & insolentia, ac quædam (vt ita dicam) orationis insania, siccitas, inopia, à malorum lectione, & imitatione nascatur. Quare cum

fit

sit eloquentiæ, sicut reliquarum rerum fundamentum sapientia: vnde in poetica testatur Horatius, Scribendi rectè sapere est, & principium & fons: & in bonis omnia quæ summa sunt, iurè laudentur, verborum bonorum delectus est in primis sapienter habendus, idque facile assequemur, si delegerimus nostratiam, non peregrina, propria, non ineptè translata, vitata, nō noua, pura, non horrida, luminosa, non tenebrosa. Quod contingere certè nulli poterit nisi ei, qui autores diuine illius Ciceronis ætatis perlegerit. Sublimitas enim & magnificentia, & nitor, & autoritas ex optimis illis eius seculi autoribus tantummodò prouenit, ij soli locutionem emendatam, & Latinam originem, & quasi solum, ac fundamentum quoddam eloquentiæ posuerunt. Insequentium autem autorum lectio doctrinam quidem diuersarum rerum conferre poterit, elegantiam autem & nitorem non poterit: quin potius mixtura verborum, quibus illi vsi postea fuerunt, omnem propè florem in corrupti illius sermonis, quem quis ex optimorum lectione collegerit, breui quasi de manibus excutiet, barbarumque omnino reddet. Cum autem quicquid literis mandatur, id commendari omni eruditorem iudicio deceat: sitque decus hominis ingenium, ingenij verò eloquentia. nec tam præclarum scire latinè, quam turpè nescire: eniti, & toto (vt aiunt) pectore incumbere debemus, vt non vulgares literas, sed interiores, & perfectas verborum gravitatem, & elegantiam, nitorem, & candorem, atque veram denique Romani sermonis eloquentiam de perfectorum illorum quos connumeravi, autorum fontibus hauriamus: abiecta obsoleta, prisca nimium & vetusta priorum, nouaque omnia sequentium autorum fugiamus. Sed in hoc verborum delectu aurium quoque quoddam iudicium adhibendum est, quod non arte aliqua perpenditur, sed quodam quasi naturali sensu, prudentiaque percipitur. Cum verò ex verbis omnis conficiatur oratio, atque idcirco illustra verba ex optimo quoque id ætatis autore legenda sint, vt latina, & elegans surgat oratio, id quoque maximè obseruandum est, ne qua nimis elaborata concinnitas, lumen eloquentiæ potius extinguat, quam accendat. Remouendus erit igitur (vt ait Cic.) omnis insignis ornatus, nec calamit

stri

ſtri quidem adhibebuntur ſucati, etiã medicameſta cau-
doris, & ruboris omnia repellantur, elegantiã tantũ,
& mūditiã quærat, ſe. mo purus, & Latinus remaneat,
diluſcidus, luculentus, politus, planus: quid deceat circũ-
ſpiciatur. Omni enim pars orationis eſſe debet laudabi-
lis, ſicut verbum nullum niſi graue aut elegans excidat.
Cumque in omnibus, rebus videndum ſit, quatenus, ne
noſtra modum excedat oratio, vna, breuiſque Ciceronis
clauſula concludemus. Sic, inquit, modo is, quidicet, aut
ſcriber inſtitutus liberaliter, educatione, doctrinaque
puerili, & ſagret ſtudio, & à natura adiuuetur: & vniuer-
ſorum generum inſinitis diſceptionibus exercitatus,
ornatiſſimos ſcriptores, oratoresque ad imitandum co-
gnouerit, nã ille haud fanẽ, quemadmodũ verba ſtruat,
& illuminet à magiſtris iſtis requirer, ira facilẽ in rerum
abundantiã ad orationis ornamenta (duce natura ipſa,
ſi modo eſt exercitata) labetur, Hæc ille. Exercitatione
autem hæc omnia facile conſequemur. Stilus enim opti-
mus ſcribendi artifex, ſtructuram non inopem, non mi-
nutam, non interpunctam, ſed locupletem, numeroſam,
aptamque conficiet. Omiſſis igitur, & repudiatis nouitijs
iſtis, & ſemidoctis, qui ignobilia nimis, & ſordentia, no-
uata, fictaque verba de imperfectis autoribus eruer, &
in yſum latinæ linguæ introducere, ac veluti ciuitate do-
nare, & quaſi latinam coloniam deducere geſtiunt lite-
rarum oſtentione, inepti verius quàm glorioſi, elabo-
remus veluti apes lectiſſimis floribus inſidere. Proſequi
enim quod quiſque vnquam vel contemptiſſimorum
hominum dixerit, aut nimis miſeriæ eſt, aut certè ina-
nis iactantiæ, & detinet atque obruit ingenia, melius alijs
vacatura. Eruditionem vernaculam, ac plebeiam, & ver-
borum monſtra vitemus eorum hominum, qui inquina-
tẽ, & parum compoſitẽ miſcuſque elegantes ſcripſerunt,
quorum ita eſt confuſa oratio, ita perturbata, tantaque
inſolentia ac peruerſitate verborum plena, vt oratio,
quæ lumen rebus adhibere debet, obſcuritatem potiùs,
& tenebras afferat. Dum enim exquisitis, nouis que ver-
bis vti volunt, infantiffimi reperiuntur, qui cum emenda-
tores vſitati ſermonis eſſe velint, deterreri non poſſunt,
quo minus inuſitatis verbis vtantur, nihil aliud rectẽ, &
latinẽ loqui putantes, niſi nouẽ, & inuſitate loqui. Ver-
biſque

biſque improprijs gaudentes, redundantibus, obſcure,
ambiguïs, nouis, Græcanicis, quo magis eorum expur-
gandus eſt ſermo, fugiendaque barbaria: ediscenda de
Cicerone, & Ciceronis æqualibus vera Latinitas, quæ
nihil aliud eſt, niſi incorrupta loquendi obſeruatio ſecũ-
dam Romanam linguam. Cuius (vt dixi) licet veteres
illi, quos connumeravi quaſi genitores extiterint, eam
tamen, ſeculum illud Ciceronis emendauit, excoluit, ex-
poliuit. Sed ſatis ſit hoc admonendi, non docendi cauſa
dixiſſe, propter agreſtes quosdam, & indomitos certato-
res, qui cum imitari neſciant autores bonos, malos cau-
ſa nouitatis extollunt. Nec id vitio mihi dari debet. An
(vt ait Varro) reprehendus ſit, qui orationem minus
valentem propter malam conſuetudinem traducit in
meliorẽ? An cũ quis perperã conſueuerit quid facere in
ciuitate, non modo patiemur, ſed etiam pœna afficie-
mus? Idem, ſi quis perperam cõſueuerit dicere verbum,
non corrigemus, cum id fiat ſine pœna? adde quod per-
fugio literarum nihil gratius, nihil iucundius, nihil ho-
mine libero dignius inuenio: agitatio enim mentis in-
ſtituta ad agendum ſemper aliquid dignum viro, tantif-
per adquieſcit, dum in literarũ ſtudijs verſatur. Ea enim
vel diſcendo, vel ſcribendo aliter, in eaque ſcientiæ, &
cognitionis delectatione perfunditur, ſitque (vt ait M.
Varro) vt dum ita muſſitamus, pluribus horis viuamus:
quanquam ea demum ſola que dicenda eſt vita, quæ ſine
CHRISTO Deo non viuatur. Vale.

DE MODIS LATINE

LOQUENDI.

MIROR admodum post aureum illud Ciceronis seculum, plerosque doctissimos viros, qui ad nostram usque memoriam, multa eruditissime scripserunt, ne odoratos quidem esse tam suaves dicendi flosculos, qui passim fragrant, & enitescunt in lectione perfectissimorum autorum, quos quasi inuictissimos Heroas im mortalis illa, ac propè celestis Ciceronis ætas, veluti equus ille Troianus effudit, è quibus, ego (quod sine arrogancia dixerim) accurate, diligenterque, nonnullos collegi, ac propemodum in fasciculos manipulosque sigillatim, ac suo quenque loco disposui, quo & his literulis desiderium vrbis Romæ, à qua tot iam annos absum, lenirem, & simul vt bonarum literarum studiosis, ac posteritati vtcunque prodessem. Cum autem sint nonnulli, qui non modò elegantiam verborum, sed proprietatem ipsam & verum, ac natium dicendi succum nihil faciant, ad sensum verò solum respiciant, in eaque heresi ita hereant, atque tabescant, vt ad suam opinionem etiam leges per capillos attrahant repugnantes. Adducunt enim Vlpianum, de adimendis legatis, lege, Si quis. Sed melius est, inquit, sensum, quàm verba amplecti, & eundem de præscriptis verbis, lege, Natura rerum indutum, vt plura sint negotia, quàm vocabula, & Celsum de legibus, Scire leges, non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem habere, & Paulum de fundo instructo, lege, Cum de lanionis. Optimum ergo esse, Pedius ait, non propriam verborum significationem scrutari, sed in primis quid testator demonstrare voluerit. Idem non attendunt, id solum à Iurisconsultis præscribi, cum quid manifestè colligitur, aliud quem sensisse quàm dixisse, aut scripisse, quod præcipue in testa

testamentis vsu venire solet. In cæteris verò veluti capite sancitū esse, vt proprietates verborum, quibus singulis tota oratio conficitur, omnino obseruetur. Nam quis nescit proprietate verborum neglecta, quibus totum orationis corpus, velut quibusdam filis contextitur, orationem ipsam conturbari, incertamque & ambiguum reddi? Quam opinionem à legibus profectam, leges ipsæ aperte postea infirmant: vt Marcellus de legatis l. i. Non aliter inquit, à significatione verborum recedi oportet, quàm cum manifestum est, aliud sensisse testatorem. Et subdit: Cum plerumque abusuè loquantur, nec proprijs nominibus ac vocabulis semper vtantur. Et Celsus De supellectile legata, l. Labeo, §. ij. Non enim inquit, ex opinionibus singulorum, sed ex communi vsu nomina exaudiri debere, & subdit: Equidem non arbitror quenquam dicere, quod non sentiat: vt maxime nomine vsus sit, quo id appellari non solet. Et post Paulò: Non tamen à Seruio dissentio, non videri quempiam dixisse qui non suo nomine vsus sit. Et Paulus De rebus dubijs, l. iij. In ambiguo inquit, sermone non vtrumque dicimus, sed id duntaxat, quod volumus. Itaque qui aliud dicit, quàm vult: neque id dicit quod vox significat, quia nō vult neque id, quod vult, quia id non loquitur. Similiter sentire videtur Diodorus, cui Crona cognomentum fuit. Nullū, inquit, verbū est ambiguum, nec quisquā ambiguum dicit aut sentit, nec aliud dici videri debet, quàm quod se dicere sentitis, qui dicit. At cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti: obscure magis dictum, quàm ambiguum videri potest. Quare (vt in Bruto ait Cicero) cum confluerint in hanc urbem multi iniquitate loquentes ex diuersis locis, eò magis expurgandus est sermo, & adhibenda ratio, quæ mutari nō possit: nec vtendum prauissima consuetudinis regula. Nam cum eloquentia (vt ait Cicero de optimo genere oratorum) constet ex verbis & sententijs, perficiendum est vt purè, & emendatè loquētes, quod est Latine, verborū & propriorum, & translatorum elegantiam persequamur. Sed iam quod instat, agamus.

Quàm abstrusus, & quàm diu apud veteres veluti de industria latitanè modus hic dicendi à multis

non intellectus, à nullis ferè rectè observatus est? *Acceptum enim referre & expensum ferre*, nemo hactenus, quod sciam, rectè collegit. Quæ verba cum frequenter apud bonos auctores diuini illius Ciceronis ætatis legissem, collatis locis, & discussis, id videtur mihi esse acceptum referre, quod perverso loquendi modo dicunt, ponere ad introitum: expensum autem ferre id esse, quod corrupto sermone dicunt, Ponere ad exitum. Quod ut clariùs cognoscatur, loca ipsa, quæ collegi, ponere, & paulò altius repetere statui. Duxerant apud veteres tabulæ, ut etiam nunc sit: una accepti, altera expensi. Hæc postea mutato dicendi genere, ut in plerisque alijs, à multis tabulæ dati & accepti dictæ sunt. Sed nos optima, quæque verba Latina querendi censemus, barbaræ & noua relinquenda. Quod autem accepti & expensi tabulæ vocarentur, Cicero testatur pro Roscio Comædo: cum dicit: Tabulæ Fannius accepti & expensi profert suas. Et paulò post: Vtrum cætera nomina in codice accepti & expensi digesta habes, an non & ibidem: Non habere se hoc nomen in codice accepti & expensi: & in eodem: Quando sextertium CCC LIII. in codice accepti, & expensi non sunt, & subdit: Tum in codice acceptum & expensum esse debuit. Plautus in Mostel. Bene igitur ratio accepti atque expensi inter vos conuenit. Cicero in Verrem: Nunc ad sociorum tabulas accepti & expensi reuertamur. Cum autem scribebant in tabula accepti, se pecuniam ab Titio accepisse, Titio dicebant pecuniam acceptam referre: ubi verò in altera tabula notabant, se pecuniam Titio dedisse, Titio scribebant pecuniam expensam ferre. Declarat hoc Asconius Pedianus cum dicit: Quæstores urbani ætarium curabant, eiusque pecunias expensas & acceptas in tabulas publicas referre consueuerunt: ex quibus postea modus loquendi translatus est, ut cum quid officij in nos ab aliquo conferatur, id nos illi acceptum referre: contra, si quid ab eo aduersi accidat, improbitati illis expensum ferre dicamus, utrumque genus loquendi, quæ his subscripsimus, loca manifestius demonstrabunt.

Cicero pro Aulo Cecinna: Hæc emptione facta pecunia soluitur à Cæcennia, cuius rei putat iste ratione reddi non

non posse, quod ipse tabulas euerterit, se autem habere argentarij tabulas, in quibus sibi expensa pecunia lata sit, acceptaque relata: quasi id aliter fieri oportuerit, cum omnia ita facta essent, quemadmodum nos defendimus.

Idem in Verrem: Propter quod minus Dolabella Verri acceptum retulit, quam Verres illi expensum tulit. In eundem: Homo stultissime atque amentissime, tabulas cum conficeres, & cum extraordinaria pecunia crimen subterfugere velles, satis te elapsurum omni suspicionem arbitrare, si quibus pecunia credebas, ipsæ expensam non ferres, neque in tuas tabulas ullum nomen referres, cum totibi nominibus Curtij referrent, quid prodere tibi expensum illi non tulisset?

In eundem: Fœneratio erat eiusmodi, iudices, ut etiam hic quæstus huic cederet: num quas pecunias ferebat ipsæ expensas, quibus cum contrahiebat, aut scribat istius, aut Timarchidi, aut etiam ipsi isti referebat acceptas.

In eundem: Si mihi acceptum non retulisset, putabat se aliquid defensionis habiturum.

In eundem Verrem: Sexcenta milia accepta pupillo Malleolo retulit, Et subdit: Quando Chrysogono expensa lata sunt.

Ibidem: Tamen sextertia sexcenta millia cum accepta retulisset, sextertia quinque millia soluta non sunt.

Idem in Philippicis: Ego amplius sextertiorum ducentes acceptum hæreditatibus retulit.

Idem pro Roscio Comædo: Qui pecuniam expensam tulerunt, & subdit: Ille si non in illius huius expensum tulisset, non scripsisset. Et ut intelligatur acceptum referre, vel expensum ferre, id esse quod dixi, scribere videlicet quem debere, vel creditorem esse, etiam si pecunia data non esset, declarat Cicero in eodem Roscio, dicens: Hæc pecunia necesse est, aut data, aut expensa lata, aut stipulata sit. Datam non esse, Fannius confitetur: expensam latam non esse, codices Fannij confirmant: stipulatam non esse, taciturnitas testium concedit. Idem Rufo: Si mihi expensa ista sextertia centum tulisses. Idem Attico: Pro eo tibi præsentem pecuniam solui. Imperavi, ne tu expensam muneribus ferres. Et dem: videas enim unde nummi sint, mihi feras expen-

sum. Idem in Philippica: Quis vnquam in illo inuen-
tus est, qui Lucio Antonio mille nummum ferret ex-
pensum? Horatius:

Gratus Alexandro regi magno fuit ille
Chærilus: incultis qui versibus, & malè natis,
Rettulit acceptos regale numisma Philippos.

Iulianus De iure dotium, l. Tale stipulatione. Socer ge-
nero suo sic legauerat, *Lucio Titio filia mea nomine cen-
tum hæres meus dare damnas esto*. hanc pecuniam generum
petere debere, & exactam acceptam legatis referri.

Ulpianus ad Senatusconsultum Trebellianum, l. Mu-
lier. §. quare dicendum. Dicendum est, potius fructibus
hoc expensum ferendum, quàm fidei commissio.

Alfenus De manumissionibus, l. Seruus. Sed si inter-
ea, dum eum manumitteret, acceptum seruo retulisset:
videri peculij fuisse.

Floren. De pignoratitia actione, l. Cum & sortis no-
mine, & usurarum aliquid debetur, ab eo, qui sub pigno-
ribus pecuniam debet: quidquid ex venditione pigno-
rum recipietur, primùm usuris, quas iam tunc deberi cõ-
stat inde, si quid superest, sorti acceptum ferendum est.
Pomponius de peculio, l. Si mulier. Itẽ, si mulier credi-
tori viri fundum vendiderit, & tradiderit ea conditione,
vt emptor acceptam pecuniam viro referat.

Papinianus, Qui potiores, l. Siprior: vt primam tantum
pecuniam expensam ferat.

Titus Liuius ab vrbe condita: Homines propè ecce.
produxisse dicitur, quibus scõnore expensas pecunias
tulisset.

Labeo de legatis, l. Qui concubinam. Quod acceptum
in tabulis suis ex ea hæreditate retulisset.

Hircius in comment. Pecuniarum locupletibus impera-
bantur, quas Longinus sibi expensas ferri non tantum
patiebatur, sed etiam cogebat.

Ibidem: Sanatis vulneribus accersit omnes, qui sibi
pecunias expensas tulerant, acceptasque eas iubet refer-
ri, quibus parum videbatur imposuisse oneris, ampliorẽ
pecuniam imperat.

Ibidem: Sibi quod rapuerant, acceptum referrebant:
quod intercederat, aut erat interpolatum, Cassio assi-
gnabant. Lique ergo quod dixi, Acceptum referre,

id

id esse quod in orationibus, in tabula videlicet accepti
describatur, vel solum esse ab aliquo, vel pro solu-
tione admissum: & id esse ferre expensum, quod in ta-
bula expensum notabatur quem debere stipulata pecunia
vel alia re contracta: & vt notis sæculo nostro verbis vi-
tar: Acceptum referre, erat ad introitum, quem facere
creditorum: & expensum ferre, erat ad exitum facere
debitorem. Quod declarat etiam Asconius Pedia-
nus, cum dicit: Expensum ferre, est scribere te pecu-
niam dedisse.

Id quoque aduertendum est: non solum dici pecuniam
acceptam referri, aut expensam ferri, verum etiam & alia
quoque opera, vt infra.

Cicero in Verr. Rabonius opus inde acceptum retulit.
Cælius Ciceroni: Mentio facta est de legione ea, quam
expensam tulit C. Cæsari Pompeius.

Marcell. ad legem Iuliam repetundarum, l. Lex Iulia.
Illud quoque cauetur, ne expensum feratur opus publi-
cum faciendum, fructum publicè dandum, præbendũ,
adprehendendum, facta testatũ, antequam perfecta
probata, præstita legerint.

Iabolenus De suppellectile legata, l. Qui vestem cõ-
munem omnem, & res plurium generum suppellectili
expensum ferre solitus erat.

Plautus sine accepto posuit, quod pauci hactenus (vt
arbitror) intellexerunt, cum in Asinaria dixit: Itaque ob
asinos relatum precium Sauriæ numerari iussit seruo
suo Leonidæ, id est, precium acceptum relatum Sau-
riæ, quod in ratione accepti Sauriæ adscriptum erat
ob asinos, numerari Leonidæ seruo iussit. Cicero etiam
acceptum similiter omisit, cum in Verrem dixit: Vt si
hanc ex scõnore populo pecuniam non retuleris, reddas
societati. Hactenus de proprietate, vel de modo dicen-
dorum verborum diximus: mox pauca de translatione
dicemus.

Translatio.

Cato Ciceroni: Si tu, qua in re nihil fortuito, sed sum-
ma tua ratione & continetia Reipub. prouisum est, Dijs
immortalibus gratulari vos, quàm tibi referri acceptum
magis gaudeo.

Cicero Attico: Te etiam atque etiam oro, vt me totum

C 3

tucndum

luendum suscipias: ut si hi salui erunt, quibus curæ sum, una cum his possum incolumis esse, salutem quæ meam benevolentiam tuæ acceptam referre.

Eidem: ut ita diceret, se quod esset Senator, quod civis, quod liber, quod viveret, mihi acceptum referre.

Idem pro Cluentio: Voluit eum aliquid acceptum referre liberalitati suæ. Idem pro eodem: Verum omnem tranquillitatem & quietem senectutis refert acceptam elementarum tuarum. Plancus Cicero: Quod sperant, quod audent, omne Cæsari acceptum referre possunt. Titus Livius ab urbe cond. Nec Senatui, sed familiarum Liciniae acceptum referebant. Id quoque advertendum est, ut supra dixi, translationem quoque fieri in verbo, Expensum fero, dum aliquid male curatur: ut Sczuola: Quæ in fraudem, l. Pupillus: Creditores suæ negligentiae expensum ferre debent.

ALIVS.

Quotiescunque bonos autores legens, incurro in unum aliquod ex his, quæ iam dudum colligo, eleganter dictis: toties mihi vehementer gaudeo, ac quasi grandem aliquem nitidum quæ unionem inveniunt, lætitia gestio: mox varietatem eorum considerans, eam voluptatem mentem melius concipio, quam verbis exprimo, aut in publicum profero: mirari quæ non desino, cum illorum perfectissimorum virorum divinitatem, sum multorum barbariem, ac quasi oculis obductam caliginem, videre licet vel ex his clausulis, quas infra scripsi, Aliud, aliter, contra, secus, iuxta, statim, proxime, par, æque, idem, simile, magis, pariter, quandoque etiam comparativum, & alijs huiusmodi (non enim omnes collegisse me putem) quam eleganter post se obtineant. Quare vix considerari potest, quam bellè, & quam diversè, quamque appositè, & propriè idem viri disertissimi illis utantur. Igitur primam de Alio cum particula *Ac* coniuncto, mox de reliquis aliqua subiiciamus. Terentius in Phormio. Aliud mihi respondes, ac rogo. Varro de re rustica. Armentarius non aliud, ac bubuleus. Cicero in Verrem: Ne alio mense, ac fas erat comitia haberentur. Idem Attico: Quod quidem agere si liceret, alio modo ac nunc agendum esset. Idem De oratore: Potest

re: Potest enim non solum aliud mihi, ac tibi, sed mihi ipsi aliud aliàs videri. Idem pro Marco Cælio: Lux denique longè alia est salis. ac lychnorum. Idem pro Cor. Balbo: Quid ergo hi possunt aliud iudicare, ac iudicaverunt? Idem de arte Rhetorica: Aut si alia ratione, aut aliam ob causam, ac dicit se reus fecisse, demonstrabitur esse factum. Cæsar in Comment. Qui longè alia ratione, ac reliqui Galli bellum gerunt. Vatinius Cicero: Longè alia conditione ego sum, ac cæteri imperatores. T. Livius ab urbe condita: Aliam suam, ac transactarum causam esse.

De alio cum particula, atque coniuncto.

Plautus in Pseudolo: Illi sunt alio ingenio, atque tu: Terentius in Andri. Alium nunc censeres esse me, atque olim cum dabam. Idem in Eunuchio, Vereor, ne aliorum, atque ego feci acceperit. Varro de lingua Latina: Potest enim esse Saturnus hic alia de causa dictus, atque in Sabinis. Cicero pro Plancio. Nec erit hæc alia ratio Plancio, atque Latetenti. Idem Attico: Mihi videris aliud tu honestum, meque dignum in hac causa iudicare, atque ego existimem: Idem pro Murena: Si aliud atque existimas. Idem Lentulo: Non alius essem, atque nunc sum. Idem de Oratore: Tantum & aliud esse atque hoc, & hoc sine illo summum esse posse. Idem pro Cluentio: Si ipse A. Cluentius sententiam de iudicijs rogaret, aliam non diceret, atque ij dixerunt, quorum sententijs Cluentium condemnatum esse dicitis. Idem in Academicis: Cum aliud cognosceret atque sentiret. Idem in Rhetorica: alio nomine illam rem de qua agitur appellari oportet, atque adversarij dicunt. Idem pro Aulo Cecinna: Longè alia ratione recuperatores ad agendum hac actione venio, atque initio veneram. Idem Terentia: Nostra factum esse negligentia, ut longè alia in fortuna esset, atque eius pietas ac dignitas postulabat. Cæsar in comment. Docet longè alia ratione esse bellum gerendum, atque antea gestum sit. Idem ibidem: Longè aliud sibi capiendum consilium, atque antea senserat. Idem ibidem. Ac longè aliam esse navigationem in concluso mari, atque in apertissimo oceano perspiciebant. Salustius in Catilina: Ad hoc quicunque aliarum partium, atque Senatus erant, conturbati. Rempub.

quàm minùs valere ipsi malebant. Cæsar in comment. Alij sunt legati partes, atque imperatoris. Hircius in comment. Neque enim aliud ius esse Cappadocię, atque Armenię. Ibidem: Si alia esset littoris Aegyptij natura, atque omnium reliquorum.

Hæc non habentur in exemplari Romano. Appendix.

C. Cæsar in anticatione priore: vno enim excepto, quam alijsmodi atq; omnis natura finxit, suos quisque habet charos. Cælius in primo. Neque ipsi eos alij modi esse atque Hamilcar dixit. Vbi aduertendum, Alij esse patrij casus, quemadmodum & Alius quod non solum masculino, verumetiam in foeminino genere ostenditur. Cælius in primo. Ant equam Barcha perierat, alij rei causa in Africam missus.

*De particula Simili, cum Ac, Atque,
Vt, coniuncta.*

Cicero de natura Deorum: Tu autem quid quæris? similiter facis, ac si me roges. Idem in Philippica prima: Neque verò illum similiter, atque ipse eram, commotum esse vidi. Idem de Officijs: Similiter eos facere, qui inter se contenderent, vter Remp. potiùs administraret: vt si nautę inter se certarent, quis eorum potissimum gubernaret. Paulus de liberis, &c. l. Filius familiās: Miles similiter vt paganus, nominatim à patre, aut hæres scribi, aut exheredari debet.

*De particula Simili, ac Dissimili, cum Atque,
& Ac, coniuncta.*

Plautus in Bacchid. Haud consimili ingenio atque illic est. Terentius in prologo Phorm. Ne simili vtamur fortuna, atque vti sumus. Cicero pro C. Rabirio: Et similis viri tu vlcisceris patris mortem, atque ille persequeretur fratris sui? Idem de fidibus bonorum & malorum: Itaque & similis erit finis boni, atque antea fuerat. Idem de lege Agraria: Hic tamen excipit Pompeium, simillimè, vt mihi videtur atque in illa lege. Idem Attico: Aut quiescendum quod non dissimile, atque ire in Solonium, aut Antium. Cæsar in comment. Hortatur eos, vt simili ratione, atque ipsi fecerunt, suas iniurias persequantur. T. Liuius ab vrbe cond. Hæc sunt Tribuni consilia vestra, haud hercle dissimilia, ad si quis agro

agro, qui curari se fortiter passus, exemplo conualescere possit. Ibidem: Similem pauorem inde, fugamque fore, ac bello Gallico fuerat. Neratius de acquirendo rerum dominio, l. Quod in littore: Nec dissimilis eorum conditio est atque piscium & ferarum. Triphon. eodem titulo, l. Si is: Simile est, atque in hæreditate. & subdit: Nunquid simile sit, atque cum stipulatur?

*De particula Item, cum Atque, & Vt,
coniuncta.*

Varro de lingua Latina: Analogia non item ea dissimulanda, quæ dirigitur ad naturam verborum, atque illa, quæ ad vsum loquendi. Idem de re rustica: Alij ad cursum, alij ad prædam, non item sunt spectandi, atque habendi. Ibidem: Hosce item vt equulos, & educunt, & alunt.

*De comparatio cum Ac, & Atque,
coniuncta.*

Cicer. Att. Mihi quidem videtur diutius abfuturus, ac vellem. Catul. Ille non minùs atque tu, pectore vrietur intimo flamma, sed penitus magis. Horat. Inachię langues minùs, ac me. Idem: His me me consolor victurum suauius, ac si Quæstor auus, pater atque meus, patruulque fuissent. Plaut. in Merc. amicior mihi nullus viuit, atque is est. Terrent. in And. Non Apollinis magis hoc verum, atque hoc est. Horat. Arctius atque hedera procera adstringitur ilex.

*De particula Secus, cum Ac, Atque, Quam,
coniuncta.*

Plautus in Captiuis: Ne me secus honore honestes, quàm ego te. Cicero de Oratore: Me non multò secus facere, cum de oratore disputem, ac facerem, si esset mihi de histione dicendum. Idem pro Lucio Murena: Nò secus ac si meus esset frater. Ibidem. Non dixi secus ac sentiebam. Idem Attico: Velim domum ad tuos scribas, vt mihi tui libri pateant. non secus ac si ipse adesces. Idem pro Planco: Cuius ego salutem non secus ac me tueri debeo. Idem de Oratore: Sed paulò secus à me atque illo, distributa. Ibidem: Sed aliquantò secus, atque in tradenda arte dici solet. Idem de natura Deorum: Quoniam cœpi secus agere, atque initio dixeram. Virg. Haud secus, atque alto in luco. Idem: Haud secus, ac iussi,

missi, faciunt. Labeo de acquirendo rerum dominio, l. Si epistulam: Non secus atque in continenti agro,

De particula Aliter, cum Ac, Atque, continet.

Plantus in Truculento: Sed longè aliter est amicus, atque amator. Terentius in Adelphis: Nonquam te aliter atque es, in animum induxi meum. Idem in Heauton. Aliter tuum amorem atque est, accipis: nam & vita est eadem, & animus erga te idem, ac fuit. Varro de lingua Lat. Aliter atque in reliquis dicitur. Idem de rusticis: De emptione aliter dico, atque facio. Idem: Aliter quadrigarius, ac defektor. Ibidem: Nec multò aliter tuendum hoc pecus in pastu, atque ouillum. Idem de lingua Latina. Hoc nunc aliter fit, atque olim. Ibidem: Quædam aliter olim, ac nunc. Cicero de oratore: Urbana etiam dissimulatio est, cum alia dicuntur, ac sentias. Ibidem: Cum aliter sentias ac loquere. Idem pro P. Sylla: Torquatus rursus in me irruit, me accusat: ait aliter ac dictum est, in tabulis publicas retulisse. Idem in partitionibus oratorij: Casu cum aliter cecidit, ac speratum & putatum sit. Idem in Salustium: Neque enim qui ita vivit ut tu, aliter ac tu loqui potest. Idem de oratore: Aliter dicenda, ac intelligerentur. Idem de Officijs: Aliter de illis, ac de nobis iudicamus. Cæsar in commentis: Sed ratio ordoque agminis aliter se habebat, ac Belgæ ad Nervios detulerant. Ibidem: Coactus est aliter, ac superioribus annis exercitum in Hybernis collocare. Cicero pro Sexto Roscio Amerino: Aliter causam egi, atque ille existimaret. T. Livius ab urbe cond. Longè aliter patres, ac plebem adfecere. Cicero ad pontifices: Proinde quasi isti ut de Cn. Pomp. aliter atque ego existimo, sentiant. Ibidem: Dubitans, timens, hæsitans, omnia aliter, ac vos in monumentis habetis, & pronunciarit & fecerit. Idem de arte Rhetorica: Aut aliter hoc in sermone atque in dicendo sit utendum. Ibidem: Cum aliter quid accidit, atque hi qui arguuntur, arbitrati esse dicuntur. Idem de oratore: Movenit illa etiam, quæ coniectura explanantur longè aliter atque sunt. Idem pro Titio Annio Milone: Quam ob rem iudices, ut ad causam crimenque aliquan-

do

do veniamus, si neque omnis confessio facti est inusitata, neque de causa quidquam nostra, aliter ac nos vellemus à Senatu indicatum est. Idem in episto. ad Servium Sulp. Aliter cecidisse rem existimas, atque opinatus sis. Idem de finibus bonorum & malorum: Hic loquebatur aliter atque omnes sentiebant. Idem Curioni: Sed aliter atque ostenderam, facio. Idem pro domo sua: Hæc homines improbi ad quosdam viros fortes longè, aliter, atque à me dicta sunt, detulerunt. Idem in ver. Quod iste aliter, atque ut edixerat, decrevisset. Paulus De rei vend. l. Pomponius: Aliter atque si certis regionibus possideatis. Ulpianus de servitutibus, l. Quoties. Nihil agitur aliter, atque si concedas mihi, ius tibi non esse in fundo tuo. Idem, Quando dies, &c. l. Quanquam: Semel cedit dies aliter, atque si cni in menses singulos, vel in dies, vel in annos singulos quid legatur. Idem de hæreditibus instit. l. Circa eos. Celsus lib. 2, ff. probat aliter, atque probat in illa institutione.

De particula Contrà, cum Ac, Atque. Quam, continet.

Cicero pro Cor. Balbo: Si denique aliquid quod non contrà, ac liceret, factum diceretur, sed contrà atque oporteret. Idem de Oratore: Ut contrà, ac dicat, accipi & sentiri velit. Idem in Verrem: Si hæc contrà, ac dico, essent omnia. Idem de finibus bonorum & malorum: Itaque contrà est, ac dicitis. Idem de divinatione: Vides tamen omnia ferè contrà ac dicta sunt, evenisse. Idem in Philipp. 12. Præsertim cum contrà ac Deiotarus sensit, victoria belli indicaverit. Salust. in Catilina: Vbi vidit Catilinam contrà ac ratus erat, contendere. Cic. pro P. Sylla: Iam enim faciam criminibus omnibus penè dissolutis, contrà atque in cæteris causis fieri solet. Idem in Catilinam: Idemque iusserunt simulachrum Iovis facere maius, & in excelsum collocare, contrà atque antea fuerat. Idem in somnio Scipion. Qui versatur retrò contrario motu atque cælum. Cæsar in comment. Qui contrà atque esset dictum, prælium commississent. Cic. pro A. Cecinna: Miror te hoc in hac re alieno tempore, ac contrà quam ista causa postulasset, defendisse. Idem pro Cluentio: Generi sui contrà quam fas erat, amore capta. Idem pro domo sua: Aut quid de vestro iure aut religione, contrà quam proposueram, disputabo? Idem de arte

de arte Rhetorica: Summa impudentia est, eum qui contra quam scriptum sit, aliquid probare velit. Idem in Pisonem: Ut Senatus contra quam ipse censuisset, ad vestitum rediret. Vlpianus de servitutibus. Quod vi, aut clam, l. Prætor ait: Si quis contra quam prohiberetur, fecerit. Idem: Quod vi, aut clam, l. Si alius. At Iulianus, qui ante nunciationis remissionem contra quam prohibitus fuerit, opus fecerit.

De particula Proximè, cum Atque coniuncta.

Cicero Dolabellæ: Non possum ego non aut proximè atque ille, aut etiam æquè laborare.

De particula Statim, & Confestim, cum Atque, Quam, Vt, coniuncta.

Marcellus De fideicommissarijs libertatibus, l. Cum fidei. Potest confestim ut fuerit alienatus petere. Vlpianus de ædilitio edicto, l. Aediles: Iudici eorum statim atque iudex factus est, omnium rerum officium incumbit. Martianus de officio proconsulis, l. Omnes proconsules: Statim quam urbem egressi fuerint, habent iurisdictionem. Paulus ad Senatufconsultum Velleianum, l. Debitrix: Quamvis statim atque intercesserat mulier, compererat.

De particula Aequè & Perinde, cum Ac, Atque, Vt, Quam, coniuncta. Et primò de Aequè, ac.

Plautus in Stichos. Scis tute facta velle æquè ac tu velis. Terentius in Andria: Quis miser æquè ac ego? Cicero Curioni: Cui charus æquè scis & iucundus, ac fuisti patri.

Aequè, atque.

Plautus in Aulul. Pumex non æquè aridus, atque hic est senex. Cæsar in comment. Aequè ferè latitudine, atque ille congestus ex materia. Cicero pro Cluentio: Aequè, posthæc, atque illum dictatorium gladium pertimescamus. Idem pro Sexto Rosc. Amerino: Aequè turpe atque illud, de quo antè dixi. T. Liuius ab vrbe cond. Quos terribus æquè atque hostes timebat.

Aequè, quam.

Plaut. in Stichos. Ridiculus æquè nullus est, quam dum esurit. Idem in Aulul. Nunquam æquè patri nuncium lepidum attulit, quam ego nunc meæ heræ nunciabo. Tit. Liuius ab vrbe condita: An est, qui dubitet Tribunos ple-

bis

bis vllis iniurijs vestris æquè, quam munere patrum in plebem offensos esse?

Aequè, &c.

Cicero pro domo sua: Itaque libentissimè prædicabo Gn. Pompeium studio & autoritate æquè, ut vnumquenque vestrum, pro salute mea laborauisse. Idem Attico: Et simul quòd æquè ea quæ sunt, ut ea quæ certè futura sunt, videre non possunt.

Tibullus.

Nec tibi sit, mea lux, æquè tam feruida cura,
Vt video paucos ante fuisse dies.

Aequè, absolute.

Terentius in Hecyra: Aequè eadem studeant, velintque omnia.

Perinde, atque.

T. Liuius ab vrbe cond. Perinde atque capta vrbe.

Perinde, &c.

Cicero pro Cluent. Nam perinde ut opinio est de cuiusunque moribus: T. Liuius ab vrbe cond. Nec perinde ut maluisset. Ibid. Perinde ut eueniret res.

Perinde, quasi.

Cicero pro Pub. Quintio: Atque hæc perinde loquor, quasi illo ipso tempore, cum te prætor iussisset ex edicto possidere. Idem pro T. Annio Milone: Hoc enim sæpe ab istis dicitur, perinde quasi Appius ille Cæcus viamuniuerit. Idem pro Clu. Perinde quasi ego non ab initio huius defensionis dixerim. Idem pro eodem: Perinde quasi exitus rerum, non hominum consilia, legibus vindicentur.

De particula Par, ac Pariter, cum Ac, Atque, Vt, coniuncta.

Plautus in Menechmis: Ecce pariter hoc, atque alias res soles. Idem in Aulularia: Pariter moratus, ut pariter auusque huius fuit. Cæsar in commentar. Pari spacio transmissus atque in Gallia est in Britanniam. Cicero de natura Deorum: Neque enim mihi par ratio cum Lucilio est, ac tecum fuit. Titus Liuius ab vrbe condit. Trucidant feminas pariter ac viros. Idem Liuius ibidem: Nequaquam pari ad parienda ea robore ac Romani fuissent. Ibidem: Amici pariter ac nunc subiecti ac obnoxij vobis minus essemus.

De par

De particula, Pro eo, cum Atque, coniuncta, quae omittitur, tametsi a recentioribus dicta sunt.

Vlpianus de testamentis, l. Ad testium: Si quis ex testibus nomen suum non adscripserit, verumtamen signauerit, pro eo est, atque si adhibitus non esset. Idem de noui operis nunciacione, l. Praetor: Pro eo habendum est, atque si nullo iure factum esset.

De particula, in partem, cum Atque, coniuncta.

Cæsar in Commentar. In partē iuris, atque ipsi erant, receperunt.

De particula Idem, cum Ac, Atque, coniuncta.

Plautus in Mostel. Eundem animum oportet mihi esse gratum, ut imperaui, atque olim priusquam id extuli, cum illi sublandiebar. Varro de lingua Latina: Idem ac diceretur, aut hic lepus, & hic nemus. Cato de re rustica: Pomarium seminarium ad eundem modum, atque oleaginum facito. Ibidem: Densus eodem modo composito, atque spiram. Titus Liuis de bello Punico: Ipsa re intellegendos nequaquam idē esse Syracusas ac Leoninos oppugnare. Vlpianus: Si cui plusquam per legem, & c. l. Nisi dolus: Non eandem causam esse decem aureorum, quos annuos tibi testes Pompeiæ Crispinæ patronæ tuæ relictos proponis, atque fuit alimentorum. Hircius in commentar. Cum se inferiores eiusdem generis ac saporis aqua dicerent uti, atque antea consueuerant. Ibidem: Non oportere illum eodem uti vestitu, atque ipse vteretur.

De particula Iuxta, cum Ac, Atque, Mecum, Tecumque coniuncta, & quandoque absolute posita.

Varro libro secundo rerum rusticarum: Feminas iuxta ac mares habere solebat. Cicero oratione, qua gratias agit post reditum: Officijs iuxta ac si meus frater esset, sustentant: Salustius in Iugurthino: Propterea transuersis itineribus quotidie castra mouere, iuxta ac si hostes adessent. Plautus in Asinaria: Dixi tibi mater, iuxta rem mecum tenes. Salustius in Catilina: Nunc verò quo in loco res sitae sunt, iuxta mecum omnes intelligitis. Plautus in Persa: Iuxta tecum, si tu nescis, nescio. Ibidem: Iuxta tecum æquē seio. Salustius in Iugurthino: Iuxta boni maliq̃ strenui, & imbecilles multi obruncati sunt. Ibidem: Neque loco, neque mortali cuiquam, aut

tempori satis credere, ciues, hostes iuxta metuere. Ibidem: Hyemem, & æstatem iuxta pati. Ibidem: Piebi patribus, quæ postquam inuidia decesserat, iuxta charus. Tit. Liuius ab urbe cond. Absentium bona iuxta, atque interemptorum diuisa fuerunt. Ibidem: Trucidant inermes iuxta atque armatos. Idem de bello Punico: Nauales socij iuxta effusi, ac si insulas prædarentur. Idem ab urbe condit. Iuxta hyemem atque æstatem bella gerere possent. Idem de bello Macedonico: Humanum genus, vestem nomen imperiumque iuxta ac deos immortales, iampridem intuetur.

ALTER.

Quanta est in multis bonarum literarum insecitia? Quam ineptè, Deus bone, & ineleganter nonnulli dum se latine loqui putant, nouitatibus gaudent? Quis non dicit vnum, & duo? Primum & secundum? ecquis non dicit vicesimo primo die? semel & bis? At videre licet, vel ex his quæ subici, quantum ab illa vera germanaque Latina lingua defecerint, & quantum loquendi, dicendiq̃ mutauerint genus. Nam perfectissimo hoc seculo, non vnum & duo, sed vnum & alterum: non semper primum & secundum, sed frequentius primum & alterum: non vicesimo primo die, sed altero & vicesimo die: non semel & bis, sed semel & iterum dicebant. Qui verò dixerunt vnum & alterum significare, vnum aut duo: vel vnum & alterum, significare vnum & duo: vel de duobus vnum alterum semper dici, in eadem erroris nauis versati sunt. Nam vnus & alter modus erat proprius loquendi, vnus aut duo non proprius, & vnus aut alter, & primus & alter de duobus non semper, sed aliquando dicitur. Quandoque verò alter & alter loco vtriusque dicebatur, ut infra melius videbitur. Terent. Venit vnus & item alter. Cicero Attico: Quid enim est tantum in vno aut altero die? Idem pro Aulo Cluentio: Vnus & alter dies intercesserat, cum res parum certa videbatur. Et paulò post: Qui cum vnum iam & alterum diem desideraretur. Ibidem: Habetur vnus & altera concio vehemens & gravis. Idem in Verrem: Rex primo nihil metuere, nihil suspicari, dies vnus & alter, plures, non refertur. Ibidem: Vnum & alterum meum semper

propè annum, denique domi tuæ pyratæ aliquo tempore capti sunt. Ibidem: Tum repente iste testes citari iubet, dicit vnus & alter breuiter. Idem Appio Pulchro: Si quem tibi item vnum alterumve diem abstulerit. Virg. Iamque dies, alterque dies processit. Ouidius in Sappho. Et sub ea, versus, vnus & alter erit. Catullus: Quam veniens, vna atque altera rursus hyems. Horat. in Sermonib. Ducendus comes vnus & alter. Ibidem. Ne si vaser vnus & alter. Idem in epistol. Si versus paulò concinnior vnus & alter. T. Liuius ab vrbe condit. Vno aut altero abrepto. Ibidem. Bellum in Sicilia iam alterum annum geritur. Ibidem. Vni aut alteri militi Idem de bello Punico: Vno, aut ad summum altero precio. Idem pro Gn. Planco: Quorum alter exercitum perdidit, alter vendidit, emptis prouincijs, à Senatu, à Repub. à bonis omnibus defecerant. Idem pro Lucio Murena. Neq; in vno aut altero animaduersum est. Vlpianus de iudicijs. l. Nō nunquam: Post vnum, vel alterum. Idem de ædilitio edito. l. Quis sit fugitiuus. Idem ait, nec eum, qui ad fugam gradum vnum, alterum hunc promouit esse fugitiuum. Idē de noui operis nunciacione, l. Stipulatio: Non si vnum vel alterum cemetum fuerit positum. Alfen. De iudicijs, l. Proponebatur: Si vnus, aut alter. Quo loco multi post illud Ciceronis diuinum seculum, deprauato dicendi genere ferè semper dicunt, primū & secundum: veteres illi (vt diximus) plerumque primum & alterum dicebāt. Cato de re rustica: Prima est lenis, altera est crispa. Cicero in verrem: Alterum, tertium, quartum: permulta erant eiusmodi nomina. Ibidem: Primo die testium tanto numero citato, alter dies & amicis istius, & defensoribus tertius dies, sic hominem prosterneret. Idem pro A. Cluentio: Vnum, alterum, tertium annum Saxia quiescebat. Idem in Tuscul. Primam posuit eam, de qua modo dixi, quæ orta esset ex præfensione rerum futurarum: alteram, quā ceperimus ex magnitudine commodorū. Idem de natura Deorum: Vnus is modus est, de quo satis dixi, qui est susceptus ex præfensione rerum futurarum, alter ex perturbationibus tempestatum, tertius ex commoditate rerum. Idem in secunda Philip. Proximo, altero, tertio denique reliquis consecutis diebus. Horatius: Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro ter-

tertia succedant. Videre etiam licet, quanta sit venustas in ijs dicendi modis. Alterum tantum, tria tanta, sexcenta tanta, bis tanta. Plautus in Epidico: Imò etiā si alterū tantum perdundum est. Idem in Bacchid. Alterū tantum auri non meream. Cicero de Oratore: Vt necesse sit partē pedis aut æqualem esse alteri parti, aut altero tantum, aut sefqui esse maiorem. Callistratus de iure fisci, l. Non intelligit: Totum cum altero tanto cogitur soluere. Sczuola de alimentis, l. Libertis: Eo amplius alterum tantum, quā tum in singulis in numero præter cibaria & vestiaria, dari voluit. T. Liui ab vrbe cond. Alterum tantū ex Latino deletu adijciebatur. Plautus in Trinummo: Tribus tantis illis minūs reddit, quā obserueris. Idem in Bacch. Sexcenta tanta reddam, si viuo, tibi. Idem in Pseudolo: Quasi mihi non sexcenta tanta soleant credier. Idem in Mercatore: Imò bis tanto valeo, quā valui prius. Idem in Amphitricione: Bis tanto amici sunt inter se, quā prius. Varro lib. 3. rerum rusti. Ea pars reddiderit eo anno bis tantum, quā tuus fundus. Hircius in comment. Accedebat propè alterum tantum. Ibidem: Peditum ac leuis armaturæ quater tantis.

His subijciam autoritates de modo dicendi, quem præposui de altero & vicesimo, & his similibus, quamuis deficiente iam prisco illo eloquentiæ candore, T. Liui & eius æquales, ac illis succedentes, vnum & viginti quandoque etiam dixerunt. Sed primum meliora, deinde de fece hauriemus, vt planè quod interest discrimen appareat. Cic. pro Cornificio: Liberali literas accepi tuas, quas mihi Cornificius altero & vicesimo die (vt dicebat) reddidit. Idem pro Milone, vbi particulam *Alter* postponit, cum superius eam præposuisset: Centesima lux est ab interitu P. Clodij, & opinor altera. T. Liuius ab vrbe cond. Anno tricesimo altero, quā condita Roma erat. Idem tandem mutato aliquantulum dicendi genere ibidem dixit: Vna & viginti legionibus eo anno defensum imperiū Romanū est. Et ibidem: Signa vnum & triginta capta. paulò post. Vnum & triginta oppida ceperunt.

Idem seruauere elegantissimi illi viri in aduerbijs, semel, iterum, tertium, vt supra diximus: quo loco ineptissime dicunt, semel, bis, ter: vel, semel, secundo, tertio. Cicero

in Bruto. Antistius Piso saepe dicebat, minus saepe Pomponius, raro Carbo, semel aut iterum Philippus. Idem de diuinatione: Quod semel ille iterumque neglexit, ibidem A Senatu ludos illos iterum instauratos memorie proditum est. Cic. de natura Deorum: Veneremur faciat aliquid quando nonnunquam etiam iterum, ac tertium. Vlpianus de receptis arbitris, l. Labeo. Post causam semel atque iterum tractatam, Titus Livius ab urbe condita: Iulium ter, Virginum iterum apud Marcum Licinium inuenio, ibidem: Iterum ac tertio venisse traditur. Idem de bello Punico: Ter Perdix patriae sustinendum crimen est, semel cum defectionem iniusti ab Romanis: iterum cum pacis cum Hannibale fuisti autor; tertium hodie cum restituenda Romanis Capuae mora atque impedimentum tu es, ille alter, frequenti in usu apud antiquos reperitur, parum tamen haecenus obseruatum. Cicero Attico: De illo altero quem scribis tibi visum esse non alienum Eidem: De illo altero scio equidem venire nunc nil posse. Idem de Oratore: Quid ille alter? Quid peram praesidij? Ibidem: Nam illud alterum genus quod quod est, temporibus, locis, reis desinit. Salust. in Catil. Adherbalem, omnesque qui sub imperio Micipsae fuerant, metus inuadit, in duas partes descendunt: Numidae plures Adherbalem sequuntur, sed illum alterum bello meliores. Ibidem: In diuisione quae pars Numidae Mauritania attingit, agro, utrisque opulentior, Iugurtha traditur: illam altera specie, quae usu potior, quae portuosior & aedificijs magis exornata erat, Adherbal possedit.

Sed nota, non semper dici, vnum & alterum, vel primum & alterum, sed quandoque dici, alterum & alterum loco utriusque ut supra diximus. Cic. de diuina. Cum duo quidam Arcades familiares iter vnum facerent, & Megaram venissent, alterum ad cauponem diuertisse ad hospitem alterum: Idem de natura deorum: Non vides Solem deum esse, Lunamque, quorum alterum Apollinem Graeci, alteram Dianam putant ibid. Ioues tres numerant in Arcadia alterum patre Aethere, alterum patre Coelo, tertium Cretensem Saturni filium. Idem in Tusc. Nam duae sunt ex opinione boni, quarum altera Voluptas, altera Cupiditas. Idem pro P. Qu. Quae res in ciuitate duae plurimum possunt, haec contra nos ambae faciunt in hoc tempore, sum-

ma

magratia, & eloquentia: quarum alteram C. Aquili re-
reos alteram metuo.

Horatius:

Fraternis animis quidquid volet alter & alter.

Cicero pro P. Sylla: Ita charus utrisque est, atque iucundus, ut non alteros dimouisse, sed utrosque constituisse videatur. Idem pro Q. Ligario: Ergo haec duo tempora carent crimine, vnum cum est legatus profectus, alterum cum efflagitatum a provincia propositus Africae est. Tertium tempus est, quo post aduentum Vari in Africa restituit. Idem pro Cluentio: Ille iterum ille tertio auctionibus factis pecuniam dedit. Ibidem: Quam obrem alteram partem sic, ut oremus. Idem pro domo sua: Eijciuntur duo, quos videre improbi non poterant, alter per honorem turpissimum, alter per honestissimam calamitatem.

A D E O.

Princeps ille Latinae eloquentiae Cicero, ac ceteri eius aetatis auctores, ut reliquis omnibus ita elegantissime particula *Adeo*, vsi sunt, quam praeter ceteris obseruatione praecipua dignam, colligendum duxi. Cui veteres illi coniunctionem *Atque* praeposcentes, significare eam aliquando, *Potius*, aliquando, *Etiam*, voluerunt, ut infra aperte ostenditur Cicero Seruio Sulp. Sed aliquid atque adeo multa afferunt de suo. Trebonius Cicero: Nihil adolescente tuo, atque adeo nostro amabilius. Cicero pro Plancio: infector, posco, atque adeo flagitio. Idem pro Cluentio: Clamore hominum de foro, atque adeo de ciuitate esse sublatum. Idem pro Roscio: Hoc consilio, atque adeo hac amentia impulsus. Idem in Verrem: Atque adeo antequam de incommodis Siciliae dico, pauca mihi videntur de provinciae dignitate, vetustate, utilitate dicenda. Idem in Catilinam: Crescit in dies singulos hostium numerus, eorum autem castrorum Imperatoris ducemque hostium, intra moenia atque adeo in senatu videmus. In eundem: Qui de huius urbis, atque adeo orbis terrarum exitio cogitant. Idem Attico: Cum Philotino loquere, atque adeo Terentiam habebis Idibus. Idem in Verr. Domo eius emigrat, atque adeo exit, nam iam antea emigrarat. Idem in eundem: Ex Sicilia discedendum, atque adeo fugien-

D 2

giendum esse arbitretur. Ibidem: Quæ si magna, atque adeo maxima vobis videntur quam variè & copiosè dicantur expectare nolite. Ibidem: Cum magno detrimento atque adeo exitio vestigalium. Ibid. At quam legem corrigi iudices, atque adeo tota tolli? Ibidem: Cum hæc essent ita constituta, Verres tot annis, atque adeo seculis inuentus est, qui hæc non commutaret. Plautus in Casina: Esurio, atque adeo nunc haud parum sitio. Terent. Memini, atque adeo longum est expectare. Plautus in Amphitru. Imò præter me venio, atque adeo tu Blepharo iudex sis. Idem in Casina: Dum mihi volui, huic dixi, atque adeo dum mihi cupio perperam iamdudum herclè. Tit. Liu. ab verbe cõd. Non petentem atque ad eò absente etiã creatum credere.

ALLEGARE, LEGARE,
ablegare.

Allegare, legare, ablegare, à multis improprie passim dicitur. Non enim verbi proprietatem attendunt, sed vulgarem errorem persequuntur, nam cum autorem aliquem in rem suam adducere: aut citare volunt, allegare illum dicunt, cum Allegare sit, quasi in legationem quem rogatum pro paruis priuatisque causis mittere: Legare pro publicis magnisque rebus. Ablegare verò est ferè in exilium eijcere, aut à cõspectu remouere, vt infra patebit.

Alegare.

Plant. in Epid. Si alegassem aliquem ad hoc negocium. Idem in Pseudolo. Pseudolus tuus alegauit hunc. Idem in Casina: Patet alegauit villicum, qui posceret sibi istam vxorem, & subdit: Filius autem alegauit armigerum suum. Idem in prologo Casinæ. Conferuatam vxorem, conferui duo expectant: alium senex allegat, alium filius. Idem in Amphit. Aliquem hominem allegent, qui mihi aduenientios ocillet probè. Idem in Persa. Imò alium alegauero, qui vendat, qui esse se peregrinum prædicet. Terrent. in And. Te oblero, vt non credas me esse allegatum hunc senem. Cicero Catoni: Extremum, inquit, illud est, vt quasi dissidens rogationi meæ Philosophiam ad te allegem. Idem Mar. Marcel. Si mihi tecum minus esset, quam est, cum tuis omnibus allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipue diligi. Idem pro Sexto Roscio Amerino.

Nam

Nam statim Chrysogonus & ipse ad eos accedit, & homines nobiles allegat ijs, qui peterent, ne ad Syllam adirent. Idem in Philip. Cretensis iudex, isque nequissimus, quemadmodum ad hunc reus alleges? Qu. Cicero de petitione Consulatus ad M. Tullium: Herogandi omnes sunt diligenter, & ad eos allegandum est: persuadendumque est ijs, nos semper cum optimatibus de Reipub. sensisse. Cicero in Verrem. Cum sibi omnes ad istum allegationes difficiles, omnes aditus arduos, ac potius interclusos viderent. Ibidem: Primò necessarios istius ad eum allegatos esse dicebat. Ibidem. Petiit à me Rabirius, & amicos allegat, facile impetrat.

Legare.

Salustius in Iugurthino: Legantur tamen in Africam maiores natu nobiles amplis honoribus vsi. Tit. Leui. de bello Macedon. Consulem legari ad id bellum placuit. Plautus in Amphit. Delegit viros primorum principes, eos legat Telebois. Cicero pro Pub. Sextio: Ne isti quidè, quos legatos non modò nullo Senatus cõsulto, sed etiam impugnante Senatu, tute tibi legasti. Idem ad Atticum: Me legatum iri non arbitrabar. Idem ad eundem: Meam stultam verecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas. Idem in Verrem vtrunque declarat, cum dicit: O Dij immortales, quanta iste cupiditate, quantis allegationibus illam sibi legationem expugnauit? Idem Aulo Cecin. Cassium sibi legauit, Brutum Galliæ præfecit. In Verrem: Centuripini Andronem Centuripinum legarunt ad Apronium.

Ablegare.

Plautus in Casina: Hinc adolescentem peregrè ablegauit pater. Terent in Hecyr. Aliquò est mihi ablegandus, dum parit Philumena. Varro de re rust. Pecus à prato ablegandum, & omne iumentum, Cicero Attico: A fratre aduentu me ablegat, T. Liu. ab vrbe cond. Sub tempus pueros venatum ablegauit. Idem de bello Punico Ablegandum eò vnde ad nos fama accedere non possit. Ibidem: Deinde vbi ablegatum velut de industria M. Marcellum viderunt. Ibidem: Nisi tota procul Sicilia ablegarentur. Ibidem: Remotam in perperuum, & ablegatam ab vrbe, & ab Reipub. iuuentutem. Ibidem: Ablegatione

D 3

Ablegatione iuuentutis ad Veliternum bellum. Idem de bello Macedonico: Orare vt se extra Italiam aliquò ablegarent.

AMPLIUS.

Amplius aduerbium est, quandoque comparituum. Aduerbium tritum est: sed videre licet, quàm eleganter comparatio antiqui vsi sunt: in quo obseruandū est, eos quandoque ipsum comparituum non solum ablatiuo, sed etiam accusatiuo, quandoque & nominatiuo sine particula Quàm, iunxisse. Quæ, & eiusmodi, qui sedulo obseruauerit, & scriptis suis intermiscuerit, paruo negotio elegans euadet. Idem fecerunt de particulis, Plus, Minus, Abhinc.

De particula Amplius, nominatiuo coniuncta.

Cicero pro Rosc. Comædo: Amplius sunt sex mensæ. Idem in Verrem: cum enim Syracusis amplius centum ciues Romani cognoscerent. Cæsar in comment. Iuvenebat ex capriuis, Sabini, flumen à castris suis non amplius decem millia passuum abesse. Hircinrus in cōmentar. genitiuo coniunxit, cum dixit: Amplius duorum millium terga vertebant. T. Liu. de bello Punico: Amplius populi fuerunt centum viginti. Ibidem: Amplius sex millia hominum capta.

De particula Amplius, accusatiuo coniuncta.

Cicero in Verrem: Qui cum amplius centum ciues Roman. haberet ex conuentu Syracusarum. Idem id Atticum: Qui ager, vt dena iugera sint, non amplius hominum quinque millia potest sustinere. Idem pro Roscio Comædo. Tu hoc nomen triennium amplius in aduersarijs iacere pateris? Cæsar in comment. Cum ipsi non amplius octingentos equos haberent. Ibidem: Amplius horas quatuor fortissimè pugrauerunt. Virg in Bucol. Treis pateat cœli spaciū non amplius vlnas. Salustius in Catilina: Quod amplius annos XXX. Tribunus atque præfectus, aut legatus fuerat. T. Liuius ab vrbe cond. Ceperunt amplius tria millia hominum. Pompeius Lucio Domitio: Non amplius quatuordecim cohortes Luceriam coegi.

De particula Amplius, & diuini ablatiuo coniuncta.

Terent. Sexaginta annos natus es, vt conijcio, & eò amplius. Cicero pro Roscio Comædo: Hoc nomen triennio amplius in aduersarijs relinquebas Idem pro Lucio Flac. Laodiceæ viginti pondo paulò amplius. Idem pro Caio Quinto: Annum, & eò diutius post mortem Caij Quintij. Cæsar in comment. Quæ castra, vt fumo atque ignibus significabatur, amplius passuum millibus octo in latitudinem patebant. Ibidem. Millibus amplius quingentis in longum patet. Cælius Ciceroni: Amplius quadraginta diebus mansit. Tit. Ciui. ab vrbe condita: Pugnatum amplius duabus horis est. Idem de bello Punico: Victi amplius ducenti cecidère.

De particula plus, ablatiuo, accusatiuo, & nominatiuo iuncta: & primum de ablatiuo.

Terent. in Hecy. Dies triginta, aut plus eò in naui fui. Cicero pro Pub. Quintio: At tecum plus anno vixit in Gallia. Idem pro Plancio: Non possum dicere cum præfuisse, neque possum negare eam ab fuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus. Tit. Liuius de bello Punico: Ab vtraque parte sexcentis plus peditibus, & dimidium eius equitum cecidit. Ibidem: Fama tenuit haud plus fuisse modio. Ibidem: Non plus vno Romanorum amisisse.

De Plus, iuncta accusatiuo.
Cato in re rustica. Ne plus quatuor digitos transuersos emineant. Cælius Cicer. Hic multum ac diu ludetur, atque ita diu, vt plus biennium in his tricis moretur. Vitruuius: Ita à pariete distent, vt ne plus pateat palmum. Idem: Disponantur inter se ne plus spaciū habentes pedes binos. Idem: Dum pe plus inter duos modos alligationibus binos pedes distent. Tit. Ciuius de bello Macedonico: Aberat acies eorum paulò plus quingentos passus.

De Plus, iuncta nominatiuo.
Tit. Ciuius de bello Macedonico: Plus quinquaginta hominum ceciderunt. Ibidem: Paulò plus trecenta vehicula missa. Idem de bello Punico: Hominum eo die cæsa plus duo millia. Ibidem: Plus tamen duo millia hostium eo die cæsa. Ibid. Plus decem millia capta.

*De particula Minus nominativo, accusativo,
& ablativo coniuncta, & primum
de nominativo.*

Cicero in Verrem: Iussit ut quæ statuar C. Verres ipsius & patris & filij essent, eas quæstores demolendas locarent, dumque ea demolitio fieret senatores triginta non minus adessent. Titus Liuius de bello Punico: Minus duò millia hominum effugerunt. Ibid. Haud multò minus quam mille capta. Idem Hispani paulò minus mille homines pacti transfulerunt signa.

De Accusativo.

Ibidem: Nunquam nix minus quatuor pedes alta iacuit. Vitruuius: Aluei autem latitudo inter parietem & puteum non minus sit pedes senos.

De Ablativo.

Cice pro Lucio Flacco: Ante pedes prætoris in foro expensum esse auri pondo centum paulò minus. Cæsar in commentar. Minus horis tribus millium pedum 15. in circuitu munitionem perfecerunt. Ibidem: A millibus passuum minus duobus castra posuerunt. Vitruuius: Cum non minus tribus corijs fuerit deformatum.

Observatum item est in Adverbio Abhinc, quandoque ablativo, quandoque accusativo iungi.

Terentius in Andria: Abhinc triennium ex Andria commigravit huic vicinæ. Cic. pro Cornelio Balbo. Etenim si Pn. Pompeius abhinc annos quingentos fuisset. Idem in Verrem: Horum pater abhinc duos & viginti annos mortuus est. Ibidem, Quæstor C. Papirio consule fuisti abhinc annos quatuordecim. Idem in Philip. Et enim si abhinc annos propè XX. hoc ipso in templo negavi posse mortem immaturam esse consulari, quantò verius nunc negabo seni? Idem de divinatione, Demosthenes quidem, qui abhinc annos propè quadringentos fuit.

Horatius:

Scriptor abhinc annos centum qui decidit.

De Ablativo.

Cicero pro Roscio Comædo, Criminatio tua, quæ est Roscium cum Flavio pro societate decidisse, quo tempore abhinc annis quindecim. Idem Attica pro Corn. Me abhinc annis ampliùs 25. spopondisse dicit Flavius Alphe
aus

nus de iudicijs, l. Proponebatur, Qui abhinc centum annis fuisset.

Hic quoque loquendi modus non est prætereundus, quo ætas illa aurea Ciceronis ut ebatur. Cum enim aliquis vulnerabatur, accipisse tum vulnera, Romano dicendi more dicebant. Notandi sunt etiam & alij modi loquendi ab hoc verbo *Accipio* profecti, ut *Accipere* cladem accipere iniuriam, accipere detrimentum, accipere conditionem, accipere hospicium, accipere plagam. Male acceptus, bene acceptus, & huiusmodi. Cicero in Philip. ipseque Caius Panfa Consul, Imp. cum inter media hostium tela versaretur, vulnera acceperit. Idem pro Milone: Primum illud vulnus accepit, quo teterrimam mortem obiret. Idem in Catilinam, Ille tum graue vulnus accepit. Idem in Verrem: Si illum locum aperuimus suspicioni aut crimini, accipiendum esse statim vulnus. Idem Bruto: Panfa fugerat vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Idem Seruio Sulpitio, Nunc autem accepto hoc tam graui vulnere, etiam illa quæ cõsensisse videbantur, recedescunt. Idem Quinto fratri, Cum Sextius, multis in templo Castoris vulneribus acceptis, subsidio Bestiæ seruatus esset. Cæsar in comment. Cum circumuentus multis vulneribus acceptis cecidisset, Ibidem, Quorum alter accepto vulnere occidatus per suos, pro occiso sublatum est, Virg. Vulneraque illa gerens, quæ circumplurima muros accepit patrios. Idem, Sed neque vim plumis illam, nec vulnera tergo accipiunt. Ouidius de Fastis, Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo accipiunt. Ser. Sulp. Cicero. Nunciauit M. Marcellum collegam nostrum post cœnæ tempus à publico Magio Chilone familiari eius pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse, vnum in stomacho, alterum in capite secundum aurem. Cicero pro Publico Sextio: Tribunum plebis viginti vulneribus acceptis iacentem, moribundumque vidisti. Idem pro P. Sylla: Accepit P. Sylla iudices, vulnus vehemens & mortiferum. Idem Gne. Planco: Cum persecuerantiam sententiæ suæ non salutem Reipub. retinisset, tamen ob illam qua illud voluntarium vulnus accepit, iustissimos omnium Metellorum constantia, & clarissimos triumphos gloriæ laude superauit. Titus Liuius ab vrbe condita: Vulnere accepto ægrè à circumstantibus ereptus

creptus est. Ibidem: Multa vulnera accepta Idem de bello Penico: sub caudis quæ maximè mollis cutis vulnera accipiunt. Ibidem: Cum multa Romani milites acciperet vulnera. Idem ab vrbe condita: Plures vulnera accipiunt Ibidem Plura accipiunt, quàm inferunt vulnera. Vlpianus de senatusconsulto. Syllano, l. Cum alter. Ant alia vulnera isti acceperunt.

Accipere plagam.

Varro de re rust. Si qua tonsura plagam accepit, eum locum alligat pice liquida. Cic. Attico: Atque ille locus inductus est à me diminitus, ne vna plaga accepta P. C. considerent. Idem Tyroni: Maximam plagam accepit, quod is qui summam auctoritatem in illius exercitus habebat Titus Labienus eius socius sceleris esse noluit. Eadem: Nihil video quod sperandum putem iure præsertim, cum ea plaga in Asia sit accepta. Idem de Fato: Eam plagam potius accipiam, quàm fato omnia fieri comprobem. Idem in Verr. Tu, inquam, tantam plagam tacitus accipere potuisses.

Accipere cladem.

Titus Liuius ab vrbe cond. Post acceptam proximam pugnam cladem. Ibid. Ex insidijs propè magna accepta clade

Accipere iniuriam.

Cice. in Verrem: Nulla priuatim accepta iniuria. Idem Quinto fratri. Qui accepta iniuria, illa spectacula quærebat. Cæsar in comment. Ne quam noctem oppidani à militibus iniuriam acciperent. Plautus in Mercatore: Ad cœnam vocat, venio, decumbo acceptus hilarè, atque ampliter. Idem in Cistellaria: Ita lepide nitideq; in prandio accepisti apud te, vt semper meminerim. & subdit: Ita hodie hic accepti sumus suauibus modis. Varro de lingua Latina: Ita in prandio nos lepide nitideq; accepisti Idem de re rust. Et me, absente patrono hospitio accipiebat. Ibid. His omnibus ita acceptis, vel compositis, præcipua cura domini requiritur. Cic. de Oratore: Ego verò atque hilarè acceptus, inquit. Plautus in Amphit. Aduenientem hic me hospitio pugna accepturus est. Ibid. Familiaris accipere faxo haud familiariter. Virgilius.

Accipit

Accipit hospitio. Cicero in somnio Scipionis: Post autem regio apparatu accepti, sermonem in multam noctem produximus.

Malè acceptus.

Cicero in Verrem: Epicrates homines multis verbis malè acceptos dimisit. Ibidem: Malè accipit verbis Rabonius. Lentulus Ciceroni: Exclusus enim Antiochia Dolabella, & in oppugnando malè acceptus, nulla alia confusus vrbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad mare, se contulit. Hircius in commentar. Itaque aduersarij malè accepti, dum demum præsidia contulerunt. Brutus Ciceroni: Recurri ad meas copias (sic enim eas verè appellare possum) sunt enim extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessimè acceptæ.

Accipere conditionem.

Cæsar in commentar. Respondit non esse consuetudinem populi Romani, accipere ab hoste armato conditionem.

Accipere detrimentum.

Ibidem: Quod detrimentum culpa & temeritate legati sit acceptum. Cicero pro lege Manilia: Nam in cæteris rebus cum venit calamitas, tum detrimentum accipitur. Ibidem: Neque eos quidquam aliud adsequi classium nomine, nisi vt detrimentis accipiendis maiore affici turpitudine videremur,

Accipere dolorem.

Cicero pro domo sua: Acepi pontifices magnum, atque incredibilem dolorem.

Accipere beneficium.

Cicero de prouincijs consularibus: Sed non is solùm gratus esse debet, qui accipit beneficium: verum etiam is, cui potestas accipiendi fuit.

Adsignare. Tribuere, Attribuere, Adscribere.

PLerique post Ciceronem autores verbum *Imputo*, dixerunt nouo & commentitio verbo. Antiquiores verò doctissimi, & clarissimi viri, quos nunquam satis laudare possumus, non *Imputo*, sed *Adsigno*, *adscribo*, *tribuo*, *attribuo*, dicebant: vt infra patebit.

Adsignare.

Cicero Aulo Cecinna: De quo quidquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidiæ adsignetur. Idem pro

Tito

Tito Annio Milone: Nec postulaturi, vt si mors P. Clodij talus vestra fuerit, idcirco eam virtuti Milonis potius, quam pop. Rom: felicitati assignetis. Idem ad Quint. fratrem: Improbis & sceleri meo potius, quam impudentie, misericordiz que assignes. Idem Attico: Si perturbator est, tibi assignato. Eidem: Quoquo modo verò se res habeat, nihil adignabis nec patriæ, nec patri. Idem in opere, quod inscribitur Brutus: Hæc si minus apta videtur huic sermoni Bruto, Attico assigna. Idem pro Caio Rabirio Posthumo: Nec verò id huiusmodi quisquam, sed tempori assignandum putauit. Tit. Liu de bello Macedonico: Flens petijt, ne vnus amentiam ciuitati assignaret.

Tribuere.

Idem in Bruto: Peto à te, vt id non modò negligentiar mear, sed ne occupationi quidem tribuas.

Attribuere.

Idem de Oratore: Hoc si tu cupidius factum existimas, Casari attribues. Item de natura Deorum: At non nunquam bonos exitus habent, bonis eos quidem adscribimus, attribuimus sine vlla ratione Dijs immortalibus. Idem in Verrem: Quis istuc Apronio attribuebat? Idem: Omnes id Verri tunc attribuebant. Ibidem: Dicerem hoc totum mihi esse attribuendum Iudices, si illi vnquam à me hoc postulassent. Ibid. Vt alijs causam calamitatis attribueret. Ibid. Dico aut omnes extra culpam fuisse: aut, si vni attribuenda culpa sit, in eo maximam fuisse.

Q V A M.

Quam elegans est, & plenus Romani candoris hic quoque dicendi modus, quem pauci obseruare studuerunt. Nam quis est nostrorum qui non dicat: Nouem annis postquam huc veni, Nouem annis antequam Romam essem ingressus? Qui modus loquendi etiam Latinus dici potest, elegans tamen & eruditi illius seculi dici non potest, quo seculo ita dicebant. Post nouem annos, quam huc veni. Ante nouem annos, quam Romam essem ingressus. Et cum dicebant, Nouem annis antè, vel nouem annis post: raro subiungebant quam, sed postponebant, vt infra colligetur. Cato de re rustica: Postridiè, aut post diem tertium, quam lecta erit. Ibidem: Post annum tertium quam feueris, incendio. Cicero Attico: Quatuordecim annis post.

post, Prætor est factus Tuditanus, quam Consul Mummius. Idem de Oratore libro 2. Postero igitur die, quam illa erant acta. Idem contra Rullum: Cum multis annis postpetijssent, quam Prætores fuissent. Cicero filius Tironi: Aliquando venerunt post diem quadragessimū & sextum, quam à nobis discesserant. Cæsar in Commët. post diem quartum, quam est in Britanniam ventum.

Catullus:

Smyrna mei Cinnæ nonam post denique messem Quam cæpta est nonamque edita post hyemem. Hircius in com. Post diem tertium, quam Africam attigit. Alconius Pædianus: Post nouem deinde annos, quam sublata erant. Idem Post diem tertium, quam Carthago ablata est. Idem: Post diem autem quartum, quam postulatus erat Scavrus. Idem: Post diem tricesimum ferè, quam hæc Clodius occisus. Idem: Ante sexdecim annos, quam hæc dicta sunt. Idem: Post pauculos statim dies, quam inierat Tribunatum. Idem: Post septimum annum quam Carthagenensibus bello secundo data est pax. Idem: Hæc oratio dicta est L. Cæsare & Figulo Consulibus, post annum, quam pro Cornelio dixerat. Idem: Ante annum, quam hæc dicerentur, acta est. Paulus de nautico fœnore, l. Fœnerator: Si nanis postea perierit, quam dies præfinitus periculo exactus fuerit. Vlpianus de manumisso. l. Qui duos: Post annum quam moriar, liber esto, & subdit: Post annum quam hoc testamentum factum fuerit. Papinianus de peculio castrensi, l. Pater: Quod si filius post annum, quam militare deserit, iure communi testamento facto vita decesserit. Martianus de muneribus, l. Reus: Post annum, quam reus delatus est. Scævola de legatis in vxorè: Post annos complures, quam facit testamentum Tit. Liuius verò, labente iam in deterius Latino illo candore, absolute absque aliqua particula Post vitur, vt ab vrbe cond. Septimo die, quam profectus erat in castra, rediit. Ibidem: Lilybzū tertio die, quam profectus erat inde, redijt. Ibid. Tertiodécimo die, quam profectus erat inde. Lilybæum reuertus. Idem de bello Punico, Octauo mense quam cæptum oppugnari, captum Saguntum. Idem ab vrbe cond. Die XX quam creatus erat, dictatura se abdicauit. Ibid. Quadringentesimo anno, quam vrbs Romana condita erat, quinto tricesimo quam à Gallis recepta. Idem de bel

de bello Macedonico: Altera die quàm à Brundisio sol-
uit. Ibidem: Die tertio, quàm petierant. Ibidem: Anno tri-
cesimo altero, quàm condita Roma erat.

A M A B O.

A Mabo, quæ interiectio amantis est, poëta illius singu-
laris seculi quandoque cum pronomine, Interdum
absolutè, quandoque non ad vnum, sed etiam ad plures:
Oratores verò, & qui solutam scripserunt oratione, lon-
gè aliter vsi sunt: ut, ama me, amabo te, frequenter dice-
rent. Plautus in Menech. Amabo mi Menechme. Idem in
Persa. Dic amabo. Idem in Ruden. Quò amabo ibimus?
Ibidem: Ite, inquam, domum amabo. Ibidem in Truculen.
Properare, adferte mensam amabo. Idem in Mercat. Ama-
bo è castor mi senex eloquere. Idem in Menech. Pallam
amabo. quam tibi dudum dedi, mihi eam redde. Idem in
Sticho. Qui amabo pater? Catullus: Amabo mea dulcis
Isiphilla. Cicero Cassio: Et amabo te, cum dabis posthac
aliquid domui literarum, mei memineris. Idem Attico: Nostra
autè negocia, quoniã Romæ cõmoraris amabo te, expli-
ca. Eid amabo te. incumbere in eã rē, & ad me scribe. Eidē:
Ama me, nō libenter vidi, sed modò succenser, modò gra-
tias agit. Eidem: Expecta amabo te. Idem Quinto fratri: A-
mabo te mi frater, nisi vno meo fato, & tu, & omnes mei
corruistis. Idem Attico: Sed amabo te, nihil incommo-
do valetudinis feceris Eidem: macte, sed amabo te per-
fice mihi totum negotium. Idem Curioni: Sed amabo
te, cura & cogita nihil noui, sed illud idem quod initio
scripsi. Idem Quinto fratri: Amabo te, aduola, consolab-
or te. Idem Attico: Cura, amabo te, Ciceronem nostrum.
Cælius Ciceroni: Amabo te, si quid quod opus fuerit Ap-
pio facies, ponito me in gratiam. Ibidem: Amabo te, im-
pera tibi, hoc curare soles libenter.

A B D O.

Nemo est ferè, qui ignoret Abdere quid significet: mo-
dum tamen loquendi, quo eo verbo doctissimi illi
Romana lingua vsi sunt, quotus quisque est, qui norit?
Aliqua verò, quæ sparsa multis in locis apud eos sunt,
sub

sub oculos subijcere studui, ut sint legentibus præstò ad
imitandum Terentius in Hecyra: Rus abdidit sese. Cicero
Curioni: Albo me in bibliothecam, itaque opera efficio
tanta, quanta fortasse tu senties Idem Planco: Abdidit se
in intimam Macedoniam, quò potuit longissimè à castris.
Idem in Pisonem: Domum se abdidit, inde nocte intem-
pesta crepidatus, veste seruili nauem conscendit. Idē pro
Milone. Cum se ille fugiens, in scalarum tenebras abdi-
disset. Idem Attico: In Aegyptum nos abdemus. Ibidem:
Vtar tuo consilio, neque me Aspinum hoc tempore ab-
dam. Dolabella Ciceroni: Si se ille abdidit in classem.
Cæsar in comment. Aut se in Menapios abderet. Ibidem:
Reliqui sese fugæ mandârunt, atque in proximas syluas
abdiderunt. Idem: Finibus suis excefferant, suarūque omnia
exportauerant, seque in solitudinem ac syluas abdiderāt.
Virgilius tamen, cum iam ætas illa aurea, quam suspice-
re non desino, propè obsolesceret, ablatiuo vsus est, cum
in Georgicis dixit: Abde domo, nec turpi ignosce sene-
ctæ. Et zqualis eius Titus Liu. ab vrbe condita: Se in suis,
inquit, quique tectis abdiderunt. Ibid. Consules in priua-
to abdi.

A S P I R A R E.

Quam parum notum est, & in vsu positum occultiore
significato verbum *Aspiro*? quàm eleganter, quàm ap-
positè diuini illi Latinitatis parentes eo vsi sunt? quorum
aliqua loca his subieci, ex quibus liquiddò nihil aliud Aspi-
rare intelligimus, quàm accedere, peruenire, assequi, at-
tingere Varro in libro rerum rusticarum. Ad quæ granaria nul-
la aura humida è propinquis locis aspiat. Cicero Treba-
tio: Subinuideo, inquit, tibi, vltro te esse accersitum ab eo,
ad quem cæteri non propter eius superbiam, sed propter
occupationem aspirare non possunt. Idem in orat. Ad eam
laudem quam volumus, aspirare non possant. In eodem.
Ex bellica laude aspirare ad Africanū nemo potest. Idem
Attico Vectium in rostra produxit, cumque in loco con-
stituit, quo Bibulo Consuli aspirare non liceret. Idem in
Verrem: Quò classes sæpè conatz nunquam aspirare po-
tuerunt. Idem in Tuscul. Hæc etiam in equuleum conij-
ciuntur, quò vita non aspiat beata. Ibidem: Metrodorus,
occa

occupauit, inquit, te fortuna, atque cepi omnesque aditus tuos interclusi, ut ad me aspirare non posses,

AFFECTVS.

Affectus plerūque longè aliud significat, quàm quod passim inuenitur, Affectus iniuria, affectus contumelia, affectus molestia. Sed interiore ac reconditiore significato, id est, quod viciatum, infirmum, ægrotum. Cicero de Oratore: Affectus, inquit, senectute. Idem Attico: Quem quidem Neapoli affectum grauius videram. Idem in Verrem: Nemo Agrigenti neque ætate tam affecta, neque viribus tam infirmis fuit.

Propertius:

Iuppiter affectat tandem miserere puellæ.
Cornelius Celsi. Vbi lien affectus est, intumescit. Ibid. At renes ubi affecti sunt, diu malè habent. Cæsar in comment. Qui sunt affecti grauioribus morbis. Ibid. Neque affectum valetudine filium exponere in terram patitur. ibidem: In corpore affecto. Titus Livius ab vrbe cond. Color imperatoris, quem affectum visuros crediderant. Ibidem: Corpora affecta tabo. Ibidem: vires corporis affectæ Ibidem: Affecti plerique principum: Ibidem: Exercitum affectum prælio ac via nocturna excepere. Ibid. Affectæ Veienti bello Reipub. remedio fuit. Papinianus ad ad legem. Falcidiam, l. In ratione: Qui moriente domino, ea valetudine affecti fuerant, ut eos non posse viuere certum esset.

Sed & eius verbi est alius quidam secretior sensus, quo, Deo iudicio, inchoare significet: ut Cicero de prouincijs cõsularibus. Bellum affectum videmus, & (verè ut dicam) penè, confectum: sed ita, ut si idem extrema prosequitur, qui inchoauit iam omnia perfecta videamus. Et in eodem Nam ipse Cæsar quidem cur in prouincia commorari velit, nisi ut ea, quæ per eum affecta sunt, perfecta Reipublicæ tradat?

ADVERSARIA.

Opera precium est, non ignorare Aduersaria, quæ sint, quo nomine antiqui illi multò aliter, ac vulgato sensu utebantur. Erant enim aduersaria, & quantum colligere potui libelli ratiocinatorum, in quibus primum rationes

rationes accepti & expensi, negligenter & sine ordine scribebantur, mox in codicem diligentissimè præscriptæ referebantur. In qua re aduertendus est hic quoque elegans dicendi modus. Nam referre in codicem & in tabulas dicebant, vel nomina, vel pecunias, aut res alias, cum per ordinem, ut dixi, describebant. Secus iam in aduersarijs aliqua notabant sine ordine, & in confuso, & negligenter id faciebant. Cicero in fragmento orationis pro Roscio Comædo: Non habere se hoc nomen in codice accepti & expensi relatum confitetur, sed in aduersarijs patere contendit. Usque eò ne te diligis, & magnificè circumspicis, ut pecuniam non ex tuis tabulis, sed aduersarijs petas? Suum codicem testis loco recitare, arrogantiz est suarum præscriptionum, & literarum aduersaria proferre, non amentiz est. Quòd si eandem vim diligentiam auctoritatemque habent aduersaria, quæ tabulæ, quid attinet codicem instituere, conscribere, ordinem conseruare, memoriæ tradere literarum vetustatem? Sed si quòd aduersarijs nihil credimus, idcirco codicem scribere instituumus, quod etiam apud omnes leue & infirmum est, id apud iudicem graue & sanctum esse ducetur? Quid est ergo quòd diligenter cõficimus tabulas? Qua de causa? Quæ hæc sunt mestrui illæ sunt æternæ, hæc delentur statim, illæ seruantur sanctè: hæc parui temporis memoriam, illæ perpetuæ existimationis fidem & religionem amplectuntur hæc delecta, illæ sunt in ordinem confectæ. Atque ita aduersaria in iudicium protulit nemo codicem protulit, tabulas recitauit. Tu C. Piso tali fide, virtute, grauitate auctoritate ornatus, ex aduersarijs pecuniam petere non audeas? Et subdit: Quare quàm pridem hoc nomen Fannij in aduersaria retulisti? & subdit: Cur tam diu iacet hoc nomen in aduersarijs? & subdit: Tu hoc nomen triennium amplius in aduersarijs iacere pateris?

A M O.

A Mote multum. Valde te amo. Modus hic loquendi magnam adfert Latinitati gratiam: est enim candori illi Romano proprius, nec fuso aliquo inquinatus. Cicero ad Atticum de municipijs. Quod mihi polliceris, valde te amo. Ad eundem: Te multum amamus quòd ea abs te

diligēter, paruoque curata sunt. Ibidem: Multum te amo, quod respondisti Marco Octavio. Terentius: Equid nos amas de fidicina hac? Cicero Attico: De Randulculo Numeriano multum te amo.

ACQUIESCERE.

ET illud notavi, quod ab ijs, quos dixi, perfectissimis autoribus usurpatum est. Non enim (ut vulgus putat) acquiescere consentire est, sed significat cum quadam animi voluptate, quieteque consistere in re aliqua, in qua prius in dubio aut solitudine animus fuisset, sicut Cicero & alij, quos subieci, clarè ostendunt. Cicero in epistola ad Sulpitium: His vero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus, & subdit: Seruus quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisq; hac, in qua me ego scripsi acquiescere, ita versatur ut excellat. Ad eundem: Ut eius in bonis acquiescam. Et iterum: Literis tuis lectis, aliquantulum acquieui. Idem Attico: Aquiesco enim scribens ad te, & legens tua. Eidem: Interim velim mihi ignoscas, quod ad te scribo tam multo toties; acquiesco enim, & tuas volo elicere literas. Eidem, sed intererat enim, ubi acquiescerem. Idem de amicitia: Viciissim autem senes in adolescentium charitate acquiescimus. Idem de divinatione: Qui iam ætate prouecti, in nostris libris acquiescunt. Idem M. Varroni: Artes nostræ nescio quomodo nunc uberioribus fructus ferre videtur, quam olim ferebatur: siue quia nulla nunc in re alia acquiescimus, siue quia gravitas morbi facit, ut medicina egeamus. Idem pro rege Deiotaro: In tuo ore vultuque acquiesco.

ADESSE.

ADesse nihil aliud profectò est, quam præsentem esse. Architecti tamen illi latinis nobiles, quandoque coram vel præsentem quandoque; utrumque; ei verbo addebant, quò firmitus opus exurgeret Plautus in Mostell. Adsum præfens præsentem tibi. Terentius: Ac non quia ades præfens dico. Cicero pro domo sua: Adest præfens vir singulari virtute. Idem in Anto. Coram aderit præfens tibi ipse, & ille quem insimulas pugio respondebit. Idem de Offic. Ad id quod adest, quodq; præfens est, paulatim se accommodat. Idem in Verrem, Adsum homines ex tota provincia nobilissimi, qui

qui præfentes vos erant atque obsecrant Iudices. Idem Cassio: Fit enim nescio quomodo, ut quasi coram adesse videre cum scribo Virgil. Coram quem quæritis, adsum Troius Aeneas.

APPOSITUM. APPOSITE.

Nomine *Apposito*, & adverbio *Appositè*, vbi sunt autorum probatissimi quique, præsertim pater & eloquentiæ decus. Cicero: quod perinde est, ac si dicamus, aptum accommodatissimè, aptè, accommodatè. Var. de re rust. Galli appositii, sed maximè ad iumenta. Ibidem: Maximè ad id pecus appositum. Ibidem: Est enim quod cum inquinat locum appositum ad agriculturam. Cicero Att. Sed iam extrudimur, non à Planco ne is quidem retinet, verum ab ipso loco minimè appositum ad tolerandum in tanto luctu calamitatem. Idem in Ver. Menses mihi tres cum eripuisse, tis ad agendum maximè appositum. Ibidem: Quiliter natus est ita educatus, ita factus, & animo & corpore, ut multo appositior ad deferenda, quam ad auferenda signa esse videatur. Ibidem, Homo benè appositus ad istius avaritiam. Idem de arte Rhetor. Dicere appositè ad persuasionem.

ADHAERESCERE.

ADhaerescere, tritum vbiq; & verbū, & significatum sed non omnibus eius (ut dicunt) regimen notum. Accusativo enim præcedente præpositione, quam datiuo; frequentius iungitur. Quæ res eò mirabilior est, quò verbum id cum præpositione ad, quæ accusativum requirit, componitur. Quod item fit persæpè in verbis adgredior, adiungo, adeo, adplico, adspicio, adrepo, & similibus. Plautus in Pennulo: Ne ad fundas viscus adhaeresceret. Cicero pro Publio Sextio: ad columnam adhaerescere. Idem de finibus bonorum & malorum: Ut homines ad eorum saxa discendi cupiditate adhaerescerent. Idem in Academicis questionibus, Quasi tempestate debellati, ad eam tanquam ad saxum adhaerescunt. Idem ad Pontifi. Ne in hanc tantam materiam seditionis ista funesta pax adhaeresceret. Idem de natura Deorum: Quot genera, quamque disparia partium submersarum, partium fluitantium, & ionantium belluarum partim ad saxa naviis restis adhaerentium? Idem de Oratore: Et ad genus id, quod quisque vestrum in di-

condo probaret, adherescerent. Cæsar in comment. Hæc casu ad turrim adhæsit.

Adgredi.

Cicero de natura Deorum. Tum Cotta, quia sic adgre-
dior, inquit, ad hanc disputationem, quasi nihil unquā au-
dierim de Dijs immortalibus. idem pro P. Sextio: Tamen
adgrediar ad dicendum ibidē. Non adgrediar ad illa ma-
xima atque amplissima idem de Oratore: Cū ad causam
sum adgressus. idem pro Cornelio Balbo: Priusquam ad-
grediar ad ius, causamque Cornelij. Idem pro Lucio Flac.
adgrediar iam ad singulas ciuitates. Idē de legibus: Prius
quam adgrediamur ad leges singulas.

Adiungere & accedere.

Terentius in And. ut animum ad aliquod studium ad-
iungant. Idem in Eunūcho: accede ad ignem hunc, & ca-
lesces plus satis. Cicero in Philip. sexta: Cæsar se ad nemi-
nem adiūxit. Idem de arte Rhetorica: Ad eam causam, qua
commorum peccasse dicit, poterit adiungere. Ibidem: Po-
stea ad id, quod definiēris factum eius, qui accusabitur, ad-
iungere oportebit. Idem in Topic. Omnibus est ius patien-
tem directum ad parietem communem adiungere, vel so-
lidum, vel fornicatū. Idem in Philip. Quinta: Et Pompeius
ad L. Syllæ maximum imperium, victoremque exercitum
accessit. Cæsar se ad neminem adiunxit. Idem pro C. Rabi-
rio: adiungemus ad hanc labem ignominiamque mortis
etiam C. Marij nomen.

Adire.

Plautus in A sinaria: ad me adi vicissim. Idem in Tri-
num. Tute ad eum adeas. Idem in Menech. Adibo ad homi-
num. Terentius in And. Quid tibi videtur? ad eum ad eum
Cicero pro lege Manil. Qui omnium mentes eorum qui
ad Rempub. adeunt, maxime perspiciunt. Idem pro Lucio
Flacco: ad quem adiit ibidem in Verrem. Sese à suis ciui-
bus hæc habere mandata, ut ad Verrem adirent. ibidem:
Cæteri hæredes adeunt ad Verrem. Ibid. Ut si vobis vide-
retur, adiremus ad eorum Senatū. Ibid. Cū ad Prætorē
in ius adissemus. Ibid. Patri exacta ætate, & adolescenti fi-
lio adeundi ad illum miserum, potestatem nunquam esse
factam. Ibid. Aditum est ad libros Sibyllinos. Ibid. Ho-
mines tennes obscuro loco nati, adeunt ad ea loca, quæ
nunquam antea viderunt. Idem pro Roscio Comædo

Ad

Ad arbitrium hoc animo adimus, ut neque nihil, neque
tantum quantum postulauimus, consequamur. Idem pro
Sexto Roscio Amerino: Postremo illo hortatore ad Syl-
lam legati non adierunt. Cæsari in comment. Vniuersi ad
Cæsarem adierunt, Titus Linius de bello Punico. Qui ad
lacum Auerni adissint. Idem de bello Macedonico: Scriba
ad Tribunos plebis adit.

Adplicare.

Terentius in Andria: Hi se ad vos applicant.

Adspicere.

Varro libro secundo rerum rust. Simul adspicit ad me.
Ibid. Fundanius adspicit ad seropham.

Accedere.

Varro de re rust. Docent. syluestria ad quæ sator nō ac-
cessit Terentius in Phorm. Voluntas vestra si ad Poetam
accesserit. Ibidem: Si ad matris mammā non accedet. Ci-
cero pro C. Rabir. Deinde vos. Quirites, quorum potestas
proximē ad Deorum immortalium accedit, oro, atque
obsecro. Ibid. Ad quem cū accessissemus, Actius Appio
subridens: Recipis nos, inquit, in tuum Ornithona, ubi se-
des inter aues?

Adrepere.

Varro de re rust. Ne mus aut lacerta adrepere ad colū-
baria possit.

ACCIPERE.

Accipere eodem exemplo literas. Hic quoque modus
Latinè loquēdi elegantissimus est significatq; quod
corrupto deprauatoque dicendi genere, ferè apud omnes
nes dicitur, eiusdē tenoris, vel duplicatas literas accipere:
quæ barbaries ita inoleuit, ut proprium, verumque, quem
dixi, loquendi modū nemo iam aut pauci agnoscant. Ci-
cero Cornificio: Hæc ferè ad eas literas, quas eodem ex-
emplo sæpius tibi huius generis literas mittam. Eidē: ac-
cipio excusationem tuā, qua vsus es, cur sæpius ad me lite-
ras vno exemplo dedisses. Idem Trebatio: Quis solet
eodem exemplo plures dare, quanquam sua manū scri-
bit? Idem Plan. Binas à te accepi literas eodem exem-
plo. Brutus Ciceroni: Eodem exemplo literæ à te mihi
reddite sunt.

ARTERIA.

scet aliqui Latini arteriam, quam venam dicipu-
rent, autoritates tamen, quas infra posui, opinionum
eorum contrā stare videntur. Cicero de fato: Sicut venæ
sic moventur, is habet febrem, & is febrem non habet.

Ovidius de ponto:

Et iam deficiens sic ad tua verba reuixi,

Vt solet infuso vena redire mero. Ibidem:

Sæpè aliquem solers medicorum cura reliquit,

Nec spes huic, vena deficiente, cadit.

Idem in Metamorph.

Salunt tentatæ pollice venæ. Persius:

Tange miser venam, & pone in pectore dextram,

Nil calet hic.

Sabinus in epistola Paridis pro Helena:

Dumque suo tentat salientem pollice venam.

Vitruuius: Vti medicis & musicis, & de venarum ritmo,
& de pedum motu. Cornelius Celsus: Si circa frontem
intenta venæ moventur. Ibidem: Periculosissimum tum
est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur. Ibid. Vbi
venarum exigui, imbecillique pulsus sunt. Ibid. Tum re-
quirunt etiam quare venæ nostræ modò submittant se,
modò attollunt. Ibidem: Sed primò quidem die nullus
humor dari debet, nisi subito sic venæ conciderunt, ut ci-
bus quoque dari debeat. Ibid. Venis enim maximè credi-
mus fallacissimæ rei. Ibid. Venas autem conspectus me-
dici monet. Ibid. Si venæ non æquis intervallis mouen-
tur. Ibid. Vrina fallax, vena fallacior.

A. T.

Non caret magna elegantia hæc quoque particula At,
quæ vario modo, vsos bonos illos autores reperimus
De qua & si aliqui non pauca dixerunt, eam nos vel de-
clarare aperius, vel plura addere vtile duximus. Virgilius
in principio libri, & capite versuum illam locauit:

At regina grauiam dudum saucia cura,

Vulnus alit venis:

Quandoque est execrationi præuia ut idem;

At tibi pro scelere (exclamat) pro talibus ausis

Dij (si qua est cælo pietas quæ talia curret)

Perfoluant grates dignas & præmia reddant

Debita.

Debita. Terentius in Andr. At tibi Dij dignum factis
exitum dent.

Quandoque optantis ut Plautus in Persa:

At tibi Dij omnes bene faciant.

Aliquando geminata, admirationem ostentat, ut
Plaut. in Merc. At at meus hic quidem pater est. Terent. in
And. At at hoc illud est, hinc illæ lachrymæ.

Horatius aliquando imprecando exclamat, & in-
terragat:

At o Deorum quisquis in cælo regis terras,

Et humanum genus, quid iste fert tumultus?

Interdum cum admiratione laudat vel vituperat
terrogans, ut Terentius in Eunuchō: Fucum factum mu-
lieri: at quem deum? Cicero pro domo sua: At quæ dea
est. idem Pæto: Habuisses enim non hospitem, sed con-
tubernalem: at quem virum? non cum quem tu solitus
es Promulsæ conficere. idem pro Aulo Cluentio. Vna
mater oppugnat, quæ mater: quam cæcæ crudelitatis,
& scelere ferri videtis. idem pro Ti. Annio Milone: itaq;
anteuertit, at quo die? idem pro P. Sylla: At, quos viros?
idem pro Lu. Flacco: At quos testes? idem in Bruto: Gn.
Pompeius sexti filius: at quem numerum obinebat? idem
Attico: At quibus verbis & prorsus gestis amplissimis?
Quandoque orat. Cicero pro domo sua: At videte homi-
nis intolerabilem audaciam. idem in Ver. At videte ho-
minis impudentiam atque arrogantiam, iudices.

Interdum simpliciter interrogat. Cicero in Verrem:
At per Deos immortales, quid est quod de hoc dici possit
Nonnuquam ad firmat, ut Terentius in Eunuchō. At di-
ligenret, At maturè.

Quandoque per ironiam quandam inducitur. Cicero
in Verrem: At mores commodi: quis contumacior? quis
inhumanior? quis superbior? Ad hæc sine cuiusquam ma-
lo, quis acerbior? quis insidiosior? quis crudelior vnquam
fuit?

Quandoque Saltem significat. Cato de re rust. Si non
eodem die, at postridie. Cicero Curioni: Nostram suffra-
gationem si minus potentem, at probatam tamen, & iu-
stam. idem pro L. Flacco: Si non propinquitatis, at ætatis
suz: si non hominis, at humanitatis rationem haberet.

Quandoque idem quod, Sed, significat. Cicero pro

Tito Annio Milone: Quid porro querendum est? factum
ne sit? At constat. A quo? At patet.

A B E S S E B I D U I.

A Besse bidui, non biduo, aut per bibuum dicitur, idque
sine alio verbo coniuncto, licet subintelligatur inine-
re, aut via: sed talis erat loquendi modus. Cicero Attico:
Nos in ea castra properabamus, quae aberant bidui. Ei-
dem: Haec dictavi sedens in rheda, cum in castra proficif-
cere, à quibus aberam bidui.

Est hic quoque modus loquendi apud veteres, ut cum
quid erant dicturi, quod arrogans videri posset, quasi ex-
cusando dicerent: Absit verbo invidia, id est, odium: nam
quandoque eo nomine invidia nuncupatur. T. Livius ab
urbe condita, Absit verbo invidia, & civilia bella sileant.
Ibidem: Absit invidia verbo. Idem de bello Macedonico:
Absit verbo invidia.

A B E S S E.

Nunc significationis est Abesse: modus autem dicendi
qui ex eo verbo procedit, non est praetereundus. Di-
citur enim. Quid abest huic homini? Plerique autem mu-
tato dicendi genere, dicunt. Quid deficit huic homini?
vel: Quid deest huic homini? Cicero pro Cornelio Bal-
bo: Quid abest huic homini? quod si adesset, iure hoc
& tribui, & concedi putaremus. Idem de Oratore: Quid
huic abesse poterit de maxima rerum scientia?

A S S I G N A R E.

Assignare, praecipue agris convenit: cum ij vel milia
tribus, vel emporibus, aut alijs iussu magistratuum
aut dominorum assignantur. Cicero in Philip. secund.
Duo milia iugerum campi Leontini Sexto Clodio rhe-
tori assignasti, & quidem iniuria. Idem Attico: Mibi quae
ex agro tuo tantum assignes, quantum in eo corpore assi-
gnari potest. Horatius:

Agros assignant, oppida condunt.
T. Liv. de bello Macedonico: Agrum eius assignaret.

Ad Verbum, Ad Vnum.

Ad verbum, ad vnum, id est quod inepte dicunt, De
verbo ad verbum, & Usque ad vnum. Cicero de Finibus:
Fabellas Latinas ad verbum de Graecis expressas non in-
uiti legunt, Idem de amicitia: De amicitia verò omnes
ad

ad vnum sentium, Virgilius:

Iuppiter omnipotens si nondum exosus ad vnum
Troianos, si quid pietas antiqua labores
Respicit humanos, da flammam euadere classis,
Nunc pater.

Arbitratu meo.

Arbitratu meo frequentius dicebant, quam Arbitrio
meo. Nonnulli verò contrà, ut alia bona corrumpere, ut
frequentius arbitrio, quam arbitratu dicant. Cicero de
senect. Eius disputationis sententias memoriz mandavi,
quas in hoc libro exposui arbitratu meo. Idem de legi-
bus: Concedunt, ut eum arbitratu meo diligam. Idem
Attico: Arbitratu meo vivendi.

Adjecere oculum.

Adjecere oculum puellae, est certo modo loquendi id,
quod peruersè dicitur, oculum in puellam dirigere. Ci-
cero in Verrem: Partim planè videbant adiectum esse
oculum hereditati.

A Nimi causa, officij causa, verbi causa, verbi gratia,
valetudinis causa, honoris causa, & honoris gratia,
exempli causa, modi sunt loquendi, Romana elegantia
referti. Varro de rerust. Honoris causa mensæ suæ die
festo dignetur adhibere. Cicero pro Sexto Roscio Ame-
rino: Alterum in urbe secum honoris causa habere. Plau-
tus in Amphitruone: Nunc huc honoris vestri venio gra-
tia. Tit. Livius de bello Macedonico: Honoris causa le-
gatos mittere.

Animi causa.

Plautus in Asinaria: Sine me amare hunc vnum Argy-
rippum animi causa, quem volo. Idem in Cure. Dico me
illo aduenisse animi causa. Idem in Mercat. Miser, mihi
amicum paravi animi causa. Varro de rerustica: Dic ali-
ud genus Onitronis, qui animi causa constitutus à te sub
Calino fertur.

Officij causa.

Cit. Liv. ab urbe cond. Quae officij causa ab domo pro-
secutæ fuerant. Ibidem: Scipionem officij causa conue-
nerant.

Verbi causa, Verbi gratia.

Cicero de arte Rhetorica: Verbi causa, maiestatem mi-
nuere, dicere aduersarium maiestatem minuisse. Idem de
fato;

fato: Si quis, verbi causa, oriente canicula natus est, in mari non morietur. idem in Academicis: Verbi causa, tria pauca sunt, an ne? & subdit: Sin autem vsque ad nouem, verbi gratia. idem de finibus. Verbi gratia, propter voluptatem.

Exempli gratia.

Cicero de Offi. Exempli causa ponatur aliquid quod pateat latius.

A V T E M.

Particulam *Autem*, interiore significato, quæso doctissimi quique attendite: permolebit enim aures, & illas iucundissimo veluti cantu pruriet. Cicero Attico: Quod ad te scriptum est à Cincio de Starij sermone, in quo hoc molestissimum est, Statium dicere à me quoque id consilium probari: probari autem? de illo hæcenus diximus. Eidem: Quid tandem isti mali in tam tenera insula non fecissent? fecissent autem? imò quid ante aduentum meum non fecerunt? Eidem: Sed ferendus tibi in hoc meus error, ferendus autem? imò verò etiam adiuvandus: Eidem: Etsi intelligis quàm meum sit scire & curare, quid in Repub. fiat: fiat autem? imò verò etiam, quid futurus sit? **Q**uam elegantes dicendi modi. ad extremum à principio, ab initio, à primo: quandoque absolute sine præpositione, principio, initio, ab illis veteribus introducti sunt, quorum loco incuria postea multam barbariem suppleuit.

A principio.

Cicero Attico: Sed ego à principio cum diuinare de belli diurnitate possem. Eidem: Sed hæc à principio tibi præcipiens quantum profecerim, non ignoro. Eidem: Nosmetipsi qui Lycurgei à principio fuissetus, quotidie demitigamur. Eidem: Cui vellem à principio te audisse.

Ab initio.

Eidem: Quod tibi esse & antiquissimum, et ab initio fuisse, ut primum Asiam attigisti, constante fama, atque omnium sermone celebratum est.

A primo.

Eidem: Nec verò ille urbem reliquit, qui eam tueri non posset: nec Italiam, quod ea pelleretur: sed hoc à primo cogitavit, omneis terras, omnia maria mouere. ibidem: Tuas

Tuas nunc epistolas à primo lego, hæc me paulum recreat. Eidem: Vtinà à primo tibi esset visum. Idem de Finibus: Nunc verò à primo quid mirabiliter occulta natura est.

Principio.

Idem de offi. Principio generi animantium omni est à natura tributum.

Virgilius.

Principio cælum, & terras, camposque liquentes.

Initio.

Cicero Attico: Cum id mihi propositum initio non fuisset. Idem: Me adhuc hæc duo fecellerunt, initio spes compositionis.

Primo.

Terentius in Hecyra: Nec illi credebam primo.

Ad extremum.

Cicero Attico: Illud te ad extremum & oro, & hortor. Eidem: Aiebat illum primo sanè diu multa, ad extremum autem manus dedisse. Eidem: Adidit ad extremum, cum iam dimissa concione reuocatus à Varinio fuisset, se audisse à Curione, his de rebus conscium esse. Pisonem generum meum. Eidem: Cui Consoli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. Hòrat. peccet ad extremum ridendus & alia ducat.

ALIENVS.

Alienus est idem quod extraneus: sed incuria factum est, ut extraneo solo multi vrantur, alienum verò penè ab omnibus præteritur. Terentius in Hecyra: Cum eam prosequitur alienus puer. Idem in Heauro. Ne istuc inducas in animum tuum, alienum esse te. Cicero Attico: Neque vtar meo chirographo, neque signo, si modò erunt eiusmodi literæ, quas in alienum incidere nolim. In eodè significato est, quod Plautus in Amphitrione dicit: Certè ædèpòlme alienabis nunquam, quim noster siem.

ACVTVM.

Non est tantummodò acutum, quod vulgò putant cuspidè fastigiatum, ut punctum cadat: sed acutum etiam id est, quod in aciem cæsim attenuatur. Acutere enim ferrum, est ita concinnare, ut acie benè incidat, non solum cæsim, sed etiam punctum. Retrusum est, quod vel cuspidè, vel acie vsu nimio, vel alio casu perstricta hebetatur. Plautus in Epid. Acutum cultrum habeo. Cicero de diui-

diuinat. Aliæ agrorum partes, quæ acuta ingenia gignat:
alia, quæ reusa. Idem in Tusculan. At vocem citharæ
non audiunt, ne stridorem quidem serræ cum acu-
itur. Virg.

Ferrum acciunt portis. Idem in Georg.
Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.

AGERE INIURIARVM.

Agere iniuriarum, & hic elegans modus propè de-
sertus, reuocandus est. Id enim dicebatur, cum quis
pro acceptis iniurijs aliquem postulabat, & coram
iudice iniuriarum causam agebat. Cicero in arte Rhetori-
ca: Agit is cui manus præcisa est, iniuriarum.

Agere ad præscriptum.

Agere ad præscriptum, modus est loquendi perele-
gans, quo id significatur, quod agere secundum impe-
rium, aut datam legem. Cæsar in Comment. Alter omnia
agere ad præscriptum: alter liberè ad summam rerù con-
sultare debet.

ANIMADVERTI.

Animaduvertere actium multis observatum: pas-
sum verò, quoniam omisum est, notandum duxi.
Cæsar in Comment. Animaduersum est vicium mu-
nitionis. Ibidem: Terrore hominum animaduerso. Ibid.
Hæc re animaduersa. Ibidem: Cæsar iubet signa cõuer-
ti. Quæ re animaduersa, Ambiostrix pronũciari iubet, ut pro-
cul tela conijciant.

Attrectare.

attrectare de sacris præcipuè dicitur.

Virgilius:

Tu genitor cape sacra manu, patriosque penates:

Me bello ex tanto digressum, & cæde recenti.

attrectare nefas.

Titus Livius ab urbe cond. Quod signum more vetusto,
nisi ceræ gentis sacerdos attrectare non esset solitus.

Animo præsentis.

Animo præsentis, modus est loquendi, cum nõ ignauè,
sed accuratè & sedulo quid agitur Terentius in Eunuchis:
Animo hæc præsentis vi dicas. Aconius Pædianus: Ani-
madueritur sensibus præsentis animo ventibus.

ADSC

ADSCRIBERE.

Adscribere non est (ut aliqui putant) iuxta scribere,
sed aliquid addere, vel subiungere ad id quod scri-
ptum sit. Cicero Attico: Sed cum id ad me Tullia scri-
bat orans, ut quid in Hispania geratur expectem, & sem-
per adscribat id videri tibi. Idem, Ruffo: Illud me non a-
nimaduertisse molestè ferrem. ut adscriberem te in pha-
no pecuniam iussu meo deposuisse. Et paulò post: Non
adscripsi id quod tua nihil referebat: ego tamen adscri-
pisse mallè id, quod te video desiderare. Idem Attico: Te-
rentia tua magnos articulorum dolores habet, & te so-
roremque tuam, & matrem maximè diligit, salutemque
tibi plurimam adscribit.

BENE VERTAT, MALE VERTAT.

Modus est loquendi optantis, vel imprecantis, id est,
orare ut res benè vel malè cadat. Plautus in Aul. Que
res rectè vertat, mihi que, tibi que, tuæ que filia. Item in
Capti. Quæ res benè vertat mihi, meoque filio. Ibidem:
Istud Dij benè verrant. Virgil.

Hos illi (quod nec benè vertat) mittimus hædos.

BARBARVM.

Cum Græci Barbaros (Festo autore) omnes præter se-
ipsos dicant: loca, quæ infra notauimus, aliter accipiendæ
sunt, atque ab plerisque interpretibus accipiuntur. Bar-
barum enim id significat, quod alterum, peregrinum, ex-
ternum. Plautus in Asinar. Nomen huic Græcè Onagos
est fabulæ: Demophilus scripsit, Marcus vertit barba-
rè. Idem in Trinummio: Nam nomen Græcæ huic est
thesauro fabulæ: Philenio scripsit, Plautus vertit barba-
rè. Horatius in Odis:

Sonante mixtum tibijs carmen lyra,

Hæc Dorium, illæ Barbarum.

Idem.

Græcia barbarie lento collisa duello.

CADERE BENE, MALE, oportuè, commodè.

Benè & malè cadere oportuè, & commodè cadere, &
cadere absolutè, modus est loquendi, cuius loco à
multis dicitur, benè & malè succedere, siue accedere.
Cicero Attico: Cecidit bellè. Ibidem: Quod si auderem,
athē

Athenas peterem, sanè ita cadebat, vt vellem: nunc & nostri hostes ibi sunt, & te non habemus. Idem de oratore: Sed hoc tamen cecidit oportune. Ibidem: Hoc loco Sulpitius insperanti mihi, inquit, & Cottæ sed valde optanti utrique nostrum cecidit. Idem in Verrem: Hoc adhuc per commodè cadit. Cæsar in Comment. Vbi tantos suos labores, & apparatus malè cecidisse viderunt.

BENE AVDIRE, MALE AVDIRE.

Malè audire non est (vt vulgus putat) qui obtusas aures habens, malè audit: nec è contra, Benè audire est, qui liberas habet ad audiendum aures: Verùm is, qui de se malè vel benè, aut rumorem de se malum aut bonum spargi percipit. Terent. in Phor. Benè dictis si certasset, audisset benè. Ibidem: Si herum insimulabis avaritiæ malè audies. Idem in Hecyra: Sine me hoc effugere obsecro vulgus, quod malè audit, mulierum. Cicero Attico: Nonnulli amici a pij ridiculè interpretantur, qui me idcirco putant benè audire velle, vt ille malè audiat. Idem de oratore: Non quò libenter malè audiam: sed quia ego causam non libenter relinquo, nimium patiens & lentus existimor. Ibidem: Cùm Quintus Opimius consularis, qui adolescentulus malè audisset festivo homini Egilio, qui videretur mollior, nec esset, dixisset: Quid tu Egilia mea, quando ad me venis cum tuo colu & lana? non pol, inquit, audeo: nam me ad famosas vetuit mater accedere. Idem in Verrem: Quæ Romæ magna est infamia, precio accepro edixeras ea solate, ne gratis in prouincia malè audires, ex edicto Siciliensi sustulisse video. Idem de suis: Esse hominis ingenui & liberaliter educati, velle benè audire à parentibus.

BELL HABERE. BENE MVLT, BONA pars, Bono esse, Multo manè, Benè manè.

Observare Latini omaes debent, & qui Latinitatis studiosi sunt, vel minima quæque eorum quæ Cicero & eruditissimi illi Ciceronis æquales, in operibus suis scripta reliquerunt: qualia sunt, Bellè habere, benè multi, bona pars, bono esse, multo manè, benè manè. Cicero pro Lucio Murena: Posthumus obuiam cum benè magna

cater

caterua sua venit. Idem de oratore: Habetis sermonem benè longum. Idem Attico: A Curione mihi literæ benè longæ, Cassius Ciceroni: Classis benè magna. Asinius Pollio Ciceroni: Habet inermes benè multos. Dolabella Ciceroni: Terentia minùs bellè habuit, sed certum scio iam conualuisse eam Cicero de oratore: Aiebat bonam partem sermonis in hunc diem esse dilatam. Ovidius in Fastis: Pars bona montis erat. Cicero Attico: Ad eum se primo Idus literas dedi benè manè. Eidem: Binas quidem tuas Beneuenti accepi, quarum alteras Fesulanus multo manè mihi dedit: Hircius in Comment. Benè magna comparata manu prouinciam vastare cepit. Ibidem: Benè magna multitudo. Ibidem: Benè magnum tempus consumpserunt. Ibidem: Benè multis vulneribus affecit. Ibidem: Nostri ex humili conualle benè longè sunt digressi.

BONI CONSULE.

Boni consule, modus loquendi veterum illorum, id significat, quod bonum iudica. Perfecti enim illi Latinitatis principes, iudicare, consulere dicebant, vt si dicas, Rogo boni consulas: id sit quod, Rogo bonum iudices. Ovidius de Ponto:

Vt tamen hoc ita sit, munus tua grande voluntas

Ad me peruenit, consuluique boni. Ibid.

Quæ quamquam misisse pudet, quia parua videntur:

Tu tamen hæc, quæ so, consule missa boni.

CAPVT.

Inficiari nemo etiam mediocri ingenio audeat, esse modum quandam loquendi, qui linguam Latinam à barbarie distinguat. Nam verba ac vocabula quid per se, & sigillatim significent, innumeri Grammatici copiose disseruere. Sed quid ijs coniunctis, cõposita oratione, vsitato more loquendi, modus in veteribus ac perfectis autoribus obtinuerit, nemo hactenus (quod sciam) planè cõsiderauit. Caput enim illud est, caput cœnæ, caput & origo, caput malorū, caput factionis: & capiti tuo, quod genus execrationis est, & huiusmodi boni autores per translationem mira cū iucunditate suis scriptis interseruerūt. Plau. in Penulo: Capiti vestro illud quidē. Virgil. Capiti cane talia demēs Dardanio rebusq; tuis. Idē. Diu capiti ipsius generisq; referuēt. Cælius Ciceroni: Te ad nonū Calendarum iunij

iunij Subrostrarij (quod illorū capiti sit) dissi parat perijisse. Plautus in Mercat. Ad capita rerum peruenias. Idem in A sinar. Ego caput huic herar argento tui hodie reperiundo. Cicero M. Marcello: Caput illud est, si ista vita tibi commodum esse videatur. Idem Seruio Sulpitio: Caput illud est, ut Lysonem recipias in necessitudinem tuam. Idem Attico: Caput illud est, quod scis Eidei: Quarum literarum erat caput. Aquilam nouercam non esse laturum. Eidei: Quod caput est, ipsum non noui. Idem de diuinatione: Sed quod caput est, cur isto modo iam oracula Delphis non aduntur? In Philippica secunda: Caput autem literarum, sibi cū illa Mima posthac nihil futurum. Idem Bruto: Caput autem est hoc, quod te diligentissime percipere, & meminisse velim. Idem in Officijs. Caput autem est in omni procuracione negocij & muneris publici, ut auaritiæ pellatur etiam minima suspicio. Idem in Verr. Et quod caput est rei frumentariæ, campus Leontinus. Idem in Tusculanis: Negauit se iure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum. Cicero pro T. Annio Milone: Quid, quod caput audaciæ est? Idem, qua se nati gratias agit post reditum suum. Cū præclarum caput recitaretur. Tit. Liuius ab vrbe condita: Cū caput rerum omnium in omni hostium equitatu Masinissam fuisse sciret.

Capite aperto, Capite obuoluto.

Tit. Liuius de bello Punico: Capite aperto est ductus. Ibid. Obuolutum caput est. Idem ab vrbe condi. Caput obuolutio, infœlici arbori recte suspendito.

C V M.

Q Vis erit, qui legens quas infra scripsi autoritates de clausula *Cum*, quemadmodum præcellentes ingenij vates illa vsi fuerint, quando tempus significare voluerunt, non supra modum oblectetur, mihi que arrideat, qui eas primus (ut opinor) notauit, & vndique decerptas quasi in acervum congeffi? Plaut in Truculen. Iam biennium est, cū mecum esse ille cœpit. Ibidem: Illi quidem haud diu est cū dentes exiderunt. Idem in Persa: Nondum sex menses Megaribus huc est cū commigrauit. Idem in Mostellaria: Quia septem menses sunt, cū in has ædes pedem nemo intro detulit. Idem in Menechmis: Plus triginta annis natus sum, cū ego interea loci non vnquam

non loci vnquam quodquam facinus feci peius, neque scelestius. Idem in Bacchidibus: Iam aderit tempus, cū sese etiam ipse oderit. Terentius in Heautont. Si vnquā vllum fuit tempus mater, cū ego voluptati tibi fuero. Idem in Adelphis: Videre videor iam illum diem, cū hinc egens profugi & aliquo militatum. Idem in Hecy. Hunc videre semper optaui diem, cū ex te esset aliquis qui te appellaret patrem. Cicero pro Lucio Mur. Qui locus est iudices? quod tempus: quæ dies? quæ nox? cū ego non ex istorum insidijs, ac mucronibus, non solum meo sed multo etiam magis, diuino consilio eripiar, atque euolem? Idem Cass. M. Fabium quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum. Multi enim anni sunt, cū ille in ære meo est, & a me diligitur. Idem de Oratore. Iam anni propè quadrigenti sunt, cū hoc probatur. Idem Attico: Vtinam illum diem videam cū tibi gratias agam, quod me viuere cōgisti. Eidei: Eandē virtutē istam, veniet tempus, cū grauius gemes. Idē pro T. Annio Milone. Erit illud profecto tempus & elucefcet aliquando ille dies, cū tu salutaribus (ut spero) rebus tuis, sed fortasse motu aliquo communiū temporum, qui quam crebro accadat experti debemus scire, & amicissimi beneuolentiam, amicitiam & grauiissimi hominis fidem, & vnus post homines natos fortissimi viri magnitudinem animi desideres. Idem Att. Triginta dies erat, ipsi, cū dabam has literas. Idē Cæsari. Aliquot enim sunt anni, cū vos duos elegi, quos præcipue colerem. Idem Atti. Vtinā eum diem videam: cū ista oratio ita liberè vageretur, ut etiam in Sicæ domum introeat. Idem pro eodem. Dies nondum decem intercesserant, cū ille alter filius infans necatur. Ibidem: Vnus & alter dies intercesserat, cū res parū certa videbatur. Ibidem: Anni sunt octo, cū iste in ista meditatione versatur. Idem in Philip. Vicesimus annus est, cū omnes scelerati me vnum petūt. Idem Attico: Sed tu omnia consilia differebas in id tempus, cū sciremus quæ Brundisij acta essent. Eidei: Ipse discrucior venisse tempus cū iam nec fortiter, nec prudenter quidquam facere possim. Eidei: Biennium iam præterijt, cū ille Callipides assiduo cursu cubitum nullum processit. Idem in Verr. Vna nox intercesserat, cū iste Dorotheum sic diligebat, ut diceret omnia inter eos esse communia.

munia Idem de Orat. Vix annus intercesserat ab hoc sermone cohortationis meæ, cum iste accusauit Caium Norbanum. Idem de officijs. Nondum centum & decem anni sunt, cum de pecunijs repetundi à Lucio Pisone lata lex esset. Idem de diuinat. Quoniam multi anni sunt, cum bella à prætoribus, & pro consulibus administrantur.

Virgilius in Georgiis.

Scilicet & tempus veniet, cum finibus illis.

Agricola incautus terram molitus aratro:

Exesa inueniet scabra rubigine pila.

Idem:

Enerit inquam.

Idem dies mihi, cum liceat tua dicere facta,

Idem: Nec longum in medio tempus, cum clamor ad aures Peruenit.

Idem.

Turno tempus erit, magno cum optauerit emptum

Intactum Pallanta.

Idem:

Tertia iam Lunæ se cornua lumine complent,

Cum vitam in syluis inter deserta ferarum

Lustra domosque traho

Idem:

Septima post Troiæ excidium iam vertitur æstas

Cum freta, cum terras omnes, tor in hospita saxa,

Sydera que emensi ferimur.

Idem:

Vix hæc ediderat, cum effusus imbris atræ

Tempesta sine fine fuerit.

Quid, de fastis:

Iam tria lustra puer furto conceptus agebat.

Cum mater nato est obuia facta suo.

Titus Livius ab urbe condita: Per multi iam anni erant, cum nulla certamina fuerunt. Idem de bello Punico: Dies haur multi intercesserant cum legati venerunt. Idem ab urbe condita. Tricesimus sexagesimus quintus annus vrbis Quirites agitur, cum non vniuersa Hetruria vobis bello par esset.

CONTRURBARE.

Contrurbauit me (fateor) cum intelligere satis nondum possem quid verbum *Contrurbo* penitioris significato sibi veller, cum euolutus tandem diuersorum autorum scriptis, id mihi visus sum percepisse. Est enim contrurbare id ferre quod decoquere: quod ut alijs post iudicandum melius relinquam, loca ipsa ex quibus collegi, subiiciam. Cicero ad Atti. Illi dii sint irati huiusmodi Græco, qui contrurbare quidem

quidē putat sibi licere, quod equitibus Romanis. Idē Quin. Cicero fratri: Misi ad Cæsarem eodem illo exemplo literas, locum autem illius de sua egestate ne sis adspersus. Ad quem ego rescripti, nihil esse quod posthac artis nostræ fiducia conturbaret, lusi que in eo genere & familiariter, & cum dignitate. Idem pro Gn. Plancio. Nam quod ais Cassi non plus me Plancio debere, quam bouis omnibus, quod ijs æquē mea salus chara fuerit: ego me debere bonis omnibus fateor, sed etiā ijs, quibus ego debeo boni viri, & ciues, Comitibus & dilitijs aliquid se meo nomine debere Plancio dicebant. Verū fac me multis debere, & in ijs Plancio. Verū igitur me conturbare oportet, an ceteris cuiusque dies venerit, hoc nomen debitoris quo vrgeretur nunc competitor dissoluere? Quamquā dissimilis est pecuniæ debitiō, & gratiæ. Nam qui pecuniā dissoluit, statim non habet id quod reddidit. Qui autē debet, res retinet alienū. Gratiā autē & qui refert habet, & qui habet in eo ipso quod habet, refert. Vlpianus de institoria actione. l. Quicumque. Idem Labeo ait: Si quis pistor seruū sum solitus fuerit in certum locum mittere ad panem vendendum, deinde pecunia accepta præsentē, ut per dies singulos ei panes præstaret, conturbauerit: dubitari non oportet, quin si promisit ei dari summas, teneri debeat. Alphen. de in rem verso. l. Quidā seruus: Boves vendiderat, alios redemerat, nummos venditori non soluerat, postea conturbauerat: qui boues vendiderat, nummos à domino petebat actione de peculio, aut quod in re domini versū esset.

CONSCENDERE.

Conscendere propriè nauigantium est, quod ab usu propè communi recessit. Ita enim tritum erat, ut quādoque absolute à perfectissimis illis autoribus dicetur. Cicero Attico: Ibid. Martijs Pompeium à Brundisio conscendisse. Cæsar in Com. Erat completis littoribus contentio, qui potissimum ex magno numero conscenderent. Ibidem. Tandem idoneam tempestatem nactus, milites, equitesque, conscendere naues iubet. Idem de bello civili. Non minori animo, ac fiducia, quam antè dimicauerāt. naues conscendunt. Ibidem: Nominatim euocati atque obsecrati, naues conscendunt. Ibidem: Aequo ut animo mancipia, atque impedimenta in Italia relinquere, ipsi

pediti naues conscenderent.

Virgilius.

Bis denis Phirgium conscendi nauibus æquor.

CORRUMPERE.

Corrumpere vulgata significatione, id est certè quod inquinare, contaminare, viticare. Considerantibus autè & diuersa bonorū autorū loca rimantibus, interior quidā sensus occurrit, quo meo iudicio, id significet, quod destruo, rumpo, rodo, perdo. Plautus in Amphitruon. Tace ne corrumpere oculos. Idè in Mercat. Nimiū stultè facis, oculos corrumpis tales. Varro de re rustica: Neque rubigo frumenta, atque arbores corrumpit. Idem: Capræ omnia nouellæ sata carpendo corrumpunt. Cicero pro Aulo Licinio: Tabulas, quas idem dicis solere corrumpi desiderare. Idem in Verr. Vt tabulas publicas corrumpere audeas. Cæsar in Com. vt æquo animo ipsi sua frumenta corrumpere, Salustius in Catil. Dubitando & dies prolata magnas, opportunitates corrumpere. Idè in Iugurthino: Præda omnis à profugis corrupta. Ibidè: Illa q; & domū, & semet igni corrumpunt. Ibidem: Nam cum fortis venæ paulo processerant, igni, aut lapidibus corrumpebantur.

Propertius.

Et sæpè immeritos corrumpas dentibus vngues.

Illa puellarum ingenuos corrumpit ocellos.

Corrumpit dura catena manus.

Quidius de arte amandi:

Quid teneros lachrymis corrumpis ocellos?

Idem de Ponto:

His ego si demens ausim corrumpere nomen.

Idem de amoribus.

Quid fles, & madidos lachrymis corrumpis ocellos? Vicia. locati & conducti, l. Sed addes: Sed prælu & tra petum viciatum dominum reficere debere, quod si culpa coloni quid eorum corruptū sit, ex locato eum teneri. Idem eodè titulo, l. Ex conducto: Sed & si credo fructum oliuæ corruperit, aut solis seruore non adfucto id acciderit, damnum domini futurū. Idem ad legem Aquiliā, l. Si seruus: Si quis alteri damnum fecerit, quid vsserit, fregerit, ruperit iniuria: quanti ea res erit, in diebus triginta proximis, tantum ex dam-

damno dare dānatus esto, & subdit, Celsus ait, Lex ruperit: ruperit verbū ferè omnes veteres si intellexerunt, corruerit & subdit, Celsus non neget fractū & vsum contineri corrupti appellatione. Labeo eodè titulo: Si ruium, quæ faciendū conduxeras, & feceras antequam cum probares, labe corrupti, tuū periculū esse Paulus respondit. Paulus de usufructu, l. Titius: Menius villam vetustate corruptā, necessariā cogendis, & conseruandis fructibus ædificauit. Idè de liberali causa, l. Liberalis: Fieri enim potest, vt fiducia libertatis, & surripere quædam, & corrumpere, atque consumere ex bonis eorū quibus seruiebat, ausus sit. Cæsar in Cōment. Corruptis equis macie, conandū sibi aliquid Pompeius de eruptione existimauit. Ibidè: Itaque quodcunque addebatur, subsidio id corruptum timore fugientiū terrores, & periculū augebat. Hircius in Cōment. Frumento incenso, vino, oleo, ceterisque rebus, quæ ad victū parari solent corruptis. Ibid. Rebus ad victū pertinentibus corruptis. Titus Linius ab vrbe condita. Cauendo corrupti equos in insula inclusos. Ibidem. Caue ne tot meritorū gratiā maiore culpa corrupas. Ibid. Alia disiecerunt, alia igni corruerunt. Ibid. Ad frumenta, quæ iam in horreis erant corrumpenda. Idè de bello Punico: Captū oppidū cum ingenti præda, quanquam pleraq; à dominis de industria corrupta erant. Ibidè? Tectis primis incensis, ac frugibus corruptis.

CONSEQUOR ET

Adsequor.

Consequor & adsequor, vno propemodū, eodemq; modo dicēdi, censerī possunt, si dicamus: Nō me es adsecutus, vel cōsecutus, idè significet, quod: Non potuisti ad me peruenire. Terent. In Heautont. Hæc vbi a paruit ostiū cōtinuū hūc se coniecit intrō, ego consequor. Cic. Attico: Quamobrè te oro des operā, vt me statim cōsequare. Eisdē Si enim es Romæ, iam me adsequi non potes, sin es in viā cum eris me adsecutus, corā agemus, quæ erunt agēda. Eisdem: Cum præsertim non dubitarem, quin si etiam tuum iter nobis fuisset, te tamē iam cōsequi non possemus. Idem in Catilinam: Aurelia tua profectus est, si accelerare volent, ad vesperum consequentur. Cæsar in Cōment.

Hoc prelio facto, reliquas copias Heluetiorum, vt consue-
 qui posset, pontem in arare faciendum curauit. Tit. Li-
 uius de bello Punico: Peditum agmen, quia adsequi terra
 non potui. Idem de bello Macedonico: Paucos moratus
 dies, dum se copiae adsequerentur. Idem ab urbe condita:
 Nocte praegressum cum ad sequitur locis planis, ac paten-
 tibus.

Caveor, & Gemor.

Caveor & gemor saepenumero scriptum reperi (vt opi-
 nor) à paucis obseruatum. Cicero Seruio Sulpicio: Quae
 esset tua in hoc pestifero bello cauendo & praedicando sen-
 tentia. Idem Attico: Atque hic status, qui vna voce omnium
 gemitur. Eidem: Cetera quae quidem prouideri poterunt,
 cauebuntur. Eidem: O hominem cauendum mihi! Eidem:
 Fidem vobis habendam non esse, De verò cauendum.

Commodum.

Commodum discesseram cum venisti, id est, oportune
 in tempore, aliquando vix, tantum. Modus hic loquendi,
 elegans frequenti in usu est apud bonos autores. Plautus
 in Mercatore: Si isthac ibis, commodum obuiam venies
 patri. Idem in Trinum. Nonne hoc commodum ordi-
 tur loqui. Idem in Milite: Hec te ipsum quæro commo-
 dum vix lepidissime. Terentius in Eunuchio. Commodum
 huc aduenerat Cicero Attico: Commodum discesserat Hi-
 larius librarius. Eidem: Commodum ad te miseram De-
 meam, cum herus ad me venit. Eidem: Commodum ad
 me dederunt literas de pluribus rebus, cum ad me bene
 manè Dionysius fuit. Eidem, Commodum discesseras heri
 cum Trebatius venit.

AMAT, VT CVM MAXIME.

Amat vt cum maxime, modus est loquendi Romano-
 candore perfusus. Id enim significat, quod illiterati
 dicunt, Amat sicut vnquam vel nunquam magis. Cicero
 Quinto fratri: Domus celebratur ita vt cum maxime. Te-
 renius in Hecyra: Amabat vt cum maxime tum Paphilus.

C E D O.

Cedò aduerbium quandoque ab veteribus etiam ad
 plures referebatur. Cic. de senectute: Cedò qui ve-
 stram rempubli. tantam amisistis, & tam citò?

CON-

CONSENTIRE.

Consentire, in iusto modo loquendi est, quod conueni-
 re, concordare. Cicero in Academicis quaestionibus: Sed
 mihi nequitiam cor consentit, & subdit: Apparet enim
 iam cor cum oculis consentire. Idem Attico: Quoniam
 cum consilijs tuis, mea & facta, & consilia consentiunt.
 Idem de diuinatione: Animorum consentientiam multitu-
 dine completum esse mundum. Idem de rebus suis: Tan-
 ta consensione Italix. Idem de natura deorum: Itaque illa
 mihi placebat oratio de conuenientia, consensuque natu-
 ra. Ibidem: Ita feruntur, moderanturque cursus, vt ad
 omnia conseruanda, & tuenda consensisse videantur. Idem
 Planco: Quae autem recitatae sunt literae in senatu, nequa-
 quam consentire cum oratione Furnij visae sunt.

Condicere.

Condicere, penitioris significato erat, Denunciare con-
 stituere, decernere: & in coenis eo verbo praesertim vete-
 res utebantur. Plautus in Stichio: Homines seruulos po-
 tare, amare, atque ad coenam condicere. Cic. Lentulo: Nā
 cum mihi condixisset, coenauit apud me in mei generi
 Crassipidis hortis. Titus Liuius ab urbe condita: Rex his
 ferme verbis patres consulebat. Quarum rerum, litium,
 causarum, condixit pater patrius populo Romani Quiritium,
 patri patrato praefectorum Latinorum, hominibusque prae-
 Latinis.

LOCI, ET COELI GRAVITAS.

Loci & coeli grauitatem dicebant antiqui eo modo di-
 cendi, quo multi peruersè, vt cetera, malum aerem di-
 cunt. Cicero Attico: Et cum reliquis etiam locis grauitas
 hic miserrime perferenda est. Eidem: Iam enim corpore
 vix sustineo grauitatem coeli huius. Varro de re rustica:
 In Apulia loca calidiora & grauiora. Ibidem: In regioni-
 bus, quae grauitate coeli, soliisque sterilitate vastantur.

C E R T V S.

Veteres verbum hoc Certus, sermoni Latino occultio-
 ri, & varia significatio quoadque interserebant. Quod
 non abire sit obseruasse. Proderit enim non parum stu-
 diosis si sedulo hos osculos attenderint Qui verò absit
 mant in plurali Certos dici, non Certum, errasse facile

F 4

deprehenduntur. Cic. in Verrem: Conſtat ſe homines certos ei rei cauſa in Siciliam, & terra, & mari miſſurum. Ibidem: Cum iſte continuo mittit homines certos Melitam. Ibidem: Certos homines in Quinqueremi miſſiſſe. Idem in Catilinam: Certos homines delectos, ac deſcriptos habebat. Cicero Attico: Hominem certum miſi de committibus meis. Eidem: Certos homines ad mulieres miſeram. Eidem: Statim dediſti literas, vt ex Cypro equites ante certam diem decederent. Idem Caſſio: Qui cum eſſent miſſi, vt Antonio ex Senatus ſententia certas res nunciarent, cum ille earum rerum nulli paruiffet, vltro ab illo ad nos intolerabilia retulerunt. Cicero ad Pontifices: Hanc iucundiſſimam vitæ atque officiorum omnium ſocietatem, certi homines fictis ſermonibus, & falſis criminibus dirimerunt. Ibidem: Neque ille tot ſuſpitionibus certorum hominum, & ſcelere exulceratus. Idem pro Sexto Roſcio Amerino: Si tibi fortuna non dedit, vt patre certo naſceretur.

Virgilius:

Equidem per littora certos

Dimittam.

Horatius:

Nam ſi natura iuberet

Acertis annis æuum remeare peractum.

Titus Liuius ab vrbe condita: Cum in diem certam vt ad lucum Ferentinæ conueniant, edicit.

CEDERE VITA, CEDERE patria.

Verbum Cedo vulgare propè eſt, & per ora etiam vulgarium in horas ſingulas venit. Vnum tamen eius verbi modum, quo veteres illius diuini ſeculi utebantur non ab re collegiſſe, ſed paucis (vt arbitror) haecenus rectè obſeruatum. Nam Cedere vita cedere patria, cedere foro rariffimè repetitur. Addita verò præpoſitione frequentius, vtrunque dicendi genus, quod penè iam ab vſu reſceſſit, elegantiz plenum eſt. Cicero Attico: Salue, inquit acrius hoc eſt, Roma decedere? Idem Bruto: Vos fortaſſe ſapientias exceſſiſtis vrbe ea, quam liberaueratis. Idem in ſecunda Philippica: Qui cum multa vita excedens prouidit, tum quòd te conſulem non vidit. Aſinius Pollio Ciceroni: Finibus meæ prouinciæ nuſquam exceſſi.

Virgi-

Virgilius.

Inuitus Regina tuo de litore ceſſi

Idem:

Poſſunt ſolo decedere noſtro.

Idem:

Tacituſque mea decedere terra.

Cicero ad Octauium: Cedam tibi in præſentia foro, curia, & ſanctiſſimis deorum immortalium templis, in quibus reuiuſcente iam libertate, deinde ruſus oppreſſa ſenatus nihil conſulitur, timet multa, aſſentitur omnia. Cedam vrbe, quam per me conſeruata, vt eſſet libera, in ſeruitute videre non potero. Cedam vita, quæ quam ſolicita eſt, tamen ſi proſutura eſt Reipub. bonæ ſpe poſteritatis me conſolatur: qua ſublata, non dubitanter occidam, atque ita cedam, vt fortuna iudicio meo non animus mihi de fuiſſe videatur. Titus Liuius de bello Punico: Cedere poſſeſſione magnæ fortunæ.

Cadere cauſa.

Cadere cauſa, hoc eſt, quod vulgò dicunt, Perdere aut ſuccumbere. Cicero de oratore: Vt ei quem defendebat, cauſa cadereliceret. Idem pro Lucio Murena: Et ſi turpe exiſtimas te, aduocato illum ipſum, quem contra veneris cauſa cadere. Paulus de iure ſciſci, l. in fraudem: Vt ſi vſus is contra interdictum fuerit, cauſa cadat.

COHORS.

Non eſt Cohors ſolùm militum, quòd penè vulgare eſt, ſed eſt etiam familia primarij viri. Quod vt inter omnes conſtet, loca quàm plurima bis ſubiici. Cicero in Verrem: Quæ cohors, & qui comitatus fuerit, meministiſti. Ibidem: Cohortem autem Metelli, quam vocat, quid erat quòd corrumpere? Ibi, Recuperatores dicit ſe de cohorte ſua daturum. Ibidem: Ne gas de conuentu recuperatores daturum, cohortem tuam proponis. Ibidem, Apronio permittis, vt quos velit de cohorte ſua ſumat recuperatores.

Horatius:

Laudat Brutum, laudatque cohortem.

Idem:

Vt iuueni placeat, per contare, vtq; cohorti.

Catul

Pilonis comites cohors inanis.

Confirmare

Confirmare cum de valetudine loquimur ſignificat, melius habere, & vires recuperare. Cicero Tironi: Satis enim te mature videro, cum planè confirmatum videro.

F 5

Eidem

Eidem: Adhuc dum mihi nullo loco deesse vis, nunquam te confirmare potuisti. Eidem. Cum te bene confirmaris, ad nos venias.

Crepare cum accusatio.

Crepare cum accusatium habet, id significat quod loquitur, prædicat.

Horatius:

Sulcos & vineta crepat mera, præparat vltimos. Idem Si quid Stertinius veri crepat.

DE ET EX.

Partícula, siue præpositio *De*, quantam venustatem gratiam, elegantiam obtineat, quamue crebro operi intermixta reperitur, tamen si aliqui obseruauerunt: quò tamen bonarum literarum studiosi hoc & alia eiusmodi imitari facilius possint, quasi in albo prætoris huic folio ob oculos subscripsi. Plautus in captiuis: Emit hos de præda, ambos de quæstoribus. Idem in Rudente: Nam de nocte multa, impigre quæ surrexi: In Mostella. Non bonus est somnus homini de prandio. In Curcullione: De illo emi virginem. In Truculento: Nam mihi de vento miserè condoluit caput. Terentius in Andria: Clamat de via. Idem in Adelphis: mò de nocte censeo hodie. Idem in Phormione: Vbi agnū de nostro patre colendū habebat. Cato de re rustica: De domino bono, colono bono quæ; edificatore melius emeretur. Varro de re Rustica. De asinis quenque amplissimum & formosissimum quem possunt, eligunt. Idem ibidem: Quas mihi adposuisti in villa Rheatina ad lacum Velint eunti de controuersijs. Cicer. Lentulo: Ego tua gratulatione commotus, quòd ad me pridem scripseras velle te bene euenire, quòd de Crasso domum emissem. Idem de Oratore: Equidem sæpè hoc audiui de patre & focero meo. Idem Atti. Postea Mæ. sala de Pompeio quæsiuit. Eidem: De antiocho scire poteris Eidem: Neque facturus quicquā nisi de meo consilio. Idem de diuinatione: Et eum admiratum quæsiisse de Deo, quòdnam illad esset tale monstrum? & Deum respondisse, vastitatem esse Italæ. Idem in academice quæstionibus: Nisi de via festus esset. Idem de diuinatione: Et redemptor, qui columnam illam de Corta, & de Torquato conduxerat faciendam, non inertia, aut inopia tardior fuit. Idem in Verrem. Cum consilio

filio causam Mamertinorum cognoscit, & de consilij sententia. Mamertinus se frumentum non imperate pronunciat. Ibidem: At de consilij sententia præclarum recitari consiliū iudices audistis. Idem pro Sexto Roscio Amerino: In dominos queri de seruis iniquum est. Idem pro L. Flacco: Fundum Cirneum Roma mercatus est de Pupillo Metulonio. Idem in Bruto: Tum ego audiui equidem ista inquam de maioribus natu. In partitionibus oratorijs: Qui cum in dominos de seruis queri nolissent, tamen de incestu, & coniuratione quæ facta me cōsule est, querendum putauerunt. Cipro L. Cor Bal. audiui hoc de parente meo. Idem Ci. Fa. Cal. Quæsiui de mea Tullia quid egisset. Idem Q. fratri. Efficiam, quod sæpè viatoribus cum properant euenit, ut si seriū quam voluerint fore surrexerint, properando etiam citius, quam si de nocte vigilassent, perueniant quò velint. Cæsar in Commentar. Cum de tertia vigilia Petreius & Afranius castra mouissent. Idem Oppio, ac Cornelio Balbo. Misit ad me Gn. Magium de pace. Idem in Comment. De tertia vigilia cū legionibus tribus è castris profectus, ad eam partem peruenit. Ibidem: Ad Cæsarem de pace miserunt. Ibidem. De media nocte missus equiratus.

Horatius in Epistolis:

Vt iugulent homines surgunt de nocte latrones.

Onidius de Ponto:

Terra quæ de fructu quàm sit amara docet.

Idem:

Quæ proprium mixto de sale pondus habet:

Idem ad Corinnam:

Hei mihi de monitis torqueor ipse meis.

Tit. Liuius ab vrbe condita: Quæro de te, arbitris ne. Papinianus ad Senatuscon. Trebelli. Hæredes: Peto de te vxor charissima.

Ex.

Cicero Attico: Quæsiuit ex eo placeretne iudices à prætore legi? Ibid. Cum autem ex eo quæreret quid videret: Idem de diuinatione: C. Marium cum fascibus laureatis ex te quærere, quid tristis esses?

DICERE TESTIMONIUM,

& testimonia.

Quam

Quam pulchrum est (bone Deus) hoc quoque dicendi genus, quod ex vno, eodemque thesauro, bonorum autorum, nuper crui, à paucis (ut arbitror) consideratum, cum optima quæque sine attentione præterentur. Dicere enim testimonium, viri illi clarissimi proferre solebant eo modo loquendi, quo aut testificari, aut probare etiam dici ceptum est. Cicero de oratore: Num igitur placet cum de eloquentia præcipias, aliquid etiam de testimonijs dicendis, quasi in arte tradere? Idem ad Quintum fratrem: Cum testimonium secundum fidem & religionem grauissimè dixissem. Idem pro Sylla: Cur dixisti testimonium in alios? Ibidem. Qui in illum testimonia graui dixerunt. In eadem oratione: Qui testimonium de coniuratione dixi. In Verrem: Qui priore actione ita testimonia grauius vehementerque dixerunt, ut Artemonem Centuripinum legatum & publicè testem, Quintus Hortensius accusatorem, non testem esse dixerit. In eundem: Nunquam post populi Romani nomen ab Siculis auditum & cognitum Agrimenfes contra quenquam infirmum ciuem Romanum dixisse, aut fecisse quidpiam, qui tunc contra prætorem populi Romani magnis iniurijs, & magno dolore publicè testimonium dicere cogentur. In eundem: Num expectatis dum Lucius Metellus, is qui multos in istum testes imperio, & potestate decernit, idem absens, & de istius scelere, improbitate, audacia testimoniū dicat? In eundem. Sed orationes tuo iudicio, ad testimonia dicenda venerunt. Idem pro Cluentio: Non recito testimonia hominum honestissimorum, quæ in Sihalenum sunt dicta. Ibidem: Falsumve testimonium dixerit. Idem pro Cluentio: Neque cognitum commemorauit, neque testimonium dixi. Idem pro Planco: Multi etiam communes inimici rerum omnium, qui ita semper testimonium de ambitu dicunt. Idem pro L. Flacco. Mortuus est aculeo iam dimisso ac dicto testimonio. Ibidem: Qui autem dicit testimonium ex nostris hominibus, ut se ipse sustentat? Ibidem: Ut qui ante dictum testimonium sibi temperarit. In eundem: Pueri autem Sisennæ credo, qui audiissent, quæ in istum testimonia essent dicta, oculos de isto nunquam eijcere, neque ab argento digitū discedere. In eundem: Melitenfis Diodorus est, qui apud vos antea testimonium dixit. In eundem: Tamen quoniam hæc à maioribus

ribus constituta accepissent, testimonium ne quod dicerent. Idem de natura deorum: Diogenes quidem Cynicus dicere solebat, Harpalum, qui temporibus illis prædo fœlix habebatur, contra deos testimonium dicere, quod in illa fortuna tam diu viueret. Sexuola de testibus. Inuiti testimonium dicere non coguntur. Vlpianus de testamentis, l. Quod testamento: Mulier testimonium dicere in testamento non poterit. Caius de testamentis, l. Cum lege: Et eo ampliùs, ut putant quidem, neve ipsi dicatur testimonium. Archadius de testibus, l. Testimonium: Ex his quibus non interdicitur testimonium, nec vlla lege à dicendo testimonio excusantur. Calistratus eodem tit. l. Testimonium: Lege Iulia de vi cauetur, ne hac lege in reum testimonium dicere ei liceret. & subdit: Qui ob testimonium dicendum, vel non dicendum, pecuniam accepisse iudicatur. Cicero in Vatinius testem. Cum ante Lælius Nutricula seditiosorum omnium testimonium diceret. Idem pro M. Cælio: an grauis, sapiens, moderatusque vir religiosè testimonium dixisse videatur. Idem pro Sex. Roscio Amer. Testimonium etiam in Sextum Roscium dicturus est. Ibidem. Ut in minimis rebus amplissimi homines testimonium de sua re non dicerent. Ibidem: Testimonium non diceret. A. Sconius Pædianus: Vltimè testimonium dixerunt. Idem: Dixerunt in eum infesti testimonia principes ciuitatis. Idem: Quod Siculi, qui antea publicè testimonium dixerant. Idem: Apud antiquos & de auditione testimonium dicebatur. Idem: Si testimonium aduersus eum diceret. Titus Liuius ab vrbe condita. Quod falsum aduersus se testimonium dixisset. Idem pro L. Cornelio Balbo: Et testimonium dixisset publicè.

DICERE CAUSAM.

Dicere causam, dicere diem, dicere ius, dicere sententiam, dicere legem. modi sunt dicendi diuersi, diuersa significantes. Est enim dicere diem, certam diem reo constituere, ut accusetur. Dicere causam est, cum reus accusationibus respondere cogitur. Dicere ius est, cum iudex iustitiam reddit vel ministrat. Dicere sententiam est, cum quis (ut ineptè dicunt) votum suum dat, vel opinionem suam dicit. Dicere legem est, quod præfigere: præscribere quid opus sit factò. Plautus in Menech. Apud Aediles

prælijs factis plurimis pessimisque dixi causam. Tereñtius in Adelphis: Aduersum ne illam causam dicerem, cui veneram advocatus? Cicero pro Sexto Roscio Amerino: Ea nos hoc tempore vitimur, qui causam dicimus. Ibidem: Causam dicit is, qui vnus relictus ex illorum nefaria cæde restat. Idem in Verrem: Fuit nundinatio aliqua, & isti non noua, ne causam diceret. Ibidem: Quis non pertimescat causam dicere dominos? Ibidem: Causa dicta, damnati sunt. Cæsar in Commentarijs: O gentorigem ex vinculis causam dicere coegerunt, & subdit: Die constituta causæ dictionis. Titus Liuius ab vrbe condita: Virgo Vestalis de incesto causam dixit. Ibidem: Semel causam dixit. Idem de bello Macedonico: Scipio iussus dicere causam, orationem magnificam de rebus à se gestis exorsus est.

Indicta causa.

Cicero in Verrem: Indicta causa in vincula coniecit seruos.

Dicere diem.

Plautus in Asinaria: Quem videam æquè esse mœstū, vt quasi dies si dicta sit. Idem in captiuis: His diem dicam, irrogabo multam. Cicero pro Milone: Diem mihi credo dixerat, multam irrogarat. Tit. Liuius ab vrbe cond. Cæsoni capitis diem dicit. Ibidem: Accusatorem primū Virginiū, & Appium reum deligunt, cum diem Appio Virginiū dixisset: Appius stipatus patritijs iuuenibus in forum descendit. Ibidem: Rei capitalis diem Posthumio dixerunt. Ibidem: Rei capitalis diem dicere. Idem de bello Macedonico: P. Scipioni Africano duo P. Petilij diem dixerunt. Cicero pro T. Annaio Milone: Diem mihi credo dixerat, multam irrogarat, actionem perduellionis intenderat.

Dicere ius.

Cicero in Verr. Audistis ob ius dicendum Q. Varium dicere procuratores suos isti centum & triginta millia nummū dedisse? Idē in prouincijs Consularibus: Emisti grandī pecunia, vt tibi de pecunijs creditis dicere liceret ius in liberos populos. & subdit: Id emptum ita vendidisti, vt aut ius non diceret, aut bonos ciues Romanos euerteret, & subdit: Perfenerat ius publicano non dicere. Ibidem: Non offendebantur homines in eo neque molestè ferebant abesse à foro magistratum, non ius dici, non iudi

iudicia fieri. Ibidem: Isti pecuniam ob ius dicendum dedisse. Plautus in Menechmis: Iuris vbi dicitur dies, simul patronis dicitur. Titus Liuius ab vrbe cond. Aut ius de pecunia credita diceret. Item pro Lucio Flacco: Qui anno antè Romæ ius dixerat.

Dicere sententiam.

Cicero in Verrem: Mos est Syracusis, vt si qua de re ad senatum referatur, dicat sententiam qui velit, nominatim nemo rogatur. Ibidem: Vt quisque ætate & honore antecederet, ita sententiam dixit ex ordine & subdit: Cum surgeret nemo, neque sententiam diceret. Idem ad Atticum: Nocet interdum Reipubl. Cato: dicit enim tanquam in Romuli face sententiam. Idem in Philipp. quarta: Vt sententiæ de summa Reipubl. liberè dici possint. Ibidem: Me consule sententiæ salutares dictæ sunt, quibus ad hanc diem viximus. Idem in Philippica xliij: Qui hoc loco sententias dicimus. Cælius Ciceroni: Consulem designatum primum sententiam dicentem.

Dicere legem:

Horatius.

Prudens emisti viciosum, dicta tibi est lex.

DVCERE SORTEM, VITAM,
Spiritus.

DVCERE sortem, vitam, spiritum. Cicero in Verrē: Sors ducitur, quam obrem? Nemo erat voluntarius laudator præturae tuae. Virg.

Stat ductis sortibus vrna. Cicero pro lege Manilia: cum vestros portus, atque eos portus, quibus vitā & spiritum ducitis, in predonum fuisse potestate sciatis.

DARE VICIO, CRIMINI,
vertere vicio.

DARE vicio, vertere vicio, dare crimini, id est, quod corruptissimè dicitur Inculpare Plaut. in Epidico: Quis erit, qui id vertat vicio? Idem in Milce: Ne quis tibi hoc hodie vicio vertat. Terentius in Andria: Nunc quam rem vicio dent, quæso animaduerte. Cicero in Bruto: Quoniam etiam memini cum in accusatione sua Q. Gallo crimini dedisset, sibi cum venenum parauisse.

DARE

DARE PIGNORI.

DAre pignori, idem est quod oppignorare. Sed hic etiā modus dicendi obseruandus est. Plautus in Mostellaria. Heri X L. etiam dedit hucusque pignori.

Dicit aliquis. roget aliquis.

Dicit aliquis, Roget aliquis, modus est dicendi, quo inepti dicunt, Forē aliquis mihi dicat. Vel, si quis me roget. Cicero in paradoxis: quid est igitur, quæret aliquis, bonum?

Deicere oculos.

Deicere oculos, celeritatem aliquando significat, aliquando præpudore submittere. cice. in Verrem: Si tantulum oculos detecerimus, præstō esse insidias.

DEPONENTIA PASSIVA.

Nec est prætermittendum, esse apud perfectos illos autores deponentia nonnulla, quæ in participijs plerumque passiuè ponantur, quorum vel pauca collegi de multis, ut palam sit nullam aliam esse Grammaticā, quā modum loquendi, quem aut obseruare, & imitari necesse sit eum, qui Latinus dici cupit: aut si id neglexerit, in sua barbarie contabescere. Cicero Attico: Sed ea omnia mihi sunt patiēda. Eidem: Te etiam atque etiā oro, ut me totum tuendum suscipias. idem pro M. Cælio: Magnum crimem, vel in legatis insidiandis, vel in seruis ad hospitē domi necandum sollicitandis. idem pro Cornelio Balbo: Huius virtus præsens experta atque perspecta ob tractetorum voce lædatur. ibidem: Quiddam de cōmuni conditione omnium nostrū deprecandæ malevolentiz causa breuiter commemorandum videtur. Ibidē: Veruntamen vigilijs nocturnis, & concione hominū institutū illud conceptum atque meditatū est. In Antonium: De laude silebo, quæ gratissima memoria omniū ciuium inclusa, nondum auctoritate publica testata est. Idem de senectute: Agro benè culto, nihil potest esse vsu vberius, specie ornatus, ad quem fundum non modò non retardat, verum etiam inuitat, atque allecat senectus. Idem in paradoxis: An quispiam in potiundis voluptatibus gloria se, & prædicatione effert? Plautus in Baccidibus: consolāus mihi hic est. Cicero Attico: Illud inest tamen cōmodi, quod & mihi & cæteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando testificata tua voluntas.

Horat.

Obli-

Oblitusque meorum, obliuiscendus & illis.

DVM PARTICVLA, CVM

Expecto constructa.

Particula Dum, coniungitur, à perfectis illis autoribus, cum verbo expecto, mira cum elegantia, & pari propemodū concordia, ut facili sit considerantibus iudicare, vnum illis atque eundem fuisse dicendi modum. Plautus in Pseudolo: Ne expectetis dum redeam. Idem in Casina: Ne expectetis dum illi ad eos exeant. Terentius in Andria: ergōne expectatis dum exeat huc? Idem in Eunuchō: Concedam hinc intrō, atque expectabo dum veniat. Cicero Lucio Luceio: Sed ad properationem meam quidem interest non expectare dum ad locum venias. Idem in Bruto: Quod scribis te in Italia moraturum dum tibi literæ meæ veniant, si per hostem licet. Eidem: De sororis autem tuæ filijs non expectant Brute dum scriberes. Idem G. Pompeio: Non expectaui dum mihi à te literæ redderentur. Idem Attico: Ego in Arcana operior dum ista cognosco. Idem Expecta amabo te dum Atticum conueniā. Ibid. De Ausidio & Palicano non puto te non expectare dum scribam. Idem in Pisonem. An ego expectem dum te quinque & septuaginta tabellæ diripiantur? Idem in Verrem: Quid expectas, an dum ab inferis ille Malleolus exurgas? In eundem: Nolite expectare dum omnes obeam oratione mea ciuitates. Idem in philippicis: Non expectas dum testimonijs fodiam.

Virgilius:

Quid moror? an mea Pigmalion dum mœnia frater, destruat?

Vatinius Ciceroni: Si hoc expectandū sit, dum totum bellum conficiatur, Cælius eidem: Saltem dum quid de Hispanijs scitur expecta. Plancus eidem: Sciebam enim, & cautius erat consilium, expectare me ad Isaram, dum Brutus traiceret exercitum. Brutus eidem: Ego tibi ut antea scripsi, dum mihi à te literæ veniant, in Italia morabor. Idem eidē: Noli expectare dum tibi gratias agam. Titius Livius ab vrbe condita: Expectare dum consul, aut dictator fiat. Ibidē: Nec expectet dum à Roma legati veniant. Ibidē: Moratus dum milites ad prædam discurrerent. Ibidem Moratus dum imperatores consuleret. Ibidē: Expectantes dum ab hostibus clamor inciperet. Idem de bello

G

Punico: Paucos morati dies dum socij venirent. Idem ab urbe condita. Nolite expectare dum fugiant. Ibidē: Expectate dum vobis obuij veniant. Idē de bello macedonico: Paucos moratus dies dum se copij consequerentur.

Diminuere.

Diminuere caput, fores, postes, modo loquendi illorū veterum est frangere, qui modus memoriæ mandandus est ei, qui bonæ latinitatis caput diminuere non vult. Plautus in Menechmis: Illi homini diminuā caput. Idē in Bacchidibus: Nisi malis postes diminui securibus.

Capitis diminutio apud Iuriscōsultos.

Sed alia est capitis diminutio apud Iuriscōsultos. Est enim prioris status immutatio, vt testatur Caius eod. titu. l. prima. Antiqui tamē oratores de capite diminuere, & de capite demere dicebant. Cicero in Verrem Vnū hoc aliud Senatusconsultum reprehensum secretumque est, vt quibus ille de capite dempsisset, ne pecunias in ærarium referrent. Ibid. Hoc nomine vidistis tritici modios de capite esse demptos. Ibid. Demū de capite Medimna D.C. Ibid. Coguntur Aferioni, id est Pippæ dare tantum, quantum erat de capite demptum. Idem in Topicis Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt, non est satis & subdit: Quorum maiorum nemo seruitutem seruiuit. Adest etiam nunc, qui capite non sunt diminuti, hoc fortasse satis est. Cæsar in Commentarijs. Illud quod deditioe ducis, & capitis diminutione sublatum est. Titus Liuius de bello Punico: Serò nunc desiderati diminuti capite, abalienati iure ciuium.

Deducere.

Deducere, nota sunt huius verbi varia significata, quæ & multis notata diligenter fuere: sed locus Ciceronis admonet, vt nos quoque de eo aliquid dicamus, cum Deducere inter cetera significet sponsam vel amicam domum perducere: & item significat de summa demere, vel detrabere. Cicero qui facetijs scatebat & dictis, cum mater M. Bruti Seruilia Iuniam Tertiam filiam, eandemque C. Cæsij vxorem ad Cæsarem, qui mœchus caluus ob adulterium dicebatur, deduxisset, eademque Seruilia paulò post ab Cæsare preciosum ære paruo fundum emisset, Cæsaris libidinem cauillatus circa verbum Deducere, dicto peracuto

to profci dit. Equidem, inquit, quò meliùs emptum sciatis, comparauit Seruilia hunc fundum, Tertia deducta.

Interdum Deducere significat comitari, sine domum perducere.

Terentius in Andria: Hic nunc non dubitet, quin se ducturum neges.

Ouidius de Ponto.

At cum Tarpeias esses deductus in arces.

Horatius:

Occurram in triuijs, deducam, nil sine magno.

Vita labore dedit morralibus. Tibullus.

Tempus erit cum me Veneris præcepta ferentem.

Deducat iuuenem sedula turba senem.

Titus Liuius de bello Punico: Dictator se magistratu abdicauit, priuatusque de rostris descendit, turbæque se immiscuit, ne deducendi sui causa populum de foro abduceret. Ibid. Tamen frequentes deduxerunt domum

Quandoque id verbum significat de ratione, vel summa aliquid demere (et diximus) sine detrabere.

Cicero de Officijs? Hæc igitur talia circumspectenda sunt in omni officio, & consuetudo exercitatioque capienda, vt boni rationatores officiorum esse possimus, & addendo, deducendoque videre quæ reliqua summa fuit, ex quo quantum cui debeat, intelligas. Africanus de iure dotiū, l. Pater. Deducta parte tertia reliqua sibi dos reddatur. Idē eodem titulo: Vno pluribusque filijs superstitibus deducta parte.

Quandoque Deducere, et diximus significat sponsam ad maritum, vel amicam ad amantem perducere.

Cicero in verrem, & actione quarta: Hic est decimus, ad quem iste deduxerat Tertiam Isidori Mimi filiam, vi abductam ab Rhodio tibicinz, huius Tertiz plus etiā quam Pippæ, plus quā cæterarum ac propè dicam tantū apud istum in Siciliensi prætura autoritas valuit, quantum in urbana Chelidonis.

Ouidius de fastis.

Cum primum cupidus Venus est deducta marito.

Terentius in Hecyra: Vt ad pauca redeam, vxorem deducit domum.

Tibullus.

vt inueni primum virgo deducta marito.

hoc quoque considerandum est, Tertia filia cum dicitur, nomen proprium non numeri esse, nam id frequens reperitur Cicero in Verrem, actione quinta: Huc Tertia illa perducta per dotum atque insidias à Rhodio Tibicine & subdit: Sic hanc Tertiam dilexit, vt eam secum ex provincia exportaret. Idem actione sexta: Sed eo ipso tempore cum esset in littore Tertia illa tua, quam tecum deportabas, erat in omnium conspectu. Asconius Pædia. Nam Tertiam Scæuolæ filiam dimissam à Pompeio in matrimonium duxerat. Vlpianus De condi. l. Hæc conditio: In domum mariti deducta est Scæuola De donat. l. Scia Sempronio cum certa die nuptura esset, antequam domum deduceretur, tabulæque dotis signarentur, donauit tot aureos. Papinianus de iure dotium, l. Dotis: Nam si minor annis duodecim, vt maior deducta sit, tunc primum petetur.

Deducere idem significat, quod redigere.

Catullus.

Huc est mens deducta tua mea Lesbia cura.

Postremo, omnis cateris in alio significato, Deducere significat amocare, & à proposito remouere.

Cicero in Catilianā: Si impediens patriæ periculum, me necessario de hac animi lenitate deduxerit. Idem Terentiz. Neque legis improbissimæ poena deductus est, quod minus hospitij, & amicitiz ius, & officiumque præstaret.

Deferre.

Deferre nomen non est propriè accusare, sed antè accusationē apud iudicē, vel magistratum aliquē, de aliquo crimine denunciare: vnde Delator dictus est, vt clarè infra ostendetur. Cicero in Verrem: Serui cuiusdam nomen defertur, is accusatur, ficti testes in eum dantur, rem cunctus Senatus Catinensium iudicat. Terentius de bonis possessis, l. Eum patronum: Qui nomen detulit accusasse intelligendus est, nisi oblivionem petat. Plautus in adularia: Ad tres viros ego deferam tuum nomen. Cicero pro Cluentio: Atque vt intelligatis Cluentium nō accusatorio animo,

non

non ostentione aliqua aut gloria adductum, sed nefarijs insidijs proposito ante oculos vitæ periculo, nomen Oppianici detulisse, paulò longius exordium causa rei demonstrandæ petam. Idem in Verrem: Ego sic intelligo iudices, cum de pecunijs repetundis nomen cuiuspiam deferatur. Ibidem. Nomen hominis audacissimi detuli. Idem pro M. Cælio: Nisi iterum eadē de re suo familiari absoluto nomen hic detulisset idem pro Cluentio: Et clarissima voce se nomen Oppiniaci, si interfectum Marcum Aurium comperisset, delaturum esse testatur. Ibid. Nam Cluentius iudices primum nomen eius detulit. Idem Quinto Cicero: Paulus noster cum testis productus esset in Sextium, confirmavit se nomen Vatinij delaturum. Idem in Verrem: Eiusdem rei nomen detulerunt. Ibidem: Ait, si liceret, nomē absentis deferre se velle. Ibid. Nuper cum Publium Gabinium vir fortissimus, & innocentissimus, Lucius Piso delationē nominis postularer. Cicero pro domo sua: Nomen Sexti Pompeij detulit. Idem pro Sexto Roscio Amerino: Qui Sexti Roscij nomen deferendum curauit. Idem pro L. Murena. Dixi in Senatu me nomen consularis candidati delaturum.

DESCRIBERE. EXSCRIBERE.

Describere quid significet, omnes norunt: neque enim nos manifesta, ac in propatulo posita, vano labore tentamus, sed latentia, & minus vulgaria quæ pauci curare, in lucem proferimus, vt hac nostra industria non inanem ostentationem, verum aliquam literariæ Reipublic. vtilitatem quæsisse videamur. Est enim alio dicendi modo describere, & exscribere, id quod ineptissimè, ac barbarè potius, vulgò copiare dicitur, vel transumere, aut transcribere, nouis & inusitatis verbis, quæ qui imitantur, latinitate omni penitus indigni sunt. Cicero Cornificio: Dicam tuis, vt eum librum, si velint, describāt. Idem Attico: Quem librum ad te mittam si descripserint librarij Eidem: Poëta ineptus, & tamen scit nihil, sed est non inutilis, describo, & remitto. Eidem: Dicta eius. & conciones describunt. Eidem: Epistolam meam quod promulgatā scribis esse, non fero molestè, quineriā ipse multis dedi describendam. Ad eundē: Varroni quidem, quæ scripsi te autore, ita propero mittere, vt iam Romam

G 3

mi-

miserim describenda, & subdit. Scripsi enim ad librariorum, ut fieret tuis, si tu velles, describendi potestas. Idem in Verrem: Quasi exscribendi potestatem non haberet. Idem in Antonium: Literas tibi ille mittat de sua spe rerum secundarum suarum, tu eas lætus proferas recites, describendas etiam des improbis ciuibus. In Verrem: Tabulas in foro summa hominum frequentia exscribo, adhibentur in exscribendo de conventu viri primarij. Idem in Academicis quæstionibus: Qui se illa audiuisse Romæ de Philone, & ab eo ipso illos duos libros dicerent descripsisse. Titus Livius ab vrbe condita: Iussi inelytras Solonis leges describere. Paulus: Quemadmodum testamenta & cætera, l. Omnibus: Quicunque dederant tabulas testamēti inspicere, vel etiā describere, inspiciendi, describendiq; potestatem facturum se Prætor pollicetur. Vlpianus eodem titulo, l. Tabularum: Diem autem & consulem tabularum non patitur prætor describi, vel inspicere: id circo ne quid etiam fiat falsi.

DISCEDERE, RECEDERE

à conditione.

Discedere, Recedere à conditione, à persona, à statu id est, quod immutare conditionem, personam, statum. Cic. de Officijs: Hostis, quem nunc peregrinum dicimus, quanquam id nomen durius effecit iam vetustas, à peregrino enim recessit. Modestinus de usufructu, l. Titio: Vsfusus inuuliter legari intelligitur, in id tempus vi delictet collatus, quo à persona sua discedere incipit.

DARE BIBERE, MISCERE.

Non multi (vt reor) aduerterunt, quoniam modo propriè, atque vno verbo Latine dicatur. Dare bibere, vel Dare potum, quod Græcanico verbo aliqui inpropriè Propinare dicunt, cū Propinare præbire sit, vel prægustare, & id verbum diuersis modis quandoque proferatur. Sed nos cū latine loqui curamus, Latina potius adducimus. Miscere igitur præter alia significata vno verbo, id est, quod duobus verbis dicitur, Dare bibere. Vtrunquetamen elegans. Terent in Andria. Post deinde quod iussi, ei dare bibere. Cato de rerust. Bis in die id faciet, meridiè bibere dato. Cicero de finibus bonorum & malorum: Dico ergo in eadem voluptate cum qui alteri

teri misceat mulsū, ipse non sitiens, & eum qui illud sitiens bibat.

Ouidius in Metamorphosi:

Arripit Iliaden qui nunc quoque pocula miscet,
Inuita quæ Ioui nectar Iunone ministrat.

DIFFERTVM, CONFERTVM,

AFFERTVM.

Differtum & confertum inter se differunt: nam differtum id est, quod refertum: vtrunque enim plenum significat. Confertum verò id est, quod densum. Sed confertum & refertum à suis verbis Refercio & Confercio descendere comperi. Differtum autem verbum non comperi Cicero pro P. Sextio: Meministis tum iudices corporibus ciuium Tiberim repleri, cloacas referciri. Varro de re rust. Quo facto non modò non desistunt pugna, sed etiam confercunt se lingentes.

Differtum.

Horatius in Sermonibus.

Inde forum Appi

Differtum nautis, cauponibus atque malignis.

Idem in Epistolis:

Differtum transire forum, populum quæ iubebat.

Confertum, Confertissimum & Conferitum aduerbium.

Cæsar in Commentarijs: Vt nunquam cōferti, sed rati, magnisq; interuallis præliarentur. Ibidem: Neque à tanta multitudine coniecta tela conferti, vitare poterant. Titus Livius de bello Punico: Alij ad exitus theatri conferti existunt. Idem ab vrbe condita: In confertos Venientes euntem ferox viribus transfigit. Idem de bello Punico: Cæteros confertos in media valle recepit. Ibidem: Deinde rari in confertos illati. Idem de bello Macedonico: Turba conferta iter clauit.

Confertissimum.

Cæsar in Commentarijs. Qua parte hostium acies confertissima visa est, erupit. Titus Livius ab vrbe condita: In confertissima turba prope regium Tribunal constitit. Ibidem: Eò se in turbam confertissimam recipit. Idem de bello Punico: Per confertissimam hostium turbam impetum facit.

Refertum.

Titus Liuius de bello Punico: In agrum Picenum auertiter refertum præda.

Confertim aduerbium.

Titus Liuius ab vrbe cond. Cum confertim Romani, vt solent, densatis exceperunt scutis. Idem de bello Punico: Quo acrius & confertim magis vtrinque pugnabatur. Idem de bello Macedonico: Confertim pugnant & cedunt.

Dare negotium.

Dare negotium, id est, quod multi ineptè dicunt, Committere, modus est loquendi felicissimi illius temporis, memorie cum alijs mandandus Cic. in Verrem: Datamico suo cuidam negotium, qui tum magister erat eius societatis, vt diligenter caueret. Salustius in Catilina: Igitur P. Umbreno cuidam negotium dat, vti legatos Allobrogum requirat. Lentulus Ciceroni: Permissum est ijs, vt dum ipsi venirent, darent negotium qui Asiam obtineant. Idem Rufo: Non habui cui potius id negotij darem, quam tibi.

DARE POENAS.

Dare poenas, id est, quod vulgò dicunt, Fecit poenitentiam: sed hic modus loquendi obseruandus est.

Virgilius:

Dabis improbe poenas.

Lentulus Cice. Spero celeriter eum poenas daturum.

Dare auribus.

Dare auribus, hoc est, adsentari, blandiri. Trebonius Ciceroni: Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare

Dare se in pedes, Dare se in viam.

Dare se in pedes, Dare se in viam, modus est loquendi illorum veterum, hoc est, pedibus fugam agere, & ad iter se parare. Posterius hunc quoque modum, vt pleraque deprauarunt. Plaut. in Captiuis: Méne vis dem ipse, in pedes Terentius in Eunuchis: Ego me in pedes, quantum queo, in angiporum quandam desertum indo Cicero Terentia: In viam quod tu des hoc tempore, nihil est.

DII FACIANT.

Di faciant optantis est, & hic modus loquendi perquam elegans est, significat id, quod Vtinam. Cicero in Verrem: Di faciant vt rei militaris, vt belli mentionem facere

facere audias.

Dij meliora.

Dij meliora, modus optandi imperfecto sermone, sed modus loquendi ita obtinuit. Titus Liuius de bello Macedonico: Perturbata, dij meliora inquit.

De meliore nota commendata.

De meliore nota commendata, modus dicendi illius eruditissimi seculi. M. Curius Ciceroni: Sulpitio successori nos de meliore nota commendata.

Catulus.

Quisquis de meliore nota.

Dissimulare.

Dissimulare, inter cetera est fingere, non intelligere, quæ dicuntur vel aguntur. Cicero Attico: Itaque me ipsum commouerat, sic absurdè & asperè verbis vultuque responderat, dissimulaui dolens.

AEDIFICARE NAVEM.

Aedificare nauem, serè absurdum, aut nouum multorum auribus videtur, est tamen dicendi modus apud veteres vsitatissimus. Plautus in Mercatore: Aedificat nauem gerariam & merces emit Cicero in Verrem: Nauem verò maximam triremis instar pulcherrimam, atque ornatisissimam, palam ædificatam sumptu publico sciente Sicilia per magistratum, senatumque M. Mertenium tibi datam, donatamque esse dico. Ibidem: Legati principis, & publicè tibi nauem ædificatam, & priuatim seipsos abate spoliatos, expilatosque esse dixerunt. Ibidem: Qui nauis istius ædificandæ publicè præfuit. Ibidem: Nauem denique maximam, quam onustam furtis in Italiam mitteret, apud istos faciendam ædificandamque curauit. Eidem: Aedificauerint ne nauem onerariam? Eidem: De tua pecunia constare ædificatum esse eam nauem. Idem prolegem Manilia: Qui posteaquam maximas ædificasset, ornaferque classes. Cæsar in Commentarijs: Imperat quos legionibus præfecerat, vtiquam plurimas possent naues ædificandas, veteresque reficiendas curent.

ES, ET ADES.

ES, & Ades, indicatiuum & imperatiuum est, sed imperandi modo ab antiquis voce Es frequèntius, quam Sis dicitur: quod iam in desuetudinem per negligentiam venit. Terentius in Andria. Aedesum, paucis te volo.

Idem in Adelphis: Modò bono animo es, duces vxorem hanc. Respondetur, bono animo es inquis? Cicero in somnio Scipionis: Quem vt agnouit, corruit, sed illo ades, inquit, animo, & omite timorem.

Huc ades ô Galathea.

Virgilius.

Horatius:

Si me amas, inquit, paulùm huc ades.

EXTRA IOCVM.

Extra iocum dicebatur à veteribus cùm quid serio, nō ioco dicere se velle dicebant, modus est dicendi pulcherrimus. Cicero Trebatio: Sed me hercle extra iocum, homo bellus. Idem Caio Volumnio: Sed me hercle extra iocum valde mihi tuæ literæ faceræ, elegantæque visæ sunt. Idē Peto: Sed hercle mi Pete, extra iocum monco te.

Exacta.

Exacta dicebantur perfecta.

Horatius:

Sed emendata videri.

Pulchraque & exactis nimium distantia miror.

ESSE CVRAE, VOLVPTATI,

solicitudinis &c.

Esse curæ, esse voluptati, esse solitudini, esse solatio, esse letitiæ, esse impedimento, esse lucro, esse damno, esse sumptui, esse saluti, esse vsui esse honori & huiusmodi loquendi modi, maximam orationi adferunt elegantiam. Plautus in Cistellaria: Multi s'que damno, & mihi lucro sine sumptu eris. Ibidem. Quæ neque illa illi quicquam vsui fuit. Varro de re rust. Vt domino sint fructui ac delectationi. Cicero in Bruto. Istum ipsum quidem inquam Brute, dico librum mihi saluti fuisse. Ibidem Quod tibi aut nouum, aut tanto vsui posset esse? Idem Senatui populoque Romano: Quod mihi maximæ letitiæ fuit. Idem Catoni: Mihi vt in huiusmodi re tanto bello maximæ curæ est. Idem Tironi: Magnæ nobis est solitudini valerudo tua. Eidem. Cupiditas cæterarum hominum impedimento mihi fuit. Idem pro Lucio Cornelio Balbo: Et magno vsui nostræ Reipublicæ fuissent.

Virgilius:

Non erit auxilio nobis Aetholus & arpi,
At Mælapus erit.

MIT

MITTERE SVBSIDIO, VENIRE

auxilio, relinquere præsidio.

Mittere subsidio, venire auxilio, & relinquere præsidio, obseruandum maximè est, elegantia non parua, insigne. Cæsar in Commentarijs: Legiones, quas præsidio nostris miserat. & paulò post: Quos tibi subsidio reliquerat.

EXCLVDI TEMPORE, AVT

temporis spacijs.

Exclusum tempore, aut temporum spacijs, id quod nos nouum modum introducentes, dicimus impeditum, veteres illi vno, eodemque modo dixere, quod pauci hætenus (vt arbitror) obseruauerunt. Cice. in Verrem: Augustijs temporis excluduntur omnes. Idem Attico: Quæ enim soluto animo familiariter scribi solent, temporibus his excluduntur. Idem in Verrem: Hi postquam temporibus exclusi, per Senatum agere quæ voluerant, non potuerunt. Idem de Oratore: Aut temporibus exclusi, aut voluntate sua feriati. Idem in Vatinius testem: Vt exclusus miser puncto temporis. spoliaretur beneficio & æquitate legis. Cæsar in Commentarijs: Ne anni tempore navigatione excluderentur. ibidem: Tempore exclusus non venit. ibi. Exclusus diei tempore, in posterum expugnationem differret.

Virgilius:

Spatijs exclusus iniquis.

Pomponius de ædilitio edicto, l. Si tamen: Non nocebit emptori, si sex mensium exceptione redhibitoria exclusus, velit intra annum æstimatoria agere. Papinianus ad Senatusconsultum Turpilianum, l. Quærebatur an ij, qui ab accusatione tempore exclusi essent, in Senatusconsultum Turpilianum inciderent? & subdit: Qui præscriptione temporis exclusi causam adulterij perferre potuerunt. Idem de Decurionibus, l. Spuriij: si præscriptione temporis exclusus fuerit, non tenebitur. Paulus de inofficioso testamento, l. si proponas. Idemque erit si tempore exclusus sit. Iulianus de bonis libertorum, l. si libertus: si non petierit bonorum possessionem, tempore exclusus, vel repudiauerit.

Quid sit ex sententia, & ex animi sententia, ex animo, trito ferè dicendi modo in promptu est, idque signi

significat, quod ex voluntate, ex desiderio, ex iudicio. Sed aliqui nouè & ineprè (omissa eiusmodi elegantia) ad votum dicunt. Præter sententiam autem, id est, quod contra voluntatem vel opinionem, vel desiderium.

Ex sententia.

Plautus in Captiuis: Si reueniam huc ex sententia Idem in Mercatore: Nocte hac quicui non satis ex sententia. Terentius in Hecyra: Spero hanc rem euenturam nobis ex sententia. Cicero Furnio: Si non ista ex sententia essent confecta. Idem de Officijs: Non enim falsum iurare peiorare est, sed quod ex animi tui sententia iuraris. Salustius in Iugurtha: Nam me quidem ex animi sententia nulla oratio lædere potest. Cicero in Academicis quæstionibus: Conscendens nauem sapiens, num comprehensum animo habet, atque perceptum se ex sententia nauigaturum? Idem de natura deorū: Multa oraculis declarantur, multa vaticinationibus, multa somnijs, multa portētis, quibus cognitis, multa sæpè res ex hominum sententia atq; utilitate parata, multa etiam pericula depulsa sunt.

De sententia.

Cicero Attico: Quid sentis igitur? Nihil nisi de sententia tua. Eidem: Scribanque ad Cæsarem me quicquid fecerim, de sua sententia fecisse. Idem in Verrem: De cōsilijs sententia iudicaras. Ibidem: Et de consilij sententia Mamerthinis se frumentum non imperare pronunciat.

Præter sententiam, & aduersus animi sententiam.

Plautus in Mercatore: Omnia mihi eueniunt hodie præter sententiam. Ibidem: Vt ne litiges aduersus animi sententiam.

Ex animo.

Cicero in Pisonem: Equidem dicam ex animo quod sentio. Idem Attico: Te autem alienum hominem ament ex animo? Idem Cornificio: Huic tu libro maxime velim ex animo, si minus gratiæ causa suffragare.

Catullus:

Atque id sincere dicat, & ex animo.

MEA SENTENTIA, MANERE
in sententia.

MEa sententia, manere in sententia, de sententia deducere, sententia desistere, in sententia esse, & huiusmodi eleg

elegantissimi dicendi modi obseruandi præcipue sunt. Cicero in Bruto: Quem verò extet, & de quo sit memoriæ proditum eloquentem fuisse, & ita esse habitum: Primus est M. Cor. Cethegus, cuius eloquentia est autor: & idoneus quidem mea sententia, Q. Ennius. Idem Attico: Plane mihi hoc explices velim, in primis maneas ne in sententia, vt mittam ad eum quæ scripsi, an nihil necesse putes. Eidem: Quid enim nostri optimates (si qui reliqui sunt) loquentur? an me aliquo præmio de sententia esse deductum. Idem in Academicis quæstionibus: Cœpit hortari, vt sententia desisterem. Idem Attico: Me miserum quam omnia essent in sententia, si nobis animus, si consilium, si fides eorum, quibus credidimus, non defuisset.

Quor dicendi modi, quamue eleganter, & appositè ab hoc nomine Aetas, quasi candidissimi riui à quodam Latinitatis fonte deducuntur? quorum nonnullos hausi, infraque descripsi, vt ad manum sint imitatoribus.

Aeta ætas.

Plautus in Trinummo: Mihi quidem ætas aeta est. Cicero de senectute: Sed honestè aeta superior ætas, fructus præbet autoritatis extremos.

Ex aeta ætas.

Terentius in Adelphis: Nunc exacta ætate hoc fructu pro labore ab ijs fero odium. Cicero de Oratore: Aetate exacta, indigne librum lacerasti. Idem de senectute: Cum esset iam exacta ætate in agris, eosque coleret. Idem in Verrem: Patri exacta ætate. Ibidem: Hoc tantum exacta ætate laboris itinerisque suscepit. Titus Liuius ab vrbe cōdita: Venerabilis viri, & exactæ iam ætatis. Ibidem. Aetatis iam exactæ Camillus erat.

Affecta ætas.

Cicero de Oratore: Q. Mutij ianua & vestibulum quod in eius infirmissima valetudine, affectaque iam ætate, maxima quotidie frequentia ciuium, ac summorum hominum splendore celebratur.

Senecta ætas.

Plautus in Trinummo: Hic ille est, senecta ætate qui factus est puer. Idem in Mercat. Senecta ætate scortari senes. Idem in Aulularia: Quem senecta ætate ludos faciat haud merito meo.

Prouecta atas.

Cicero in Tusculanis: Ex ijs igitur, hora octaua, quæ mortua est, prouecta ætate mortua est.

Præcipitata atas.

Marius Ciceroni: An quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum excusatione possim, id nunc ætate præcipitata communem, ac me ipse retexam?

Adulta atas.

Cicero in Verrem: Adulta ætate filius.

Confectus ætate.

Virgilius: Confectum ætate parentum. Cæsar in Commentarijs: Non ætate confectis, non mulieribus, & nō infantibus pepercerunt.

Ingrauescens ætate.

Cicero de Amicitia: Immutari etiam mores hominum sæpè dicebat, alios aduersis rebus, alios ætate ingrauescente.

Ineunte, & ab ineunte ætate, & adolescentia.

Cicero pro L. Cornelio Balbo: Et ab ineunte ætate, reliquis suis rebus omnibus, nullius periculi expertem fuisse. Idem pro Deiotaro: Quibus ille studijs ab ineunte ætate se imbuerat. idem in Vatinius testem: Atque illud tenebricosissimum tempus in cunctis ætatis tuæ patiar latere. idē pro lege Manilia: ineunte adolescentia, maximi ipse exercitus Imperator.

Sic etiam dicitur, Ineunte Sere, æstate, hyeme

Cicero de Officijs: itaque ineunte vere ex ijs, quæ reliqua sunt, &c. Ibidem: in eunte ætate suscepit, media ætate confecit. idem in Antonium: Cum ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset. idem de Amicitia: Atque earum rerum exemplum & similitudinem capiebat ineuntis ætatis. idem pro lege Manilia: Sed meæ vitæ rationes ab ineunte ætate susceptæ prohibuerunt. Cæsar in Commentarijs: Duas legiones in citeriorem Galliam nouas conscripsit, & ineunte ætate in interiorem Galliam qui deduceret, Q. Pedium legatum misit. Idem pro rege Deiotaro: Commendationemque ineuntis ætatis ab impietate à scelere duxerit.

Viuere ætatem.

Plautus in Amphitrione: Eo modo, ut profecto viuas ætatem miser. Cicero in Catone maiore de Nestore: Tertiam enim

enim ætatem hominum vivebat.

Degere ætatem & vitam.

Plautus in Cistellaria: Quia ego, illū mihi vnum exoptavi, qui cum ætatem degerem. Cicero pro P. Sylla: Ut cum Lentulo, & Catilina, & Cethego foedissimam, vitam, & miserrimam turpissimam morte proposita degeret. Idem pro Roscio: Per feliceat innocenti amicorum opibus vitam in egestate degere. ibidem: inter feras satius est ætatem degere.

Agere ætatem.

Plautus in Trinummo: Vtra in parte plus voluptatis sit vitæ ad ætatem agendam. ibidem: Cuncti qui ætatem egerunt castè, conueuiant. Idem in Milite: Vbi pulcherrimus egi ætatem, inde abeo. Idem in Bacchidibus: Hic nostra agetur ætas. Idem: Si non mecum ætatem egisset, hodie stulta viueret. Cicero Trebatio: Qui domi, aut per insidiosa loca iturus, aut ætate confectus, ætatem agerent. Cicero in Bruto de Theophrasto: Cum percontaretur ex alicui quadam, quanti aliquid venderet, & respondisset illa, atque addidisset, hospes non potes minoris, tulisse eum molestè se non effugere hospitis speciem, cum ætatem ageret Athenis.

Exigere ætatem.

Plautus in Trinummo: Dedi meam guatam, quæ cum ætatem exigat. Idem in Cistellaria: Vnum amare, & ætatem cum illo exigere. ibidem: Tecum viuere vult, atque ætatem cum illo exigere. idem in Milite: Tecum ut ætatem exigere liceat.

*Sic etiam in passivo, Degitur Vita, & Viuitur**Vita, dicitur.*

Cicero de Finibus bonorum & malorum: Ea vita, quæ ex summo bono degitur. Ibidem: Beatam autem vitam eam solam, quæ cum virtute degatur. idem de officijs: Viuere arbitror, & eam quidem vitam, quæ est sola vita vocanda. idem in Verrem: Quò tutiorē vitam sese meo præsidio victuros esse arbitrantur.

Ex vsu.

Ex vsu esse, hoc est, quod conducat, quod expediat, quod vtile sit. Modus est elegans dicendi. Terentius in Eunuchio: Ad omnia hæc, magis opportunus, nec magis ex vsu tuo nemo est. idem in Heautont. Nunc, ait, periculum ex alijs

ex alijs facito, tibi quod ex usu fieri. Plautus in Mercatore:
Verum non ex usu modò est.

EDORMIRE CRAPVLAM., IN- dormire causæ, exhalare crapulam.

E Discendus & hic elegans dicendi modus: Edormire cum accusatio, Indormire cum dativo: quos princeps bonarum literarum Cicero vno eodèque loco conclusit. Cicero in Philippicis: Edormi crapulam inquam, & exhalare faces admoventæ sunt quæ te excitent tantæ causæ iudiciem? Plautus in Rudente: Vt edormiscam hanc crapulam, quam potavi. Idem in Mostella. omnemque edormiui crapulam. Idem in Amphitrione: Paulisper mane dum edormiscat vñ somnum. Terentius in Adelphis: In angulum aliquò abeam, atque edormiscam hoc villi. Cicero in Verrem: Quondam etiam Aproniani cõniuij crapulam exhalassent.

EXTRAHERE DIEM, IUDICIUM.

E Xtrahere diem, extrahere iudicium, eo loquendi modo prisci illi veræ latinitatis procures utebantur, cum diem, vel iudicium trahi in longum, aut differri significare volebant. Cæsar in commentarijs: Catonẽ verò acerrimè repugnantem, & pristina consuetudine dicendi mora dies extrahentem, vt sui, ratio absentis haberetur. Ibidem: Sic triduum disputationibus, excusationibusque extrahitur. Titus Livius ab vrbe condita. Cunctantò extraxerunt diem. idem de bello Punico: Extracta tamem auctoritatibus senatorum per aliquot dies res est. idem ab vrbe condita: Res in annum extrahitur. Ibidem: Extractum in tertium annum bellum est. ibidem: Extracta vtræque res in consulum aduentum est. idem de bello punico: Extraxi rem in suum aduentum iussit. idem ab vrbe condita: Quibus cum extrahi æstatem posse crederent. ibidem: Extrahi tamen diutius certamen potuisset. Paulus ad exhibend. l. Si optione intrà certum tempus data iudicium extractum est in id tẽpus, quo frustra exhiberetur.

Ecce cum Tibi, constructum.

Ecce, huic adverbio ferè semper Cicero, & alij eius
secul

seculi latinitatis principes Tibi addiderunt: Vt Ecce tibi, quod adhuc Romani vulgò obseruant: Cicero ad Atticũ: Epistolam cum à te timide expectare vesperum (vt soleo) ecce tibi nuncius pueros venisse Roman. Ad eundẽ: Cum hæc maximè scriberem. ecce tibi Sebosius. Ad eundẽ. Miseram ad te nono Calendas exemplum epistolæ Balbi ad me, & Cæsaris ad eum. ecce tibi, eodem die Capuæ literas accepi à Q. Præd. o. E. dem. Ecce tibi, & Bruti, & tuæ literæ. Quidius de arte. Ecce tibi similis Cicero de Officijs: Ecce tibi, qui rex populi Romani dominusque omnium gentium esse concupierit. Idem pro Cluentio: Ecce tibi eiusmodi sortitio.

Esse malo, Esse bono.

Cicero pro Cluentio: Postremò id, quod maximo malo illi causa fuit, hoc ipso in loco, quasi reus ipse esset, sedebat. Quidius de Nuce: Præda malo Polidore fuit tibi Cicero pro Milone. Itaque illud Cassianum, cui bono fuerit, in his personis valebit.

ESSE NUMERO HABERI

NUMERO.

E Sse numero, & haberi numero. Var. de rerustica: Miles se putant despici, atque aliquo numero haberi à domino. Cicero in Philippica: Homo nullo numero, nihil illo contemptius.

EXCEPTO:

E Xcepto quòd, modo hoc loquendi utebantur antiqui in eadem significatione, qua præterquam. Quidius de Ponto: In quibus, excepto quòd iuner, inuenies. Horat. Excepto quòd non mecum esses cætera lætus.

AESTIMARE LITEM.

I ncidi etiã sz penumerò in eum modum loquendi, quo probatissimi quique auctores vsi sunt. Aestimare enim litem & litis æstimatio, frequenter apud eos dictum, quòd cum diligenter rimatus essem, comperi Aestimare litem esse, videlicet, dum controuersia inter aliquos erat, & iudicis vel alterius arbitrio reus condemnabatur, vt tantũ solueret, quanti ipse legitime æstimasset. Quàdoque etiã capitis lis æstimabatur: vt infra ostenditur. Cicero in Verrem: De litibus æstimatis Gnei Dolabellæ pecuniæ redactæ. Ibidem: De litibus æstimatis Gnei Dolabellæ. Ibidẽ.

H

Sextertijs decem & octo lis aestimata est. Ibidem: Quod de pecunijs reputendis lis aestimata sit. Cæsar in Commentarijs: Arbitros inter ciuitates dat, qui litem aestiment, pœnamque constituent. Paulus de solutionibus, l. Stichum: Si possessor corpus, aut litis aestimationem præstitit, ea res tibi proderit. Aconius Pædianus: Quid est reum fieri, nisi apud Prætozem legibus interrogari? Cùm enim in ius ventum esset, dicebat Accusator apud Prætozem reo: Aio te Siculos spoliaste, Si tacuisset, lis aestimabatur vt victo: Si negasset, petebat à magistratu dies inquirēdorum eius criminum, & instituebatur accusatio. Idem: Lis aestimata sit hoc est, pecunia, de qualis fuit, & propter quam condemnatus est, in summam redacta, quæ de eius rebus exigeretur. Idem: Ita se habet, vt si conuictus reus sit atque damnatus pecuniam reddat aestimata lite, hoc est in præcium redactis omnibus furtis, quam summa pecuniæ proscriptis eius bonis sectores curabant. Neratius depositi, l. Si fideiussor pro te, apud quem depositum est in litis aestimatione damnatus sit, rem tuam fieri. Idem eodem titulo, l. Litem à Iudice aestimari debere. Iulianus de actione rerum amatorum, l. Si propter res amotas, egero: cum muliere, & lis aestimata sit, an actio ei danda sit? & subdit: Respondi, qui litis aestimationem suffert, emptoris loco habendus est. Cicero pro Cluentio P. Septimio seruolæ litem eo nomine esse aestimata. Ibid. Quibus damnatis de pecunijs repetundis lites essent aestimatz.

Aestimare capitis.

Cicero pro Cluentio: Pugnatum est, vt lis hæc capitis aestimaretur.

Euello facit Euelli, non Euulsi.

Euello in præterito apud bonos auctores Euelli facit, non Euulsi, vt aliqui recentiores voluerunt. Cicero pro P. Sextio: Qui in concione palam dixerint linguam se euellisse M. Catoni. Idem in Verrem: Crucem, quæ etiam nunc ciuis Romani sanguine redundat, quæ fixa est ad portum vrbeque vestram, reuelli sitis. Ibidem: Gorgonis os pulcherrimum cinctum anguibus reuellit, atque abstulit.

Virgilius.

Non patris Anchisæ cineres, manesue reuelli. Idem: Tellumque alta radice reuellit. Idem: Et quos Sidonia vix vrbe reuelli,

Rursus

Rursus agam pelago.

Cicero in Verrem: Tum illa ex patellis & thuribulis, quæ euellerat, ita fortè in aureis poculis illigabat. Plautus in Amphitruone: Næ ego homo infelix fui qui non alas intenuelli. Cicero de Oratore: omnem eorum importunitatem ex intimis mentibus euellisset vis orationis tuæ.

Ouidius de amoribus:

Prima iugis tauros supponere colla cœgit:

Et veterem curuo dente reuellit humum

EXTRA, ABSQVE.

A Duerti, extra & Absque, eleganter posita esse loco Præter: quod iam pridem ab omnibus passim præteritum est Plautus in Amphitruone: Nemo extra vnū te. Terentius in Phormione: Neque cognatus extra vnā aniculam quisquam aderat. Idem in Hecyra: Quam fortunatus sum cæteris in rebus, absque vna hac Cicero in Catilinam: Nemo est extra istam coniurationem proditorum hominum, qui te non metuat. Idem in Verrem. De te Cæciliam me hercle hoc extra hanc contentionem, certamenque nostrum familiariter tecum loquar. Idem Mario: Extra ducem paucosque præterea de principibus loquor, reliqui primum in ipso bello rapaces. Varro de re rustica, Præterea extra familiam debuit dicere Villicum & Villicam Cicero pro domo sua: Cuius est nemo tanto in populo, extra contaminatam illam, & cruentam P. Clodij manū qui rem illam de bonis attigerit. Titius Liuius ab vrbe condita. Ipsos, liberosque eorum, & coniuges vendendas, extra filias quæ nupissent. Ibidem: Calatinos, Sabinos, extra quam qui corū, aut ipsi aut parentes corū apud hostes essent, liberos esse iusserunt. Ibid. Extra hanc multitudinē Hispanorum obsides erant. Ibid. Extra prædam quatuor milia deditorum habiti.

ECQVID ET ECQVAE.

A Tendant quæso bonarum literarum studiosi: vel ad minima quæque diuini illius eruditissimi que seculi. Nusquā enim tota magis elegantia versatur, quam apud has paruas clausulas, quibus quasi clauiculis cōpacta Latinitas sustinetur.

Ec particula, à nullis (vt reor) Grāmaticis tractata multa cum venustate interrogat. Est enim per modum quendam loquendi in Latinitatem inducta. Plautus in captiuis Rogo Philocratem ex Aulide, ecquis omnium nouerit. Idem in Rudente: Heus ecquid in villa est? Ecquis recludit? ecquis prodit? Idem in Stichō: Dum percontor portitores, ecquæ nauis venerit ex Asia? Idem in captiuis Percontabor ecquis adolescentem nouerit? Idē in Mercatore: Ecquam aduexisti tuæ matri ancillā à Rhodo? Terent. in Eunūcho: Ecquid nos amas de fidicina hac. Idē in Eunūcho: O populares, ecquis uiuit me hodie fortunatior? Cicero in Verrem: Negocium dat illis suis comitibus nequissimis turpissimisque hominibus, vt videant, & inuestigent, ecquæ virgo sit an mulier digna quam ob rem iste Lampadiū diutius commoraretur? Idē: Nulla vi retineri, nullo periculo prohiberi posse, quò minus experiretur, ecquid apud eos querimonie valerent antiquissimorum, fidelissimorumque sociorum. Idem Attico: Quòd quæris, Ecquæ spes pacificationis sit? quantum ex Pompeij multo & accurato sermone perspexi, ne voluntas quidē est. Ibid. A Curione velim scire ecquid ad te scriptū sit de Tirone? Idē in Academicis quæstionibus. Ecquæ poterit in agnoscendo esse distinctio? Idē in Varinū testē: Deinde interrogates, ecquòsnā alios posset nominare? Cic. Attico. Quæso, ecquod tantū malū putas, quod in mea calamitate nō sit? Eidē: Ecquis vnquā tam ex amplo statu, tam in bona causa, tantis facultatibus ingenij, consilij, gratiæ, tantis præsidij bonorum omnium cōcedit? Virgilius:

Ecquid in antiquam virtutem animosque viriles.

Et pater Aeneas, & auunculus excitat Hector?

Idem:

Et quæ nam puero est amissæ cura parentis,

Catullus:

Ecquid nam in tabulis patet Lucelli expensum?

Titus Linius ab vrbe cōdita: Ecquid sentitis vos Quirites? Idē de bello Punico: Respondent, ecquis Latini nominis populus defecerit ad nos? deinde ecquis homo ex quinque & triginta tribubus ad Hannibalem transfugerit? Ibid. Equos legatos ad Hannibalem Romani miserint de pace? Ecquam denique mentionem Romæ factam esse? Idem ab vrbe condita. Ecquid præsidij vnquam habueris? ecquem?

ecquem in castris consulem? ecquē exercitum iuuentutis? Ibidem: Ecquis sequeretur eorū? Idem de bello Macedonico: Percontatus est, ecquā anūm Ebutiā ex Auentino nosset? Cicero pro lege Manilia: Ecquam putatis ciuitatem pacatam fuisse, quæ locuples sit? Idem pro Cluentio: Videamus ecquid aliud iudiciū, quod pro Cluentio sit, proferre possimus.

EXAUDIRE.

Q Vanta, bone Deus, confidentia multos, & eos nō omnino in latinitate spernendos cepit in compositione huius verbi *Exaudire*? putant enim, & pro comperito habent differentiam esse inter illud, & Audio. Nam Audire simpliciter dici, Exaudiri autē quod auditur, admitti credunt, vt si dicas: Oraui vt meas audiret preces, at ille non modò id libenter fecit, verumeriam eas exaudiuit. Quam differentiam, etsi à multis fieri plerique intelligunt, nō tamen (quod sciam) vera est, quin potius idem omnino vtroque verbo significari, qui, quas infra scripsi auctoritates legit, liquidò deprehender. Cicero ad Senatū de reditu suo Vt qua voce te Romule post urbem conditam consul vsus esset pro vniuersa Republi. apud eos solū: qui eius vocem exaudire possent.

Virgilius.

Hinc exaudiri gemitus, & sæua sonare

Verbera.

Ibidem:

Hinc exaudiri gemitus, iræque leonum,

Vincula recusantum, & sera sub nocte rudentum.

Idem:

Vox quoque per lucos vulgò exaudita silentes;

Idem:

Siue extrema pati, nec iam exaudire vocatos.

Idem:

Hinc exaudiri voces, & verba vocantis.

Visa viri.

Ouidius in Metamorphosi:

Pyrame responde, tua te charissima Thisbe.

Nominat, exaudi, vltusque attolle tacentes.

Ibidem:

Tibi Nefse biformis.

Dicimus exaudi, nec res intercipe nostras.

Ibidem:

H. 3

Non auditi rubuerunt sanguine Vatis. *ibidem:*

At in ædibus ingens

Murmur erat, vocesque hominum exaudiri videbar.

Horatius:

Fingere cinctus non exaudita Cethegis,

EDere, præter alia significata, quæ nota sunt, modos occultiores habet loquendi. Dicitur enim Edere spiritum, quod est agere animam, Edere scelus, quod est perpetrare. Edere stragem, quod est facere. Edere nomen, quod est dare. Edere sonos, id est, proferre. Edere librum, hoc est, publicare.

Edere spiritum.

Cicero in Anto. Cuius in complexu libenter extremum vitæ spiritum ediderim.

Edere scelus.

Ibidem: Postea quod scelus, quod facinus parricida non edidit? Idem pro Publio Sexto: Tamen illi scelleri, quod in me illorum immanitas edidit, haud scio an hoc re ædè proximum esse dicam. Titus Livius ab vrbe condita: Si quidquam sceleris, quod homo in homines edere potest, non prætermisit.

Edere stragem.

Titus Livius ab vrbe condita: Tantoque maiorem stragem edidere, quam inter hostes edideret. Cic. ad Atticum Cum is meo nomine ad invidiam vteretur, Dij immortales, quas ego pugnas, & quantas strages edidi.

Edere nomen.

Titus Livius ab vrbe condita: Ut redimendi potestas fieret, iussi nomina edere: & cum P. C. ferme ederent, Senatusconsultum factum est, ut legatos Carthaginensibus redderent. Idem de bello Macedonico: Edit nomina eorum, quibus conuentis opus esset.

Edere sonos.

Ovidius in Ibin:

Sedit in aduerso nocturnus culmine Bubo,
Funereoque graues edidit ore sonos. *Virg.*
Vix hæc edideret cum effusus imbris atra:
Tempestas sine mora furit.

Edere librum.

Cicero de diuinatione: Vnum librum Diogenes edidit, eius auditor duos antipater. Idem de Fato: in ijs libris, quos

quos de diuinatione edidi. idem Attico: Vt me roget, vt Annales suos emendem, vt edam. Cicero pro P. Sylla. Nō occultauimus continui domi, sed describi ab omnibus statim librarijs, diuidi passim, & peruulgari, atque edi Populo. imperaui.

Edere scriptum.

Cicero in Verrem: Ede mihi scriptum, quod Argenti in prouincia Sicilia pararis, & subdit: Nec scriptum habeo, nec possum edere.

Edere prælium.

Titus Livius de bello Macedonico: Regia statio atrocissimum prælium edebat. Idem ab vrbe condita: Memorabile illud edidit prælium.

Edere clamorem, & pugnam.

Ibidem: Edidit clamorem, vt auerteret etiam pugnantium animos. *ibidem:* Maior quam pro numero hostium editur pugna.

Edere munus gladiatorium.

Ibidem: Ad munus gladiatorium edendum redijt.

Edere oracula.

Cicero de diuinatione: Sed quod caput est, cur isto modo iam oracula Delphi eduntur?

Ibidem:

Oracula edere putes.

Edere ignem.

Titus Livius de bello Macedonico: Editus ab Hannibale ex composito ignis est.

Edere annos.

Ouidius de arte a mandis:

Dum licet & veros, etiam nunc editis annos,

Edere cadem.

Titus Livius ab vrbe condita: Deinde multa iam edita exæde, senescit pugna.

Edere signum.

Ibidem: Editio est speculis signo.

Edere exempla auaritie, &

seueritatis.

Cicero Attico: Ede exemplum seueritatis.

Titus Livius ab vrbe condita: Cum multa auaritia & de exempla ederentur.

Edere risus.

Cicero Attico: Miros risus vos edere, cum ille ignarus sui comitatus repente aperuit lecticam, & penè ille timore, ego risu corruui.

Edere factus.

Cicero de Oratore: Subacto mihi ingenio opus est, ut agro non semel arato, sed nouato, & iterato, quò meliores factus possit, & grandiores edere.

Aeditissimum.

Titus Liuius ab vrbe condita: Aeditissimam vrbis partem scandunt.

Edere iudicium.

Cicero pro P. Sylla: Sed tamen abs te Torquate quero, cum iudicatus tuus inimicus esset, & esset eius rei frequēs senatus, & recens memoria testis, tibi meo familiari, & conturbernali, prius etiam edituri iudicium fuerint.

EST QVOD, NIHIL EST
Q V O D.

Quod multi, est opus, non est opus, non oportet, non expedit, aut quid oportet? bonis alioqui verbis, ac Latinis, sed non ita aptis, aut appositis dicunt: perfecti illi Latini, est quod, nihil est quod, aut non est quod, aut quid est quod, dicebant. Plautus in Aulularia: Iam ad te reuertar, nam est quod visam domum Terentius in Heaumont. Nam nihil est illuc quod moremur diutius. Idem in Eunuchus: Nihil est quod dicas mihi querebam alium. Cicero Torquato: Nihil est quod pro malis temporum molestè feras. Idem Terentius: de familia liberata nihil est quod te moueat. Idem de Trebonio: Epistolæ copiosæ & suauiter scriptæ, nihil est quod multa respondeam. Idem pro Sylla: Quare nihil est quod ex tanto comitatu virorum amplissimorum me vnum abstinerebat: idem Attico: de serpistris cohortis meæ nihil est quod doleas. Eidem: Si nondum profectæ sunt, nihil est quod se moucant, quoad perspicimus quo loci sit res. Idem: De Britanicis rebus cognoui ex tuis literis nihil esse, nec quod metuamus, nec quod gaudeamus. Idem in L. Pisonem: Nihil est quod me inuites. Idem Attico: De Apuleio quid est quod labores? ibidem: Tullum scribam nihil fuit quod appellares. Eidem: Nihil est scilicet quod de Cotta cogitemus. Idem ad Lentulum:

tulum: Dignitatem quidem illam consularè fortis & constantis nihil est quod cogitemus. Idem Q. fratri: Nihil est quod vereare, ego enim ne pilo quidem minus te amabo. Idem de natura deorum: Tum Cotta si, inquit, liber Antiochi nostri, qui ab eo ad Balbum nuper missus est, vera loquitur, nihil est quod Pisonem familiarem tuum desideres. Idem in Verrem: Nihil erit quod me agente arbitretur iudicium sine magno multorum periculo posse corrumpi. Idem Terentius: Exerceat me valetudo Tullie nostræ, de qua nihil est quod ad te plura scribam. Idem Q. fratri: De eius eruditione quod labores, nihil est. Idem Tironi: Nihil est quod festines, nec quicquam cures, nisi ut valeas. Brutus & Cassius Antonio: Quando consul arma minaretur, quorum fiducia nihil est quod nos terreas.

Virgilius in Bucolicis:

Si ad vitulam spectes, nihil est quod pocula laudes.

Idem:

Nihil est quod dicta retractent.

Ignavi Aeneadz.

Papinianus de Captiuis, l. Quod si secus, nihil est quod de secundis tabulis tractari possit. Cicero Q. fratri: Trebatium meum quod isto admisceas nihil est. Idem Terentius: in viam quod te des hoc tempore, nihil est. Terentius: Non est quod te deterream.

Horatius:

Non est quod multa loquamur.

Cicero in Verrem: Cohortem autem Metelli, quam vocat quid erat quod corrumpere? Pomponius de operibus libertorum, l. a duobus: Nihil est quare non datur.

EXCIPERE.

Excipere quid sit, cum à vulgari, publica que significatione discesseris, multis incognitum esse arbitror, quod mihi satis videor inuestigasse, nec paruo, nec inutilli labore. Est enim Excipere, quod cauere, aut praerubere, ut inferius notata clariùs ostendent. Varro de re Rustica: in emptionibus iure vitimur eo, quod lex praeripit, in ea re alij plura, alij pauciora excipiunt. Quidam enim pretio facto in singulas oues, ut agni chori duo pro vna oue annumerentur, & si cui vetustate dentes absunt, item binæ pro singulis, ut procedant. ibidem: Aliter dico, atque fiet, quod capras sanas, sanus nemo promittit.

nunquam enim sine febre sunt, itaque stipulantur paucis exceptis verbis. Cic. ad Q. Fratrem: Cumq; nominatim lex exciperet, ut ad templum, monumentumque capere liceret. idem de Legibus: Quia in lege cum esset, neue aurum addito, quam humane excipit? idem pro Cluentio: Quapropter in omnibus legibus quibus exceptum est, de quibus causis, aut magistratum capere non liceat, aut iudicem legi, aut alterum accusare, hæc ignominia causa prætermissa est. idem pro Cornelio Balbo: Quorum in fœderibus exceptum est, ne quis eorum a nobis civis recipiatur, quod si exceptio facit ne liceat, ibi necesse est licere. Vbi est igitur exceptum fœdere Gaditano, ne quem populus Romanus Gaditanum recipiat civitate, & subdit Exceptum est, inquit, fœdus, siquidem sacrosanctum est. Idem in partitionibus Oratorij: Quærenda etiam ratio, si qua poterit inueniri, quare non sit exceptum, aut iniqua lex. idem de arte Rhetor. Nam & prætorij exceptionibus multæ excluduntur actiones. ibidem Postulat is, qui cum agitur, a prætore exceptionem, extra quam in reum capitis præiudicium fiat: hic is, qui agit, iudicium purum postulat: ille qui cum agitur exceptionem addi ait oportere. idem de lege Agraria: Aut ita lex diligenter perscripta demonstrabitur, ita tantum vnaquaque de re, ita quod oportuerit exceptum, ut minimè conueniat quidquam in tam diligenti scriptura prætermisum arbitrari. ibidem: Atque hoc lex nusquam excipit, non omnia ergo scriptis sed quædam quæ perspicua sint, tacitis exceptionibus caveri. idem in Academicis quæstionibus. Quibus postulant ut excipiantur hæc inexplicabilia Tribunum aliquem censo aedeant, a me istam exceptionem nunquam impetrabunt. in verrem: Quod lege excipiuntur tabulæ publicanorum, quod minus Romam deportentur. ibidem: Quid si eiusmodi esse hæc duo fœdera duorum populorum indices doceo, ut Taurominitanis nominatim cautum & exceptum sit fœdere, ne nauem dare debeant, Mærtinis in ipso fœdere sanctum, atque Præscriptum est, uti nauem dare necesse sit. idem de diuinatione: Si iudices id quod Epaminandas ait legis scriptorem sensisse, adscribit ad legem, & addat exceptionem hanc. idem in epistolis. Nam dum volunt isti lauti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, Fungos & Hel-

uelas

uelas ita coniunt, ut nihil possit esse suauius. Vitruuius: Et ideo quod preciosa sunt legibus excipiuntur, ut a domino, non a redemptore represententur. Marcell. ad legem Iuliam repetundarum, l. i. Cum excipit lex, a quibus licet accipere, a sobrinis, propiorve gradu cognatis suis vxorëve. Victorinus hæc declarare videtur in Rhetorica Ciceronis: Translationem, inquit, intelligamus formam esse status scilicet legalis: Præscriptionem verò eandem appellari posse, & eandem exceptionem: sed ab oratoribus: in iure autem Præscriptionem dici ipsum propositum ius. Exceptionem autem, cum ius ipsum propositum aduersus se, actor alius excipit, interposita aliqua conditione.

ETIAM AFFIRMANTIS.

Etiam affirmantis aduerbium, cuius loco ferè omnes aliud aduerbium. Ita, ponunt, veluti de tetertimo carcere afferendum est. & in vsum Latinitatis reuocandum. Cicero pro Roscio Comædo: Si non, quo modo tabulas confici? si etiam, quamobrem tum cetera nomina in ordinem referebas, hoc nomen triennio amplius, quod erat in primis magnum, id aduersariis relinquebas? Idem in Academicis quæstionibus: Quasi aut etiam, aut non, non modò verum esse, sed necessarium. Idem pro Plancio: Cui cum respondiissem, me provincia decedere, etiam me hercle, inquit (ut opinor) ex Africa.

ATQVE GEMINATA ET TRIPPLICATA.

Eadem ferè calamitas ut propè interiret, accidit geminata, & interdum triplicata particulæ. Atque, quæ interdum maximâ adfert gratiâ orationi inserta. Tibullus: Atque tubas, atque arma ferunt strepitantia cælo Audira. Horatius: Atque herbas, atque incantata lacertis Vincula. Catullus: Ne vestrum scabra tangat rubigine nomen. Hæc atque illa dies, atque alia atque alia.

Virgilius:

Atque deos, atque astra vocat crudelia mater. Idem: Atque hic atque illic humeros ad vulnera durat. Idem: Atque Getæ, atque Hebrus, atque Aëlius Orithya.

AEQVI

AEQVI BONIQUE FACIO.

AEqui bonique facio, id est, in bonam partem accipio, certum modum esse loquendi non rationem nemo negare potest. Terentius in Andria: Ceterum equidem istuc, Chreme, æqui bonique facio. Titus Liuius ab vrbe condita: Ne serpat latius contagio eius mali, nos æqui bonique facimus. Cice. Attico: Tranquillissimus autem animus meus, qui totum istud æqui bonique facit.

EXIMERE.

Eximere, apud veteres illos autores præter alia significata est, quod extrahere, effodere, eruere. Cato de re Rust. Ficos & oleas altero modo inserit. Quod genus aut ficum, aut oleam esse vult, inde librum scalpro eximito. Ibid. In amphoram mustum indito, & corticem oppicato, demittito in piscinam, post XXX. diem eximito, totum annum mustum erit. Ibidem: Ollam statuito cum aqua, vbi occipiet feruere, paulisper demittito vnum manipulum, feruere desistat. Posteaquam occipiet feruere, paulisper demittito, vsque ad modum dum quinque numeres, tum eximito. Vitruuius: Sequitur ordo de lapidicinis explicare, de quibus & quadrata saxa, & cæmentorum ad ædificia eximuntur copiar & comparantur. Ibidem: Cum ædificandum fuerit ante biennium, ea saxa, non hyeme, sed æstate eximantur. Ibidem: Sed hæc omnia quæ mollia sunt, hanc habent vtilitatem, quod ex ijs saxa cum sunt exempta, in opere facillimè tractantur. Alphenus de Publ. l. Cæsar: Cum insula Cretæ Cotorias locaret, legem ita dixerat: Ne quis præter redemptorem post Idus Martias cotem ex insula Creta fodito néve eximito, néve auellito, & subdit: Consulebatur num cõtra legem post Idus Martias ex insula Creta cotes exemptæ viderentur.

AES ALIENVM, TVVM, MEVM,
patris, filij.

AEs alienum id certè est, quod dicimus debitum. Sed amodum dicendi antiquum notare debemus, quod dicebant, æs alienum tuum, æs alienum meum, æs alienum patris, æs alienum filij. Quæ si benè inspexerimus, contraria esse verba significato reperiemus, & tamen dicendi talem esse modum, non ratione vllam fateri cogemur. Nam si æs alienum, quomodo meum? Si meum, quomodo alienum? Cicero Attic. Si quid æri alieno meo superabit?

Idem

Idem in Philippicis: Etenim quæ res egestati, & æri alieno tuo præter mortem Cæsaribus subuenire potuisset? Paulus de iure dotium, l. Profectitia: Sed suum æs alienum susceptum dum filius familiæ esset, paterfamiliæ factus, exoneravit. Labolenus de statu liberis, l. Stichum: Stichus liber esto, quando æs alienum meum solutum, creditoribus meis satisfactum fuerit. Cicero Attico: Aes alienum faciendum puto. Idem pro Publio Sylla: Publij Cincij prædij venditis, æs alienum eiusdem dissoluisti. Ibidem: Cuius æs alienum videmus iudices, non libidine, sed negocij gerendi studio esse contractum. Idem in Philippicis: Patri persuasit, ne æs alienum filij dissoluerit. Idem Mario: Maximum autem æs alienum amplissimorum virorum. Paulus de in rem verso, l. Si filius familiæ, funus filij, æs alienum patris est. Pomponius de peculio, l. Peculium: Si ære alieno dominico, exhauriatur peculium serui. Labolenus de privilegijs creditorum, l. Paterfamiliæ: In omni ære alieno, quod aut patris, aut filij fuerit. Titus Liuius ab vrbe condita: Cum Publius ob æs alienum paternum nexum dedisset.

FAC ESSE, FAC POTVISSE,
fac velle.

Fac esse, fac potuisse, fac velle, & facite, ac eiusmodi, modus est loquendi veterum illorum? id quæ significat quod illiterati dicunt, Ponamus quod ita sit, ponamus quod ita fieri poterit, ponamus quod ita velis. Aut ut aliqui se elegantius dicere putant, Posito quod ita sit, aut dato quod ita sit, vel ponamus ita esse, quo quid est vulgarius, aut rudius? Hæc ergo barbaries omnino excludenda est, introducenda quæ vera latinitas per hos veros propriosque dicendi modos. Cicero in Philippicis: Fac potuisse, quod est aliud beneficium latronum? Ibidem: Hominem perditissimum, sed fac ita non esse, num Latine scitis? In secunda Philippica: Eum tu occideres? Fac potuisse. Idem in Philippica XIII. Facite hoc meum consilium legiones novas non improbare. Idem Attico: Me fac posse tutò, multi enim hortantur, num etiam honestè? Eidem: Nam liberalibus quis potuit in senatum non venire? fac id potuisse aliquo modo num etiam cum venissemus, libere pornumus sententiam dicere? In Tusculanis: Fac totum dolere corpus. Ibidem:

dem: Sed fac ut isti volunt, animos non remanere post mortem. Ibidem: Fac animum sic interire ut corpus. Idem de diuinatione: Fac dare deos, quod absurdum est, quid refert, si accipere non possumus? In Verrem: Fac ita esse, tamen hoc ferendum nullo modo est. De Oratore? Sed fac esse, nihil superest. Idem de natura deorum: Fac esse distentum cœlum. Celectes in quibusdam pulcherrimis carminibus, illo felici seculo in Latinum versis: Ducor parens celsique dominatur poli, quocunque placuit, nulla parendi mora est. Adsum impiger, fac nolle, comitabor gemens, malusque patiar quod licuit bono. Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

FERRE AD CŒLVM.

Ferre ad cœlum, modus est loquendi Romano more, scilicet tantū aliquid laudare, ut laudibus quasi ad cœlum feratur. Cice. in Verrem: Iuuant me hæc præclara nomina artificum, quæ isti ad cœlum ferunt. Idem Furnio: Propterea festinatio abducat à tantis laudibus, quibus te omnes in cœlum iure & verè ferunt. Idem de Oratore: Quæ tu verbis ad cœlum extalisti. Idem Attico: Scribis enim in cœlum ferri. Idem ad equites Romanos: Quæ virtutis gloria cum summa laude extulit ad cœlum. Horatius. Quæ vos ad cœlum fertis, rumore secundo.

FERRE IN OCVLIS, HABITARE in oculis.

Ferre, & esse in oculis, modus est loquendi, quo valde diligere & diligere significatur. Habitare autem in oculis, per translationem est ita frequentem & assiduū esse, ut quasi in oculis habitetur. Cicero ad Quintum fratrem Balbum in oculis hominem. Idem Tironi: Nam isti duo vix sunt digni, quibus alteri Celsam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas, te (ut dixi) ferro in oculis. Idem in Antonium: Nam Trebellium valde iam diligit, oderat cum ille tabulis nouis aduersabatur, iam fert oculis. Terentius verbum *Fero* dimisit in Eunuchio: Res te ergo in oculis. Cicero ad Atticum: Itaque publicanis in oculis sumus. Gratis, inquis, visis Sensibus. Cicero pro Plancio: Feci

Feci ut postea quotidie præsentem me viderent, habitauim in oculis. Idem Attico: Visum est hoc mihi ad multa quadrare, præsentem me viderent, habitauim in oculis.

FRUGI.

Frugis à Fruge dicitur, quod indeclinabile est compositum tamen cum Bono, antiqui quandoque ponebant, ut utrinque dicerent, & seruus frugi, & seruus bonæ frugi. Plautus in Pseudolo: Cupis me esse nequam, tamē ero frugi bonæ. Vlpianus ad legem Aquiliam, l. inde Neratius: Sed si bonæ frugi seruus intra annum mutatis moribus occisus sit, idem de quibus rebus ad eundem iudicem eatur, l. Si quis seruum: interesse fructuarij videtur bonæ frugi seruus esse.

FACERE.

In istis penè dicendi modi à veteribus illis Latinitatis conditoribus à verbo *Facio*, deducti sunt. Quorum & si aliqui multa notauerint, nos longè plurima collegimus, quæ in vsum publicum facere iudicauimus.

Facere delicias.

Plautus in Menechmis: Eia, delicias facias.

Facere damnum pro eo quod dicimus Damnum pati.

Plautus in Mercatore: Non miror si quid damni facis, aut flagitij. Cicero in Bruto: Damnum enim illis immaturum interitu res Rom. Latinæque literæ fecerint. Idem in Verrem: Quid si docebo indices eos, qui c. ccc. Millia mod. lucrifaciunt, damnum facturos fuisse?

Facere facinus & scelus.

Plautus in Bacchidibus: Atridæ duo fratres dicuntur fecisse facinus maximum Titus Liuius ab urbe cōdita: Qui alienis manibus pessimum facinus facere. Cicero de Oratore: Scelus eos nefarium facere dicunt.

Facere iratum.

Cicero de Oratore: Cum iratam aduorsario iudicem facere vellet.

Facere flagitium.

Plautus in Mercatore: Ait flagitium & damnum fecisse.

Facere

Facere stipendia.

Titus Liuius ab vrbe condita: Centuriæ quæ sine armis stipendia facerent Ibidem: Qui stipendia pedibus propter paupertatem fecisset.

Facere prælum.

Cæsar in Commentarijs: Paruulis equestribus prælijs ad aquam factis.

Facere sacrificium & sacra.

Cicero in Bru. Licet aliquid etiam de M. Popilij ingenio suspicari, qui cum consul esset, eodem tempore sacrificium publicum cum lena faceret. Titus Liuius ab vrbe condita: Quidnam tu hospes paras, inquit, incestum sacrificium (vt dicunt) facere? Ibidem: Castus enim sacra priuata facere ibidem: Illi sacra quædam in monte Albano, Lauinoque vobis facienda tradiderunt ibidem: Dedicata est à T. Quintio diuûm viro sacris faciendis Idem de bello Punico. Ne solenne sacrum in monte faceret.

Facere as alienum.

Idem ab vrbe condita: Aes alienum fecisse.

Facere testamentum.

Cicero de Oratore: Ac si tantum in procinctu testamentum faceret sine libra atque tabulis.

Facere finem.

Plautus in Aſinaria: Sermoni iam finem face tuo. Terentius in Phormione: Iam finem faciam dicendi mihi: peccandi cum ipse de se finem non facit? Cicero pro Gn. Plancio: Nam istius verbi quousque poterat esse inuidia? datus est tibi ille, condonatus ille, non facit finem, ferre non possumus. ibidem in Verrem: Difficile est enim finem facere pretio, nisi libidini feceris. idem in Rullum: Finem feci offerendi mei. Cæsar in Commentarijs: Finem properandi facit. ibidem: Neque prius finem sequendi fecerunt, quam muro oppidi appropinquauerunt. Titus Liuius: Finem tandem certaminum facerent. Hircius in Commentarijs: Maximè vellem inquit, homines suæ petulantia: nimis, quam libertatis aliquando finem fecissent. ibidem: Cum iam Cæsar existimasset hostes pulsos, deterritosque, finem lacessendi facturos.

Facere fidem.

Cicero in Catilinam Fidem faceret oratio mea. idem in L. Pisonem: Non facies fidem scilicet cum hac disputabis.

bis. Idem de Oratore: Fidei faciendæ causa. Ibidem: In locis quos ad fidem orationis faciendam adhiberi dixit. Idem in Hortensio: Meo autem iudicio ita est maxima in sensibus veritatis, si sani sunt, & valentes, & omnia remouentur, quæ obstant, & impediunt. Itaque & lumen mutari nolumus: & situs earum rerum quas intuemur, & intervallo, aut contrahimus, aut deducimus, multa que facimus vsque eò, dum ad spectus ipse fidem faciat tui iudicii. Idem Attico: An mihi nutus tuus non faceret fidem? Eidem: Quod nisi fidem mihi fecisset. Idem pro T. Ann. Milone: Nudauit se infanctissimo templo: quoniam vita talis, & ciuis, & viri fidem non faciebat. Idem in Catil. Vt quoniam aures vestris propter credibilem magnitudinem sceleris minorem fidem faceret oratio mea. Idem in Bruto: Credit ijs quæ dicuntur, qui audit oratorem, vera putat, adsentitur, probat, fidem facit oratio.

Facere ludos.

Cicero ad Quintum fratrem: Quanta tandem pecunia venderetur, si omnium nomine quicunque Romæ ludos, facerent. Idem Attico: Ludos facere absens malebas.

Facere scriptum.

Titus Liuius ab vrbe condita: Neque eius accepi nomen, quod scriptum facere, tabulam posuisse, & iurasse se scriptum non facturum, quam aliquando antea desisse scriptum facere arguit Macer Licinius.

Facere dolorem & luctum.

Cicero Attico. Nulla Medicina tam facit dolorem, quam quæ sanat. Titus Liuius de bello Macedonico: Audita clades, simul pauorem, simul luctum ingentem fecit.

Facere castra.

Cicero Catoni: In Lyconia castra apud Iconium faceret, & subdit: Apud oppidum castra fecit Gneus Pompeius Lucio Domitio: Neque castra propter anni tempus, & militum animos facere possum. Cæsar in Commentarijs: Castra facere constituit. Hircius in Commentarijs. Ad aquam fecit castra. Ibidem: Loco excelso fecit castra. Ibidem: Ibi castra ducentarum legionum fecit.

Facere periculum.

Plautus in Cistellaria, Face semel periculū. Terentius in Andria. Qui scis ergo istuc nisi periculum feceris? Cæ-

far in Cōmentarijs. Vt iniquum locū descenderent, legio-
numque pericula facerent.

Facere conuitium.

Modus est loquendi, quo significatur contumelijs quē
laccessere, & quod ineptē dicunt. Dicere illi iniuriam. Plau-
tus in Mostellaria: Sic & præsenti tibi facit conuitium.
Idem in Bacchidibus: Vt ne clamorem hic facias nec cō-
uitium. Idem in Mercatore. Malē mihi precatur, & facit
conuitium. Terentius in Adelphis. Non fecisse erit melius
hic conuitium. Cicero pro Cluentio. Conuitium C. Iunio
iudici quæstionis maximum fecit. Idem Attico, Cato ad-
uolat, conuitium P. Sōni consuli mirificum fecit. Ouidius
ad Corrinam. Quid queror & tori facio conuitia cœlo?
Sabinus in epistola pro Helena. Nec faciam surdis con-
uitia fluctibus vlla. Vlpianus, de iniurijs, & famosis libel-
lis. I. Iniuriarum, Fecisse conuitium nō tantum is videtur
qui vociferatus est verum is quoque, qui concitauit ad
vociferationem, & paulo supra, Conuitium autem dicitur
vel à concitatione, vel à conuentu hoc est, à collatione,
votum. Caius eadē. I. Si plures serui aliquem simul cecide-
rint, aut conuitium alicui fecerint singulorum propriū est
maleficiū.

Facere naufragium.

Cicero Tironi: Qui cupidē profecti sunt, multi naufra-
gia fecerunt.

Facere promissum.

Cicero de Officijs, Vt reddere depositum, etiam ne fu-
rioso facere promissum, & in eodem. Promissum porius
non faciendū, quā tam tetrū facinus admittendū fuit, &
subdit: Ergo promissa non facienda nonnunquā, & subdit,
Facere promissa, stare conuentis, reddere deposita, com-
mutata utilitate sunt, non honesta.

Facere iter.

Cicero pro Gn Planco: At ego cū casu diebus ijs iti-
neris faciendi causa decedens ē provincia, Puteolos fortē
venissem. Idem Senatui populoque Romano. iter in Ci-
liciam non facere institui. Idem de diuinatione, Cū
duo quidem Arcades familiares iter vnā facerent. Ibidē,
Eudemum Cyprium familiarem suum iter in Macedoniā
facien-

facientem. Idem Catoni: Cū exercitu lustrato iter in Ci-
liciam facere cœpissē. Idem in Verrem: Iter per Siciliā
facere voluerat. Cn Pomp. Lucio Domitio. Præsidia Cu-
rionem, quē in Umbria, & Tuscia erant, contrahere, & ad
Cæsarem iter facere. Cæsar in Commentarijs: Iter cautē,
diligenterque faciat, præscribit.

Facere turbas.

Plautus in Bacchidibus: Tantas turbellas facio. Ci-
cero in Verrem: Maximas iniustis castris fecisse turbas
dicitur.

Facere Verbum & Verba.

Verbum, & verba facere, modus est loquendi, signifi-
cans id quod loqui, id enim est. Non multa verba faciam,
& non multa loquar, sed ita tunc loquebantur. Quid au-
tem inter se discrepent, ex inferioribus autoritatibus pla-
nē videri potest. nam Facere verba, loqui & explicare ver-
bis rem significat, Facere verbum, est vix loqui, mullare,
vel pauca proferre. Plautus in Asinaria: Neque vllū verbū
faciat perplexibile. Ibidem: Verbum hercle facere non
potest. Ibidem: Haud verbum faciam. Idem in Bacchi-
dibus: Verbum nullum fecit. Terentius in Andria: Nun-
quam cuiquam nostrum verbum fecit. Cicero pro Sexto
Roscio Amerino: Non me hercle verbum fecisses. Ibi-
dem: Deque ea societate neminem esse, qui verbum face-
re hoc tempore auderet. Idē in Bruto: Cū esset relictus
à cæteris, & verbum facere non posset. Idem in Pisonem:
Quicumque de re verbum facere cœperatis. Idem in Phi-
lippi. Ne verbum quidem ausus est facere. Idem Cn. Plan-
co: Verbum nemo facit. Idem pro Aulo Cluentio: Cū ille
verbum omnino in hac ipsa causa facere nullum potuerit.
Idem pro P. Quintio: Sed omnino verbum facere conari.
Idem in Verē Ipsi illi tui conuiuz. consiliarij, & conscij
verbum facere nō audebant, & subdit: Nam antequā ver-
bum facerem, de sella surrexit.

Facere Verba.

Plautus in aulularia: Sic verba hic facio, quasi negotij
nihil fiet. Ibidem: Nunc verba ne facias soror. Idem in
Sticho: Multa scio facienda verba. Idem in Milite: Vt
multa verba fecit. Idem in Persa: Verba quidem haud in-
doctē fecit. Idem in Rudente: Verba facimus, it dies Ci-

cero, Attico: At me existimatis ad manendum esse propensorem, quod plura in ea parte verba fecerim. Idem pro P. Quintio: Neque tamen iam multa verba faciam. Idem pro lege Manilia: Et ex hoc ipso loco permulta idem contra legem verba fecisti. Idem in Philippicis: Quod tribuni plebis verba fecerunt, ut senatus Calendas Ianuarij haberetur. Idem in Verrē: Quod ego in senatu quanta verba fecissem. Idem pro domo sua: Qui conuentu bonorum virorum verba de salute mea fecerant.

Horatius.

Verba facit Leno.

Titus Liuius ab vrbe condita: Multa de Hieronymi fide verba fecerunt. Idem de bello Punico: Pauca verba facienda sunt. Vlpianus de petitione hereditatis, l. Itē: Consules verba facere de his.

Facere infra.

Plautus in Cistellaria: Postquam ille vxori iusta fecit.

Facere copiam.

Idem in Asinaria: Vti sibi amanti facerem argenti copiam. Ibidem: Feci enim ei quod orauit, mei copiam. Idem in captiuis: Gratiam habeo tibi, cum copiam istam mihi, & potestatem facis. Idem in Persa: Vti tibi recte conciliandi facere copiam.

Facere medicinam.

Idem: Si medicus veniat, qui morbo facere medicinam potest. Cicero pro Publio Quintio: Medicinam faciendam locus non erit.

Facere iudicium, & facere auctoritatem.

Plautus in Cistellaria: Mi spectatores facite iudicium. Cicero pro lege Manilia: De quo homines vos id quod maxime facit auctoritatem, tanta & tam praelara iudicia fecistis.

Facere lucrum.

Plautus in mercatore: Lucrum ingens facio. Idē in Persa: Recte rem gero, & facio lucrum. Ibidem. Vade tu prae grande lucrum facias.

Facere coniecturam.

Idem in Casina: Ego hanc de me coniecturam domi facio. Cicero in Verrem: Ex quibus coniecturam facere de om-

omnibus possitis. Ibidem: Vos rogarem, ut coniecturam faceretis. Ibidem: Verum ut ex vno de ceteris coniecturam facere possitis.

Facere rem diuinam.

Plautus in Curculione: Postquam rem diuinam feci, venit in mentem mihi. Cato de re Rustica Eam rem diuinam, vel seruus, vel liber licebit facito. Cicero in Verrē: Res illam diuinam apud eos deos in suo sacratio propere quotidie facere vidisti. Titus Liuius ab vrbe condita: Rem diuinam facere. Idem de bello Macedonico: Res diuinam facere maioribus hostijs iusserunt. Hircius in Commentarijs. Postero die diuina re facta.

Facere fursum.

Plautus in Rudente: Furtum ego vidi qui faciebat.

Facere rem.

Horatius.

Is ne tibi melius suadet, quam ut rem facias, rem.

Si possis recte: si non, quocumque modo rem.

Quanti facere.

Horatius.

Septimius Claudius nimirum intelligit vnus.

Quanti me facias.

Facere officium.

Idem.

Officium facio, tu postis filia.

Mecum facere, secum facere, vnā facere, nobiscum facere, modi sunt loquendi, a paucis (ut reor) notati, significant enim id, quod mecum sentire, quo loco multi infulse ponunt, pro me facere. Cicero pro P. Sylla, l. Cassium dixerunt commemorasse cum ceteris, Antonium secum facere. Et subdit: Quid tum? Cassius si respondisset idem sentire, & facere Syllam: tamen mihi non videretur in hunc id criminofum esse debere. Et subdit: Non respondit tamen vnā facere Syllam. Idem in partitionibus: Defensor autem ad ea, quae proposuit, æquitate nitatur, & ea causa secum facere fateatur. Idem pro Aulo Cecima: Rem & sententiam interdicti mecum facere fatebatur, verbo me excludi dicebat. Ibidem: Nam verba ipsa sponfionis facerent mecum si vellem diligenter attendere. Ibidem: Cum videatis auctoritem sapientissimorum hominum facere nobiscum.

Horatius.

Et sapit, & mecum facit, & Ioue iudicat æquo. Idem:
Mecum facientia iura.

Facere Versus.

Horatius:

Paupertas impulit audax,
Vt versus facerem.

Facere sumptum.

Idem: Pro quæstu sumptū facit. Varro de re rust. Nemo enim sanus mente debet velle impensam ac sumptum facere in cultura, si videt non posse refici. Cicero pro lege Manil. Non modò vt sumptum faciat in militem, nemini vis adfertur.

Facere Scitum.

Cicero in Topicis: Si ædes ex se corruerunt, viciūm fecerunt. Iabolens locati & conducti, leg. Quod si, etiā huius domus mercedem, quæ viciūm fecisset, deberi putat. Vlpianus de damno infecto, lege, Finita: Si spatia inter viciōsam partem intercedant, & ea quæ viciūm non fecit. Et subdit. Si insula adiacens domui viciūm faciat. Vitruuius: Si venti frigidi sunt, lædunt: si calidi, vitiant si humidi, nocent: ijdem faciunt vitia pavimentis. Hircius in Commentarijs: Vigilia secunda propter multitudinem telorum, Turris lignea, quæ nostra fuisset ab initio, viciūm fecit, vsque ad tabulatum secundum, & tertium.

Facere iniuriam.

Plautus in Rudente: Faciet nemo iniuriam. Cicero in Verrem. Quid dices? id quod dictitas iniuriam tibi fecisse veram? & subdit: Cum maximam C. Verres iniuriam fecerit. & subdit: At cum tibi C. Verres fecit iniuriam, Idem in Pisonem: Facio iniuriā fortissimo viro mortuo.

Horatius:

Luētandum in turba, facienda iniuria tardis.

Facere impetum.

Cicero Catoni: Armenium regem in Cappadocia impetum esse facturum. Idem pro lege Manilia: Sed in exercitum vestrum clarum, atque victorem impetum fecit. Idem pro Publio Sexto: impetum faciunt in Fabricium. Idem pro Tiro Annio Milone: Statim complures cum telis in hunc faciunt de loco superiore impetum.

Facere

Facere contumeliam.

Vt videant omnes modum loquendi ab illis optimis etis ætatis auctoribus diligentissimè fuisse seruatum, & si quid esse ab aliquo id ætatis viro docto interuersum, statim esse explosum, legant Ciceronem, qui Philippica tertia reprehendit Antonium, qui contumeliam facere dixerit. Quid est porò, inquit facere contumeliam? quis sic loquitur? & subdit: Nōne satius est mutum esse, quàm nemo intelligat dicere? & paulò post: Præter duos vos loquitur isto modo nemo. Quis sic loquitur? ait, num quis sic est locutus? Nam veteres ante Ciceronem, Facere contumeliam, aliquando dixerunt. Plautus in Afinaria: Tu cōtumeliam alteri facias, tibi non dicatur. Cato: In hac contumelia, quæ mihi per huiusce domi petulantiam factum itur. Videtur ergo Cicero ætatem suam emendatè loquentem notare, antiquiores alias carpere, & quasi posteris præscribere, vt politiorum & abstentiam a veteribus quasi rubigine mundiorum, suæ ætatis modum imitentur.

Facere modos.

Terentius in argumento Andriæ: Flaccus Claudij filius, modos fecit tibijs paribus dextris, & sinistris. Cicero de Orato. Neque id actores prius viderunt, quàm ipsi poetæ, quàm denique illi etiam qui fecerunt modos.

Facere gratum.

Idem Attico: Feceris mihi gratum, si antè eò veneris. Idem: Per mihi per inquam gratum feceris.

Facere potestatem.

Varro de re Rustica: Secundum cibum largè vt bibant, faciunt potestatem. Ibidem: Sæpè etiam quærendi potestatem facit de his. Cicero in Verrem: Neque se alijs videnti potestatem esse facturum.

Facere argentariam.

Ibidem: Qui argentariam Regij maximam fecerat. Ibidem: Quam ille argentariam Lepi fecisse dicit.

Facere manum.

Ibidem: Illi nocte, facta manu armata quæ veniunt.

Facere prælium.

Ibidem: Princeps enim omnium Panfa prælij faciendi, & cum Antonio confligendi fuit.

Facere Sellaturam.

Varro de re rustica. Idem dicuntur qui vesturis viuunt, vellaturam facere.

Facere eadem.

Cicero pro Tito Annio Milone: Obuiâ sit ei Clodius expeditus in equo, nulla rheda, nullis impedimentis, nullis Græcis comitibus, vt solebat: sine vxore, quod nunquam feret: cum hic insidiator, qui iter illud ad eadem faciendam apparasset, cum vxore veheretur in rheda penulatus. Ibidem: Potuitne Fabritio viro optimo cum de reditu meo legem ferret, pulso crudelissima in foro cede facta? Idem pro P. Sextio: Eadem maximam facias.

Facere vota.

Cato de re rustica: Marti Syluano in sylua interdum in capita singula boum vota facio. Idem pro Milone: Deinde subito vultu Milonis perterriti, vt fugeret ad Tyberim, vos, & omnes boni vota feceritis, vt Miloni virtute sua vi liberet. Ibidem: Vota enim feceratis, vt in eos se potius mitteret, quam in vestras possessiones.

Facere insidias.

Cicero pro Tito Annio Milone: Milo vnus vrgebat: hæc Dij immortales (vt supra dixi) mentem dederunt illi perditio ac furioso, vt huic faceret insidias.

Facere funus.

Cicero pro Cluentio: Et ibi de integro funus iam sepulto filio fecit.

Facere reum.

Cicero pro Cluentio: Tamen habitus Opianicum reus statim non fecit. Ibidem: Reum statim fecit. Ibidem: Apud eosdem iudices reus est factus.

Facere mentionem.

Cicero pro Cluentio: Quo tandem igitur ore mentionem corrupti iudicij facitis?

Facere iudicium.

Idem pro Lucio Flacco: Cum iudicatum non faceret.

Facere imperata.

Cæsar in Commentarijs: Iussus arma abijcere, imperata facere.

Facere vindemiam.

Varro de re rustica: Vvas legere & vindemiam facere inter

inter æquinoctium autumnale, & Vergiliarum occasum.

Facere sementem.

Cato de re rustica: Sementem facito ita.

Facere hæredes.

Cicero in Verrem: Viros bonos & honestos complures fecit hæredes. Ibidem: Fecit hæredem M. Octauium Ligurem.

FERRE, INFERRE, REFERRE.

Ferre, & inferre pedem, est intrare: Referre pedem est eius contrarium, quod ineptè multi dicunt, retrahere se. Adferre pedem, venire. Conferre pedem, simul congregare. Efferre pedem, est exire. Qui modi dicendi iam cum bonis alijs literis penè ad vnum interierunt. Virgilius.

Inde domum si fortè pedem si fortè tulisset,

Me refero.

Idem.

Ferre pedem, Fauni que simul, Dryades que puella:

Horatius:

Quam nec ferre pedem decuit choris.

Plautus in Menechmis: Propere Menechme fer pedem. Ibidem: Huc intro retulisti pedem. Titus Luuius ab vrbe condita: Inclinate iam in deterius Latinitate, præpositionem addidit, & inferre pedem, pro Ferre dixit. Audent vltro gradum inferre? Ibidem: Paulo post vltro inferens pedem, ad vnum oēs occidit. Ibidem: Clamore renouato inferunt pedem.

Horati.

Neque impudica Calchis intulit pedem.

Referre pedem.

Plautus in Mercatore: Hanc volo prius rem agi, quam meum intro refero pedem. Virgilius:

Ille pedem referens, & inutilis, inque ligatus

Cedebat. Ouidius de ponto:

Cum profugum possis ipse referre pedem. Ibidem:

Turpe referre pedem: nec passu stare tenaci. Catul.

Ad Idæ retuli nemora pedem. Propertius:

Nescit vestra ruens ira referre pedem.

Galba Ciceroni: Duæ cohortes erant, & cohors prætorum pedem referre coeperat. Titus Linius ab vrbe condita: Cum gradum retulissent. Ibidem: Interfectum rati gradum consul merum excussisset. Ibidem: Vt pariter & socij rem

inciperent, referrentq; pedem. Ibidem: Dum pedem referunt, ne à tergo vulnerarentur. Ibidem: Primò resistit: deinde referunt pedem. Ibidem: Dolo, non metu pedem retulit. Ibidem: Tum primùm refert pedem apparuit. Cæsar in Commentarijs: Pedem referre, & loco excedere, non turpe putarent. Ibidem: vulneribus defessi pedem referre. Ibidem: Paulatim modò pedem retulerunt. Ibidem: Per mori Barbari constiterunt, ac paulùm modò pedem retulerunt.

Ad ferre pedem.

Catullus: Abite, vnde malum pedem attulistis.

Conferre pedem.

Cicero pro Plancio: Non possum magis conferre pedem (vt aiunt) aut propius accedere.

Efferre pedem.

Plautus in Captiuis: Seruate istum sultis intus serui, nequoquam pedem efferat.

Virgilius:

Méne efferre pedem genitor te posse, relicto, Sperasti?

Cicero ad Atticum: Nunc illum, qui pedem porta quo ad hostis eis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri? me in cuius exercitu spem illius exercitus habuit, idem non assequi, dedecus est nostrum.

FACINORIS, ET SCELE-

vis crimen.

Observandus & hic dicendi modus, quo Cicero aliquando vsus, posteros, vt identidem vterentur edocuit: cum facinoris crimen, crimen sceleris, crimen delicti quandoque posuit. Crimen enim quandoque pro quadam quasi calumnia, siue accusatione, quandoque pro ipso delicto, interdum pro genere peccati: Facinus verò & scelus pro quadam specie vel forma definitur. Cicero M. Marcello: Primùm ad se reuocarent maximi facinoris crimen. Ibidem: Cur non comprehenderint, cur non ipsius confessionem facinoris multorum oculis, denique voce, tanti sceleris crimen expresserint? Idem pro Cornelio Balbo: Nam verius nihil est, quàm quod hester no die dixit ipse, ita L. Cornelium de fortunis omnibus dimicare, vt nullius in delicti crimen vocaretur. Virg.

Et crimine ab vno

Idem:

Sere

Sere crimina belli.

Idem:

Crimen amor vestrum.

Cicero pro P. Sylla: Cur in pari causa non paria signa criminis reperiuntur? Ibidem: Qui ab illis etiam in crimine vocantur. Ibidem: Et ex ea crimine aliquod in P. Syllam queris. Ibidem: Neque enim istorum facinorum tantorum, tam atrocium crimen indices P. Syllæ persona suscipit. Idem pro Quinto Ligario: Novum crimen C. Cæsar, & ante hunc diem inauditum. Ibidem: Ergo hæc duo tempora carere crimine. Ibidem: Sceleris verò crimine furoris parricidij immunes sint. Idem pro Lucio Flacco: Maledictum omne, non modò crimen effugit. Idem pro domo sua: Cui ergo crimini respondere sine mea maxima laude non possum.

FACTVS AD VNGVEM, AD LIBIDINES, non ita factus.

Factus ad vnguem, factus ad libidines, non ita factus, modi sunt loquendi sceleris illius seculi elegantissimi. Horatius.

Fonteius ad vnguem Factus homo:

Cicero in Verr. Rubrius quidam homo factus ad istius libidines. Idem in Bruto: Siue quod natura non esset ita factus.

AD EXEMPLVM, VEL AD exemplar.

Ad exemplum autem, vel ad exemplar, idem est quod ad similitudinem. Plautus in Mercatore: Verù ad hoc exemplum nunquam vt nunc infansio.

Horatius.

Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi. Alphenus de conditionibus, l. in testamento. Vt monumentum ad exemplum eius, quod via salaria esset, fieret.

NE EA RES MIHI SIT fraudi. Fraus,

Ne ea res mihi sit fraudi, hic modus loquendi apud veteres id significat, quod, Ne ea res mihi adscribatur, vel ne noccat, neque vitio detur, vnde poena aliqua proveniat. Antiqui enim fraudem poenam vocabant. Vlpianus de ædilitio edicto, l. Cum autem: Veteres fraudem pro poena

pœna ponere solebant, Cicero pro L. Murena: Id erit eius vitrico fraudi ac crimini. Idem Attico. Fit gratia Bruti S. Consultum, vt néve Salaminis, néve qui eis dedisset, fraudi esset. Idem in Ver. Statuunt illi, atque decernunt, vt hæ litera, quibus existimatio C. Verris læderetur, remouerentur operaque daretur, ne ea res C. Verri fraudi esse posset. Idem pro Sexto Roscio Amerino. Id erit ei maxime fraudi. Idem in Philippi. Censeo vt ijs, qui in exercitu Antonij sunt, ne sit ea res fraudi, si ante Calend. Februarij ab eo discesserint. Ibidem: Duos Gn. Pompeij summi ac singularis viri fratres, incolumes haberemus, quibus certe pietas fraudi esse non debet. Ibidem: Eis fraudi ne sit, quod cum M. Antonio fuerint. Idem pro Cluentio: Quæ res nemini vnquam fraudi fuit. Idem Lent. Si quid ex ijs rebus, quas tibi fortuna largita est nonnullorum hominum perfidia detraxerit: id maiori illis fraudi, quam tibi futurum:

Horatius in Odâ:

Tu separatim vuidis in iugis
Nodo coërces viperino
Bistonidum sine fraude crines. Idem:
Cui per ardentem sine fraude Troiam,
Castus Aeneas patriæ superstes
Liberum munivit iter daturus
Plura relictis.

Vlpianus: Si quid in fraudem, l. si quid dolo. Cognoscit prætor, & operam dat, ne ea res fraudi sit. Titus Livius ab vrbe condita: Alij metu, ne non venisse fraudi esset. Ibidem: Ne cui fraudi esset secessio militum, plebis quæ. Ibidem: Vt transitio sibi nec fraudi, nec honori sit. Ibidem: Latum ad populum est, ne Seruitio fraudi esset, quod patre viuo ædilis plebis fuisset. Ibidem: Vt qui ciuis Campanus ante certum diem transisset, sine fraude esset. Ibidem: Sua omnia sine fraude Pecij deportant. Idem de bello Punico: Vt sine fraude Punicum emitteretur præsidium. Idem ab vrbe condita: Militibus cauendum, ne fraudi secessio sit. Ibidem: Tulit, ne cui fraudi secessio esset. Ibidem: Iudicibus ne fraudi ea res sit, curare.

GE

GERMANVS.

Germanus non solum frater, aut ex Germania oriundus, quod manifestum est, sed quandoque etiam germana patria, germana lingua, germanus Atticus, & huiusmodi dicitur. A germine tamen omnia deriuantur, quasi inde germinata sit ea res, de qua dicitur. Plautus in Captiuis: Nam illi quidem Theodoromedeus fuit germano nomine. Idem in Rudente. Atque heras tuas quidem hercle, atque ex germana Græcia Cicero de Oratore: Hanc ego iudico formam submissi Oratoris, sed magni tamen, & germani Attici. Ibidem: Hos germanos huius artis magistros. Idem in Rullum: Illi veteres, germanique Campani. Idem de Legibus: Quia si verum dicimus, hæc est mea, & huius fratris mei germana patria: hic enim orti stirpe antiquissima sumus. Idem: Hunc locum idem ego te accipio dicere arpinum, germanam patriam esse vestram. Idem in Verrem: Quantum inter hunc & illum Numidicum verum & germanum Metellum interesset. Idem de Officijs: Sed nos veri iuris germanæque iustitiæ solidam & expressam effigiem nullam tenemus. Idem in Academicis. Erat quippe, si per pauca mutauisset, germanissimus Stoicis.

GENERATIM, ET SPECIATIM.

Generatim & speciatim, antiqui illi Latinitatis conditores sæpe in operibus suis scriptum reliquerunt. Posteriores hæc, vt optima quæque deprauarunt: nam Generatim & specialiter passim eorum loco posuere. Videbunt ergo viti veræ Latinitatis studiosi, auctoritates quas pro re pauca notaui, & discrimen quod sit inter priscam Latinitatem, & introductam barbariem facile agnoscere. Cicero de Oratore: Nulli fuerunt, qui illa artificiosè digesta, generatim componerent. Idem de reditu suo. Legem speciatim initio de salute mea promulgauit.

Vergilius.

Generatim discite cultus.

Vitruuius: Et ijs mixtionibus naturali temperata figurantur omnium animalium in mundo generatim qualitates. Idem: De parietibus, & apparitione generatim materiæ eorum, quibus sint virtutibus & vitijs, quæ admodum potui, exposui. Cæsar in Commentarijs: Multa præterea

gene

generatim ad auaritiā excogitabantur.

GRAVATE.

Grauatē, aduerbio veteres utebantur: idem est quod molestē: quo loco ineptē dicit, cum displicentia Plautus in Bacchidibus: Quā grauatē pater dedit? Tullius de Officijs: Grauatē illo primo. Titus Livius ab urbe cōdita: Haud grauatē minis obeundo. Idem de bello Macedonico: Id grauatē concessum regi est.

GAUDERE IN SINU.

Gaudere in sinu, modus loquendi hic apud illos veteres significat aliquem tacitē re & fortuna sua contentum vivere. Cicero in Tusculanis: Ut in sinu gaudeant, gloriose loqui desinant. Ovidius.

Qui sapit in Tacito gaudeat ille sinu.

GRATULARI HANC REM, HAC re, & de hac re.

Gratulor tibi hanc rem, & hac re, & de hac re, à doctis saepenumero indiseretē dictum. Plautus in Captiuis: Eunt obuiam, gratulanturque mihi eam rem. Caelius Cicero: Gratulor tibi affinitate viri mediū fidius optimi. In Verrem: Appellat hominem, & ei voce maxima victoriam gratulatur. Lentulo: Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de leuitate & imbecillitate Clodij gratularis, minimē miramur. Ibidem: Quod mihi de filia, & de Crassipide gratularis, agnosco humanitatem tuam.

HABERE HONOREM, HABERE honores.

Quā pauci obseruauēre hunc dicendi modum: habere honorem, & habere honores: quo antiqui, & propē diuini illi vates utebantur. Est enim habere honorem, quod honorare, honoribus adficere, & officijs prosequi. Quandoque habere honores, per translationem id significat, quod honorare ad consequendos magistratus. Plautus in Aulularia: Corpi obseruare ecquid maiorem filius mihi honorem haberet, quā eius habuisset pater. Idem in Sucho: Neque ille eos honores mihi quos habuit, perdidit. Cicero pro L. Flacco: Cui nullus honos in sua ciuitate habitus est vnquam. Idem pro domo sua: Quare

Quare ne tibi hunc honorem à me habere fortē mirēre. Idem Attico: Huic habiti à me honores mihi quidē Brute nisi debiti. Idem Tironi: Curio mihi, vt medico honos haberetur. Idem in Verrem: Tu ex illius honore in eos ipsos qui honorem illi habuerant, supplicia quārebas. Idem in eundem: Habuit honorem vt proditori, non vt amico fidem Idem Rufo: Si honos is fuit, maiorem tibi habere nō potui: si fides, maiorem tibi habui, quā penē ipse mihi. Idem in Antonium: Ex literis enim C. Panfz, A. Hircij Consulem, C. Cæsaris proprætoris de honore Dijs immortalibus habendo sententias diximus. Cato Cicero: Scis enim quā attentē te audire soleam, te non tam res gestas quā mores, instituta, atque vitam Imperatorum spectare solere in habendis aut non habendis honoribus.

Habere sermonem.

Habere sermonem, id est facere verba, colloqui, commentari. Varro de re rustica: Narrasti quidem eidem, qui sermones sint habiti. Ibidē: Referam sermones eos, quos de agricultura habuimus nuper. Ibidem: Ad te mihi hæc, recordatus de ea re sermones, quos de villa perfectā habuissimus. Cicero Attico: Multum is mecum sermonē habuit, & per humanum de discordijs multorum.

Habere iter.

Habere iter, idem est quod iter facere, sed modi ij diuersi, idem significantes, memoriæ mandandi sunt. Cicero Attico: Et ille in Sardiniam iter habebat.

Habere fidem.

Habere fidem verbis, idem dicēdi modus est, quo multi ineptē dicunt, Dare fidem verbis. Cicero Consulibus, Tribunis plebis, Senatui, populoq; Romano: Cū essent non nulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent. Idē in Verrem, actione sexta: Fides huic defensionī nō haberetur. Idem pro Cluentio: Non solum sibi potestatem datam, verum etiam fidem habitam esse meminisse.

Habere Senatū.

Cicero pro domo sua: Cū in Capitolio Senatū duo Consules haberent.

HOMO ROMANVS, GRAECVS, adolescens, &c.

Homo Romanus, homo Græcus, homo adolescens, homo Italicus, homo consularis, homo alienigena, homo

homo valens, modi sunt loquendi à diuina illa vetustate celebrati, à superuenienti verò barbarie neglecti. Varro de re rustica: Duo in primis videntur spectasse Italici homines. Cicero in Vatinius testem: Tertium scies ex illo obfesso, atque afflicto Tribunatu, consularem auctoritatem hominem esse adolescentem consecutum. Idem pro Marco Caelio: Aliquid adolescentem hominem habuisse rationis. Idem de provincijs Consularibus: Constabat enim Græcum hominem, ac leuem in ipsa provincia quasi triumphasse. Idem pro lege Manilia: Quid tam nouum, quàm homini per adolescentem, cui à senatorio gradu etas longè abesset, imperium atque exercitum dari? Salustius in Catilina: Delinquere homines adolescentuli per ambitionem. Cicero Attico: In quo magis reprehendendus sum, quòd homo Romanus Pitea scripserim. Eidem: Regnum Romano homini, sed ne per se quidem cuiquam tolerabile. Idem in Philippicis: Dicam quod dignum est Senatore, & homine Romano. Idem in oratione ante exilium: Consularis homo nō minimis facultatibus vsus. Asconius: Mancipes sunt publicanorū principes, Romani homines qui questus sui causa decimas redimūt, qui pastum aut pecora Publica, portorij aut Pecuarij, quorū ratio scripura dicitur.

HOMO NOVVS.

Homo nouus est, qui nullis maiorum suorum rebus præclare gestis, sed à sua virtute clarere incipit. Cicero in Oratione ante exilium: Nō accusatur, quòd Rempublic oppugnārit, sed quòd homo nouus, perniciosum nobilium restrinxerit furorem. Idem de Officijs: Quòd præclare ædificasset in palatio, & plenam dignitatis domum, quæ cū à vulgo viseretur, suffragata domino nouo homini ad Consulatum putabatur. Salustius in Iugurthino: Etiam homines noui, qui antea per virtutem soliti erant nobilitatem anteuenire.

Homo alienigena.

Cicero pro Rege Deiotaro Isdem rebus est perturbatus homo longinquus & alienigena.

HOMO VALENS.

Quam propè vulgarem Romanum sermonem & quam etiam nunc durat? Dicitur homo valens, qui nihil aliud est quàm homo, qui viribus magis quàm indu-

industria aut virtute aliqua valet præstare. Cicero pro Aulo Cluentio: Cū Albio quodam colono homine valente, qui simul esse solebat familiaris veretur. Idem in Verrem: Sex lictores circumstant valentissimi, & ad pulsandos verberandosque homines exercitissimi,

RATIONEM HABERE.

Habere rationem, is dicendi modus frequens, & notus est, id enim significat, quod illiterati habere respectum dicunt, & genitiuo iungitur. Habere autè rationem cum aliquo id est, quod ineptè computū facere, aut computare dicunt. Ratio enim hic pro calculo accipitur, vt ratio accepti & expensi. Cic. de Senectute: Habent enim rationem cum terra, quæ nunquam recusat imperiū: Varro de re Rustica: Etenim tibi ratio cum Horto habetur, vbi non modò fructus est incertus, sed etiā colentiū vita. Cic. Attico: Nunc verò quoniam quæ putauī esse præclara, expertus sum quàm essent inania, cum omnibus Musis rationem habere cogito.

Habere rationem absentis, & si ab eodē significato dependet, non tamen id planū, & in campo positū est. Cū enim ij aberant, qui vel sacerdotia vel magistratus patebant, aut ex illis decedebant alios honores petitori: eorū absentium ratio ita interdum habebatur, vt absentes secundum præsentēs tractarentur: Quādoque factione aut odio aliquo intercedente, nulla absentium ratio habebatur. Quod in Cæsaris causa factū est, qui cū perfectō decennio, Galliarum imperio Consulatum secundū peteret, ab Seatu obtineri non potuit, vt eius absentis, ratio haberetur. Vnde armis patriam adoratus, regnandi causa ius violauit. Sed quomodo haberetur ea ratio, primū dicamus: deinde, quomodo Cæsari negatū fuerit. Cicero Bruto: Ciceronem nostrū in vestrū collegiū cooptari volo. Existimo omnium absentium rationē sacerdotum Comitij possit haberi: nam etiam factū est antea, C. enim Marius cū in Cappadocia esset, etiam lege Domitia factus est Augur, nec quo minū id postea liceret, vlla lex sanxit. Etiam in lege Iulia, quæ lex est de sacerdotijs proxima his verbis: Qui petit, cuiusque ratio habebitur, aperte indicat posse rationem haberi etiam non præsentis. Et subdit: Sed quamuis liceat absentis rationem haberi, tamen

omnia sunt presentibus facilia. Idem in Philippicis: Duo tamen tempora inciderunt, quibus aliquid contra Cæsarem Pompeio suasset, ea velim reprehendas, si potes. Vnum, ne quinquennii Imperium Cæsari prorogaretur. Alterum, ne pateretur fieri, ut absentis eius ratio haberetur: quorum si vtrumvis persuasissem, in has miseras nunquam incidissemus. Idem Aulo Cecina: Rationē haberi absentis non iam pugnavi utliceret, quam quando ipso Consule pugnante populus iusserat, haberetur. Idem Attico: Cur tantopere pugnatum est, ut de eius absentis ratione habenda decem Tribuni plebis ferrent? Ibidem: Idem etiā tertio Consulatu, postquam esse defensor Reipublicæ cepit, contendit, ut decem Tribuni plebis ferrent, ut absentis ratio haberetur, quod idem ipse sanxit lege quadam sua. Ibidem. Aut cum (ut absentis ratio haberetur) ferebamus. Idem Tironi: Ad Consularis petitionem se venturum, neque se iam velle absente rationē haberi suam, se presentem Trinundinum petiturum.

HABEO DICTVM, HA-

beo dicere.

Confine vulgari nostro est, Habeo dictum, Habeo dicere: & Habeo polliceri, sed elegantia plenum est. Plautus in Persa: Satis iam habeo dictum. Cicero in Antoniū de Cæsar satis dictum habeo. Idem pro Cornelio Balbo: Quid habemus igitur dicere de Gaditano foedere? Idem de natura Deorum: Hec ferē dicere habui de natura Deorum. Idem de divinatione: De nostris somniis quid habemus dicere? Idē Lentulo. De Alexandria causa: Regia tantum habeo polliceri, me tibi absentem, tuisque presentibus cumulatē satisfacturum. Idem Attico: Eō minus habeo necesse scribere. Vlpianus in L. Quoties, ff. Si libert. inge. esse dicatur, probare libertum suum necesse habet.

IAM INDE A PRINCIPIO.

Iam inde a principio, iam inde usque a puero, iam a puero, a pueris, usque a pueris, & a puero, iam inde ab adolescentia, iam inde usque a pueritia: modi sunt loquendi, natio Latinitatis candore reperi, non interpretis, sed studiosi imitatoris egentes.

A puero

A puero.

Plautus in Stichus: Iam inde a pusillo puero ridiculus fui. Cicero in Tusculanis: Homini praesertim docto a puero, institutis & artibus ingenuis eruditus. Titus Livius de bello Punico: Iam inde a puero assuetus.

Iam a pueris, & a pueris.

Terentius in Heauton. Qui nos putat iam a pueris ilico nasci senes. Titus Livius de bello Punico: Ita se a pueris assuetos.

Usque a pueris, & iam inde usque a pueritia.

Terentius in Adelphis: Usque a pueris curavi ambos sedulo. Idem in Heauton. Nam mihi magna cum eo iam inde usque a pueritia semper fuit familiaritas.

Iam inde a cunabulis, & inde ab incunabulis.

Varro de re Rustica: Iam inde a cunabulis. Titus Livius ab urbe condita: Inde ab incunabulis imbutus odio Tribunorum.

Iam inde ab initio.

Titus Livius ab urbe condita: Iam inde ab initio praeparans animos. Ibidem: Iam inde ab initio. Ibidem. Iam inde ab initio Faustulo spes fuerat Regiam stirpem apud se educari. Ibidem. Ut institutum iam inde ab initio erat.

Inde a principio, & iam inde a principio.

Plautus in Bacchidibus: Inde a principio iam impudens epistola est. Idem in Casina: ut vos mihi equos iam inde a principio dicam. Cicero pro Cornelio Balbo Oportet praecleara, atque divinitus iam inde a principio Romani nominis a maioribus nostris comparata. Titus Livius de bello Punico: Iam inde a principiis gentis maiores suos bella gessisse.

Iam inde ab adolescentia.

Plautus in Bacchidibus. Hi senes nisi fuissent nihil, iam inde ab adolescentia non hoc tantum flagitium facerent. Terentius in Adelphis: Is adeo dissimili studio est ab adolescentia.

Iam inde a certaminibus.

Titus Livius ab urbe condita: Iam inde a paternis certaminibus inuifas.

k 2

Iam inde à teneris.

Virgilius in Georgicis.

Iam inde à teneris impende laborem.

Cicero de Oratore: Est enim illorum exercitatio elegans iam inde ab Aristotele constituta. Tit. Liuius de bello Macedonico: Tentare gentem auersam Romanis iam inde ab Racilli morte.

Id temporis.

Id temporis, per id tempus, id ætatis, hoc ætatis, id horæ, eò loci, quò loci, elegantissimo dicendi modo scriptum apud illos veteres comperitur, quod est obseruatione & imitatione dignissimum.

Id temporis, per id tempus.

Varro de re rustica: Itaque eorum fructus id temporis maximè consistit. Ibidem: Quòd ibi sæpè id temporis oriuntur nimbi. Cicero de Oratore: Et nos ipsi, quoniam id temporis est, valetudini demus operam. Ibidem: Sed nunc quidem, quoniam id temporis est, surgendum censeo. Idem de finibus bonorum & malorum: Quod is locus ab omni turba id temporis vacuus esset. Idem Attico: Venit enim à me & quidem id temporis, ut retinendus esset. Idem pro Milone: Deinde profectus id temporis, cum iam Clodius, si quidem eo die Romam venturus erat, redire potuisset. Idem in Catilinam. Quos ego iam multis, ac summis viris ad me id temporis venturos esse prædixeram. Titus Liuius ab vrbe condita: Ut purgaret se, quòd id temporis venisset. Hircius in Commentarijs: Id temporis conati ad murum accedere, ut oppidum caperent ibidem: Incidit idem temporis ibidem: Per idè temporis. Cicero in Bruto: Et quidè duo fuerunt per idè tēpus dissimiles inter se. Hircius in Commentarijs: Per id tempus ferè Cæsaris exercitui res accidit incredibilis auditu.

Id ætatis.

Plautus in Asinaria. Neque puduit eum id ætatis Sycopantias struere. Cicero Torannio: Ita viximus, & id ætatis iam sumus, ut omnia quæ nostra culpa nobis accidunt, fortiter ferre debeamus idem in Oratore: Quoniæ id nobis Antoni, hominibus id ætatis oneris imponitur. idem pro Aulo Cluentio: Se in balneis cum id ætatis filio fuisse idem in arte Rhetorica: Cum id ætatis, & priuatus essem

essem. idem Attico: Credo Platonem vix putasse satis consonum, si hominem id ætatis in tam longo sermone diutius retinuisse. idem pro Lucio Flacco: Qui quoniam est id ætatis. Titus Liuius ab vrbe condita: Quis, & cuius, & cur id ætatis in castris fuisset. ibidem: Qui se id ætatis sollicitassent,

Hoc ætatis, Quid sis ætatis.

Plautus in Trinummo: Quanquā hoc me ætatis sycopantari pudet idè in Bacchidibus: Censebam me effugisse à vita maritima, ne nauigarem tandè hoc ætatis senex. ibidem. Pudet hoc ætatis ludum ijs factum esse indignè ibidem: Hoc demū est quod percutor, me hoc ætatis ludificari idem in Persa: Ego scio quid sis ætatis.

Eo loci, quo loci.

Cicero Attico: Res eodem est loci, quò reliquisti Vlpianus de iudicijs, l. Heres. Defendere se eo loci debet. Idem eodem titulo, l. Sed et si: Si ea res, quæ per fideicommissum relicta est, eò loci sit, dicendū est non debere præscribi. idè de noui operis nūciatione, l. De pupillo: Qui eò loci operantur. idem de Senatusconsulto Sillaniano, l. Cum aliter: Quicunque eò loci fuerunt, vnde vocem exaudire poterant. Vitruuius: Quò loci describuntur lineæ.

IVRARE CONCEPTIS VERBIS, Periurare.

IVrare conceptis verbis, & Periurare, modus est loquendi apud veteres Formula enim quædā iuramento proponebatur certis notatis verbis, in quam iurandū esset, quædoque absolute conceptis iurare dicebatur. Plautus in Asinaria: Vbi verbis conceptis sciens libenter periuraris. idem in Cistellaria: At ille conceptis iuravit apud matrem meā idè Mercatore: Conceptis verbis iam iusiurandum dabo. Idem in Truculento: Quid si inubeat intromittere conceptis me non facturum verbis iurem? Idem in Bacchidibus: Ego iusiurandum conceptis verbis dedi. Cicero pro Aulo Cluentio: Dixisse scire illum verbis conceptis peierasse.

Iurare in Verba.

Iurare in verba, id est, quod iuramento promittere, seruare ea, quæ verbis conceptis esse promissa, & modus est ita loquendi.

Horatius:

In verba iurabis mea.

Idem.

Nullius addictus iurare in verba magistri.

IMPINGERE.

Non est impingere quod Adscribere, aut attribuere, ut nonnulli insulse volunt sed in faciem, aut oculos iactare, ut infra. Cicero de Tusculanis: Huic calix nulli imdingendus est, ut plorare desinat, aut aliquid eiusmodi. Idem ad Atticum: Impedit formulam Scaptio. Virgilius: Impingeret agmina muris.

INFANTIA.

Infantia non pro ætate solum, sed pro dicendi incitia ab veteribus illis ponebatur. Cicero Attico: Omnino accusatoris incredibilis infantia. Idem pro Cluentio: Si nihil dixissem ne infantissimus: si multa in eiusmodi causa dixissem, ne impudentissimus existimarer.

IMPRESSIO.

QUID SIT IMPRESSIO, diu muleumque meditans, cum apud nonnullos reperissem impressionem factam esse adductus sum ut id esse crederem, quod per impetum, quod quasi per impressum terrorem fiat. Varro libro 2. rerum rusticar. Hostes se arbitrari occasionem habere victoriæ, impressionem facere cœperunt in castra. Idem de lingua Latina: Piso in Annalibus scribit, Sabino bello, quod fuit Romulo & Tatius superstitibus, virum fortissimum Metium Curtium Sabinum, cum Romulus cum suis ex superiore parte impressionem fecisset, Curtium in locum palustrem, qui tum fuit in foro antequam cloacæ sint factæ, secessisse, atque ad suos in Capitolium recepisse, ab eo lacum inuenisse nomen. Cicero pro Lucio Flac. Non igitur impressio, non occasio, non vis, non tempus, non imperium, non secures ad iniuriam faciendam Flacci animum impulerunt. Hircius in Commentarijs. Ut omnium multitudine in fines Sueffionum, qui Remis erant attributi, facerent impressionem. Ibidem: Cæsar equitum turmas suorum iubet in hostium equitum qui ad oppidum in statione erat, facere impressionem. Ibidem: Quo facto sui sublatis vniuersi in hostes impressione facta, in fugam aduersarios dederunt Tit. Linius ab urbe cond. Postquam impressionem sensere

sere ex aduerso factam, & ante oculos micare gladios. Ibid. Duo extra ordinem millia, quem in sinistram cornu. Romanorum in ipso certamine impressionem faceret, tenuere. Ibid. Impressionem vna totum equitum sudere. Ibidem: Repetendo signo primam impressionem factam. Ibidem: Reintegrato clamore secuti dant impressionem. Ibidem: Dein valida impressione pulsi, terga vertunt. Ibidem: Non ferentes impressionem Latinorum, sed ad principes retulere.

INIRE GRATIAM.

Inire gratiam, inire rationem, inire Magistratum, inire consilium, inire pugnam, modi sunt loquendi, Romano candore conditi, & memoriæ maxime mandandi.

Inire gratiam, & cum præpositione A vel Ab.

Plautus in Curculione: Inibis à me solidam, & grandem gratiam. Idem in Trinummio: Hoc pacto ab illo inibis summam gratiam. Idem in Afinaria: Bene hercle facitis, & à me inibis gratiam. Idem in Stichio: Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil desidero. Idem in Mostellaria: Eandem inibis gratiam. Idem in Cistellaria: Hanc inibo gratiam ab illis. Ibidem: Et eo à me magnam inibis gratiam. Ibidem: Si eam demonstret, ineat magnam gratiam. In Epidico: Si istum hunc hominem, quem tu queris, tibi commonstraro ecquam abs te inibo gratiam? Terentius in Adelphis: Ego lepidus in eo gratiam. Idem in Eunuch. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo. Idem in Hecyra: Ut gratiam ineat sine dispendio suo. Cicero Servio Sulpit. Gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace arbitrabatur. Idem de Officijs: Sin erunt merita, ut non inuenda, sed referenda sit gratia, maior quædam cura adhibenda est. Idem in Verrem: Nemo erat voluntarius laudator præturæ tuæ, defensor periculorum tuorum, præsertim cum inire à populo Romano gratiam posset nemo. ibidem: Ut idem Pompeius non ab homine solum, sed etiam à provincia tota se huius absolutione inire gratiam arbitraretur. Cæsar in Commentarijs: Qui se summam à Cæsare gratiam initura putarent. Titus Linius de bello Macedonico: Apud regem gratiam initam volebant. idem de bello Punico:

Gratiam magnam apud Hannibalem inituros. idem de bello Macedonico: Vt dum liceret, gratiam inirent.

Inire rationem.

Cato de re Rustica: Vbi ea cognouit, rationem inire oportet operarum dierum. Cicero in Verrem: Mihi met incunda ratio, & via reperiunda est, qua ad Antonij, siue adeo qua ad istius ingentem immanemque prædam possum peruenire. Idem Rufo: A me inita ratio est, quam quidam omnes non solum probant, sed etiam laudant. Idem Seruio Sulpitio: Adiuues, in eaque rationem, quemadmodum illa mulier Romam perducatur. Idem contra Rullum: Inietur ratio quæstus de vestra pecunia. Cæsar in Commentarijs: Vt quod primum curretur, aut cui rei ferretur auxilium, vix ratio iniri posset. Titus Liuius ab vrbe condita: Ab eodem inita ratio est. Ibidem: Inita tandem ratio est, vt quod viribus deerat, arte æquaretur. Ibidem. Ne oppugnandi certa ratio iniretur, ibidem: Haud faciliè inibatur ratio iubendi. ibidem: inita ratione minuendi eius: ibidem? Vt se rationem inire posse, virum à se audaciùs, an fugaciùs ab hostibus geratur bellum. idem de bello Punico: Rationem inijt, qua Senatam feruaret. ibidem: Ne tantum bellum efficerent, inibatur ratio. ibidem: Se aliquam rationem inituros, quomodo ab Hispanis sumant. idem de bello Macedonico: Atque ego nonnullarum cupiditatum, nec causam quidem, aut rationem inire possum.

Inire consilium.

Dicero ad Brutum: Consilia inire cœpi Brutina planè. Titus Liuius de bello Punico: inde consilia inire cum genere cœpit. idem ab vrbe condita: Qui regni recuperandi consilia inissent. Cæsar in Commentarijs: Vnà cum Ambiorige consilium inierat.

Inire pugnam, & prælium.

Plautus in Amphitrione: Antequàm cum Taphijs à te pugna sit inita. Titus Liuius de bello Punico: Tentata verius pugna, quàm inita est. idem ab vrbe condita: Hoc vltimum vtrunque initium, finitumque est prælium.

Inire urbem.

Titus Liuius ab vrbe condita: Vt ouans sine militibus urbem

urbem iniret. ibidem: Triumphantes victore cum exercitu urbem inierunt.

Inire Consulatum.

Titus Liuius ab vrbe condita: Consulatum ineunt:

Inire numerum interfectorum.

Idem de bello Macedonico: Numerus interfectorum haud faciliè iniri potuit.

Inire interregnum.

Idem ab vrbe condita: Tertio die quàm interregnum inieras, Consules creat.

Inire epulas.

Cicero in secundo de Legibus: Sequebantur epulæ, quas inibant propinqui coronati.

Inire conuiuium.

Idem in Verrem actione sexta: Quo cum inire conuiuium nemo vnquam, nisi turpis impurusque voluisset.

INTENTARE MORTEM,

manus.

Intentare mortem, intentare manus, modo loquendi elegantissimo veteres illi frequenter vsi sunt: id enim significat, quod mortem comminari, manus ferè inijcere. Cicero pro Milone: intentauit verò seruos? non arma? non vim? idem in Tusculanis: is ardentis facies intentat.

Virgilius:

Præsentemque viris intentant omnia mortem.

Quidius in Metamorphosi:

Conatque loqui, & magno clamore proteruas
Intentare manus.

Cicero pro Milone: itaque quando illius postea sica illa, quam à Catilina acceperat, conqueiuit? Hæc intentata nobis est, huic ego vos obijci pro me non sum passus. Asconius Pedianus: Circumuenti sunt ante tribunal eius accusatores, à notis operarum ducibus, ita vt mors intentaretur, si mox non desisterent. Titus Liuius ab vrbe condita. prænestinis iam intentare arma. ibidem: Dictatorum fulmen in se intentatum. ibidem: Virgas & secures victoribus intentari. ibidem: Gladij etiam plerisque intentari: idem de bello Macedonico: Cum intentassent magis, quàm inissent certamen. Hircius in Commentarijs: Et ei manus intentari cœperunt.

INSTAR.

Instar absolute, & sine genitiuo, eliquando pro exemplo ponitur.

Virgilius:

Tantum instar in ipso est.

Vlpianus de operis nouis nuntiatione, l. Stipulatio: Si proponatur instar quoddam operis, quasi facies quædam facti operis.

IACERE AD PEDES, PRO-

uolui, procumbere ad pedes,

& ad genus.

Iacere ad pedes, prouolui ad pedes, procumbere ad pedes, & ad genua, eleganter optimi illi auctores dixerunt.

Cicero in Verrem: Mihi ad pedes misera iacuit

Incidi mihi.

Terentius in Andria: Nam qui tibi isthæc incidit suspitio? Caesar in Commentarijs: Tantis terror incidit eius exercitui.

IVRE TVO, IVRE MEO.

Ivre tuo, iure meo, pro tuo iure, pro meo iure, ad est, quod multi in suis dicunt, Tuo modo, meo modo, ad voluntatem tuam, ab beneplacitum, & alia, quæ non tam audire, quàm commemorare pudet. Cicero in Oratore: Pro meo iure sumo Idem Cælio: Ut ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem. Idem Attico: Itineris nostri causa fuit quod non habebant locum, ubi pro meo iure diutius esse possem, quàm in fundo Sicæ. Idem de finibus bonorum & malorum: Satisne vobis videor pro meo iure in vestris auribus commendatus? Idem pro P. Sextio: Quare moneo vos adolescentiores, atque hoc meo iure præcipio. Idem in Verrem: Meo iure enim contendam. Vlpianus de damno infecto, l. Proculus: Si iuxta mea ædificia habeas ædificia, eaque iure tuo altius tollas. Cicero Seruio Sulpitio: Ut si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denuntiare. Idem Cælio: Sed si esset aliqua dissimilis istius, quæ se omnibus promulgarer, quæ haberet palam decerum semper aliquem, cuius in hortos, domum, Baias, iure suo libidines omnium committerent. Idem in Verrem: Quem iure suo adire, aut appellare posset. Neratius ne usufructu. Usufructuarius nouum rectoris parietibus qui rudes fuissent, imponere non potest: quia tamen si meliorem excolendo ædificium domini causam

causam facturus esset, non tamen id iure suo facere potest. Cicero pro lege Manilia: Præsertim cum tam suo iure populus Romanus in homine suam autoritatem, vel contra omnes qui dissentiunt, possit defendere. Idem pro Au. Licinio Archia poeta: Earum rerum omnium, vel in primis hic Aulus Licinius fructum à me repetere propè suo iure debet. Ibidem: Quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poetas. Idem pro Sex Roscio Amerino: Tametsi meo iure possum. Idem in Antonium: Venio nunc ad reliquos consulares, quorum est nemo (iure meo hoc dico) qui non mecum habeat aliquam coniunctionem gratiæ.

INSTRVERE HORTOS, NAVEM, fundum, domum.

Hinc quoque loquendi modum antiqui suis scriptis venustissime interseruerunt. Dicebant enim, instruere hortos, instruere nauem, fundum, domum, & huiusmodi quæ nihil aliud significatur, quàm comparare in hortis necessaria, in naui, in fundo, domi, ut nihil, quod vsui aut ornamento sit, illis desit. Cicero de Officijs: Emit hortos, & emit instructos. Iulianus ad legem Rhodiam, de iactu, lege. Nauis aduersa: Hic enim sumptus instruendæ magis nauis, quàm seruandarum mercium gratia factus est. Scæuola de peculio, l. Filiis familiæ: Cui ex hæredibus prædia prælegauit, ut instructa erant cum seruis. Idem eodem titulo, l. Vni ex hæredibus prædia prælegauit, ut instructa erant cum seruis. Idem eodem titulo, l. Vni ex hæredibus prædia legauit, ut instructa erant cum seruis, & ceteris rebus, & quid ibi esset. Vlpianus locati & conducti, l. Si addes: Dolia utique colono esse præstanda, & prælum, & trapeta instructa funibus: si minus, dominum instruere ea debere. Idem de verborum significatione, l. Instruam autem tabernam sic accipimus, quæ & rebus, & hominibus ad negotiationem paratis constat. Iabolenus de fundo instructo, l. Si ubi fundum & instrumentum legare vis, nihil interest quomodo leges, fundum cum instrumento, an fundum instructum. Scæuola eodem titulo, l. Nepoti legauerat prædia, quæ regione certa habuerat, ut instructa sunt, cum vino, grano, calendario. Vlpianus eodem titulo, l. Quæ situm. Et Sabinus libris suis ad Vitellium scribit fatendum esse, plus esse, cum instructus fundus legatur, quàm

quàm si cum instrumento. Et subdit: Proinde si fundus sit instructus legatus, & suppellex continebitur, quæ illic fuit usus ipsius gratia. Et subdit: Idem respondit, instructis horreis legatis, etiam vina quæ ibi fuerunt, quo dominus esset instructor, contineri: aliud esse, si horrea ibi habuit, unde instruebatur, vel in vrbe, vel in alijs prædijs. Pomponius eodem titulo, l. si ita testamento scripsit, quæ tabernarum exercendarum, & instruendarum pristini, cautionis causa facta, parataque sunt, do, lego. Scauola eodẽ titulo, l. Prædia: Fundum legauit in hæc verba: Sempronio fratri meo hoc amplius, fundos meos, ita vt instructi sunt, Cassianum, Menianũ cum suis salictis & syluis. Idem eodem titulo, l. Lucius Titius: Fundum, vt erat, instructus, legauerat.

ITEM ET ITA.

Nil vulgatus est particula item: at interior latet sensus, quo dici non potest, quàm eleganter vsi fuerint perfecti illi autores: ex infra scriptis locis discernimẽ, quod sit in eo aduerbio, latet patebit. Meo tamẽ iudicio id quandoque significat, quod Ita, quandoque quod Autem, quandoque quod Similiter: Plautus in Aulularia: Venit hoc mihi in mentem Megadore, te esse hominem diuitem, factiosum, me item esse hominem pauperũ pauperrimum. Terentius in Andria: sed postquam amas accessit ad eam precium pollicens, vnus & item alter. Cicero in Oratore: Nam omnium magnarum artium, sicut arborum, altitudo nos delectat: radices stirpesque non item. Ibidem: Ita fit, vt non item in oratione, vt in versu numerus extet. Idem in arte Rhetorica: Inferius non item. Ibidem: Quæ omnia item vt contraria rerum bonarum in rebus vitandis reperiuntur. Idem in Academicis: Non enim fortuito hunc artificem dicemus esse, illum negabimus. Sed cum alterum percepta & comprehensa tenere videamus, alterum non item. Idem in Tusculanis: sed corporum offensiones sine culpa accidere possunt, animorum non item. Idem: in libera seruauit, in libero non item. Idem in Catilinam: Deinde item accersitur L. Statius. Idem de Diuinatione: Qui magis anguibz quàm lacertis? quàm muribus? quia sunt hæc quotidiana, angues non item. Idem in Rullum: sed quæro à te, putæne, si populus iusserit me tuum, aut item te meum seruum esse, id iussum ratum, aut firmum futu-

futurum? Vitruuius: Non enim vt Babylone abundantes liquido bitumine pro calce, & arena, & cocto latere factum habet murum. sic item possunt omnes regiones, seu locorum proprietates habere tantas eiusdem generis utilitates. Cicero in Tusculanis: sic illi in morbum & incidit tardius, & recreantur ocyus: hebetes non item. Idẽ in Verrem: Faciebant hoc idem in cæteris ciuitatibus grandes natu matres, & item paruuli liberi miserorum.

In rem esse, ex re tua, è dignitate è Republica.

Inurarem nihil me in vita suauius his flosculis odorari, quos è diuersis lectionibus, quasi è topiario quodã opere collegi. Nam inter cætera, quanto candore renitet illud: Ex re tua, è dignitate, è Republica, interdum iucunda varietate intermixtum. In rem tuam, in rem meã, quod non tamen in Rempublicam item dicitur: quandoque sine pronomine absolutè, in rem: vt palam sit, certum quendam modum loquendi, eumque statum ac fixum apud veteres illos esse, qui orationem veluti quoddam solis iubar illuminet. Plautus in Pseudolo: Quasi quid in rem sit, possumus noscere. Idem in Aulularia: Quod in rem esse vtrique arbitremur. ibidem: In rem hoc tuam est. ibidem: Hæc tu eadem si confiteri vis, in rem tuam feceris. Ibidem: istud in rem vtrique est maximè. Idem in Amphitrione: Quæ maximè in rem vestram communem fient. Idem in Menæchmis: alij sunt ita, vt in rem esse ducunt suam. Salustius in Catilina: in rem fore credens vniuersos appellare. Terentius in Phormione: Non hercle ex re istius, me instigasti. Idem in Hecyra: Neque enim est in rem nostram, vt quisquam amator nuptijs lætetur. Cicero Attico: Summa erit hæc, statues vt ex fide, fama, reque mea videbatur. Idẽ Bruto: Facis ex tua dignitate, & ex re publica. Eidem: si minus incommodo Reipub. facere posses, siue non existimares ex Repub. esse. Eidem: Et tu si arbitrare vtile fore, & ex Reipub. esse, persequere bello Dolabellam. Salustius in Catilina: Certè scio quæ studio dixerit, è Republ. dixisse. Titus Liuius ab vrbe condita: ad comparanda ea, quæ in rem opus erant, tempus habuit. ibidem: Faceret, quod è Repub. fideque sua duceret. Idem de bello Macedonico: Nec cogitaret modò, imperaretque quæ in re essent, sed pleraque ipse transigeret. ibidem: Loquendo plura, quæ in rem non essent, de consumpto. ibidem: Hortatur, imperat,

rat, quæ in rem sunt. Idem de bello Punico: Vt si è Repub. censeret esse, veniret. ibidem: Vtrunque inquit, è Republica fuit, patres conscripti.

INFORMARE.

Bonam partem in Latinitate obtinet hoc quoque verbum informare, præteritum quidem à multis, aut non obseruatum. Est enim informare, rem aliquam inchoare, nec omnino perficere, sed principium operi quodammodo informe & impolitam dare: vt si aut figulus vasculum fingere, aut faber statuam dolare coeperit, vt infra clarius patebit. Varro de lingua Latina: Quæ videretur analogia in oratione, & quas haberet species, & quæ de ijs sequenda videretur, vt breuiter potui, informaui. Cicero Attico: Quod si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta non esset, quam tu quoque approbas, nã tu haud multum requireres illum virum, qui in sexto libro informatus est. Eisdem: Hæc est informata adhuc cogitatio. Eisdem: Tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus coniunctio, vt non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata. Idem de Oratore: Referamus nos igitur ad eum, quem volumus inchoandum, & eadem eloquentia informandum. ibidem: Ac primum informandus est ille nobis, quem solum quidam vocant Atticum. ibidem: Valètiorem hæc laterum sunt, nec ab hoc quem informamus, aut expectanda, aut postulanda. ibidem: Verum ego non solum arbitrabar, his præsertim audientibus, à me informari oportere, qualis esse posset is, qui habitaret in subsellijs. ibidem: Vnius verbi imagine totius sententiæ informatio. ibidem: Atque ego in summo Oratore fingendo talem informabo, qualis fortasse nemo fuit. Idem pro P. Quintio. Neque tamè iam verba multa faciam, propterea quod & ab illo, qui ante dixit, iam informata causa est. Idem pro P. Sylla: Vt dicitis, informat ab hoc adumbratum iudicium filij. Idem de finibus bonorum & malorum: Dicitis informari non posse virtutem, si quidquam nisi quod honestum sit, numeretur. ibidem: Et summam quidem hæc erant de corpore, animoque dicenda, quibus quasi informatum est, quod hominis natura postulat. Idem de natura Deorum: Magnam turbam congreget ignotorum deorum: atque ita ignotorum, vt eos ne coniectura quidem informare possimus, cum mens nostra quiduis videatur cogi

cogitatione posse depingere. ibidem: Quæ enim nobis natura in formationem Deorum ipsorum dedit, eadè insculpsit in mentibus. Virgilius.

His informatum manibus iam parte polita Fulmen erat.

Cicero pro Aulo Licinio: Nam vt primum ex pueris excessit Archias, atque ab ijs artibus, quibus ætas puerilis ab humanitatem informari solet, se ad scribendi studium contulit.

IUBE O TE BENE VALERE, HABERE bonum animum, saluere.

Iubeo te bene valere, iubeo te habere bonum animum, iubeo saluare, modus est loquendi elegantissimus, & ferè iam vbique ac passim neglectus. Plautus in Persa: Iubeo habere animum bonum. Idem in Asinaria: Saluere iussi Libanum libertum. Cicero Attico: Dionysium iubeo saluere. ibidem: Dionysium velim saluere iubeas. ibidem: Quem saluere velim iubeas plurimum. Horatius. Rufum saluere iubemus.

I N T E G E R.

Non minimum (vt reor) interest literariæ Reipub. agnoscere hoc nomen *Integer*, quid interiore sensu significet: quod incuria & negligentia diu fuit ab omni propè vsu remotum. Est enim *Integer* aliquando quod validum, firmum, vegetum, sobrium. Cuius contrarium est fessum, saucium, vitiatum, languidum, vinosum: vt ex autoritatibus planum fiet. Cicero pro L. Murena: Integrorum & fortunatorum promissis saucios & miseros credere non oportere. Idem Attico: Eumque vidi planè integrum. Idem de natura Deorum: Multo plura euenirent, si ad quietem integri iremus: nunc onusti cibo & vino, perturbata & confusa cernimus. Cæsar in Commentarijs. Cum crebro integri defessis succederent. ibidem: Vt integri defessis succedant. ibidem: Non facile recentes atque integros sustinebant. ibidem: Integros defatigatis submittens. Cornelius Celsus: Neque enim hæc solum considerata sunt, sed etiam morbi genus quod sit: vtrum superans, an deficiens materia læserit: corruptum corpus sit, an integrum. Titus Liuius ab vrbe condita Romanus integer, satiatæque somno productus in aciem, fessum stando, & vigilijs Volsicum primo impetu percussit. Horatius.

Ranci

Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia natus
illis nullus erat: sed credo hac mente, quod hospes
Tardius adueniens vitium commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret.

Integer animi, sicut a mentis.

Inde per translationem dici coeptum est, Integer vitæ,
integer animi, integer mentis. Cicero in arte Rhetorica:
Integer animi fuisse demonstratur.

Horatius

Integer est animi. Idem.

Integer est mentis Damasippus. Idem.

Integer vitæ, scelerisque purus.

Sanguis etiam integer dictus est.

Plautus in Truculento: Adolefcens cum sis, cum
est sanguis integer. Virgilius.

Vos o quibus integer æui.

Sanguis, ait.

Cornelius Celsus: Si sanguis crassus, & niger est, vitiosus
est: si rubet, & pellucet, integer est.

In loco.

In loco: Modo hoc dicendi comprehendimus id esse,
quod oportune, & captato (vt aiunt) tempore. Terentius
in Heautont. Eho laudas qui heros fallunt? Respondetur,
in loco ego verò.

Horatius:

Dulce est desipere in loco.

IN MANVM CONVENIRE.

E Penetratilibus diui Ciceronis effodi nuper (meo iudi-
cio) à paucis obseruatum, quid sit, in manum conue-
nire. A quo dicendi modo tantum posterius abfuerunt, vt
nulla eiusmodi (quod legerim) extet memoria. Cicero in
Topicis: Si ita Fabiæ pecunia legata est à viro, si ei viro
materfamiliâs esset, si ea in manum non conuenerat, ni-
hil debetur. Genus est enim vxor, eius duæ formæ sunt,
vna matrumfamiliâs, hæ sunt quæ in manum conueni-
runt: altera earum, quæ tantummodò vxores habentur,
qua in parte cum fuerit Fabia, legatum ei non videretur.
ibidem: Ab effectis rebus, hoc modo: Cum mulier viro in
manum conuenit, omnia quæ mulieris fuerunt, viri fiunt
dotis nomine. idem ero L. Flacco. in manum, inquit, con-
uenerat, nunc audio: sed quæro, vtu, an coemptione? vtu
non potuit, nihil enim potest de tutela legitima sine om-
nium

nium tutorum autoritate diminui: coemptione omnibus
autoribus. Papinianus de verborum obligatione, l. Ex ea
parte. Mulier ab eo, in cuius manum conueniebat, stipu-
lata fuerat ducenta, quamuis mendum sit implerique co-
dicibus qui in matrimonio, non in manum conueniebat,
habent. Boetius super Topicis Ciceronis: Nunc de propo-
sito videamus exemplo, Vxoris species sunt quæ vna ma-
trum familias, altera vtu, sed communi generis nomine
vxores vocantur. Fit verò id sæpè, vt species eisdem no-
minibus nuncupentur, quibus & genera. Mater familias
verò esse non poterat, nisi quæ conuenisset in manum:
hæc autem certa erat species nuptiarum. Tribus enim mo-
dis vxor habebatur, vtu, farre, coemptione. Sed confarra-
tio solis pontificibus conueniebat. Quæ autem in manum
per coemptionem conueniant, hæc matres familias voca-
bantur, quæ verò vtu vel farre minimè. Coemptio verò
certis solennitatibus peragebatur, & sese in coemendo
in vicem interrogabant. Vir ita, an sibi mulier materfami-
liâs esse vellet? illa respondebat, velle. Item mulier inter-
rogabat, an vir sibi paterfamiliâs esse vellet? ille respon-
debat, velle. Itaque mulier viri conueniebat in manum, &
vocabantur hæ nuptiæ per coemptionem, & erat mulier
materfamiliâs viro loco filiæ. Quam solennitatem suis in-
stitutis Vlpian. exponit. Quidam igitur extremo iudicio
omne Fabiæ vxori legauit argentum, siquidem Fabiæ ei
non vxor tantum, verum etiam certa species vxoris, id est,
materfamiliâs esse. Quæritur, an vxori Fabiæ legatum sit
argentum. Vxor Fabia, subiectum est: legatum argentum
predicatum. Quæro igitur, quòdnam ex ijs argumentum
sumere possim, quæ in quæstione sunt posita? ac video v-
xori duas in esse formas, quarum vna tantum vxor est al-
tera materfamiliâs, quæ in manum conuentione perficitur:
quòd si Fabia in manum non conuenit, nec materfami-
liâs fuit, id est, non fuit ea species vxoris, cui argen-
tum omne fuit legatum. Quocirca quoniam id quod de
alia specie dicitur, in aliam dici non conuenit: cum Fabia
præter eam speciem sit, quæ in manum conuenierit, id est,
quæ materfamiliâs sit, & vir matrifamiliâs legauerit ar-
gentum, non videtur Fabiæ esse legatum. Quomodo igitur
dictum est, an vxori Fabiæ omne argentum legatum
sit? Subiectum, vxor Fabia: predicatum verò legatum ar-
L

gentum. Argumentum ab eo quod est in ipso de quo queritur, id est, ab eo quod est in vxore, de qua queritur. Est autem in vxore, de qua queritur, species vxoris, ea scilicet, quæ in manum non conuenit, quæ ad eum adfecta est. Omnis enim species ad suum genus refertur, id est, omnis forma. Factum est igitur argumentum ab eo, quod est in ipso, ab effectis, à forma generis. Maxima propositio est, quod de vna specie dicitur, idem in altera non conuenire.

IMPORTVNVS.

Importunus, præter manifestum sensum id obseruauit à bonis illis autoribus, significare, quod detestandum, aut execrandum Terentius in Andria: Importunitatem spectate anicula obsecro, quia compotrix eius est. Horat.

Importuna tamen pauperies abest.

Cicero pro Cluentio: Repente est exorta mulieris importuna nefaria libido. Ibidem: Furere crudelis, atque importuna mulier, sibi nequaquam ut sperasset ea quæ cogitasset. Ibidem: Quem propter animi importunitatem nemo recipere recto, nemo audire, nemo alloqui, nemo respicere vellet. Idem de provinciis consul. Propter illud insignis scelus eorum, & importunam in me crudelitatem. Idem pro P. Sextio: Duo importuna prodigia, quos egestas, quos aeris alieni magnitudo, quos leuitas, quos improbitas Tribuni plebis constructos addixerat. Ibidem: Sed putauit tamen coniuratorum copias veteres, & effusam illam, ac superatam Catilinæ manum importunam, nouo duce renouatam. Idem in Pisonem: Facio iniuriam fortissimo viro mortuo, qui illum cuius paucos pares hæc ciuitas tulit, cum hac importuna bellua conferam. Idem pro Cluentio. Huius importunitatem matris à filij capite depellit. Idem de Amicitia: Quenquam miror pro illa superbia, & importunitate, si quempiam amicum habere potuit. Idem in Catilinam: Egredere cum importuna sceleratorum manu. Ibidem: Quis denique ita aspexit, ut perditum ciuem, ac non potius importunissimum hostem? Ibidem: Mihi quidem importunus, ac ferreus, qui non dolorem cruciatu leniret. Idem in Verr. Istius immanis, atque importuna natura. Ibidem: Furor enim quidam sceleris, & audaciæ comes, istius effrenatam animam importunamque natu-

naturam tanta oppressit amentia. Ibidem: Nunc autem post obitum quidem huius importunissimæ pestis quisquam reperiretur, qui sua voluntate araret. In Antonium: Tu illarum ædium dijs penatibus os importunissimum ostendere ausus? Ibidem. Non possum æquo animo videre tam importunos, tam sceleratos hostes. Ibidem: Quin nulla societas cum illa importunissima bellua esse posset. Idem pro Rabirio perduellionis reo: Te ex illa crudelli, importuna, non Tribunitia actione, sed Regia, meo consilio, virtute, autoritate esse depulsum. Idem contra Rullum: ut intelligatis ad certorum hominum importunam auaritiam hoc populare legis Agrariæ nomen esse quaesitum. Titus Liuius ab vrbe condita: Quæ crudelissimi, & importunissimi tyranni scelera in oppressos ciues edunt. Ibidem importunos decem viros iniunxisse, ut perennem militiam facerent.

Virgilius:

Bellum importunum ciues cum gente deorum,

Inuitisque viris geritis.

Ouidius:

Scilicet omne sacrum mors importuna prophanat. Cicero de Natura Deorum: Varius homo importunissimus perijt sic, quia Drusum ferro. Metellum veneno sustulerat. Idem pro P. Sylla: Itaque P. Sylla hoc importunissimo tum honoris, tum calamitatis socio atque comite, & secundas fortunas amittere coactus est. Ibidem: Repente ista tanta importunitas inauditi sceleris exarsit. Idem pro Rege Deiotaro: Cuius tantæ importunitatis omnium gentium atque omnis memoriæ clarissimum lumen extinguere. Idem Qua Senatui gratias agit post reditum suum: Si modò vultum importunum in forum detulisset. Idem ad Pontifices. Quæritur etiam importuna pestis ex ore impurissimo. Idem pro Lucio Murena: Illa pestis immanis, importunæ Catilinæ porumpet, quæ poterit. Idem de Responsis Aruspicum: Videbam illud scelus tam importunum.

IN HVNC DIEM, IN HVNC
annum, in hanc horam.

Quod aliqui, pro hoc die, pro hoc anno, pro hac hora ineptè dicunt. Antiqui illi in hunc diem, in hunc annum, in hanc horam dicebant Similiter, quod dicunt pro

die crastino, perennino, pro vno anno: Illi in castrinum, in perendinum, in annum dicebant. Modi dicendi sunt veterum illorum elegantissimi. Plautus in Stichio: Alim conuiuiam quærito in hunc diem tibi, ibidem: Nunquam Acdepol viuum quisquam in crastinum prospiciet diem ibidem: Nam illi heri me vocauerant in hunc diem. Idem in Trinummio: Licet tu in perendinum paratus sis. Cato de re Rustica: Si quid desit in annum vt comparetur. Cicero in Verrem: Et locus ille, atque honos in illum annum ita deberi putabatur, Fitus Liuius ab vrbe condita: Designati consules in eum annum fuerant, ibidem: Vt ludi in statum diem nouarentur, ibidem: Verum in vnum annum creati sint? Ibidem Exercitus in annum decreti, ibidem: In vnum annum vouebant, ibidem: Qui prætor in eum annum creatus erat, ibidem: Magistratibus in annum creatis, ibidem: Decemuir in annum creatus, ibidem: Stipendium exercitui ab hoste in eum annum pensum, ibidem: Inducite in annos XL petentibus datæ, ibidem: Inducias in XXX, annos impetrarunt.

In diem.

Quod autem ineptè dicunt, De die in diem, vel de hora in horam, de anno in annum, veteres in diem, in horam, in annum dicebant. Cicero in Oratore: Si barbarum est in diem viuere, nostra consilia sempiternum tempus spectare debent. idem in Philippicis: Iam iam minime miror te ocium perturbare, non modò orbem odisse, sed etiam lucem, cum perditissimis latronibus non solum de die, sed etiam in diem viuere, ibidem: Cum seruitute premeremur, & in diem malè cresceret. idem in Tusculanis: Nos in diem viuimus. Horatius: Ille potens sui, Lætusque deget: Cui licet in diem dixisse, vixi. Titus Liuius de bello Punico: In diem rapto viuuit: ibidem: Nihil ex rapris in diem commeatibus superabat, ibidem: Qui senescit in dies. Hircius in Commentarijs: Vt omnes in dies, horatque parati essent. Cicero in Philippicis: Qui in horam viuerent.

Horatius.

Si te grata quies, & primam somnus in horam Delectat.

Idem

Et prouisæ frugis in annum.

Copiz:

Vlpianus locati & conducti, l. Sed addes: Si quis eum in annum

annum habitationem condaxisset, pensionem totius anni dederit. Paulus de usufructu, & habitatione, l. Fundi: Vt legato licebit usurario ex fœno, quod in annum duntaxat sufficiat, capere.

In singulos dies.

Quod dicunt, singulis diebus, aut per singulos dies, singulis annis, aut per singulos annos peruerso dicendi modo, illi veteres, in singulos dies, in singulos annos dicebāt. Varro libro secundo Rerum rusticarum: Decem sibi in dies singulos denarios dare audiisset, & subdit: Se capturnum de prædio in dies singulos denarium mille. Cicero Terquato: Illa in dies singulos magis, magisque opinio hominum confirmatur, idem Attico: Sed curâ, vt excuset morbi causa in dies singulos, idem in Catilinâ: Crescit in dies singulos hostium numerus. Lepidus ad Pontifices Maximos: Iam in dies singulos eius copiarum minuuntur. Vlpianus Quando dies, l. Quanquam. Si cui in menses, vel in dies, vel in annos singulos quid legetur, labolenus, Locati & cond. l. Quod si locauit opus faciendum, ita vt pro opere redemptori certam mercedem in dies singulos daret. Titus Liuius ab vrbe cond. Ludi in singulos dies inflaurati. Varro de lingua Latina: Ducere debet Dictator & Consul in singulos annos. Cicero in Ver. Syracusis lex est de regione, quæ in annos singulos Iouis sacerdotem sortito capi iubeat. Vlpianus de usufructu, l. Iulianus: Si fortè usufructus in annos singulos fuerit legatus. Marcellus de Mortis causa donat: Mortis causa donatio constitui potest vt quis stipuletur in annos singulos quodam viueret. idem eodem titulo, l. Senatus: Si quis mortis causa in annos singulos pecuniam stipulatus est. Titus Liuius ab vrbe condita: Quæ bina millia æris in annos singulos penderent. Hircius in Commentarijs: XXX. centenis milibus ponderibus olet in annos singulos mulctat. Titus Liuius ab vrbe condita: vt in singulas horas capite dimices tuo. Plancus Ciceroni: Facere nō possum, quin in singulas res merita quæ tua tibi gratias agam.

IN PAUCOS DIES, IN DVOS

menses, in quintum annum.

Quod dicunt, pro paucis diebus, pro duobus mensibus, pro quinto anno: Illi in paucos dies, in duos menses,

L 3

in quintum annum dicebant. Titus Liuius ab vrbe condita: Obsidio in loco nudo, atque inopi, vix in paucos dies tolerabilis erat. Ibidem: In duos menses induciae factae. Idem de bello Punico: Dictatorem in sex menses dixit. Idem de bello Macedonico: Naues in diem tertium expectari iubet. Idem: Conuentum in diem tertium edicit. Idem ab vrbe condita: Ludos quos Torquarus Dictator in quintum annum voluisset.

In primam diem, in primam horam.

Quod vsque ad eam diem, vsque ad primam horam, ad vnum annum, vel pro anno dicunt, veteres ad eam diem, in primam horam, in annum dicebant. Titus Liuius ab vrbe condita: Quorum legibus ad eam diem viuerent. Ibidem: Victoriam quantam nemo ad eam diem pepererat. Idem de bello Punico: Ad eam diem, vt terra, marique rem gereret. Ibidem: Quae bella gesta ad eam diem essent.

Ad diem, ad annum.

Quod ad praefixam diem, praedeterminatam barbarè dicunt, veteres simpliciter, ad diem dicebant. Cicero Caninio: Quin ad diem decedam. Idem de Finibus bonorum & malorum: An id exploratum cuiquam potest esse, quomodo se se habiturum sit corpus, non dico ad annum, sed ad vesperam. Idem in Verrem: Quando ille frumentum quod deberet, non ad diem dedit? Titus Liuius de bello Punico: Neque frumentum ad diem dari.

In militem, in capita, in naues.

Quod dicunt pro quolibet milite, pro quolibet iugero, pro singulis ciuitatibus, pro singulis capitibus, pro singulis pedibus, vel per singulos pedites: Illi veteres, in militem, in iugerum, in ciuitates, in capita, in naues, & huiusmodi dicebant. Cicero in Verrem: Describent censes binos in singulas ciuitates boum. Varro de re Rustica: In centum sues, decem verres satis esse putant. Ibidem: Villatico gregi fundum satis esse duos canes. Ibidem: Illud ferè omnes in Epiro facimus, ne minus habeamus in centenas oues singulos homines. Titus Liuius ab vrbe condita: Multa quingenum æris in singulas ciuitates imposita. Ibidem: Frumentum Melianum assibus in modio æstimatedum plebi diuisit. Cicero in Verrem: Pro frumento in modios singulos duodenos sextertios exegisse. Ibidem: Si ostendam

ostendam minus tribus medimnis in iugerum neminem dedisse decumæ, concedes opinor, vt cum decumanus fructus brationis preceps sit, neminem minus tribus decumis dedisse. Caesar in Commentarijs. In capita singula seruatorum, ac liberorum tributum imponebatur. Titus Liuius ab vrbe condita: Legatis in singulos dona, ne minus quinquem millum æris redderentur. Ibidem: Congij olei in vires singulos dati. Ibidem: Aeris signati quina millia in singulos patresfamilias relinquamus. Ibidem: Singulis in militem tunicis imperatis. Titus Liuius de bello Macedonico: Quod precium in capita statuisse. Idem ab vrbe condita: Prorogatum in annum imperium est.

Ouidius ad Corinnum:

Sic mihi durat amor, longosque adolescit in annos.

Virgilius:

Felix sorte sua, neque in hunc seruata dolorem. Idem: Bina boum vobis Troia generatus Acestes Dar capita in naues.

Quotannis, & singulis annis

Observanda quoque differentia est inter quotannis, & singulos annos, quotidie, & in dies singulos: quem modum dicendi diuini illi veteres non sine euidenti ratione distinxerunt. Quotidie enim & quotannis tempus & spatium continuatum significat. In dies verò singulos, & in singulos annos, non continuatum spatium, aut perpetuum, sed per interualla dierum & annorum secretum tempus, cognoscitur ab ijs, qui infra scriptas auctoritates diligenter attenderint. Cicero Attico: Quotidiè, vel potius in dies singulos breuiores literas ad te mitto. Vlpianus de Titico, vino & oleo lega l. Ex eo: Hæres meus amphoras decem quotannis in annos singulos dato. Iulianus de Fundo instructo, l. Legatum: Vini falerni, quod domi nascetur quotannis, in annos singulos binos culleos hæres meus Titio dato.

IRE IN SENTENTIAM, IRE

in alia omnia.

Ire in sententiam, ire inter alia omnia, hoc significat, quod plerique dicunt consentire in sententiam, & in alia omnia. Qui dicendi modus translatus est à discessione, vel pedum itione. Cum enim suffragia rogabantur, & res erat, quæ omnibus placebat, pedibus ibant in sententiam,

vel discessione, quod idem erat. Cicero Lentulo: Perspiciebant enim in Hortensij sententiam multis partibus plures ituros, quam apertè Volcatio adsentirentur. ibidem: Frequentes ierunt in alia omnia. idem Plane. Frequens eum Senatus reliquit: & in alia omnia discessit. Titus Livius ab vrbe condita: Omnes in eam sententiam ierunt.

INSOLENS.

Insolens, non solum id est, quod claro significatu temerarium demonstrat, & audacem, sed insuetum, qui id de quo dicitur, facere non soleat. Cicero ad Atticum: Quid tu Athenas insolens? idem de arte Rhetorica: Deinde natura eius euenire vulgò soleat, an insolenter, & raro. idè pro rege Deiotaro: Moueor etiam loci ipsius insolentia.

LAPIDE QUADRATO

edificare.

Lapide quadrato ædificare quid sit, planum est eo ipso vero: Sed sensum habet reconditum, alium atque in superficie ostendit. Est enim lapide quadrato ædificare, non verè quadratis lapidibus, sed sectis, & expolitis, etià si non sint verè quadrati modus est loquendi illorum veterum.

Lapide struili, aut camentitio, vel structura, aut ruderatione ædificare.

Lapide autem struili, aut camentitio, vel structura aut ruderatione ædificare, paulò etiam est remotus ab aperta intelligentia. Est enim lapidibus ædificare non quadratis, vel sectis, aut ad lineam, vel perpendiculum collocatis, sed minutis, concisissimè frustulis, quæ camenta dicuntur. Et ædificia, vel pro vulgaribus, tenniùque populo siebant, vel in magnis potentiorum ædificijs lapides illi struiles siue camentij in medijs parietib⁹ veluti pro farcimine, aut medulla ponebantur, superinducebaturque postmodum incrustatio, vel marmoris vel alterius lapidis speciosi. Quòd autem camenta non sint (vt multi putant) omnia quæ ad murum conficiendum faciunt, sed tantum sint lapidum, vt dixi, fragmenta, subijciam de hoc autorum bonorum loca aliqua manifesta: Vitruuius: incerta verò camenta alia super alia sedentia inter seque imbricata, non speciosam, sed firmiorem quàm reticulata præstant

præstant structuram. Idem: Quibus autem locis hæc copiz non sunt, cæmento marmorea, siue assulæ dicuntur, quæ marmorarij ex operibus deiiciunt, & pilis ferreis contunduntur. Idem: Tunc structura ex camentis, calce, & arena compleatur: & subdit: Deinde tunc quadrato saxo murus ducitur iuncturis quàm longissimis, vt maximi medijs lapides coagmentis contineantur, tunc qui locus erit inter murum, ruderatione siue structura compleatur. Idem: Sequitur ordo de lapidicinis explicare. De quibus & quadrata saxa vt cæmentorum ad ædificia eximuntur copiz, & comparantur. Idem: Sed vbi sunt saxa quadrata, siue silex, siue cæmentum, aut coctus later, siue erudus, ijs erit vtendum. Idem: Non modò camentitio, aut quadrato saxo, sed etiam marmoreo. Idem: Nec solum ea in quadratis lapidibus sunt obseruanda, sed etiam in camentitij structuris. Vlpianus, de Noui operis nuntiatione, l. Stipulatio: Opus autem nouum factum sic accipimus, nõ si vnum vel alterum cæmentum fuerit positum, sed si proponatur instar quoddam operis, quasi facies quædam facti operis. Idem de Riuis, l. Seruius: Si riuum qui ab initio terrenus fuerit, qui aquam non continebat, camentitium velit facere, audiendum esset: sed & si eum riuum qui struiliis fuit, postea terrenum quis faciat. Idem: Si seruitus vindicetur, l. Et si forte lapide quadrato, vel lapide struili. Idem in proxima, l. Porcium ambulatoriam facere, superque eam parietem columnas struiles imponere: Cato de re Rustica: Fundamenta pedum duorum facito, primum festucato, postea camentis minutis, & calce arenato semipedem vnumquodque corium struito. Cicero pro Milone: Repentè intribus in eam insulam materiam, calcem, camenta, atque arma conuexerit. Titus Livius ab vrbe condita: Saxo quadrato constructum. Varro de re Rust. Aluos vbi sint, alij faciunt ex viminibus rotundas Alij è ligno ac corticibus, alij ex arbore caua, alij fictiles, alij etià ex ferulis quadratas, & longas, pedes circiter tres, latas pedem. Hic apertè vides Quadratum dici non quod sit quadrum, sed quod quadret, id est, conueniat. Nam quod dicit Varro Aluos fieri ferulis quadratis longis pedes tres, latis pedem, clarè ostendit quadrum esse non posse, Hinc per translationem quadrare dicimus, hoc est bene conuenire. Cicero Attico: Visum est hoc

mihi ad multa quadrare. Idem in Oratore: Et tamen etiam coniunctionem sicuti versuum numerosè sedere & quadrare, & perficere volumus. Idem in Verrem: Quo modo de eodem modo quadrarint? Idem in Bruto: Quare quoniam ita tibi quadrat omnia fuisse in Themistocle patria, & Coriolano, pateram à me quoque sumas licet.

Virgilius in Georgicis:

Arboribus positus lecto via limite quadret. Horatius, Et qua pars quadrat acervum.

LONGE.

Longè aduerbium, quandoque cum superlatiuo, interdum cum positiuo, vtroque elegantissimè positum obseruauit, interdum simpliciter positum. Cicero in Tusculanis: Cuius ego iudicium (pace tua dixerim) longè antepone tuo. Idem Bruto: Lucius Castronius Petus longè princeps municipij Lucensis est honestus, plenus officio, bonus planè vir. Idem Quinto Fratri: Longè optimum Racilius habemus. Idem in Verrem: Longè primus ciuitatis est Epicrates. Idem Plancio: Longè plurimum valuit Plancus. Plautus in Mostellaria: Longè omnium longissima. Idem Cicero de Oratore: Sed ego neque illis assentiebar, neque harum disputationum inuentori & principi longè omnem in dicendo grauissimum, & eloquentissimo Platoni. Ibidem: Quantum iudicare possum, longè eruditissimus. Ibidem: in illa pro Ctesiphonte oratione longè optima. Ibidem: Illud est longè maximum videre quoniam modo. Idem de legibus. Ille quidem sapientissimus vir Graciaz, longèque doctissimus valde hanc labem veretur. idem pro Cn. Rabirio: in hac ciuitate longè maxima consilia atque ingenia fuerunt. idem in Verrem: Teque Ceres & Libera, quarum sacra (sicut opiniones hominum ac religiones ferunt) longè maximis, atque occultissimis ceremonijs continentur. Cæsar in Commentarijs: Hic dies nostris longè gratissimus fuit. ibidem: Apud Heluetios longè nobilissimus fuit Orgentorix, ibidem: Sueuorum est gens longè maxima, ac bellicosissima Germanorum omnium. ibidem: Carmonenses, quæ est longè firmissima totius prouinciæ ciuitas. idem: Hæc ciuitas longè plurimum totius Galliaz equitatu valet. idem: Hoc tum statu res erat

erat, vt longè principes haberentur Hedui. ibidem: Huius est amplissima ciuitatis longè autoritas omnis oræ maritimæ. idem: Cuius rei sunt longè peritissimi Aquitani. Salustius in Iugurthi. Iugurthæ tui in bello Numantino longè maxima virtus fuit. Horatius.

Sed panis longè pulcherrimus.

Titius Liuius ab vrbe condita: Longè antiquissimum ratus. ibidem: Longè istum princeps Volsi nominis erat. ibidem: Apud Fabium longè antiquissimum autorem. ibidem: Longè maximum triumphij spectaculum fuit. ibidem: Longè primi ciuitatis erant. Idem de bello Punico: Equitum peditumque idem longè primus erat. Idem ab vrbe condita: Longè plurimos capriuos ante currum duxit. ibidem: Exercitium longè validissimum duxere. ibidem: Patre longè prudentissimo natum.

M V L T O.

Significat idem Multò, quod Longè, eodemque modo loquendi gaudet, sed superlatiuo tantum coniunctum obseruauit in bonis illis, ac perfectis autoribus, præterquam cum comparatiuo iungitur, vt Multò minor numerus frumenti quam vini, & ita longè minor, &c. Sed id quoque utile fuerit obseruasse, quod præcipua venustate præstat, cum hoc aduerbium Multò, superlatiuo, & cum nomine Pars iungitur: quæ res nulla ratione, sed solo dicendi modo introducta est. Terentius in Heaut. Multò omnium me nunc fortunatissimum factum puto. Idem in Hecyra. Atque ea res multò maximè disunxit illum ab illa. Cicero pro lege Manilia: Conspectus vester multò iucundissimus. ibidem: Magna ac multò maxima parte non modò utilitatis, sed dignitatis, atque imperij caruit. Idem in Catilinam: Multò verò maxima pars eorum, qui in tabernis sunt. Idem in Verrem: Nam cum omnis arrogantia odiosa est: tum illa ingenij atque eloquentiæ multò molestissima. ibidem: Qui agri Acunensis multò maximam partem possident. ibidem: Cui quemadmodum resistam, multò mihi ante est, iudices prouidendum. Idem de Oratore: Quæ pars sine dubio multò maxima est. Idem de arte Rhetor. Quarum tamen rerum multò maxima pars ad comodum corporis reuertitur. ibidem: Et eorum multò maxima pars, quam prætores edificare consueuerunt. Salust. in Catilinario: Si ita res esset, Rempub. multò pulcherrima

mam haberemus. Horatius in Sermonibus.

Danda est Hellebori multo pars maxima avaris.
Idem: Postera lux oritur multo gratissima. Titus Livius
ab vrbe condita: Novissimum bellum à Sabinis ortum,
multoque id maximum fuit.

L I C E T.

Quanta colligitur elegantia in hoc verbo, Licet, ab illo qui non eum tantum spectat, sed qui sedulo introspicit & meditari curat. Nam si licet mihi per te, hoc vñ significatur, id est, si per miseris: vel si potero à te non impeditus: alterum absolute: vt, si in hortum meum intraueris olera licebit legas, hoc est, legere poteris: sed hoc ex ijs locis quæ subici melius multo cognoscitur. Plautus in Asinaria vult esse si per vos licet. Terentius in prologo Heaut. Date mihi potestatem statim agere vt liceat per silebitum. Idem in Hecyra: Per me exquirere licet. Idem in Adelphis: Sinatis hunc facere dum per ætatem licet. Cicero Octavio: Si per tuas legiones licitum fuisset, quæ nomini meo, Reipublicæ quæ sunt inimicissimæ, venire in senatum Idem Terentia: Expectasset Brundisij, si esset licitum per nauatas. Idem de Oratore: Per me appellet Oratorem licet, ibidem: Sed hoc genere, si modo per Rempublicam licebit, non accusabimur. ibidem: Itaque Aemathiam cum primū per ipsam liceat, eram remissurus. Idem in Philippicis: Petis vt tibi per me liceat quendam de exilio reducere. Idem contra Rullum. Aliquāto seriū, quā per ætatem ac per leges liceret. Idem pro T. Annio Milone: Quod si per furiosum illum Tribunum Senatui quod sentiebat, perficere licuisset, nouam questionem nunc nullam haberemus. Idem ad Lentulum: Quod profectò faciam, si mihi per eius amicitiam licebit. Idem in Verrem: Sunt homines Siculi non contemnendi, si per nostros magistratus liceat. ibidem, si per L. Metellum licitum esset Idem Bruto: Quod scribis in Italia te moraturū dum tibi literæ meæ veniant, si per hostem licet, non erras. Idem Catoni: Mitto quod inuidiam, quod pericula quod omnes meas tempestates & subieris, & multo etiā magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris. Pau. de Mortis causa don. l. senatus. Quibus per legem capere non liceat. Vlpia de Manu missionibus, l. Libertas: Cum per leges licebit, liber esto. Cicero

cero pro lege Manilia: Nam cum antea per ætatem nondum huius auctoritatem loci contingere audem, ibidem: An in Clodio qui illa iudicia pernamque contempserat, vt eū nihil delectaret, quod aut per naturam fas esset, aut per leges liceret. Idem pro Cn. Rabirio: Quod si tu audisses, aut per ætatem scire potuisses. Licet absolute.

Cato in re Rustica: Et si voles in super vinum Cōm mixtum bibere, licebit bibas. Cicero in arte Rhetorica: Hanc si quis partem putat esse orationis, sequatur Hermagoram licebit. Idem C. Memmio: Totam hominis vitam, rationemque quam sequitur in philosophia, derideamus licet. Idem Attico: Clodium frequi in Senatu tum altercatione eiusmodi, ex qua licet pauci degustes, nā cætera non possunt habere eandem neque vim, neque venustatem Eidem Quid quæris? vel ipsi hoc dicas licet, humanitatem ei meo iudicio illo die de fuisse. Eidem. Noli inquam de vno pede sororis queri, licet alterum etiam tollas. Idem pro domo sua. Quare istam rationem, qua est usus omittas licet. ibidem: Quare disrumpatur licet ista furia. Idem de Oratore. Fremant omnes licet, dicam quod sentio. idem in Philippica. Principias licet gaudia. idem de Offic. Licet ora ipsa cernere iratorum. ibidem: Videre licet etiam plerosque non tam natura liberales, quam quidam gloria ductos. idem in Tusculanis: Quare vt ad quietum me licet venias. idem in Verrem: Dicat licet Hortensius, si volet, magno Verrē vendidisse. Ouidius de Ponto.

Tota licet quæras, hoc me non fingere dicet

Officij testis Pontica terra mei. Horatius.

Si pecore, & multa diues tellure licebit.

Sabinus in epistola pro Helena:

Quamlibet accuses, & sis irata licebit.

Per.

Per ætatem non potui, idem est ac, per ætatem non licuit, quod supra diximus, quo loquendi modi nouitas, aut peruersitas potius loquendi introducta deprehenditur Cicero Cornificio Nullam partem per ætatem sanæ, & saluæ Reipublicæ gustare potuisti. Idem Planco: Vt primum per ætatem iudicium facere potueritis. idem C. Mario: Cum per valetudinem posses venire tamen noluisti. Titus Livius ab vrbe condita: Qui per ætatem ac valetudinem poterant. ibidem: Omnes, qui per ætatem arma ferre possent

possent. Hircius in Commentarijs: Qui modò per etatem arma ferre poterant. Ibidem: Neque per anni tempus in mari classes sine periculo vagari poterant.

LABES.

LAbes, penè omnium ore id est, quod immundities aut macula: sed occultiore ac Latiniore significatione id certè esse videtur, quod violenta quædam, vel aquæ illuvies, vel tempestatis grandinisve ruina, aut cùm terra in altissimum hiatus, vel baratrum aperitur. Plautus in Captivis: Quanta pestis Pernis veniret, quanta labes larido? Cicero de Divinatione: Delata etiam ad Senatum labes agri Priuernatis, cùm ad infinitam altitudinem terra descenderet. Ibidem: Ut multa oppida corruerint, multis locis labes facta sit, terræque defederint. Vlpianus Locati & conducti, l. Ex conducto: Sed & si labes facta sit, omnemque fructum tulerit, damnum coloni non esse. Labeo eodem titulo: Si riuum quem faciendum conduxeras, & feceras, antequam eum probares, labes corruptit, tuum periculum esse Paulus respondit. Cicero pro Lucio Flacco: An innocentia labem aliquam aut ruinam fore putabis? Idem ad Pontifices pro domo sua. Nam si illa labes ac flamma Reipub. suum illum pestiferum, & funestum tribunatum humana æquitate ueri non potest, diuina religione defendere.

LINGVA NVNCVPARE.

Lingua nuncupare, modo dicendi apud veteres idem significatur, quod lingua exprimere & declarare. Cui enim quid vendebatur, vitia rei venalis lingua nuncupari oportebat, & ultra nuncupata vitia venditor non tenebatur. Leges postea addidit, ut etiam ea, quæ non essent nuncupata venditor præstaret. Cicero de Oratore: Totum illum ut lingua nuncupasset, non in XII. tabulis, quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magistri carmine scriptum videretur. Idem de Officijs: Nam cum ex XII. tabulis satis esset ea præstare, quæ essent lingua nuncupata: quæ qui inficiatus esset, dupli poenam subiret. à iuriconsultis etiam reticentia poena est constituta. Quidquid enim est in prædio vicij, id statuerunt, si venditor sciret, nisi nominatim dictum esset, præstari oportere.

LAEVA

LAEVA ET SINISTRA.

Laeua vel sinistra, certo modo loquendi, qui solus orationem priscorum continet, furem aliquem esse notat. Plautus in Persa: Vbi illa altera furtifica laeva? Catull. Marucinae asini manu sinistra Non bellè vteris in ioco atque vino. Idem: Porci & Socrati duæ sinistrae Pisonis. Asconius Pædianus tractum id dicit ab Aspendio Citharista, qui sinistra perperam utebatur, carminaque occultabat: Græco inde nato proverbio.

LIMEN SUPERVM, INFERVM.

Limen superum, Limen inferum, raro post sœclis illud sæculum non solum non dixerunt, sed ne intellexerunt quidem: Cùm nonnulli pro limine supero, super liminare ineptissimè dicant Plautus: Limen superum, inferumque salue. Varro de re Rustica: In havis ostium esse oportet, limen inferum altum.

LATINE LOQVI

Qui Latine scit, nouit eo aduerbio Latine, id quoque ostendi, quod apertè, clarè, planè: quæ res notanda, & memoriz mandanda est. Cicero in Verrem: Latine me scitote, me accusatoriè loqui. Idem in Philippicis: Antonium quem gladiatorem non ita appellauit, ut interdum etiam M. Antonius gladiator appellari solet, sed ut appellant ij, qui planè, & Latine loquuntur. Virgilius, vel alius, in obscenis carminibus: Simplicius multò est, da, Latine dicere.

IN MANIBVS, INTER MANVS, &c.

Versari inter manus, conferre manus, adferre manus, inferre manus, in manu, in manum, in manus, in manibus, de manibus, ad manum, ad manus, sub manus, per manus, præ manibus, præ manu, dare manus, tendere manus, tollere manus, inter manus, iniicere manus, ad mouere manus, manu adferere, abstinere manus, continere manus, quo modo loquendi præstantissimi illi auctores vsi sunt, frequentissimè positum reperi, id etiam obseruatione, & imitatione maximè dignum.

In manibus est, hoc est, paratum, & in promptu est.

Cicero Attico: Nō quo aliquid me iuueni posses, quippe res est in manibus: tu autem abes longè gentium ibidem de Libris oratorijs: Factum est à me diligentissimè: diu multumque in manibus fuerunt. ibidem: Ex ijs libris quos

quos in manibus habeo. ibidem: Sic enim commutatus est totus scriptis meis, quæ in manibus habemus. Idem Lenu-
tulo: Clodium sic amplexabantur, sic in manibus habebat,
sic me præfente osculabantur, non illi quidem, ut mihi
stomachum facerent, quem ego funditus perdidici, sed cer-
tè ut facere se arbitrantur. idem de Amicitia: Sed ô Scæ-
vola & Fanni adfuitis, & in manibus est oratio. Idem in
Bruto: Sed ecce in manibus vir, & præstantissimo ingenio,
& flagrante studio, & doctus à puero D. Gracchus. Titus
Livius ab vrbe condita: Dum tantum belli in manibus
esset. ibidem: Id quod in manibus erat, coegerunt bel-
lum. idem de bello Macedonico: Omiffa de manibus res
est. Horatius.

Navius in manibus non est, & mentibus hæret.

Plautus in Rudente: Mancipia habeo pro meis, nec ma-
nu adferuntur, quod est vendicare, & in libertatem pro-
ducere.

In manu est, hoc est, in potestate est.

Plautus in Amphitruone: In illis fides est, quibus est ea
res in manu. idem in Rudente: In manu mihi est mea. idè
in Mercatore: Quia illi suam rem esse æquum est in ma-
nu. ibidem: Quia tibi in manu est quod credas: at ego quod
dicam, id mihi mea in manu est. Ter. in Hecyr. Tibi in ma-
nu est ne fiat Salustius in Iugurthino: Sed quoniam parū
tuta per se probitas est neque in manu mihi fuit Iugurtha
qualis nunc foret. ibidem Verum id frustra an ob rem fa-
ciam, in manu vestra est Quirites? Titus Livius ab vrbe
cond. Ut sua cuique Respublica in manu esset. idè de bello
Punico: Cum in eorum manu res Syracusana esset. Idem
ab vrbe cond. Sit an non sit, in vestra manu posuerunt.
Idem de bello Macedonico: Et vos in manu, & tutela, nō
in seruitio debetis eas habere. Idem ab vrbe cond. Lacer-
ratam Rempublicam per magistratus, quorum in manu
sit. Cælius Ciceroni: Quam velis eum obligare in tua
manu est.

In manus dare, incidere, venire, notæ significationis
sunt, sed ij modi loquendi obseruandi sunt. Plautus in
Trinummo: Quid interest dare te in manus argentum
amanti huiusmodi adolescenti animi impoti? Cicero in
Bruto: Nunquam enim libri illi in manus inciderunt. Sa-
lustius in Iugurthino: Existimans Iugurtham ob suos tu-
tandos

tandos in manu venire. Plaut in Trinummo: Dedi minas
quadraginta adolescenti ipsi in manu.

Inter manus, est collatis simul manibus aliquem sub-
limem ferre. Aliquando per translationem, inter manus
significat id, quod esse in potestate. Versari verò inter ma-
nus, est in vsu esse. Modi sunt dicendi elegantissimi. Plau-
tus in Mostellaria. Arripite hunc intrò actum inter ma-
nus. Cicero in Verrem. Itaque erant exitus eiusmodi, ut
alius inter manus è conuiuio tanquam è prælio auferretur,
alius tanquam occisus relinqueretur. Titus Livius ab
vrbe condita: Inter manus domum allatus. Virgil.

Ante oculos, interque manus sunt omnia vestras. Idè:
Miratorque interque manus & brachia versat.

Cælius Ciceroni: Gener tamen quod ad ius pertinere,
didascolā quādam ut versetur inter manus, habeat. Pom-
ponius de Origine iuris, l. Necessariū: Denique nec ver-
santur omnino scripta eorum inter manus hominum, &
subdit: Reliquit XL. volumina, ex quibus plurima inter
manus versantur.

Ad manum esse, est aliquid in promptu esse, ut quasi ma-
nu teneatur. Venire verò ad manus, est ad dimicandum,
vel ad arma venire, Cicero de Oratore: Quem seruum si-
bi ille habuit ad manum. Vitruuius: Alia enim ad manum
species esse videtur, alia in excelsis: Si enim ita fuisset
non solum laudes, aut vicia animorum ad manum adspi-
cerentur, sed etiam disciplinarū scientiæ. Titus Livius ab
vrbe condita: Adde quod Romanis ad manum domi sup-
plementum esset. ibidem: Quod cocti ad manum fuit cibi,
ferre militi licuit. idem de bello Macedonico: Quod cuiq;
tripidanti ad manum venisset. ibidem: Ut æquè magna vis
ad manum esset. Cicero de Orat. Nonnunquam etiam ea
res ad manus, atque ad pugnam veniebat. Vlpianus de Pi-
gnoratitia actione. l. Petenti mutuum: Pecuniam creditori
cū ad manum debitor non haberet, species auti dedit.
Africanus ad Senatufconsul. Velleianum, l. Tutor: Dein-
de ego quia ad manum nummos non habebam, stipulanti,
tibi promisi.

Sub manu, id est, quod ferè esse ad latus, expeditū, prom-
ptum in vsu, Succedere autē sub manus, est aliquid bene
& ad optatum contingere. Plancus, Ciceroni: Adiunxi
hæc, in loco eligendo flumen oppositum, ut haberem in

quo mora transitus esset, Voconij sub manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Plautus in militibus Lepidè hoc succedit sub manus negotiū. Idem in Persa: Si quam rem accures fobriè, aut frugaliter, solet in illa rectè sub manus succedere.

Per manus est quod ineptè dicitur: De manu in manum, vel de manu vnius in manum alterius. Cæsar in Commentarijs: Per manus tractatus seruatur. ibidè Nonnullè de muris per manus demissè, sese militibus tradebāt. ibidè Per manus seui, ac picis traditas glebas in ignem proiiciebant. Titus Liuius ab vrbe condita: Si nobis cum vrbe simul positræ, traditræq; per manus religiones nullæ essent. Ibidem: Disciplina militaris tradita per manus iam inde ab initijs vrbis.

Præmanibus hoc est, quod insulsè dicunt, quod habebā in manibus. Plautus in Bacchidibus: Reddidi patri omne aurum, quod mihi fuit præ manibus.

Præ manu dare, est quod vulgò dicunt, Ante omnia, vel Ante manum dare. Terentius in Adelphis: Atq; huic paululum aliquid præ manu de deris vnde vtratur.

Ad ferre manus verò est iniicere manus, pulsare, vulnerare, interficere. in quo notandū est datiuum post se requirere. Cicero Attico: Sed non faciam, ut aut tuū animū angam querelis, aut meis vulneribus sæpius manus ad feram, idem Cluentio, Omnes tui amici, necessarijque cognorunt. Ancario & Paccero pastoribus huius, Villicum vim & manus attulisse. Ibidem: Aulum Bruium quendam Cauponem de via Latina quæstum esse dixisti, subornatis qui sibi à Cluentio, seruisque eius in taberna sua munus allatus esse dicant. Idem Octauio: Ego ipse senatum sibi adferre manus coëgi. idem in Vatinius testem Teneasue memoriæ, tibi in conuentu Puteolis manus esse allatas? Idem in Verrem: Hisne rebus manus adferre non dubitasti? Idem de Officijs: Cum enim dando egere coeperunt, alienis bonis manus adferre coguntur. Plancus Ciceroni: Qui quidem cum in fraudem se adductum videret, manus quas iustius in Lepidi perniciem armasset, sibi adferre est. Vlpianus de his, qui notantur infamia, l. Liberorū: Non solent aut lugeri (ut Neratius ait) hostes, vel perditionis damnati, neque suspensiosi, neque qui manus sibi attulerunt. Varro de re Rustica eodem sensu adferre dentes

dentes dixit: Canes prouerbium attollunt antiquum vel etiam ut apperiant de Atheone, atque in dominiū adferant dentes.

Conferre manus, est congredi, & manum conferere. Inferre verò manus, est iniicere manus, & quandoque idè significat, quod adferre manus. Cicero pro Fonteio: Partim quicum ipso M. Fonteio ferrum ac manus contulerent. Idem in Catilinam: Senatu vim ac manus intulisset. Vlpianus de Senatusconsulto Syllaniano, l. Cum aliter. Si sibi manus quis intulit. Idem: Si quis in metu criminis imminenti, sed tædij vitæ, vel impatientia doloris sibi manus intulit. Hircius in Commentarijs: M. Catonē Vtrique sibi manus intulisse. Cicero pro P. Quintio: Domino à familia sua manus illatas esse ante suos lares.

Dare manus autem est, dedere se, & scitum fieri.

Plautus in Persa: Do manus. Cicero ad Atticum: Aiebat illum primum scire diu multa contra, ad extremum autem manus dedisse, & affirmasse nihil se contra eius voluntatem esse facturum. Eidem: Sapienter igitur quod manus dedisti, quodque etiam vtrò gratias egisti. Idem de Amicitia: Callidus ille, & oculus, ut se insinuet studiosè cauendum est, neque enim faciliè cognoscitur: quippe qui etiam aduersando sæpè assentiatur, & litigare se simulans blandiatur, atque ad extremum det manus, vincique patiatur.

Horatius:

Iam iam efficaci do manus scientiæ supplex.

Cæsar in Commentarijs: Tandem dat Catto manus, permotus superiore sententia.

Tollere manus, & oculos, modi loquendi signum latius significantes.

Cicero Cæsari: Sustulimus manus, & ego, & Balbus, tanta fui oportunitas. Idem Tironi: Literarū meq; sine nostris, tui desiderio oblanguerunt, hac tamen epistola, quàm Acastus, attulit, oculos paulum sustulerūt. Titus Liuius ab vrbe condita: Dicitur manus ad cælum tollens precatus.

Plena manu, hoc est, abundè, & affluenter.

Cicero Attico: At hercle alter tuus familiaris, quàm plena manu, quàm ingenue, quàm ornatè nostras laudes in astra sustulit.

Injicere manus.

Plautus in Truculento: Pòst id, ego in te manum injiciam. Cicero pro Roscio Comedo Ipsa mihi veritas manum iniecit, & paulisper consistere, & commorari coëgit.

Horatius:

Incontinentes injiciat manus.

Titus Livius ab vrbe condita: Accurrit, & manus iniecit.

Abstinere manus, & continere manus, idem propè significat, quod continere impetum animi. Plautus in Trinummio: Quod manu non queunt tangere, tantum fas habent, quo manus abstineant. In Amphitrione, Qui possum videri huic fortis, ut à me abstineat manum. Idem in Truculento: Abstine hoc mulier manum. In Casina: Abi, atque abstine manū In Persa: Manum abstinerere haud tamen quia mihi imperet. Cicero in Vatinius testem: Ut manus à te homines vix abstinerere possent. Cato de re Rustica: Alieno manum abstinerere. Terentius in Adelphis: Non manus abstines Mastigia? Cicero in Tusculanis: Ut Alexandrū regem videmus, qui cōm interemisset Clytū familiārē suū, vix à se manus abstinuit. Idem in Verrem: Manus à sodalis filio abstinerere non potuisti. Ibidē: Abstineam in hoc iudicio manus, animosq; ab hoc scelere nefatio ibidē: Qui capitolio manus abstinerere potuerit ibidē: Nihil ægrius factū est multo labore meo, quàm ut manus ab illo appellatore abstinerentur. *Tibulus:*

Abstineas audias mors violenta manus.

Cicero in Catilinam: Quorū ego vix abs te iandiu manus, ac tela contineo. Idem in Anton. Nunquam profecto à me sacrilegas, atque impias manus abstinebit. Titus Livius ab vrbe condita: Noctē audita ex delubro vox est, abstinerent manus. Ibidē: Ut vix ab ijs abstinerent manus

Tendere manus.

Cæsar in Commentarijs: Omnes maiores natu ex oppido

pido egressi manus ad Cæsarem tendere, & voce significare cœperunt, sese in eius fœdera, ac potestatem venire. Idem ibidem: Hedui manus tendere deditiōē significare.

Virgilius.

Tendebantque manus ripæ vltioris amore.

Ovidius de Fastis.

Ille manus tendens astanti milite iusto,

In coniuratos talia verba dedit.

Titus Livius ab vrbe condita: Alij manus ad cœlū tendere, deos incusantes. Ibidē Supinas manus ad cœlum, ac deos tendentes. Ibidem: Reus ad Capitolum manus tendimus. Ibidem: Omnes manus ad Consulem tendentes pleni lacrimarū. Cicero in Catilinam: Supplex manus tendit patria communis.

Admonere manus.

Titus Livius ab vrbe condita: Primo religiosè admonentes manus.

MEO REIPVB. NOMINE.

MEo tuo, suo, Reipub. nomine, & huiusmodi, elegantissimè à veteribus posita animaduerti, quæ quādoq; id significant, quod mea, tua, sua, Reipub. causa, quādoq; longè alia, & ab hac diuersa significatione antiqui illis vsi videntur: quod discrimen facile est ex subiectis autoritatibus cognoscere. Cicero Terentiæ: Nam ego eo nomine sum Dirrachij hoc tempore, ut quàm celerrimè quid agas audiam. Idem in Verrem: Id mihi C. Verrex eripuisti, atque abstulisti nomine abs te sextertiū miles ex lege peto. Ibidem: Decem fisco ad senatorem illum relictos esse comitorum nomine. Ibidem: Hoc palam iam distant, se iustum quem sciant esse hominem improbissimū, hoc vno nomine absolui velle, ut ab Senatu iudicia per ignominiam, turpitudinēque auferatur. Cæsar in Cōmentarijs: O disse etiā suo nomine Cæsarem & Romanos Paulus: Si certum petatur, lego. Lecta est: Si die suprà scripta summa P. Mænio, eiūque ad quem ea res pertinebit data, soluta, satis ut eo nomine factū non erit, tunc eo amplius quo post solū pœnæ nomine in dies XXV. denarios centenos, & subdit. Quod competit vsurarum nomine, ex die interpositæ stipulationis præstetur. Vlpianus de iure iudicando. l. Ait Prætor: Quasi calumniæ causa ventris nomine

fuerit in possessione. Idem de Institoria actione l. Qui-
cunque: Si institoria cum oleum vendidisset anulum ar-
rha nomine acceperit. Cicero ad Atticum: cum enim ille
ad conciones confugisset, in ijsque meo nomine ad in-
nidiam vteretur, Dij immortales quas ego pugnās, &
quantas strages edidi?

Catullus:

Eone nomine imperator vnice
Fuisti, in vltima occidentis insula?

Brutus Cicero: Quia in re Cicero vir optime, ac fortis-
sime, mihi que & meo nomine, & Reipub. charissime, ni-
mis credere videris spei tuæ. Cicero in oratione pro do-
mo sua: Dico esse odio ciuitati, non tam tuo, quam Reip.
nomine. Idem de Finibus bonorum & malorum. Quibus
rebus intelligitur, nec timiditatem, ignauiamque vitupe-
rari, nec fortitudinem, patientiamque laudari suo nomi-
ne. Idem in Catilinam: Bellum populo Romano suo no-
mine indixit. Idem pro Gn. Plancio: Ego me debere bo-
nis omnibus fateor, sed etiam ij quibus ego debeo, boni
viri, & ciues comitijs adilitijs, aliquid se meo nomine de-
bere: Plancio dicebant. Idem pro Cluentio: Res suo no-
mine in iudicium nunquam est vocata. Idem P. Septimo:
Sexuolæ litem eo nomine esse æstimatam. Idem in Vati-
nium testem: Non tam tuo, quam Reipub. nomine.

DE DIE, DE NOCTE, ET

multa nocte.

Multa nocte, ad multam noctem, de nocte, noctu, de
die, frequenti est in vsu hic dicendi modus apud
bonos autores: Terentius in Adelphis: Apparare de die
conuiuium.

Catullus:

Vos cōiuiua lauta, sumptuosa de die facitis. Horatius.
De medio potare die.

Cicero ad Atticum: Cum se ille VII. die venisse à freto,
& noctu se introisse dixisset. Terent. in Adelphis: Imò de
nocte cenfeo.

Sed & Multus, plurimum candoris adferre potest ora-
tioni, vnde Cicero de Oratore libro secundo: Nam qui
inconcinuus aut multus est, is intentus esse dicitur, Cicero
Quinto Fratri: Celerius, quam si de nocte vigilasset,
perueniunt. Idem Attico: In Comitium Milo de nocte
venit. Idem. Cum cornanti mihi nunciasset Sextius se
de

de nocte proficisci. Cæsar in Commentarijs: De media
nocte missus equitatus. Ibidem. Reliquas de media nocte
proficisci iubet.

Horatius:

Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones.

Idem:

Vnde vxor media currit de nocte vocata.

Cicero Quinto fratri: Multa de nocte cum Vibulio veni
ad Pompeium. Idem Atti. Multa de nocte profectum
esse ad Cæsarem. Idem pro P. Sextio: Cum forum, comi-
tium, curiam, multa de nocte armatis hominibus, ac ser-
uis plerisque occupauissent.

Mihi aqua hæret

Mihi aqua hæret, modus loquendi, vel prouerbiumpo-
tius, difficultatem significat contra morem in re facili ad
hibere. Cum enim aqua fluere, & labi soleat, hære con-
tra suam dicitur, id est, rem difficilem fieri, quæ facilis po-
tius esset. Cicero ad Atticum: Mihi aqua hæret. Idem
Quinto fratri: In hac causa mihi aqua hæret. Idem in
Offic. Dicit ille quidem multa multis locis, sed aqua hæ-
ret, (vt aiunt.)

Exercrandi modus

Modus execrandi aut impreccandi antiquus non est
prætermittendus. Cicero in Antonium: Igitur est patro-
nus L. Antonius, malam quidem illi pestem: clamori enim
vestro assentior.

MERITO TE AMO, ME-
rito tuo.

Merito te amo, immerito me odisti, merito tuo hoc
tibi dono, immerito tuo tibi irascor, & quandoque
etiam merito tuo te odi, & nullo merito, modus est fre-
quentissimè à bonis illis vsurpatus. Plautus in Asinar. Ne-
mo me accusauit merito meo. Idem in Aulularia: Quem
senecta ætate ludos facias haud merito meo. Cicero pro
Publio Sextio. C. Cæsar, qui à me nullo merito alienus
esse debebat, inimicissimus meæ saluti ab eodem quoridia-
nis concionibus dicebantur. Titus Linius de bello Macedo-
nico: Frater me accusat, nullo meo in se merito. Plau-
tus in Asinaria: Aedepol pater merito tuo facere possum.
Ibidem: Cur tu (obsecro) immerito meo me morti de-
dere optas? Idem in Casina: Immerito meo mihi hoc fa-
cit. Titus Linius de bello Macedonico: Indignè sibi nec

M 4

ullo suo merito insultatum ab omnibus esse. Plautus in Cistellaria: Merito vestro amo vos. Idem in Asinar. Iube aduenire quæso, meritisimo eius, quæz volet faciemus.

Mittere sanguinem

Mittere sanguinem id est, quod iam passim vulgò offerè extrahere sanguinem dicunt, vel Græcanico verbo Phlebotomare. Cicero Attico: Missus est sanguis inuidiæ sine dolore. Eadem: Sic Appius provinciam curauerit, sanguinem miserit, quid quid potuit, detraxerit. Cornelius Celsus: Sanguinem incisa vena mitti nouum non est, sed nullum morbum esse, in quo non mittatur, nouum est: Idem: Mitti iunioribus, & forminis vterum non gerentibus, verus est. Ibidem: sed vt aliquando primo die sanguinem mittere necesse est. Ibidem: Mitti verò is debet si potius corporis causa sit ex brachio. Ibidem: Mittere aut sanguinem cum sit expeditissimum vsu habenti, tamen ignaro difficillimum est.

POST HOMINVM MEMORIAM,

*post homines natos, nostra memoria,
patrum memoria.*

Quod plerique omisso antiquo loquendi modo, ac hominum recordatione, nostro tempore, patrum tempore dicunt, veteres illi, post hominum memoriam: post homines natos, nostra memoria, patrum memoria dicebant. Cicero in Pisonem: Instant post hominum memoriam paratissimi magnificentissimi que Iudi. Idem in Verrem: Quod nemo vnquam post hominum memoriam fecit. Ibidem: Nemo vnquam post hominum memoriam paratior, vigilantior, copiosior. Ibidem. Vt ego hunc vnum eiusmodi reum post hominum memoriam fuisse arbitrer, cui damnari expediret. Idem, qua Senatui gratias agit post reditum suum: Qui me duo sceleratissimi post hominum memoriam non Consules, sed latrones, non modò deseruerunt in causa præsertim publica & consulari, sed & prodiderunt. Idem ad Pontifices pro domo sua: Quid homini post homines natos turpissimo? Ibidem: Sed erat res post homines natos pulcherrima. Ibidem: Graue crimen est hoc, & vehemens, & post hominum memoriam, iudiciaque de pecunijs reperundis constituta grauissimum. Idem Planco: Nihil post hominum memoriam

riam gloriosius. idem pro eodem: Consules post hominum memoriam teretissimi, atque turpissimi. idem in Catilinam: in hoc autem vno post hominum memoriam maximo crudelissimoque bello. idem de optimo genere oratorum: Optimus longè post homines natos. idem in Antonium: Duo teretissima & spurcissima capita post homines natos, Dolabella, & Antonius. idem pro Milone: Vnus post homines natos fortissimi viri. idem in Bruto: Longè autem post natos homines improbissimus C. Seruilius Glaucia. idem in Vatinius testem: in omni materia inauditum. idem pro Publio Sextio: Næ huic tantæ multitudini, quanta mea memoria vnquam vllò in iudicio fuerit, deero. Varro de re rustica: Sed ipse nostra memoria. Cicero de diuinatione: Memoria nostra templum iunonis foscitæ. idem in Vatinius testem: Magnificenti-
tissime post hominum memoriam cōsulem factum. idem de Oratore: De Senatu iussit educi, quòd eum ciuem negaret esse, quia memoriæ sic proditum esset, quem pater suus, aut populus vendidisset, aut pater patratu dedit, ei nullum esse postliminium. Salustius in Catilinam: sed mea memoria, ingenti virtute, diuersis moribus fuere duo, M. Caro, & C. Cæsar. Cicero pro Cornelio Balbo: Multi etiam superiori memoria ciues Romani sua voluntate indemnati & incolumens, ij rebus relictis alia se in ciuitates contulerunt. idem pro Rabirio perduellione: Post hominum memoriam rem nullam maiorem. idem pro lege Manilia: Quæ in omnibus hominibus noua post hominum memoriam constituta sunt. idem in Catilinam: in hoc autem vno post hominum memoriam maximo crudelissimoque bello. idem in Catilinam: Bellum intestinum ac domesticum post hominum memoriam crudelissimum & maximum.

MEIS VERBIS.

Dei to illi salutem meis verbis, modus est dicendi, quo etiam nunc dicitur, Ex parte mea tuum saluabis. Itidè, voca illum meis verbis. & pro parte mea. Plautus in Amphitruone: Voca meis verbis. In Mercatore: Rogato meum patrem meis verbis. Teretius in Hecy: Hunc euoca meis verbis. Cicero M. Marcello: Gratum mihi feceris, si vxoritur Iuniam, grauissimæ atque optimæ formæ

meis verbis eris gratulatus, Idem Vatinius: Locutus sum tui verbis diceret. Plautus in Amphitrione: Hunc tuis verbis. In Bacchidibus: Scribe salutem tuo patri verbis meis. Cicero Trebatius: Salutem mihi tuis verbis nunciaverat. Plautus in Milite: Matris verbis Philocomasium accercito. Curius Cicero: Tironem meum salutis nostris verbis. Cicero Attico: Epistolam meam iusserunt dari Dolobellæ: Vestorius ad me scripsit, ut iuberem mancipio dari seruo suo pro mea parti Titus Livius ab urbe condita: Qui quærent Senatus verbis, ibidem: Qui iuberent Consulum verbis in proximis mortem fugere. Ibidem: Nunciaverunt Senatus verbis. Ibidem: Denunciaverunt Senatus verbis. Idem de bello Macedonico: Abi, nuncia meis verbis, bello abssistat.

Modus agri.

Modus agri, ut in optimis libris reperi, est certa definitio, seu mensura agri, qua quot iugerum esset, intelligi posset. Plautus in Aulular. Agri reliquit illi non magnum modum. Cicero Attico Et si nihil scripsit, nisi de modo agri.

Horatius in Sermonibus:

Hoc erat in votis, modus agri non ita magnus. Paulus de contrahenda emptione, lege, Qui fundum: Cum ipse emptori suo admetiretur, multo minorem modum agri quam putaverat, invenit. Ibidem: Et domino renuntiaret: quanto modus agri minor sit. Ibidem: Et ideo modo agri renunciaret, & si in diebus triginta renunciasset minorem modum agri esse, quamvis multis post annis posset eum qui minoris modus agri fuisset, repetere. Titus Livius ab urbe condita: Ne cui maior quam quinquaginta iugerum agri modus esset.

MAGNVS NUMERVS

Magnum numerum frumenti, vini, olei, veteres illi dicebant: quem modum loquendi multi inueterantes magnam quantitatem vel copiam passim dicunt. Cicero, pro Plancio: Frumenti in summa caritate maximum numerum miseram. Idem in Verrem: Dico magnum numerum frumenti Ibidem: Cuius iudicii metu magnus à multis frumenti numerus ablatus. Ibidem: Frumenti tantus numerus imperio tuo datur, & cogitur. Ibidem: Atque ego nunc eum frumenti numerum, & eas publicæ pecunias

pecunias Decumanis ab Herbitensibus datas esse dico. Ibidem: intellexistis innumerabilem frumenti numerum per triennium auersum à Republica esse idem de Officijs: Si exempli gratia, vir bonus ab Alexandria profectus, Rhodum magnum frumenti numerum adduxerit. Idem pro Fonteio: Maximum frumenti numerum ad Hispaniense bellum tolerandum imperavit. Caesar in Commentarijs Frumenti magnum numerum coëgit. Hircius in Commentarijs. Non poterant magnum numerum frumenti comparare. Ibidem: Scipio magnum frumenti numerum habuerat. Ibidem: Certo numero frumenti multat. Ibidem: Magno numero frumenti onustos recipit in castra. Ibidem: Magno inuenti numero hordei, olei, vini, fici, paucos tritici.

Numerus vini.

Cicero in Antonium: Maximus vini numerus fuit, per magnum optimi pondus argenti. Vlpianus de tritico, vino, & oleo, si quis vinum: Si modò vini numero à testatore non sunt habita, & subdit: Cetera quæ pro hominum affectione atque usu, numero vini habebuntur, & subdit: Quod vini numero paterfamilias habuit.

MISSVM FACERE.

Missum facere, est deponere, ac etiam à nostro consortio, familiaritate, potestate, arbitrio dimittere. Multi barbarè dicunt, dare licentiam, vel licentiare. Caesar Appiano G. Magnum Pompeij præfectum deprehendi, sed & meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Cicero Verrem: Deinde alij quæstus instituuntur ex vno genere navali iudices, quam multi accipere à civitatibus pecunias, ne nautas darent, precio certo missos facere nautas missorum omne stipendium lucrari, & subdit: Certo precio sexcentos nummos nautarum missione constituere. Ibidem: Ut illud missum faciam Terentius in Hecyra: Missam itam faciet. Varro de re rust. Columbas redire solere ad locum licet animaduvertere, quod multi in theatro è sinu missas faciant.

Modicè.

Modicè adverbium, non semper à paucis (ut vulgò credunt) sed à modo quandoque deducitur, ut modestià designet, quæ inter parum & nimium versatur, non paucitatem. Varro de re rustica: Furfures obijciuntur modicè.

ne pa

ne parum aut nimium saturentur. Ibidem: Cum aer est modicè temperatus. Ibidem: Modica centuria ea ducento- rum iugerum. Plautus in Persa: Modicè & modeste est me- lius vitam vivere Cicero pro P. Sylla: Quamquam à me timide modiceque dicitur. Idem contra Rullum: Quare dignus vestro summo honore, singularique iudicio sum, ipse modicè dicam. Idem Tironi: Nos agemus omnia mo- dicè. Titus Livius de bello Punico: De se pauca ac modicè locutus est. Ibidem: Libertatem nec spernere modicè, nec habere sciunt. Idem de bello Macedonico: Libertate mo- dicè utantur, temperatam eam salubrem esse. Ibidem: Im- modicè, immodesteque. Ibidem: Hac potestate immodicè ac superbe Achei uti sunt.

Modicum.

Aliquando tamen dicitur à bonis illis autoribus, & mo- dicum & modicè pro parum, & pro paucis. Plautus in Mi- lite: Modicè sapis. Cicero Attico: Minus Clodij, contem- ptionesque, quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt. Ibidem: Sed ut modicè cæteris utile est, tibi necesse est. Ei- dem: Sed ea res modicè me tangit. Titus Livius de bello Macedonico: Comparauerat & Tyrannus modicam clas- sem. Ibidem: Ut modico edito prælio in fugam inclinaret. Ibidem: Refecti cibo sumpto, & modica quiete.

MOVET ME, NON ME

impedit.

Mouet me, non me mouet, non me impedit, eleganti modo loquendi ponitur ab antiquis. Cicero pro lege Manilia: Neque me impedit eius Quirites inimicum editum. Papinianus de conditione fortuita, l. Parui re- fecti: Nec ne mouet præsens homo fuerit necne. Caius de damno infecto, l. si ædibus. Sed mouet me, quod ipse meas ædes reficere possim.

MORE MAIORVM, IN MOREM.

More belluæ, more maiorum, & in morem, dicebant, addito quandoque genitiuo: aliqui in præp. modo, & in modum, dicunt. Virgilius.

Perque duas in morem fulminis arctos. Ouidius.

Eunt anni more fluentis aquæ.

NEMO.

Cum, ut sæpe iam dixi, nihil aliud sit perfecta, Latini- tas, quam perfectorum illorum virorum autoritas, qua

qua certo dicendi modo tanquam suo iure & pro arbitrio uti sunt: considerare atque obseruare maximè d. cer, quid, & quo modo dixerint: Nemo quisquam, nemo homo, nō nemo, nemo vnus, nemo vnus vir, quisquam vnus, quibus vnus, quisquam omnium, alter quisquam, vnus aliquis. Quod rati post eos curauerunt: quare eorum vel scripta, vel dicta meritis laude carent.

Nemo quisquam, nemo homo, homo quisquam.

Terentius in Eunuchis: O populares, ecquis viuut me hodie fortunatio? nemo hercle quisquam. Idem in He- cyra: Nemo quisquam illorum ad te venit, quin ita præ- paret sese. Idem in Eunuchis: Nemo homo est iam. Titus Livius ab urbe cond. Victoria, cui nec Deus, nec homo quisquam inuideat.

Non nemo.

Varro de re rustica: Tonsas recentes eodem die perun- gunt vino & oleo, non nemo adiuncta cæra alba, & adipe suillo. Cicero pro L. Murena: Non nemo etiam in illo sa- cratio Reipub. in ipsa inquam curia non nemo hostis est. Idem pro P. Sextio. Vel ut non nemo putaret. Idem pro lege Manilia: Cum esset nō nemo in Senatu, qui diceret non oportere. Idem pro L. Cornelio Balbo: Ut non nemo putaret. Idem in Verrem: Nam quod fortasse non nemo vestrum audierit istum à Syraculanis publicè laudari. Hir- cius in Commentariis: Non nemo culpæ eius, impruden- tiæque assignabat.

Nemo vnus, & nemo vnus vir.

Cæsar in Commentariis, Ad neminem vnum summa imperij. Titus Livius ab urbe condita. Quia nemo vnus satis dignus regno visus est. Ibidem: Neminem vnum esse, cuius opera putet Rempublicam restitutam. Ibidem, Ut nemo vnus inde præcipuum quidquam gloriæ do- mum referret. Ibidem, Haud dubie illa ætate, qua nulla vir- tutum feracior fuit, nemo vnus erat vir, quod magis inni- xa res Romana staret.

Quis vnus, quisquam vnus, & quisquam omnium.

Cicero in Bruto, Quantum non quivis vnus è populo, sed æstimator doctus & intelligens posset. Titus Livius ab urbe condita, Ne quisquā vnus malis artibus postea tam popularis esset. Ibidem, Quia nondum in quenquā vnum saniebatur. Ibidem, Cum multi magis fremerent, quam quis

quisquam vnus recusare auderet. Ibidem: Solertiùs quàm quivis vnus ex ijs, quos nominavi, castris locum caperet. Ibidem de bello Macedonico: Non modò quenkum vnum elieuit ad suadendum, sed ne fremitum quidem mouit. Ibidem: Ne quem vnum relinquerent. Cicero in Verrem: An hoc dubitavit quisquam omnium, quin is venalem in Sicilia iurisdictionem habuerit?

Alter quisquam.

Plautus in Asinaria: Neque me Athenis est alter hodie quisquam, cui credi rectè & queque putent.

Vnus aliquis.

Vnus aliquis, vulgari propemodum sermone Romæ etiam nunc dicitur, qui modus loquendi magis apud vulgum, quàm apud eruditos remansit. Cicero in Antonium: Cur nunquam tam frequens Senatus fuit, quòd vnus aliquis tum sententiam secutus sit? Idem de finibus bonorum & malorum: Utilitati hominum plus quàm vnus alicuius aut suæ consulit. Idem pro Cluentio: Vnum aliquem nominat. Idem de provincijs Consularibus: Tanquam vnum aliquem portum tutum & clausum teneri. Caius: Si quis omissa, l. Cum hæreditas: Cum ab eo quoque peti posset, qui vnâ aliquam rem hæreditario nomine possideat.

NEGATIO, METVO NE NON.

Frequenter etiam veteres illi autores duas negativas clausulas simul ponunt, & plerunque cum verbis Vereor, aut Timeo, aut Metuo coniungunt: Quem dicendi modum nulli post minores considerauerunt, aut (quod cerè liquidò constat) in suis scriptis ratò vsurpauerunt. Plautus in Persa: Ne non sat esses leno, id metuebas miser. Idem in Casina: Metuo ne non sit surda. Terentius in Adelphis: Metuisti hominum homo studiosissimè, ne non tibi istud forneraret. Idem in Phormione. An verberamini, ne non id facerem, quod recepissem semel? Cicero Attico: Vereor ne non liceat. Eidem: Timeo, ne non impetrè. Eidem: Vereor ne exeuendi potestas non sit. Eidem: Veretur enim, ne non liceat tenere hæreditatem. Idem pro Sexto Roscio Amerino: Vereor ne non ille solus (id quod ad me nihil attinet) sed alij quoque plures læsos se esse putent. Idem in Tusculanis: Vereor, ne non tam virtutis fiducia vtendum nobis ad spem beatè viuendi, quàm vota

facere

faciendi videantur. Idem in Philippicis: Sed vnâ rem vereor ne non probes. Ibidem: An verebare, ne non putaremus natura te potuisse tam improbum euadere, nisi accessisset etiam disciplina? Idem pro lege Agraria: Per time scam credo, ne mihi non liceat contra vos in concione consistere? Idem Curioni: Non enim vereor ne non scribendo te expleam. Eidem: Non quo verear ne virtus tua opinioni hominum non respondeat. Idem pro T. Annio Milone: Quamquam præsidij salutaribus & necessarijs septi sumus, tamen ne non timere siue aliquo timore possimus. Ibidem: Cur igitur hos manu misit? metuebat scilicet ne iudicaretur, ne dolorem perferre non posset. Idem pro M. Cælio: An timebant ne tot vnum valentes imbecillum, alacres perterritum superare non possent? Idem in Verrem: Non vereor ne hoc officium meum P. Sexulio iudici non probem. Idem in Catilinam: si te iam Catilina cõprehendi, si interfici iussero, credo verendum erit mihi, ne non potius hic omnes boni ferius à me, quàm quisquâ crudelius factum esse dicant. Horatius.

Sedit qui timuit ne non succederet.

Ouidius in Ponto

An vereor ne non approbet illa Getes?

Titus Liuius de bello Macedonico: Metuentes ne dilationem res non paterentur. Vlpianus de iure dotium, lege, si ergo: Vereor ne non possint domini eius effici. Martianus eodem titulo, l. si mulier: Vereor ne non sit obligata. Idem de re militari, l. Officium: Vereor tamen si quidquam promiserò, quod in vsum meum aut tuum fiat, ne modus in ea re non adhibeatur. Paulus de acquirendo rerum dominio, l. Bonæ fidei, Verendum ne non sit bonæ fidei possessor.

Simpliciter posita sine Serbo Metuo, Vereor, Timeo.

Cicero Attico: Sed diligentius est nobis videndum, ne distracti patres esse aduersario non possimus. Idem pro Gn. Planco: Hæc mihi sunt tractanda iudices & modicè, ne quid ipse offendam ceterum, denique cum respondero criminibus, ne non tam innocentia reus sua, quàm recordeatione meorum temporum defensus esse videatur. Idem de Oratore: Neque esse periculum, qui leonem, aut taurum pungat egregiè, ne idem in multis alijs quadrupedibus facere non possit. Idem de Fato: Vide ne non eadem sit

fit illorum causa & Stoicorum. Idem M. Marcello: Si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamē ne tuior non sit. Ovidius de arte.

Ne tanti noctes putet esse tuas. Idem de Ponto.

Mors faciet cerē ne sim, cum venerit exul:

Ne non peccarim, mors quoque non faciet.

Idem in epistolis.

Quod potui renui, ne non inuita teneret.

Ulpianus de receptis arbitris. l. Idem: Videndū est ne non sit compromissum. Paulus de statu liber. l. Cum hares: Rectē putant liberum fore, ne multi ad libertatem pervenire non possint.

NVLLO NEGOTIO.

Nullo negotio, hoc modo dicendi id significatur, ac si diceremus, sine difficultate. Cicero Attico: Cato Siciliam tenere nullo negotio potuit. Eidem: Cum id nullo negotio facere possis. Idem pro Roscio: Quare hoc tu propter multitudinem sicariorum nullo negotio facere potuisti?

Non ires, pro ire non deberes.

Notandus & hic dicendi modus. Nō ires, non redderes pro quo ineptē dicitur, ire non deberes, reddere non deberes. Plautus in Trinummo: Non ego illi argentum redderem? Respondetur, Non redderes, neque de illo quidquam neque emerēs, neque venderes.

Ne plura, ne multis, ne longum faciam.

Ne plura, ne multis, ne longum faciam, quid multis? modus loquendi, ac si dicas: Ne dicam plura, ne multis te teneam, quid multis opus est? sed elegantius illa, & brevius. Cicero pro Cluentio: Ne multa perquiratur a coactoribus inveniatur ea serrula ad stratores pervenisse. Idem Cajo Memmio: Si peccat, magis ineptius quā improbitate peccat: sed ne plura. Idem pro Cluentio: Ne multis, Diogenes emitur. Idem Attico: Ne multa, nihil me in illo itinere prater conscientiam meam delectavit. Idem in Verrem. Ne multa, locuturum se esse confirmat. Ibidem: Ne multa. Sextertia decem me, inquit dixi datum. Ibidem: Undique reclamatur, ne multa iterum iste aliquanto post ad illos venit. ibidem: Ne multa iudices liber-

libertate, quam vos socijs dedistis, hac ille in acerbissimo supplicio miserrimę servitutis abusus est: Ibidem: Ne multa, ipsum dicere adolescentem audistis. Ibidem: Ne multa, iudices ijs contumelijs scitote. Quintū Lollium coactū ad Apronij leges conditionesque venisse. Idem pro Cluentio: Et ne longum sit omnium vicinorum summam esse in hunc benevolentiam confirmamus. Horatius: Ne longum faciam.

NIHIL AD PERSIVM.

Nihil ad Persium, modus hic dicendi multis in locis reperitur illo perfecto seculo vsitatus: id enim est, ac si dicamus: Nihil ad comparisonem Persij, aut, non est id cum Persio comparandum. Terentius in Eunuchis: At nihil ad nostram. Cicero de Oratore: Quem cognovimus virum bonum, & non illiteratum; Sed nihil ad Persium.

NVNQVID ROMAM

velis? &c.

Nunquid Romam velis? Nunquid me vis? modus est loquendi apud veteres, quem modum sequentia secula omnino prater miserunt. Nos autem. apud quos ferē Latinus sermo reniruit, nondum ad hos fosciculos manus admovimus. At spero fore brevi, ut ad priscum candorem quā proximē accedatur. Plautus in Aulularia: Ibo igitur, parabo nunquid vis? Idem in Trinummo: Nunquid vis? Respondetur: Cures tuam fidem. Terentius in Eunuchis: Rogo nunquid velis? Rectē, inquit. Idem in Adelphis: Nunquid vis, quin abeam? Cicero Q. Ciceroni fratri: Me adhuc nemo rogavit, nunquid in Sardiniam vellem; te puto sepe habere, qui nunquid Romam velis, querant. Idem Attico: Me expensa sua villa nunquid vellem, rogavit. Eidē Is me proficiscentē Apameā profectus est, nec cum postea in castra venisset, atque inde discederet, nunquid vellem, rogavit. Titus Livius ab urbe condita. Frequentia prosequentium, rogantiumque nunquid vellet.

NOCTV, INTERDIV.

Noctu, interdiu, quod ferē omissum est, & omnes dicunt, bonis alioqui verbis, de nocte, meridie. Caesar in Commentarijs: Pompeius clam & noctu, Caesar palam,

arque interdiu. Cato de re rustica: Marti Syluano in sylua interdiu in capita singula bouum votum facito:

NEC CAPVT. NEC PEDES HABET.

Nec caput nec pedes habet, modo hoc loquendi vulgaris etiam nunc sermo Romanus frequenter vitur, cum res intricata & impedita est, ut quod te vertas, nescias: Cicero Curioni. Propter res tuas ita contrahas, ut quemadmodum scribis nec caput, nec pedes, equidem vellem ut pedes haberent, ut aliquando redires.

NIHIL MIHI LONGIUS, nihil propius nihil potius.

Nihil mihi longius, nec quidquam mihi longius, nihil fuit propius, nihil fuit potius, modi sunt loquendi maxime ediscendi. Plautus in Mili. Nihil fuit propius quam ut perirem. Cicero: Rabirio posthumo: Nec mihi longius quidquam est iudices, quam videre hominum vultus. Idem in Somnio Scipio: Nihil mihi fuit potius, quam ut Maffiniam conuenirem.

Non idem tibi est mihi.

Notandum est & hoc non vulgare dicendi genus: Non idem tibi & mihi, & quod multi multo aliter proferunt. Nemo enim non dicit: Non idem tibi sicut mihi, vel non idem tibi, quod mihi. Varro de lingua Latina: Et de ijs non eadem oratores & poete. Cicero de fato: Vide ne non eadem sit illorum causa & Stoicorum. Salustius in Catil. Non eadem vobis & illis necessitudo impendit.

Non habeo quod te accusem.

Non habeo accusam senectutem: Non habeo quod te accusam, nihil habeo quod defendam, certo modo loquendi illius temporis elegantissime dicebatur: Minores hanc ut alia corruerunt. Cicero de Senectute: Non habeo quod accusam senectutem. Idem in epistola ad Caelium: Neque tamen adhuc habeo quod te accusam. Idem pro Tito Annio Milo. Nihil sane id profit Miloni, qui hoc fati natus est, ut ne se quidem seruare potuit, quin vna Rempublicam seruaret: si id iure non posset, nihil habeo quod defendam.

Nene hoc, nene illud.

Nene hoc, nene illud, genus est dicendi perelegans, & ut est longo intervallo omissum, ita est veluti postliminio repeten-

repetendum. Cicero Lentulo. Peto a te, ne id a me, nene in hoc reo, nene in alijs queras. Idem de Orat. Ut nene asper eorum concursus, nene hiuleus sit. Ibidem: Ut nene asper concurrunt, nene vastius deducantur.

Ne viam se.

Ne viam, ne valeam, ne sim saluus, peream, dispaream, moriar, male mihi sit: modi sunt dicendi, cum quid asseuerare, & veluti quibusdam precibus deuocere, aut sacramento aliquo obestari credimus. Cicero Attico. Ne sim saluus, si aliter scribo, ac sentio. Eidem: Quid poteris, inquis pro ijs dicere, ne viam si scio. Idem Caio Fabio Gallo: Sed ne viam si tibi concedo, ut eius rei tu cupidior sis quam ego sim. Eidem: Moriar si quisquam me tenet praeter te. Eidem: Male mihi sit, si vnquam quidquam tam entar. Idem Tironi: Sollicitas, ita viam, me tua mihi Tiro valetudo.

Propertius:

Dispaream si quidquam aliud, quam gloria de te queritur.

Nunc erat.

Nunc erat, antiqui illi simul ponebant praesens cum praeterito.

Ouidius in epistola ad Vlyssiam:

Nunc erat auxilij illa tuenda patris:

Horatius: Nunc saliaribus ornare puluinar deorum. Tempus erat dapibus sodales Cicero Attico: Nunc reus erat apud Crassum diuitem. Vectius de vi. Eidem: Brutus erat in Velide etiam nunc.

Nomen facere.

Observaui item quid sit exigere, & facere nomen, & nomina de facta, non idonea. Visumque est mihi nomen & nomina quandoque pro debitoribus, quandoque pro ipso debito accipi: Facere autem nomina, id est quod debitoribus comparere, quod diuersis modis fiebat, pactis vsuris, vel promissis menstruis, aut annuis fructibus. Pecunia enim, aut numerata seruabatur in arca aut emptis agris vel mercibus in nominibus collocabatur: ut infra posita autoritates melius declarabunt. Cicero de Natura deorum: Aut tu illum fructu fallas, aut per literas auertas aliquid nominem, aut per seruulum percutias panidum. Idem Attico: Salaminos autem, hoc enim poteram coercere adduxi, ut totum nomen vellent Scaprio solvere. Idem pro L. Flacco: Hermippoque percontanti de nomine Fasiano

Paulus de Pignoratia actione, l. Si conuenitur. Vt nomen debitoris mei pignori tibi sit, tuenda est à pratore hæc contentio: vt & te in exigenda pecunia, & debitor aduersus me si cum eo experiat, tueatur: ergo si id nomen pecuniarum fuerit, exactam pecuniam tecum compensabis. Vlpianus de Doli mali exceptione, l. Apud Celsum. Quod si is, cui pecunia debebatur cum debitore decedit, & nomen eius vendidit. Seio, cui debitor mandauerat, vt nomen emeret. Scæuola de Legatis, l. Nomen debitoris in hæc verba legauit: Titio hoc amplius dari volo ceterum aureos quos mihi hæreditas C. Selij debet, aduersus quos ei actionem mandari volo, eique eorundem pignora tradi. Quæro vtrum heredes tantum decem dare debeant, an omne debitum hoc est, an & vsuras debeant mandare? Respondi, videri vniuersam eius nominis obligationem legatam. Hermogenianus de Euictionibus, l. Si plus. Qui nomen quale fuit vendidit, duntaxat, vt sit, non vt exigi aliquid possit, & dolum præstare cogitur. Cinna de Catone Mirati sumus vnicum magistrum, summum Grammaticum, optimum Poëtam, omnes soluere posse quæstiones, vnum difficile expedire nomen.

Facere nomina.

Cicero de Officijs: Hortos emit instructos, nomina facit, negotium conficit. Idem Fabio Gallo: Tantum ex Arpinati veneram, cum mihi à te literæ redditæ sunt, ab eodemque accepi Aniani literas, in quibus hoc inerat, liberalissimum nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Paulus de Peculio, l. Ex facto: Planè si ex re pupilli nomina fecit, vel pecuniam in arca deposuit, datur ei vindictio nummorum. Pomponius de peculio, lege. Peculium. Si verò nomina ita fecerit dominus, vt quasi debitorem se seruo faceret, cum debitor non esset, contra puto. Scæuola de Fideicommissis ijs libertatibus, lege, Thais: Stichus Archarius probante domino nomina fecit, & rationes à domino scriptas exhibet, nec postea nomen vllum fecit. Idem de legatis, lege, Nomen debitoris: Multos novos debitores ampliarum pecuniarum, fecit, & subdit: Quæ situm est, an huic filia, eorum nominum quæ ipse fecit, perceptio permittenda esset. Papinianus de usu & usufructu, lege, Vxor: Non idem seruabitur in nominibus ab hærede factis.

Exigere

Exigere nomina

Cicero in Verrem: Vt reperiretur pecunias sumpsisse mutuas, nomina sua exegisse. Paulus de vsuris, lege, Cæius Exigi solent etiam si omnia nomina idonea sint.

Nomina simpliciter.

Cicero in Verrem: Ille clamare cum raperetur, nihil se miserum fecisse, pecuniam sibi esse in nominibus numeratam in præsentia non habere. Idem in Tipocis: Non si vxori vir legauit argentum omne quod suum esset, idcirco quæ in nominibus fuere, legata sunt. Multum enim differt, in arca ne positum sit argentum, an in tabulis debeatur. Idem Attico: Nomina mea per deos expedi. Horatius in Sermonibus: Nomina sectatur.

Idem in Epistolis.

Cautos nominibus certis expendere nummos.

Vlpianus de rebus eorum, qui sub tutela, l. Magis puto: Quætere ergo debet, an pecuniam pupillus habeat, vel in numerato, vel in nominibus: qui conuenire possint, vel in fructibus conditis, vel etiam in reddituum spe, atque obventionum. Papinianus de administratione & periculo, l. Tutor: Siue curator nomina quæ iuste putat non esse idonea. Idem eodem titulo, l. Tutores: Nominum paternorum periculum, quæ post pubertatem adolescentis idonea fuerant, præstare cogendi non erunt. Scæuola de administratione & periculo, l. Qui negotiationem: Duo milia potuerunt à substantia hæreditatis separari, in nomina collocare neglexerint. Idem de fundo instructo l. Liberto: Ex nominibus debitorum elegit idonea nomina. Africanus ad Senatusconsultum Velleianum l. Tutor: Quod parum idonea nomina debitorum viderentur. Modestinus. Si certum petatur: Periculum nominum ad eius cuius culpa factum probari potest, pertinet. Scæuola de statuto liberis, l. Stichus: Argentarius coactus cum penè totam fortunam in nominibus haberet. Idem de donationibus, l. Ad eum: Peculium omne quidquid habes, tam in nominibus, quam in rebus mouentibus, siue in numerato, me tibi concedere hæc epistola mea manu scripta, notum tibi facio. Papinianus de administratione rerum, l. Imperatores: Item relictis perierunt, nominum, quæ deteriora facta sunt tempore curatoris, periculum ad ipsum pertinere.

OPERAM LVDERE.

Quis neget esse modum loquendi, quo Latinitas tota continetur? Nam quis esset, qui operam ludere, dicere, auderet, nisi prius patres illi Latinæ eloquentiæ sic dixissent? Cum enim frustra aliquid fieri putabant, operam ludimus, dicebant: quod imitatione dignum maxime est. Plautus in Pseudolo: In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus. Terentius in Phormione: In illis fractus est, in illis opera luditur. Plautus in Casina: Si me nunc suspendam operam luserim, & præter operam restim sumpti fecerim.

O S.

OS, certo modo loquendi ab illis antiquis pro audacia, & temeritate, quandoque pro conspectu ponitur. Cicero in Oratore: Quod tandem os est illius patroni, qui ad eas causas sine ulla sententia iuris audet accedere? Idem in Verrem: Os hominis, insignemque inpuentiam cognosce. In Philippica quinta: Sed illud os, illam impuritatem. In Philippica undecima: Audisset furentis introitum Dolabellæ, vocem impuram atque os illud infame. Idem pro C. Rabirio Posthumo: Quod habent os? quam audaciam? Salsusius in ingurthino: incedunt per ora vestra magnificè. Cicero pro Cn. Planco: Quæ cum ita sint, iam succumbat Latereasi isti tuo ori nimio, in eo, in quo nihil potest esse nimium: quoniam ita tu vis, nimium me gratum esse concedam.

O P P R A E.

Operæ in plurali, quod nusquam ab alijs obseruatum reperi, id esse videntur, quod sectatores, ad secla, clientes. Quæ res quò indicari facilius queat, ut consueui, infra, quæ collegi, loca. Cicero Quinto fratri. Cum omnia maledicta, versus etiam obscenissimi in Clodium & Clodiam dicerentur, ille furès & exanguis interrogabat suos in clamore ipso: quis esset qui plebem fame necaret? Respondabant operæ, & subdit: Factus est à nostris impetus, fuga operarum, & subdit: Itaque se comparat, homines ex agris accersit, operas autem suas Clodius confirmat, manus ad Quirinalia paratur. Eidem: Opera Clodianæ elatorem sustulerunt. Idem Attico: Operæ comparantur. Eidem: Operæ Clodianæ pontus occupant. Eidem:

Qui

Qui erant mecum facile operas aditu prohibuerunt. Idem pro P. Sextio: Erat enim mihi contentio, non cum victore exercitu, sed cum operis conductis, & ad rapiendam urbem concitatis. Idem pro P. Sylla: Contra patrem tuum operas & manum comparasse. Idem in oratione qua Senatus gratias agit post reditum suum: Cum ipsdem operis suffragium ferentibus.

OBTINERE PROVINCIAM.

Obtinere provinciam, modus dicendi, quo significatur habere provinciam ad tempus ad regendum, ut Proconsul, aut Prætor, vel ut Quæstor, aut pro alio magistratu. Cicero in Verrem: Iam antea in sella sedens Prætor cum provinciam Siciliam obtinere. In eundem: Sic obtinui Quæsturam in provincia, ut omnium oculos in me vnum coniectos arbitrarer. Idem pro L. Flacco: Cum Asiam provinciam consulari imperio obtineres. Idem pro Q. Ligario: Interim P. Aëtius Varus, qui Prætor Asiam obtinuerat, Vticam venit. Idem in Vatinius testem. Cum Quæstor Macedoniam obtinebat. Idem pro M. Cælio: Africam tum Prætor ille obtinebat. Lentulus Ciceroni: Et mihi dent negotium, ut Asiam obtineam. Titus Livius ab urbe condita: Galliam provinciam obtinere.

Obtingere autem provinciam est, cum sortitò provincia regenda alicui committeretur. Cicero in Verrem: Quæstor ex Senatusconsulto provinciam sortitus es obtigit tibi consularis. Idem Attico: Asiam Quinto suauissimo fratri obtigisse audisti.

O B.

EVelli ex intimis latebris, modò coniunctionis, modò præpositionis particulæ Ob, candidissimum sensum, non enim vulgatum illum, aut palam positum, quod propter significat, verum in quod circum vel ante aut contra ostendat, atque ita ante, ut sermoni interponatur velut obex quidam, & interiaceat, ut obsidere urbem, id est, circumfedere. Plautus in Mili. Nunc demum experior ob oculos caliginem prius mihi obtigisse. Ibidem: Nam ille qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat. Idem in Truculentis: Irata est, quia scortum ob oculos adduxerit. Cicero pro P. Sexto. Aut ego illas res tantas, in tanta im-

N 4

proborum multitudine cum gerebam, non mihi mors, non exilium ob oculos versabantur? Idem de Finibus bonorum & malorum: Cuius incola Sophocles ob oculos versabatur. Titus Livius ab urbe condita, Fæda mors ob oculos erat. Ibidem: Ut mors ob oculos omnium esset.

Virgilius:

Cunctos ob Italiam terrarum clauditur orbis.

Plautus in Aulularia:

Dum it dormitum, follem obstringit ob gulam.

Inde obire prouinciam, obire fundos,

obire sacra dicitur.

Cicero in Verrem, Ego Siciliam totam quinquaginta diebus sic obij. Idem de Orat. Iudicia priuata magnatum rerum obire. Ibidem: Cui nostrum non licet fundos nostros obire?

Virgilius:

Dicunt exortem Aeneæ, quem fulua leonis.

Pellis obit totum.

Cicero in Verrem: Nam æstate summa, quo tempore cæteri Prætores obire prouinciam & concurrare consueverunt. Ibid. Cum verò ætas summa esse iam cœperat, quod tempus omnes iam semper Siciliæ prætores in itineribus consumere consueuerunt, propterea quod tum putant obeundam esse maximè prouinciam, cum in arcibus frumenta sunt. Idem pro lege Manilia. Cum ita clausa erant nobis omnia maria, ut neque priuatam rem marinam, neque publicam iam obire possemus. Titus Livius ab urbe condita: Quanquam ipse plurima sacra obibat. Ibidem: Munus vigiliarum obibant. Ibidem: Quia duo consules obire tot simul bella nequirent. Ibidem: Ne ad omnia simul adire & obire unus non possit. Ibidem: Haud grauatè munia obeundo. Cicero de Amicitia: Qui diligentissimè semper illum diem illudque munus solitus es obire. Pro lege Agraria: Qui rerum priuatarum causa legationes liberas obeunt. Ibidem: Hereditatum obeundarum causa.

Virgilius.

Magnas obeuntia terras Tot maria intraui.

Cæsar in Commentarijs: Omnia per se obire, & quid quoquo loco faciendum esset providere non posset.

De particula Ob. pro contra.

Plautus in Stichus, Tranquillam vitam concinna. Si rex obstabit, regem peruertito ipsum. Ibidem: Si tibi nulla ægritudo

ægritudo est animo obuiam.

Offendere.

Offendere, interdum est quod incurere: Vnde offensiones pedum, quas Augustus Cæsar ut duram & mali ominis abhorrebat. Plautus in Curcul. Nequem in cursu capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu. Cicero pro Marco Varrone. Quis est tam Lynceus, qui tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? Idem Lentulo: Si cecidisset ut volumus, & optamus omnes te sapienter, & fortiter: sin aliquid esset offensum, eosdem illos & cupidè, & temerè fecisse dicturos. Idem in Verrem Si tantulum offensum, titubatumque sit.

Ouidius in Epistolis.

Cum foribus velles ad Troiam exire paternis,

Pes tuus offensus limine signa dedit.

Idem de Fastis:

Creditur offenso procubuisse pede. Tibullus:

Te canit agricola è magna cum venerit urbe.

Serus in offensum retuleritque pedem. Idem.

Offensum in porta signa dedisse pedem.

Vitruuius: Si ad asciam offenderint calculi, non erit calyx temperata. Plautus in Penul. Quemque visco offenderant. Titus Livius ab urbe condita. Miles offenso scuto præbuit sonitum. Cicero pro Cluent. Qui bis apud eos iudices offenderet.

O P E S.

Opes à bonis illis autoribus positas non solum pro diuitijs, verum etiam pro potentia, quæ constat ex amicis, clientelis, propinquis, populari favore, infra planè colliges. Cicero de Officijs: Existuntque in Republica plerunque largitores & factiosi, ut opes quam maximas consequantur, ut sint potius superiores vi, quam iustitia pares. Idem de Amicitia: Diuitijs ut uti, opes ut colare, honores ut laudare. Ibidem: Sic multorum opes præpotentium excludunt amicitias fideles. Idem pro Cluentio: Sylla maximis opibus, cognatis, ad finibus. Idem Attico: Tamen firma munitur quædam nobis ad retinendas opes nostras tuta (ut spero) via. Idem pro Publio Quintio: Ut P. Quintius, cui tenues opes, nullæ facultates, exiguae amicorum copiae sunt, cum aduersario gratiosissimo contendat. Idem ad Equites Romanos: Et singulorum

N 3

opes sæpè sunt tennes. Idem pro L. Murena: Vt eius opes. Neque ingenium præsidio, multis etiam alienissimis, vir cuiquam inimicus esse deberet.

OPTIMVS MAXIMVS.

Optimus maximus, non solum de deo dicitur, sed de fundo, agro, domo, & alijs. Celsus de contrahenda emptione: Cum venderes fundum non dixisti, vt optimus maximusque est. Vieniuleius de Euiditionibus l. Quod ad seruitutes: Nisi vt optimus maximusque esset, traditus fue rit fundus. Paulus de Legatis, lege, Si mihi: Vt optimi ma ximi que sunt. Idem de fundo instructo, l. Fundo legator: Vt optimus maximusque est.

PERPETVVS.

Quam multi in nomine perpetuum & verbo perpetuo errauerunt, proprietatem quæ in dicendo bonorum auctorum modo consistit, ignorantes? Est enim perpetuum inter cætera, quod solidum, non concisum in frustra, sed continuatum, non interruptum, aut temporis spacio intermissum. Et eodem sensu perpetuare dicitur, id est, sine intermissione continuare, vt infra latè ostendetur. Plautus in Rudente: laetate exemplis plurimis miserè perpetuam noctem. Idem in Mercatore: Siquidem isti dicto solida & perpetua est fides. Terentius in Hecyra: Cum milite Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo: bien nium ibi perpetuum misera illum pertuli. Ibidem: O fortuna, vt nunquam es perpetuo bona. Cicero in Verrem: Vna lata via perpetua. Idem ad Atticum: Clodium præ sentem fregi in Senatu, cum oratione perpetua, plenissi ma grauitatis, tum altercatione. Cato in re rustica: Vltro citroque sulcos perpetuos ducito. Cæsar in Commentarijs: Erant perpetuæ paludes; Ibidem: Trabes perpetuæ collocantur. Ibidem: Palus perpetua intercedebat. Ibidem: Perpetuæ fossæ quinos altæ pedes ducebantur. Ibidem: pro vetere, ac perpetua in me fide. Cicero pro lege Man lia: Quod vt illi proprium, ac perpetuum sit. Idem pro Gn. Plancio: Ego verò si cum illorum impiorum ferro & manu cõcidissem in perpetuum respub. civile præsidium salutis suæ perdidisset. Idem in Catilinam: Ignem v estæ perpetuum ac sempiternum.

Virgilius:

Pascunt perpetuo tergo bouis

Idem:

Perpetuis soliti Patres considerare mensis.

Idem:

Solane

Solane perpetua mœres carpere iuuet? Ouidius in Ibin: Dij tibi dent nudosque lares, inopemque senectam, Et longas hyemes, perpetuamque sitim.

Idem de l'onto.

Sic mea perpetuis liquefunt pectora curis.

Castellus.

Incundum mea vita, mihi proponis amorem

Hunc nostrum inter nos, perpetuumque fore.

Vitruuius. Dum in crassitudine perpetuæ taleæ oleagi næ vstularæ quàm creberrimè instruantur. Idem: Quæ rator solum, si sit perpetuo solidum. Idem: Sin autem val les erant perpetuæ, in declinato loco cursus derigentur. Titus Livius ab vrbe condita: Saltus perpetuis montibus inter se iuncti. Ibidem: Modò sic perpetuus huius, qua vi uimus, pacis amor. Idem de bello Macedonico: Perpetuis orationibus die adempto. Paulus de seruitutibus rusti corum prædiorum, l. si via. Si lacus perpetuus in tuo fun do est, nauigandi quoque seruitus, vt perueniatur ad fun dum vicinam, imponi potest. Idem: Quod cuiusque vni uersitatis nomine, litem eorum. Nisi lex municipij vel perpetua consuetudo prohibeat. Vlpianus, Solutio matri monio, l. si cum dotem: Et si quidem interuallum furor ha beat, vel perpetuus quidem morbus est.

Perpetuare.

Plantus in Pseudolo: Non est iustus amator, nisi qui perpetuat data. Cicero de Oratore: Vt si cui sit infinitus spiritus datus, tamen eum perpetuare verba nolumus. Idè pro Publio Sylla: semper Cæcilius in calamitate fratris sui iudicium potestatem perpetuandam, legis acerbitem mitigandam putauit.

PRAESTARE CULPAM, DOLVM,

& huiusmodi.

Culpâ legis est varijs in locis in Cicerone, apud Iuriscõ sultos, & aureos alios, penes quos videtur quodamò dò Latinæ linguæ proprietates resedisse, præstare culpâ, dolo, vim, casum, viciũ, & alia huiusmodi: & quasi excutiēti bus oculis quid eo modo dicēdi significaretur, hallucina rer: cõtulissetm̃q; simul plura loca ex ijs, quò id melius in ternoscere: visũ est mihi id esse præstare culpâ, viciũ &c. id genus, qd ad culpâ teneri. Et vt significatiũs dicã, id mi hi videtur culpâ præstare, qd stare pro culpa, vt clariũs ex ijs

ius quas subieci, autoritatib. demonstratur. Cicero in epist. C. Torquato: Sumus igitur ea mente, quā ratio & veritas praescribit: ut nihil in vita à nobis praestandū præter culpā putemus. Idem de Oratore: Perge verò Crasse, inquit Mutius, istam enim culpā, quam vereris, ego præstabo. Ibid. Defendebamus quidquid fuisset incommodi in mācipto, id si venditor scisset, neque declarasset, præstare debere. Ibidem: Demonstrare grauissimis verbis, multos sepe impetus populi non iniustos esse, quos præstare nemo possit. Idem Papirio Peto: Sic video philosophis placuisse ijs, qui vulgò soli videntur vim virtutis tenere: nihil esse sapientis præstare, nisi culpam, qua mihi videor dupliciter carere. Idem in Topicis: Omnibus est ius parietem directum, ad parietem communem adiungere solidum vel fornicatum. At si quis in pariete communi damni infecti promiserit, non debebit præstare quod fornicij fecerit. Idem pro Publio Sextio: Ea conditione gesseram, ut meum factum semper omnes præstare, tuenique deberent. Idem ad Q. fratrem: Quos verò aut ex domesticis coniunctionibus, aut ex necessarijs apparitionibus tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte Prætoris appellari solent, horum non modò facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt. Idem de Officijs: Si autem dictum non omne præstandum est, quod dictum non est, id præstandum putas? Cæsar in Commentarijs: Neque periculum præstare eorum, sed totam rem ad Pompeium reijcere: Cicero de Officijs. Nam cum ex XII. tabulis satis esset ea præstare, quæ essent lingua nuncupata, quæ qui inficiatus esset, dupli poenam subiret: à Iurisconsultis etiam reticentia poena est constituta. Quidquid enim est in prædio vicij, id statuerunt si venditor sciret, nisi nominatim dictum esset, præstari oportere & subdit: Cum in vendendo rem eam scisset, & non pronunciaisset emptori, damnum præstari oportere. Papinianus de rei vindicatione, l. si naui: Periculum navis possessor petitori præstare non debet. Idem de administratione & periculo, l. tutores. Nominum paternorum periculum præstare cogendi non erunt. Idem eodem titulo, & eadem, l. victus præteriti temporis periculum præstabit. Ulpianus. Nautæ, caupones, &c. l. si quis. Factum non solum nautarum præstare debere, sed & vectorum. Idem de tutelis, l. si filiusfamiliās:

miliās: Aequum est, ut eum duntaxat dolum pater præstet, qui commissus est ante emancipationem filij. Idem de Magistratibus, l. in ordinem: Non enim debent Magistratus futuros casus, & fortunam præstare pupillo: idem de Legatis primo, l. Quid ergo. Sed si animal legatum occiderit, puto teneri, non ut carnem præstet, vel cætera, sed ut præstet precium. Pompeius de negocijs gestis, l. si negocium absentis & ignorantis geras, & culpam & dolum præstare debes. Sed Proculus ait, interdum & casum præstare debet. Pomponius, Solutio matrimonio, l. si mora per mulierem fuerit, quò minus dotem recipiat, dolum malum duntaxat in ea re, non etiam culpam maritus præstare debet. idem in eodem titulo, l. in partem. Dolum & culpam in eo peculio vel adquirendo, vel conservando maritus præstare debet. idem in eodem titulo, l. Etiam. Licet in dotalibus rebus non solum dolum, sed & culpam maritus præstet. Cum tamen quaeritur in iudicio de dote, an facere possit, dolum duntaxat comprehenditur. Paulus eodem titulo, l. si filiofamiliās: Si post dinortium res dotalis deteriores factæ sint, & vir in reddenda dote moram fecerit, omni modo detrimentum ipse præstabit. idem de fideiussoribus, l. Hæres. Eius qui non iure tutor, vel curator datus administrationi se non immiscuit, dolum & culpam præstare non debet. Iabolenus, Solutio matrimonio, l. in ijs rebus, quæ præter numeratam pecuniam doti vir habet, dolum malum & culpam præstare eam oportere servus ait. Ulpianus locati & conducti, l. Ex conducto. Servius omnem vim, cui resisti non potest, dominum colono præstare debere ait, ut puta, fluminum, graculorum, sturnorum, & si quid simile acciderit.

P R A E.

Praepositio *Prae* elegantissimè à bonis illis, autoribus ponitur, cum comparisonem quandam inducit: ut, Prae nobis beatus videris, id est, plus nobis beatus. Aliquando tamen ad comparisonem, ut aliqui & iam dixerunt, Plautus & Terentius praepositionem hanc Prae, componunt cum quā, quandoque cum ut, ut clarus infra videbitur. Plautus in Aulular. Sed hoc etiam pulchrum est, praeter quā ubi sumptus petunt. Idem in Mostellaria: Video te nihil pendere omnes homines praeter Philolache. Idem in Stichus: Iuniores omnes relictas habeo, praeter quod

quod tu nolis. Idem in Milite: Qui non sum dignus præte, qui figam palum in parietem. Ibidem: Præ illius forma quasi spernas tuam. Ibidem: Nihil hercle hoc quidem præ ut alia dicam. Idem in Menechmis: Modestior nunc quidem est verbis præ ut dubium fuit. Idem in Mercatore: Pentheum diripuisse aiunt. Bacchus nugis maxime fuisse credo præ ut quo pacto ego diuersus distrahor. Ibidem: Sanus sim. præ te medicum mihi expetam. Terentius in Eunuchis: Hic ego illum contempni præ me. Ibidem: Qui si occiperit amare, ludum iocumque fuisse alterum dicet illum, prout huius rabies quæ dabit. Idem in Adelphis: Omnia postponenda putauit præ meo commodo. Ibidem: Atque huic aliquid paululum præ manu dederis. Cicero Seruio Sulpicio: Non tu quidem vacuus molestijs, sed præ nobis beatus. Idem in Verr. Omnium minas, atque omnia pericula præ salute sua lenia duxerunt. Ibidem: Vixisse consuluit hæc causa præ me nimis, etiamsi fieri possit, quam priuatus esse videatur. Ibidem: Atque ut intel ligatis ab isto præ luto prædaque præsentis vestigalium, nec posteritatis habitam esse rationem. Idem in Rullem: Quæ si in illo minima fuissent, tamen præ tuis facultatibus maxima putarentur. Idem in Breto: Isque se ita putat Atticum, ut veros illos præ se penè agrestes putet. Cæsar in Commentarijs: Quod omnibus Gallis præ magnitudine corporum suorum breuitas nostra cõtemptui est. Horatius.

Cunctane præ campo & Tyberino flumine sordenti Titus Livius ab vrbe condita: Qui omnia præ diuitijs humana spernunt. Idem de bello Macedonico: Sed quid ista præ ijs, quæ à te tuisque quotidie alia super alia facinora æduntur?

PRÆIUDICARE.

PRÆiudicare, apud eos, qui noui, non antiqui dicendi modum in seipso sectantur, est id quod dñi aut iacturā dare: veluti si dicat, ut solent, hæc re mihi valde præiudicatur, aut hoc non sine meo præiudicio fieri potest. Qui modus dicendi quā procul ab sit ab aurea elegantiq; Latinitate, infra perspicitur. Nā præiudicare est aliquē exēplo alieni iudicii dñare. Hoc enim iudiciū à præiudicio differt. Iudiciū est, quod ex causa ipsa fit: Præiudiciū autem, quod iudicibus exēplū postea præbet ad iudicandū in eadē causa, vel paribus

ribus causis, uti clarè in oratione Ciceronis pro Cluentio colligitur: qui duobus præiudicijs, vno in Scamandrum, altero in Fabritium eadem veneficij causa factis, Oppianicum damnatum esse demonstrat. Cicero pro Cluentio. Cum Oppianicum iam perditum & duobus iugulatum præiudicijs videret. Ibidem: Tum denique cum duobus proximis præiudicijs condemnatus esset. Ibidem: Nisi quæ præiudicia de eo facta esse constarent. Ibidem: Deinde ea de eo præiudicia esse facta ab ipsis iudicibus, à quibus cōdemnatus est, ut non modò ab eisdem, sed ne ab alijs quidem vllis absolui vllō modo posset. Ibidem: Cognoscite nunc ita reum citatum esse illum, ut re semel atque iterum præiudicata, condemnatus in iudicium venerit. Ibidem: Et qui ceteros nullo præiudicio facto, tamen ex ipsa causa condemnasset. Ibidem: Cum is duobus præiudicijs iam damnatus esset. Ibidem: Parefactum est illo iudicio reum condemnari, præsertim ab ijsdem iudicibus, qui duo præiudicia fecissent. Idem pro L. Murena: Si existimabit iudicium accusatoris in reum pro aliquo præiudicio valere oportere. Idem de arte Rhetorica: Satisne causæ sit, quare cum de ea iudicetur, de aliquo maiore maleficio, de quo iudicium comparatum sit, præiudicetur. Idem in Verrem: De quo non præiudicium, sed planè iudicium iam factum putatur. Ibidem: Hoc miror, qui de hoc homine præiudicium voluerit fieri, per recuperatores de hoc ipso non modò præiudicari, verum grauissimè & vehementissimè iudicari. M. Brutus Ciceroni: Quod enim nō dum Senatus censuit, nec pop. Romanus iussit, id arroganter non præiudico, neque reuoco ad arbitrium meū. Titus Livius ab vrbe condita: Præiudiciū iam de reis, & Senatu & à populo Romano, & ab ipso collegiis factum esse.

PROXIMVS, ET VICINVS.

Nulli dubium est, quin inter proximum & vicinum differentia sit, licet prima facie videantur idem. Nam qui vicinus est, proximus certè videri potest: & contrā qui proximus, esse idem qui vicinus. Est tamen proximus is quem nemo antecedit, & quo nemo vicinior est. Vicinus autem proximus, & idem non proximus esse potest. Sed ea duo nomina coniuncta antiquo modo dicendi, quod discrimen internoscatur, elegantissimè repetiunt

riuntur. Vlpianus de suis & legitimis hæredibus, l. Is est proximus, quem nemo antecedit: & is ultimus, quem nemo sequitur. Plautus in Mercatore: Tuus amicus & sodalis, simul vicinus proximus. Terentius in Hecyra: Desponde ei gnatum huius vicini proximi. Cicero Attico: C. Arrius proximus est vicinus, imò ille quidem iam contubernalis Eidem: C. Albanus proximus est vicinus. Idem de Officijs. Querit ex proximo vicino, num feriarum quædam piscatorum essent, quod eos nullos videret. Nulla, quod, sciam, ille inquit. Tabolenus, locari & conducti: Qui domum habebat, arcem iunctam ei domui vicino proximo locauerat. Paulus de noui operis nuntiatione, l. Non solum proximo vicino, sed superioribus.

PERTINERE.

Pertinere nõ semper impersonale est, nec eodem significato. Nam pertinere reperitur apud illos veteres, significans id quod pertingo, peruenio, contingo. Cicero de natura deorum. Paulo supra quam ad linguam stomachus annectitur, eaque ad pulmones vsque pertinent. Ibidem: Ad easdem partes iecoris confluunt, ad quas omnes eius viæ pertinent. Ibidem: A corde autem in totum corpus distribuitur per venas admodum multas, in omnes partes corporis pertinentes. Idem pro Murena: Latius pater illius sceleris contagio, quam quisquam putat, & ad plures pertinet. Idem de Offic. Quod eorum administratio latissime pateat ad plurimosque pertineat. Cæsar in Commentarijs: A finibus Treuerorum ad Nervios pertinet. Ibidem. Equites barbaris omnibus, qui ad Oceanum pertinent, ab Afranio imperantur. Idem: Belgæ ab extremis Galliarum finibus oriuntur, pertinent ad interiorum partem fluminis Rheni. Ibidem: Aquitania à Garumna flumine ad Pyrenæos montes, & eam partem Occani, quæ ad Hispaniam vergit, pertinet. Idem: Nemo nostri longius, quam quæ ad finem porrecta, ac aperta loca pertinebant, cedentes insequi audent. Idem: Veragri omnesque misir, qui à finibus Allobrogum, & lacu Lemanno, & flumine Rhodano ad summas Alpes pertinent. Idem: Sylua esse ibi infinita magnitudine, quæ appellatur Bacenis, ab longè introrsus pertinere. Hircius in Commentarijs: Atque ad iugum, quod trans paludem penè ad hostium castra pertineret, mediocri valle à castris eorum intercisum animad-

uerteret

uerteret, pontibus palude constrata legiones traducit. Titus Liuius de bello Punico: Hi mores, eaque charitas patriæ per omnes ordines velut tenore vno pertinebant. Idem de bello Macedonico: Agros ad mare pertinentes deuiat. Vlpianus de fonte deducendo, l. Prætor: Quod ait. Prætor, pertinet, hoc significat quod ex ædibus eius in tuas ædes pertinet, hoc est dirigitur, peruenit. Hircius in Commentar. Alexandria est ferè tota subfossa, specusque habet ad Nilum pertinentes. Cæsar in Commentarijs: Omnia flumina, atque omnes riuos qui ad mare pertinebant, Cæsar auerterat. Ibidem: Ad earum partem munitorem ducit quæ pertinebant ad mare. Ibidem: Quam pertingere à castris ad flumen supra demonstrauimus. Ibidem: Hæc syluam quandam contingebant.

PRÆCIPITO

Verbo præcipito veteres illi laudatissimi vtebantur, præcipue cum de syderibus, vel temporibus mentio incidebat, quod cum nonnulli minus obseruassent præcipitare actiuum pro verbo passiuo positum esse suspicati sunt. Modus enim loquendi eos latuit, qui pro Grammatica & ratione apud eos autores & in eo verbo, & alijs frequenter vsurpatur. Cicero in Oratore: His autem de rebus Sol me ille admonuit, ut breuior essem, qui ipse iam præcipit, me quoque hæc præcipitem penè euoluere coegit. Cæsar in Commentarijs: Multi iam menses transierant, & hyems iam præcipitauerat. Virgilius.

Et iam nox humida celo præcipitat.

PRÆVERTERE, PRÆVERTI, anteuertere.

Præuenterè, præuerti, anteuertere, non id significant quod præcedere (ut aliqui volunt) sed id quod præponere, præuenire: sed non suo, imò potius præpostero, ac peruerso ordine, id est, ut quod erat in animo, ut postea fieret, fiat antea & contra, quod antea erat faciendum, postea fiat. Sed id quoque præcipue notandum est, datiuum post se plerumque trahere, ac deponens idem verbum etiam fieri. Plautus in Milite: Iam nos isti rei præuertemur. Ibidem: Igitur id quod agitur, nunc hoc primum præuerti decet. Idem in Mercatore: Mandatis rebus præuerti volo, ibidem: At igitur abs te lassitudinem, caue pigritiam præuertitur. Idem in captiuis: Certum est hoc principium præuertier. Ibidem.

Pol maiores mihi anteuertunt gaudijs. Ibidem Et rei primum prauerti volo. idem in Pseudolo: Sed cum pietatem video amoris tuo prauertere, omnes tibi patres sunt. Ibidem: Hoc prauerterat principio: illa omnia missa habeo quæ antea agere occupi. Idem in Persa: Stultitia est, si cui bene esse licet, cum prauerti litibus: posterius ista hæc te magis agere par est. idem in Cistillaria, Præuerti hoc certum est rebus alijs omnibus. Idem in mercatore: Sæpè ex te audiui pater, mandata rei omnes sapientes primum: prauerti decet. Idem in Bacchid. Rebus alijs anteuertant Bacchis, quæ mandas mihi. Idem in Casina, Omnibus rebus ego amore credo, & nitoribus nitoris anteuertant. Cicero de diuinatione: Si vacas animo, neq; habes aliquid, quod huic sermoni prauertendum putes. Ibidem. Atque id ipsum cum tecum agere conarer, Fannus anteuertit.

Horatius cum vellet notare, vicia amicorum corrumpere amatores, dixit: Illuc prauertamur, ac si dixisset, prius erat notandum, amatores decipere amicos, sed præposterè dicam de vitijs amicorum. Ait enim: Illuc prauertamur amatorem quod amicæ turpia decipiunt cæcum vicia, aut etiam ipsa hæc delectant. Titus Livius ab urbe condita: Nec posse cum hostes propè ad portas essent, bello prauertiss: quidquam. Ibidem: Aegerè impetratum à tribunis, ut bellum prauerti sinerent. Ibidem: Nec rem aliam prauerti censere. Idem de bello Punico: Aut morte voluntaria, aut fuga prauerterent metum suppliciorum. Idem ab urbe condita: Conatini Consules omnibus eam rem prauerti. Ibidem. Si Punicum Romano prauertisse bellum idem de bello Macedonico. Aliud in presentia, quod magis instaret, prauertendum sibi esse duxit, idem Præuertendos animos à suspitione talium consiliorum ratus.

PONERE IN LUCRO, ET
in lucris.

PONERE IN LUCRO, modus hic loquendi tum dicebatur, cum aliquid boni præter spem eueniebat. Cicero pro Lucio Flacco: Quiescant igitur, & me in hoc lucro ponere, atque aliud agere patiantur.

PAR-

DE SERMO. LATINO.
PARVO NEGOCIO, NULO
negocio.

PARVO NEGOCIO, nullo negocio, modus loquendi illorum scilicet temporum, id significat, quod imperiti, paruo labore, nullo labore, dicunt. Cicero, Attico. Cato qui Siciliam tenere nullo negocio potuit.

PRO TEMPORE, PRO RE,
Pro loco.

PRO TEMPORE, pro re, pro loco significat, quod ineptè dicunt, pro qualitate temporis, rei, loci. Modi sunt loquendi doctissimi illius seculi. Cæsar in Commentarijs: Consilium pro tempore, & pro re caperet.

Virgilius in Buccollicis.

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus. Salustius in Jugurt. Pro tempore benignè respōdit. Ibidem: Deinde ipse pro re ac loco paulatim procedere. Cicero, Attico: Nam pro malis rectè habebat. Salustius in Catilin. Quod singuli pro opibus quisque quàm plurimas uxores, denas alij, alij plures habeant.

DEPRECANDI MODVS PER
fortunas, per caput, per fidem, per
deos, per homines.

PER fortunas, per fidem, per deos, per homines, modus est deprecandi elegantissimus, à literatis celebratus, ab alijs neglectus. Plautus in Menechmis: Per ego vobis deos atque homines dico. Ibidem. Per ego te hæc genua obtestor. Terentius: Per ego te deos oro: ne illi animum inducas. Cicero, Attico: Per fortunas, quoniam Romæ manes, primum illud perfice. Eidem: Subueni igitur per Deos, idque quàm primum. Eidem: Ne provincia nobis prorogetur per fortunas dum ades, quidquid provideri potest, provide Eidem: Sed propterea per deos scis quantum sit in temporibus, quantum in celeritate. Eidem: Per fortunas, & omnem tuum amorem, quo me es complexus, omnemque tuam prudentiam, quam me hercle in omni genere iudicio singularem, confer te ad eam curam, ut de omni statu meo cogites. Eidem: Ad quæ recuperanda per fortunas, incumbere ut facis. Idem Terentius: Per fortunas etiã atque etiam vide, ne puerum perditum perdamus. Titus Livius de bello Punico: Per ego te (inquit) fili, quæcunque iura liberos iungunt parentibus, precor, quæcunque.

HADRIN. CARDIN.
PARS, PRO VIRILI PARTE,
pro virili.

Pro mea parte, pro sua parte, pro rata parte, proportionem, hic est idem dicendi modus, qui pro virili parte quandoque absolute, pro virili: quod meo iudicio, à viritum descendit, ut si pro virili parte, id est, quod viritum divisum aliquem contingeret Cicero Metello Celeri. Atque etiam ut ita fieret, pro mea parte adiuvit. Idem in Verrem: Principue quod in ijs artibus pro mea parte versor, quorum ille princeps fuit. Idem in Philip. Tum me eius beneficio plusquam pro virili parte obligatum puto. Idem de Legibus: Ac post de eius hæredibus aliquis exegisset pro sua parte. Idem in Verrem: Est aliqua mea pars virilis, quod eius civitatis. Quidius de Ponto:

Gaudia Cæsareæ mentis pro parte virili.
Sunt mea.

Cicero in somnio Scipionis: Hic est, inquit ille qui intervallis coniunctis imparibus sed tamen pro rata parte ratione disjunctis, impulsu & motu ipsorum orbium conficitur. Idem in Tusculanis: Omnia ista perinde ut data sunt, pro rata parte à vita, longa aut brevia dicuntur. Cæsar in Commentarijs: Agros ex suis possessionibus pollicetur quadraginta in singulos iugera, & pro rata parte centurionibus, evocatisque. Varro de re Rustica: ut & lac pingue habeant, & multum pro portione. Ibidem: Remittendum in datione pro portione. Ibidem: Et bubulci pro portione addendi. Caro de re Rustica: Pro portione omnia ea facito. Cicero de Oratore: Sed oportet ut ædibus ac templis vestibula & ædibus, sic causis principia pro portione rerum proponere. Titus Livius ab urbe condita: Nec impensa gravis est, cum plusquam pro virili parte sibi quæque capere principium viderint, Ibidem: Illius gloriæ pars virilis, apud omnes milites sit, suæ victoriæ æminem foreium esse. Ibidem: Plus sibi quam pro virili. Parte adnitem dum esse. Vitruvius: Præcinctiones ad altitudines theatrorum pro rata parte faciendæ videntur.

Pars etiam pro Officio, plurimum candoris habere solet. Cicero de Oratore lib. 2. Sed tamen hoc cecidit mihi peropportune, quod transactis iam meis partibus, ad Antonium audiendum venistis.

P R O.

DE SERMO. LATINO.
PROXIME, PROPIUS.

Proxime cum propositio, est accusatio iuncta quandoque reperitur: quæ & ipsa sermoni Latino non parvam adfert elegantiam. Idem sit de comparatio. Propius Varro de re rustica: Villici proxime ianuam cellam esse oportet. Cicero Metello Celeri: Tu ipse velim iudices, satisne videatur ijs omnibus rebus tuis aduersus, cum proximè Romæ venisti, mutuo respondisse. Idem, Attico: Officium meum esse putavi quam proximè hostem esse. Idem in Antonium: Operam det, ut cum suis copijs quam proximè. Italiam sit. Cassius Ciceroni: Sunt tibi M. Tullii liberi, propinquique, digni quidē te, & meritò tibi charissimi esse etiam debent in Repub. proximè hoc chari, qui studiorum tuorum sunt æmuli, Vitruvius: Quod non proximè calcem mali, quid est loco centri, sed in summo longius, & ab eo progressa recipiunt in se velamentum. Cæsar in Comment. Quod propius Romanos accessisset. Hircius in Comment. Cum propius hostem accessisset. Titus Livius ab urbe condita: Ut propius urbem Romam exercitum admoveret. Ibidem Castra propius hostem movit.

Peruadere

Pari Candore, & propè dulcedine quadam & hic loquendi modus confectus videtur: cum peruadere incendium per sata, peruadere tempestas per vineta, peruadere fuor irati: aut crudelis alicuius per populos, ab illis Latinitatis conditoribus scriptum reperitur. Cicero in Verrem: Quacunque iter fecit eiusmodi fuit, non ut legatus populi Romani, sed ut Quedam calamitas peruadere videretur. Ibidem: Quatum incendium non solum per agros, sed etiam per reliquas fortunas aratorum isto Prætoris persuaserit. Ibidem: Te tanquam calamitosam tempestatē, pestemque peruasisse demonstro. Ibidem: Locus intra Oceanum iam nullus est, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quò non per hæc tempora nostrorum hominum libido peruaserit. Ibidem. Nec cum in Sicilia quidem fuit, eodem intervallo pars eius belli in Italiam vlla peruasisse. Idem de natura Deorum: Contrafortiores habent introitus, ne quid in eas quod noceat, possit in eas quod vocat, Possit peruadere. Cicero pro lege Manilia: Erat etiam alia gravis atque vehemens opinio, quæ per animos gentium barbararum peruaserat. Ibidem: Quò non

O 3

illius diei fama peruaserit? Titus Livius ab vrbe cond. Passim totam urbem peruadit. Ibidem: Murmur à tribuna litatam contionem peruasit. Idem de bello Punico: Cum paucior & trepidatio totam urbem peruasisset. Idem ab vrbe condita: Ut clamor urbem peruaderet gratulantium saluos rediisse. Ibidem: Cum ea fama forum, atq; urbem peruasisset. Idem de bello Macedonico: Terror omnem oram maritimam peruasit. Idem pro P. Sylla: Quas oras maximè quasi morbus quidem illius furoris peruaserat.

PRÆTEREA.

HAEC quoque clausula *præterea*, obseruatione præcipuè digna videtur: nam certo modo loquendi non post multa solum connumerata, à perfectis illis autoribus ponitur, verum etiam post singularem aliquam, vel personam, vel rem. Cicero Seruio Sulpitio: A me verò ita diligitur, ut tibi vni concedam, præterea nemini. Idem in Philippica prima: Nihil tum, nisi quod erat notum omnibus, in C. Cæsaris commentarijs reperiebatur, num qui exules restituti? vnum alebat præterea neminem.

Ouidius de Ponto:

In quibus excepto, quod adhuc ut cunque valeamus,
Nil me præterea quod inuenit inuenies.

Cicero pro lege Manilia. Eundem hunc vnum ab hostibus merui præterea neminem.

PRÆSCRIBO.

Præscribere, quod verbum Iurisperiti nonnulli pro certo temporis spacio capiunt, quod vbi præteritis, res de qua controversia sit, ultra agi non potest. Id tamen significatum & si celebre apud eos est, Latinum tamen non esse constat. Præscribere enim (ut infra patebit) id est, quod statuere, constituere, præcipere. Terentius in Andria: Tunc ijs rebus finem præscripsisti pater. Cicero, Torquato: Simus igitur ea mente, quam ratio & veritas præscribit. Idem Attico: Sed nihil præscribo, accuratè velim præscribas tuam ad me sententiam. Ibidem: Veni igitur, & age de pace: Meone inquam arbitrari? an tibi, inquit, ego præscribam? Idem pro Lucio Flacco: Plura etiam effundet, quam tu eis domi ante præscripseris. Idem in Vatinius testem: At tibi iam inde præscribo ne tuas sordes eum clarissimorum virorum splendore, permisceas. Idem de finibus bonorum & malorum: Omnis autem in querendo,

rendo, quæ via quadam, & ratione habetur oratio præscribere primum debet, ut quibusdam in formulis ea res agatur. Idem pro Tiro Annio Milone: Sin hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos gentibus feris natura ipsa præscripsit. Idem pro Aulo Cecinna. Vestra autoritate hoc constituetur, hoc præscribatur. Idem in Tusculanis: Et si iniquum est præscribere mihi te quemadmodum à me disputari velis. Idem pro lege Manii. Facile intellexi Quirites, & quid de me iudicaretis, & quid alijs præscriberetis. Idem de Officijs: Si hoc natura præscribit. Cæsar in Commentarijs: Non ad alienum præscriptum, sed ad suum arbitrium imperare. Ibid. Si ipse populo Romano non præscripserat, quemadmodum iure suo vteretur.

Horatius in sermonibus.

Quid faciam præscribere.

Afconius Prædianus: Non dixit à sua voluntate, ne præscribat iudicibus sequendos esse Siculos. Cicero pro Gn. Plancio: L. verò Apuleius hunc tanti facit, ut morem illi maiorum qui præscribit in parentum loco quæstoribus Prætores esse oportere. Idem pro Lucio Flacco: Cui si patrem conseruabitis, qualis ipse debeat esse ciuis præscribetis. Idem pro Publio Sexto. Sed etiam memoria digna uti R. P. capeffenda autoritatem disciplinamque præscribere. Idem in Catilinam. Et à L. Cassio esse præscriptum.

Præire Verba, præire Verbis, Sel Goco.

Præire verba, dicebant illi verè Latinitatis principes cum carmen aliquod canendum antequam vel fœdus feriretur, aut exercitatio piaculi gratia per Pontificem, vel sacrificulum, aut alium magistratum fieret, magistratus primò pronuntiabat. Vnde præire verba, hoc est inire verba: vel præuenire dicebatur. Præire verbis, & præire voce, simpliciter erat verbis, aut voce præfari, ut clarius ex inferioribus patebit. Titus Livius ab vrbe condita: Pontificem præire iussit verba, quibus se, legionemque hostium deuoueret. Ibidem: Coactus Pontifex maximus verba præire. Ibidem: Agè dum Pontifex præi verba: quibus me pro legionibus deuoueam. Ibidem: Obsecratio itaque à populo Duumuiris præeuntibus facta. Ibidem: Dictator præeunte Aulo Cornelio Pontifice maximo, ludos magnos tumultus causa vouit. Ibidem: Sunt qui M.

Fabio Pontifice maximo præfante e carne deuouisse eos se pro patria Quiritibusque Romanis tradant. Idem de bello Macedonico: Præuntibus execrabile carmen sacerdotibus. Ibidem: Id vortum in hæc verba præeunte P. Licinio Pontifice maximo: Consul nuncupauit Plautus in Rudent. Præi verba quod vis. Cicero pro Tito Annio Milone: Qui hesternæ etiam contione incitati sunt, vt vobis voce præirent.

Prodere memoria.

Prodere memoriæ, modus est loquendi, significans quod vulgò manifestare pro memoria seruanda, & alijs ineptis modis dicitur. Cicero pro lege Manilia. Quod iam nationibus exteris incredibile, ac falsò memoriæ proditum videbatur. Idem pro Milone: Itaque hoc iudices, non sine causa factis fabulis doctissimi homines memoriæ prodiderunt.

Planum facere.

Planum facere, modus hic loquendi planus per se significat quod declarare, & rem difficilem, aut dubiam soluere, & ante oculos verbis explanare, & patefacere. Translatio enim à loco inæquali, qui cultu adhibito, aut opera planus fit. Cicero in arte Rhetorica: Si quis cum Orestem accusat, planum faciat ab eo matrem esse occisam. Ibidem. Illud docuimus, hoc planum fecimus. Ibidem: Quidnam amplius iudices desideratis, cum vobis hoc planum factum sit? idem in Verrem: Hoc planum factum est. Ibidem: Tabulis vobis, & testibus iudices planum faciam. Ibidem: Cum præsertim planum facere multis testibus possim. Ibidem. Vobis planum faciemus. Ibidem: Cum planum fieret Decumis contra instituta legis consuetudinemque omnium. idem pro Rabirio Posthumo: in illo primo iudicio planum factum sit: idem pro Roscio Amerino: Quid si tandem planum facio? ibid. Tamen cum planum iudicibus esset factum. Ibidem: Quod ei planum facere possum. Ibidem: Hic nisi planum facit, sesteria quinquaginta tria ad libellum sibi deberi, causam perdit. ibid. Quod planum facere non modo non possis, verum ne coneris quidem. Cicero pro Cluentio: Multorum testimonijs planum factum est. Ibidem: Quod planum fecerint illam ob rem iudicandam pecuniam accepisse. Ibidem. Quorum testimonijs planum

num factum est. ibidem pro Publio Quintio: Vt hoc tibi planum sit faciendum. Ibidem: id testibus pollicitus sum planum me facturum. idem pro Aulo Cecinna. Si planum facit:

PRIMORIBVS LABRIS, PRIMORIBVS DIGITIS attingere.

PRIMORIBVS labris, primoribus digitis attingere, sumere: hoc modo loquendi id significatur, quod parum attingere, parum eam rem de qua dicitur, intelligere. Nam translatio est à præstantibus cibum aliquem vel potum. Cicero in Oratore: Quæ isti Rhetores ne primoribus quidem labris attigissent. Plautus, in Trinummus: Atque etiam modò versabatur mihi in labris primoribus. Idem in Bacchidibus: Si hoc tu digitulis duobus sumebas primoribus.

PRO SE QVISQVE, VTERQVE.

CONSIDERANDUS & hic perelegans dicendi modus, Pro se quisque, dum quandoque pluribus, quandoque singulis attribuitur: vt, Pro se quisque diligenter curant, & pro se quisque diligenter curat, hoc est, quisque pro virili curam gerit. idem sit de vterque. Titus Liuius ab vrbe condita: Vterque transfusus, duabus hærentes hastis moribundi ex equis lapsi sunt. Horatius. Missi magnis de rebus vterque. Cicero in Verrem: Tum pro se quisque, quantum dicendo assequi poterat, docere me cœpit. Titus Liuius ab vrbe condita: Pro se quisque scelus regum ac vim queruntur. ibid. Pro se quisque minaciter fremunt. Ibidem. Pro se quisque in urbem ex agris demigras. Ibidem. Suas quisque abirent domos. ibid. Ad se quisque omnia trahant. ibid. in suas quisque proficiscuntur provincias. ibidem: Ex gravitate loci in suas quisque propinquas vrbes dilapsi sunt. ibidem: Pro se quisque nomina dabant. ibid. Pro se quisque iam nec consilium sibi suppeteret diceret idem de bello Macedonico: Pro se quisque armis abiectis diffugiunt.

PEDIBVS IRE, PEDIBVS CONSE-

qui, ad pedes desilire.

PEDIBVS ire, pedibus consequi, Primo modo significatur id, quod ineruditi pedester dicunt: secundus facilitatem agendi quandam demonstrat, cum vel pedibus rem transigere quis ostenditur. Ad pedes desilire hoc est, quod de equo descendere: modus dicendi ferè vulgari

sermone proximus. Paulus in Stichō: Quadrigas qui vehat, nam pedibus ire non queo. Cicero, Fabio Gallo. Sed tu pedibus es consecutus. idem in Vatinius testem: Cum illud iter Hispanienses pedibus ferè confici soleat, aut si quis nauigare velit, certa sit ratio nauigandi. Cæsar in Cōmentarijs: vno omnino loco flumen pedibus, atque ægrè transiri potest. Ibidem: Terracone discedit, pedibusque Narbonam, atque inde Massiliam peruenit. Ibidem: Consuetudine sua ad pedes desilierunt, suffossique equis, compluribusque nostris victis, reliquos in fugam coniecerunt. Titus Liuius ab vrbe condita: Qui tum stipendia pedibus propter paupertatem fecisset. idem de bello Punico: Per Siciliam pedibus profectus, freto in Italiam traiecit. ibidem: vt ij omnes pedibus mererent. idem de bello Macedonico: Qui proximis littori vadis inducti mare pedibus ingrediuntur. ibidem: Cùm vident illas vehi per urbem, se pedibus sequi.

PARTICIPIA NOMINA effecta.

Est hic quoque dicendi modus apud disertos illos viros maximo in precio, quo nomina participia genituo iungebant. Terentius in Phormione: Herus liberalis, fugitans litium. idem in Hecyra: Nemo ad te venit, nisi cupiens tui. Cicero pro. P. Quintio: Eques Roman. locuples, sui negocij benè gerens. idem, Attico. Timeo, tam vehemens vir tamque acer in foro, & tam infusus contumeliæ, ne omni animi impetu, dolori & inuidiæ pareat. ibidem: itaque ille noster amicus insolens infamiz, semper in laude versatus. idem in oratione post reditū, quas gratias agit: Consules modesti, legum metuentes. Cæsar in Commentarijs: Nemo erat adeo timidus, aut fugiens laboris. ibidem: A multitudine oppressus, ac sui desperas. Virgilius: Obseruantissimus equi.

Idem in Bucolicis. Lactis abundans.

Idem in Georgicis:

Experiēre colendo,

Et facilem pecori, & patientem vomeris vinci.

Horatius in Sermonibus:

Consensus paruo, metuēsq; futuri.

Salustius in Catilinario: Animus insolens malarum artium,

tium. Idem: Alieni appetens, sui profusus. Idem in Iugurthino: Manu promptus, appetens gloriæ. Ibid. quòd locorum scientes erant. Ibid. Et ob ea scientes belli. Idem in Catilinario: Laboris ac belli patiens.

Petis odisse, peius timere.

Peius odisse, peius timere, & similia, modi loquendi illius temporis elegantissimi Plautus in Milite: Neque quæquam peius odisse, quàm istum militem. Cic. C. Mario: Oderam multò peius hunc, quàm illum ipsum Clodium. Idem in Antonium: Cùm hoc veteranus Capho, quo neminem veterani peius oderunt. Brutus Ciceroni: Neque vnquam exul esse possunt, dum seruire, & pati contumelias peius otero malis omnibus alijs.

Horatius in Epistolis.

Cane peius & angue vitabit chlamydem.

Peiusque lato flagitium timeat:

Idem.

Plautus in Mostellaria: Pulchrum ornatum turpes mores peius corno collinunt. Ouidius de arte.

Limina Gorgoneo sœuius angue micant.

PAGANVS, MILES.

Paganus ille erat, qui militiz cupiens erat, & illi cingi, seu adscribi volebat. Eo enim intervallo, quo id quærebat, & ad militiam adspirare tentabat, Paganus: mox militiam adeptus, Miles dicebatur. Vnde Persius volens ostendere se nondum Poëtam esse, dixit. Nec fonte labra prolui Caballino, Nec in bicipiti somnia sse Parnaso memini, repente vt sic poëta prodirem. Sed arrogantiam vitans, subdit per translationem: Ipse semipaganus: Ad sacra varum carnem adfero nostrum. Sed autoritates, quod diximus, melius ostendent. Marcellus de Pœnis, l. Quædam delicta pagano, aut nullam, aut leuiorem poenam irrogant: militi verò grauiorem vel leuiorem. Triphonius de peculio Castrensi, l. Hereditate: Filius familiæ paganus de Castren. peculio fecit testamentum, Martianus de Militari testamento, l. Tractabant an tale aliquid & in pagano rum testamentis indulgendū esset? & placet nō sine distinctione id fieri. Vlpianus de Militari testamento. l. Idemque. Vt est rescriptum à diuo Pio, in eo qui cùm esset Paganus, fecit testamentum, mox militare cepit. Paulus delibe

de liberis & posthumis, l. Filius familiâs: Miles similiter vt paganus nominatim à patre, aut hæres scribi, aut exheredari debet. Scæuola ad legem Falcidiam, l. Miles si dum paganus erat, fecerit testamentum militiâ tempore codicillos, lex Falcidia in codicillis locum non habet, in testamento locum habebit.

Punctum, momentum.

Punctum temporis, punctum horæ, Momentum horæ, momentum temporis, & simpliciter momentum pro aliquo spacio ponitur. Dicendi ij modi à situ reuocandi sunt. Varro de lingua Latina: Quod animus ita est, vt puncto temporis peruolet quò vult. Cicero de Natura deorum: Vel innumerabiles potius in omni puncto temporis alios nasci, alios interire. Ibidem: Cōsules summum imperium statim deponere, quàm id tenere punctum temporis. Idem in Verrem: Cùm iste punctum temporis nullum vacuum peccato præterire passus sit. Idem pro domo sua: Habitare latè & magnificè voluit, duas quæ magnas ac nobiles domos coniungere eodem puncto temporis. Idem in Philippica secunda: Hunc vnum inquam hodiernum diem, hoc punctum temporis quo loquor, defende si potes. Idem in Vatinius testem: Exclusus miser, puncto temporis. Idem pro Cluentio: Neque postea Latini punctum est temporis commemoratus. Idem in Tusculanis: Totum quæ leue est, quodcunque est, sit enim ad punctum temporis. Idem de Legibus: Quæ vno versiculo Senatus puncto temporis sublata sunt. Idem in Catilinam: Puncto temporis frui vita, & communi spiritu non putat oportere. Cæsar in commentarijs: Ita multorum mensium labor hostiū perfidia, & vi tempestatis puncto temporis interit.

Horat.

Tanquam.

Sit proprium quidquam puncto quod mobilis horæ,
Nunc prece, nunc precio, nunc vi, nunc morte suprema
Permutet dominos, & cedat in altera iura. Idem:
Quid enim concurritur horæ momento?

Hircius in Commentar. Ita puncto temporis omnibus Legionarijs ab hostium equitatu circumuentis. Ibidem: Atque vno puncto temporis hostibus nullo negotio campo pulsus. Titus Liuius ab vrbe condita: Puncto sæpè temporis maximarum rerum momenta verti. Ibidem: Momento fusi. Ibidem: Vt signum momento temporis acciperent.

Ibi

Ibidem: Momento arx occupata est. Ibidem: Momento horæ arsura omnia. Ibidem: Illo momento horæ. Ibidem: Momento temporis. Ibidem: Horæ momento. Ibidem: Momento vnus horæ. Idem de bello Macedonico: Versa momento temporis fortuna pugnae est. Ibidem: Momento enim ad inanem locum perueniunt.

Sed videre licet momentum in alio significato, iuxta modum, quo multi dicunt, res parui momenti, magni momenti. Titus Liuius ab vrbe condita Rege superato, nullum momentum in solis per se Gallorum copijs fore.

PRIMAE, PRIMAS FERRE, DE-
ferre, tenere.

PRimas ferre, primas deferre, primas tenere, veteres dicebant: subintelliguntur tamen partes. Sed is loquendi modus erat, qui postea non solum omisus, verum etiam vnà cum alijs bonis propè ignoratus est. Cicero in Bruto: Cotta & Sulpitius cum vestio iudicio, tum omnium facile primas tulerunt. Idem in Oratore: Cui primæ sine controuersia deferebantur. Idem Attico: Amoris verò erga me cùm à fraterno amore, domesticoque discessi, tibi primas defero: idem de natura Deorum: Ad quem tum Epicure primas ex vestris hominibus deferebant. Idem in Bruto: Et si vtrique primas, priores tamen deferunt Lælio. Idem in Oratore: Nam quis vnquam dubitauit, quin in Republica nostra primas eloquentia tenerit semper, vrbis pecatisque rebus secundas iuris scientia?

Sed hoc quoque obseruandum est, vt cùm primas deferre dicebant, significabant, primas partes alicui concedere: cùm verò ferre primas ponebant, id significabatur, quod illum primas secum portare. Horatius eodem modo loquendi, eodemque significato quo ad verbum Ferre dixit:

Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dolci.

PROFITERI.

PROfiteri, occultiore dicendi modo apud antiquos id significat, quod vulgò dicunt, assignare quantum numerum vini olei, frumenti, iugerum, pecuniæ, vel aliarum rerum quilibet habeat. Cicero pro lege Agraria: In posterum verò lex hæc Imperatoribus nostris constitutur, vt quicunque de prouincia discesserit, apud eisdem Decemuiros quantum habeat prædæ, manubiarum, auri coronarij.

narij. profiteatur. Idem in Verrem: Edixerat in aratores iugera rationum suarum profiterentur. Ibidem: Non quò iugerum numerum verè profiteri esset difficile, aut amplius etiam profiteri, sed quòd ex edicto professus non esset. Ibidem: Fecit ut Decumanus Nymphonem vocaret ex edicto illo praelaro, quod nullam ad aliam rem, nisi ad huiusmodi quæstus pertinebat, numerum iugerum professione. idem, Tironi: Tu verò confice professionem, si potes: & si hæc pecunia, ex eo genere est, ut professione non egeat. Idem in Verrem: Si pateret iugera eiusmodi fundi esse plura, quàm colonus esset professus. Salustius in Catilinam. Post paulò Catilina pecuniarum repetundarum reus, prohibitus erat Consulatum petere, quia intra legitimos dies profiteri nequiverat. Vlpianus de Censibus, lege, Forma: Si verò quis agrum in alia ciuitate habet, in ea ciuitate profiteri debet, in qua ager est. idem, Vbi pupillus: lege, Ius alimentorum: Prius tamen exigere debet, ut profiteatur autor, quæ sit penes se summa, & comminari grauiore se ei vsuras infligi eius, quod supra professionem apud eum fuerit comprehensum. Titus Liuius ab vrbe condita. Profiteri cogendo frumentum, & vendere quod vsu menstruo superesset. Ibidem: Primò expectauerant, ut qui se dignos tanto imperio crederent, nomina profiterentur. Idem de bello Macedonico: Ut qui socij ciuibus Romanis credidissent, pecunias profiterentur. Ibidem. Postquam professionibus detecta est magnitudo æris alieni.

PERSCRIBERE, PERSCRIPTIO.
nes, perscriptor.

Perscribere, reconditum habet sensum certo modo loquendi, qui à paucis obseruatus est, in bonis authoribus elegantissimè positus, id significat, quod in rationibus, aut in tabulis accepti & expensi scripto aliquid notare, unde quæ ita notabantur, perscriptiones dictæ sunt: qui verò ea notabat, Perscriptor. Cicero pro Roscio Comædore: Egòne hanc manum plenam perfidiæ, & hos digitos meos impellere potui, ut falsum perscriberem nomē? ibidem: Atque enim tabulæ condemnantur eius, qui verum non retulit, & eius qui falsum perscripsit. ibidem: Suum codi

codicem testis loco recitare arrogantia est: suarum perscriptionum & literarum aduersaria proferre non amenitæ est? Idem in Philipp. quanta illa verò dissipatio pecuniarum publicæ ferenda nullo modo est, per quam septies milia falsis perscriptionibus, donationibusque vertit. Idem in Verrem: Scribam tuum dicit Verres huius perscriptorem fornerationis fuisse.

QVID ILLI FIET, &c.

Quid illi fiet? quid illi faciam? quid illi factum est? Modi sunt loquendi elegantissimi, & à paucis obseruati. Id enim significant quod nonnulli aliquid admirantes vel accepta aliqua calamitate, aut iactura, ineptè dicunt? Quid de illo fiet? quid de illo faciam? quid de illo factum est? Plautus in Mercatore: Sed quid nunc illi fiet? Idem in Mostellaria: Quid mihi fiet tercio, qui solus facio facinora immortalia? Idem in Bacchidibus: Quid mihi fiet postea? Cicero Trebatio: Quid porro fiet populo Vlubrano? Idem Terentia: Et si nos premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Idem Attico: Sed quid ijs fiet, si hoc Paulus venerit? Idem: Quid illi fiet quem reliquero? Idem in Rullum: Quæro si qui volunt vendere, non fuerint, quid pecuniarum fiet? Idem in Verrem: Occurrebat illi ratio, quid Cleomeni fiet? Idem in Academicis questionibus si comprehensio præceptioque nulla sit, quid fiet artibus?

Tibullus:

Castra Macer sequitur, tenero quid fiet amor?

Ouidius de arte Amandi:

Perfidus ille absens, quid mihi fiet ait.

Quid mihi fiet ait, sonuerunt cymbala toto

Littore.

Plautus in Mercatore: Nescit quid faciat auro? Terentius in Hecyra: Sed quid faciemus puero? Cicero in Academicis questionibus. Quid enim faceret huic conclusioni? Si lucet, lucet igitur, lucet autem ibidem: Diodoro quid faciam Stoico, quem à puero audiui? Idem de natura Deorum: Quid Ioui facies? quid Vulcano? ibidem: Species arcus Taumante dicitur nata, cuius si diuina natura est, quid facies nubibus? Cato de re rustica sine interrogatione posuit, sed ferè idem est modus loquendi Si autè, inquit, non deportauerit dominus, vino quod volet faciet. Plautus in Casina. Tuo quid factum sit pallio?

Quid

Quid faceret aliud?

Quid faceret aliud? Modus est dicendi quo ineptè dicunt, quid poterat aliud facere? Cicero de Oratore: Valerius quotidie cantabat, erat enim Scenicus, quid faceret aliud?

QVOTVS.

Licet super re latius Quotus, multi varia censerint: quod tamen apertius vis verbi intelligatur, volui pro more quam plurimas auctoritates congerere. Videtur enim mihi Quotus quandoque simpliciter interrogare, & numerum petere: vt, quanta hora est? Dic quotus esse velis? Quotus erit iste denarius? Et quandoque sine interrogatione: vt, quanta pars ex eo deducetur, ea pars tibi sit profutura. Quandoque quanta pars significat minimam partem: vt, Pars quanta laudis erat, quanta portio fecis Achilz. Quandoque Quotus iungitur cum quisque, & tum etiam interrogat: vt, Quotus quisque bonus est? Quotus quisque est qui teneat artem numerorum? quasi dicat, nullus aut rarus. Infrà scriptæ auctoritates planè omnia demonstrabunt. Cicero in Verrem: Quotus erit iste denarius, qui non sit deferendus? Horatius: Hora quanta est? Idem: Tu quotus esse velis, rescribe. Idem: Scire velim Cartis precium quotus arroget annus. Caius de interrogatorijs actionibus, l. Qui interrogatur an hæres sit? vel quanta ex parte sit? Idem de eodem titulo, l. Si defensor in iudicio interrogatus, an is quem defendit hæres vel quanta ex parte sit? Paulus ad legem Falcidiam, l. Plautius: Rationem legis Falcidiz habendam, & quanta pars ex eo decideret, eam partem in fundo legato inutilem futuram. Quidius de Ponto:

Qui quanta terroris pars solet esse mei.

Idem ad Corinnam:

Et tot in Atridis pars quanta laudis erat,

Quotus quisque

Varro de lingua Latina: Quotus quisque iam seruus habet prisca nominibus, quæ mulier suum instrumentum vestis atque auri veteribus vocabulis non inductis? Cicero de Finibus: Quis est enim, aut quotus quisque, cui mors cum appropinquet, non refugiat timido sanguis, atque exalbescat metu? Idem in Tusculanis: Quotus enim quisque philosophorum inuenitur, qui sit ita moratus? Idem de Diuinat. Quanta enim quæque res conuenit prædicta

ab

ab istis? idem de Oratore: Quotus enim quisque est, qui teneat artem numerorum atque modorum? Idem pro L. Flacco: Quotus enim quisque est, qui hanc in Rempublicam sectam sequatur? Idem pro M. Cælio: Quotus quisque ista effugere potest? Idem pro P. Sextio: Quotus quisque inuenietur tanta virtute vir.

QVATENVS, HACTENVS

Extensus.

Quatenus, particula, licet nonnulli discrimen faciant cum per e, & cum per i, scribitur, ita tamen scriptio- ne confusa est, vt internosci non facile sit. Eius tamen significatum, & dicendi modum, quo celebrata reperitur, subdere non omitam. Est enim meo iudicio, quod vsque ad finem, vel terminum. Interdum significat quantum. Cicero in Oratore: Itaque soli ij, qui sciunt quid, & quatenus, & quomodo dicturi sunt. Ibidem. Sed quærimus idem quod in cæteris rebus maximè quærendum est, quatenus. Ibidem: In omnibus rebus videndum est quatenus. Et si enim suus cuique modus est, tamen magis offendit nimium, quam parum. Idem in Oratore libro secundo: Quatenus hæc sunt ridicula tractanda Oratori, perquam diligenter videndum est. Idem in Tusculanis: Magna culpa Pelopis, qui non erudierit, quatenus esset, quodque curandum. Idem in Antonium: Quibus auspicijs istos fascēs augur acciperet? quatenus haberem? cui traderem? Idem in Academic. Rerum natura nullam nobis dedit cognitionem finium, vt vlla in re statuere possimus, quatenus. Idem de Officijs: Anima duertendum est etiam, quatenus sermo delectationem habeat, & vt incipiendi ratio fuerit, ita sit definiendi modus. Ibidem. Vulgus quid sit à perfecto, ferè non ex toto intelligit, quatenus autem intelligit nihil putat prætermisum. Ibidem: Sed aliter Philosophi tollunt astutias: leges quatenus manu teneri res possint: Philosophi quatenus ratione & intelligentia. Idem de Amicitia: Quamobrem id primum videamus si placet, quatenus amor in amicitia progredi debebat. Ibidem: Est enim quatenus amicitia dari venia possit. Idem pro P. Lentulo: Postulatum est, vt Bibuli sententia diuideretur quatenus de religione dicebat. Horatius: Iubeas miserum esse libenter, quatenus id facit. Vlpianus de Magistratibus, l. in ordinem: Videamus an & quatenus teneatur, & subdit: An &

p

quatenus in patrem eius actio danda sit queritur. Vitruvius: in navibus remi cum sint in aqua directi, tamen oculis infracti videntur, & quatenus eorum partes tangunt summam planicie liquoris, apparent uti sunt, directi. Titus Livius ab urbe condita: Italix nisi quatenus vallum castrorum cingit, nihil relinqueretis Pœno. ibid. Ut quatenus tuto possent, Italiam spectatum irent.

Haftenus particula post se, ut, plerunque apud bonos autores trahit. Idem de Divinatione: Et si video eorum Scioicum esse cognatum, qui haftenus aliquid egit, ut earum rationem rerum explicaret, quæ mari, cœlone fierent. Illa verò cur evenerint, quis probabiliter dixerit? Celsus de Usu fructu. Haftenus tamen vestra testa habeat, si qua tamen vetustate corruerint, neutrum cogi reficere.

Eatenus quandoque post se: ut quandoque quo ad, quandoque haftenus trahit: significat enim quamdiu, vel usque ad id. Cicero de optimo genere Oratorum: Veiba prosequens eatenus, ut non abhorreant amore nostro. Idem ad quintum fratrem: Quorum si quis fortè esset sordidior, ferres eatenus, quò ad per se negligeret eas leges quibus est adstrictus, non ut ea potestate, quam tu ad dignitatem permisisses, ad quæstum vterentur. Idem in Academicis: Sed hoc civile quod vocant, eatenus quoad populo præstare voluerunt.

Quandoque eatenus, quatenus, & haftenus quatenus dicitur. Caius de institutoria actione: Eatenus dabitur in eum actio, quatenus ex ea re locupletior factus est. Vlpianus de in rem verso, l. Si pro patre: Si domini debitor si seruus: & ab alio mutuatus ei soluerit, haftenus non vertit, domino debet.

QVOD SINE MOLESTIA TVA
fiat, Quod sine incommodo tuo fiat, Quod
sciam, Quod pace tua fiat, Quod inter
nos liceat dicere.

Quod sine molestia tua fiat, quod sine incommodo tuo fiat, quod sciam, quod pace tua fiat, quod inter nos liceat dicere, & huiusmodi loquendi modi orationem esse Latinam, candidam, & luculentam efficiunt: quos, mo-
dos

dos qui observare, & inscriptis usurpare neglexerunt, non iniuria illiterati ac propè infantes iudicantur. Plautus in Menechmis: Non ædepol ego te (quod sciam) unquam ante hunc diem vidi. Ibidem: Dic mihi tu, unquam intestina tibi crepant, quod sentias? Terentius in Eunuchis: Pace quod fiat tua. Idem in Adelphis: Non equidè instas quod scia. Cicero Servio Sulpitio: Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitia tuam receperis, atque eum (quod absque molestia fiat) si quam in re opus ei fuerit, inueris. Eidem: Quare velim, quidquid habent negotij, des operam (quod commodum tuo fiat) ut te obtinent Achaia, conficiant. Idem Terentia: Tu velim (quod cum commodum valetudinis tuæ fiat) quam longissimè poteris, obuiam nobis properes idem Attico: Et velim cures epistolam: quam ad eum misi, reddendam, & ipse (quod commodum tuo fiat) colloquere. Eidem: Serapionis librum ad me misisti, ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) millesimam partem vix intelligo. Idem Lentulo: Cecernit ut regem deducas, quod commode facere possis. Varro de re Rustica: Neque explicat tota separatim (quod sciam) ab illo.

QVAMPRIDEM QVAM-
dudum.

Nemo (nisi fallor) nemo inquam, modum eum plenè, aut rectè, observat, quod admirandi illi veteres utebantur, rogandi scilicet: Quampridem, quam dudum venit ille? Quem loquendi modum latinissimè plerique ignorantes, Quam diu est quod venit, aut Quam diu est ex quo venit, vel Quantum tempus est, ineptissimè dicunt. Plautus in Stichis: Quampridem non edisti? Terentius in Eunuchis: Querit quampridem pater mihi & mater mortui essent: dico iam diu. Cicero pro Rabirio perduellione: Quæro quampridem hoc nomen Fanni in adversaria retulisti?

Quam dudum.

Plautus in Stichis: Quam dudum in portum huc venit? Respondetur longissimè. Idem in Trinummis: Quam dudum istuc, aut ubi actum est? Idem in Asinaria: Quam dudum tu advenisti? Idem in Mercatore: Quam dudum dixeris te odisse & quæ atque angues? Terentius in Eunuchis: Venit quam dudum. Respondetur modò.

Quam mox.

Plautus in Stichos: Quam mox cocta est cœna? impransus ego sum. Idem in Mostellaria: Quid nunc? quam mox? & hic interrogantis. Idem in Aſinaria: Quam mox mihi operam das?

Quandoque cum non interrogat, significat id quod quam citò aut statim. ut, Quam mox erit cocta cœna. id est citò, vel statim erit cocta cœna. Idem in Bacchidibus: Quam mox nauigo in Ephesum, ut aurum reperam à Theotimo domum, taces? Ibidem. Quam mox dico, dabo Terentius in Adelphis: Hera ego hinc ad hos prouisam quam mox virginem accersant. Cicero pro Roscio Comœdo. Expecto quam mox, Cherea hac oratione vtatur. Hoc loco mul ti ineptè dicunt: expecto quanto tempore, vel quam diu hac oratione vtatur. Titus Liuius ab vrbe condita. Intenti quam mox signum daretur.

QVID QVOD.

Quid quod, cum simul iunguntur, mirificam Litinitati venustatem pariunt: Modus enim est dicendi, cum quis interrogatur, verbi gratia: Quid quod me etiam occidere vult? Multi ineptè dicunt, quid tibi videtur? vel quid dicis, etiam me occidere vult? Sed subiectæ autoritates id melius ostendent. Cicero in Academicis quæstionibus. Quid quod eadem illa ars quasi Penelopes telâ texens, tollit ad extremum superiora. Idem de Officijs. Quid quod Theseus exegit promissum à Neptuno? Idem de Senectute: Quid quod sapientissimus quisque animo æquissimo moritur? Idem pro lege Manilia: Quid quod solus sociorum summum in periculum, ac discrimen vocatur? Idem ad Pontifices: Quid quod in meo reditu spes ocij & concordia sita videbatur? Idem de Natura deorum. Quid quod earum rerum, quæ nunquam omnino fuerunt neque esse potuerunt, ut Scyllæ, ut Chimæræ. Quid quod hominum, locorum, urbium earum quas nunquam vidimus? Quid quod simul ac mihi collibitum est, præsto est imago? Quid quod etiâ ad dormientem veniunt inuocari? Idem Attic. Quid quod Senatus eos voluit præesse provincijs? Ibid. Quid quod tecum nunquâ essem sine cura? Idem pro lege Manilia: Quid quod salus sociorum summum in periculum

ac

ac discrimen vocatur? idem pro Cluëtio. Quid quod Stalenus est cõdemnatus? idem de Diuinat. Quid quæ à Phisicis & Dialecticis tractantur? idem in Catilinâ. Quid quod ab aduentu suo ista subsellia vacua facta sunt? idem in Antonium: Quid quod cum collega tulit, quem ipse fecit sua nunciatione viciòsum? idem Q. Cicero fratri: Quid quod eodẽ tempore desiderio filia? idem de Oratore: Quid quod dixisti, inquit, Crasse, si hic hodie apud te maneremus, te morem nobis esse gesturum? Horatius:

Quid quod libelli Stoici inter sericos iacere puluillus Amant? Ouidius de Ponto:

Quid quod ut emeritis referenda est gratia semper?

Idem in Epistolis.

Quid quod auus nobis idem Pelopeius Atreus?

QVAE MALVM.

Sed quis sine piaculo prætereat enatum hunc quòque Sin ipsa vrbe Latinitatis parente & altrice, tam bellum dicendi modum? Cum enim quem arguere aut castigare volebant, sic ponebant: Quæ malum ista tua dicacitas est? Qui malum isti Athenienses? Sed clariùs infra, & propriè magis videbitur. Plautus in Menechmis: Quæ malum hæc impudentia est? Ibid. Egone te iussi coquere? Respondetur: certo tibi parasito tuo: Respondetur: Cui malum parasito? Idem in Aulularia: Quid tu hic, malum curas, utrũ crudum, an ego coctum edam? Idem in Mercatore: Qui malum ego nugor, si tibi, quod me rogas, respõdeo: idem in Bacchidib. Qui malum facile? Terent in Eunuchos: Qui malum alij? Cicero in Verr. Quæ malum est ista tua audacia atque amentia? Ibidem: Quæ malum ista fuit amentia: idem Attic. Qui malum isti Pedentisse? Idem in Philip-
pici: Quæ malum ista voluntaria seruitus est? Ibidem: Quæ malum est ista ratio, semper optimis causis veteranorum nomen opponere? Titus Liuius ab vrbe condita: Quæ malum, ratio expertis alia experiri?

QVAMOBREM, CVR, QVA-
propter, Quare.

Quamobrem, cur, quapropter, quare ijs aduerbijs quanta inest dicendi gratia? quanta venustas? eo modo loquendi, quo perfecti illi veteres vsi sunt, post quos

P 3

nemo ferè elegantiam illam & purum dicendi modum seruauit. Nam quis est, qui non ita post illos loquatur? Aliquam causam queris, propter quam, aut ob quam me domo extrudas. Antiqui verò illi: Aliquam causam queris quamobrem me domo extrudas? aut cur me domo extrudas? dicebant. Et ubi dicitur à plerisque ineptissimè. Quid est quod me videre non potes? antiqui dicebāt: Quid est quamobrem me videre non potes? aut quid est cur me videre non potes? vel, quid est quare me videre non potes? Quod obseruandum maximè censeo. Quare pro more exempla aliqua subieciimus. Terentius in Eunucho: Aliquam causam querebat senex, quamobrem insigne aliquid facere. idem in eodem: Multa sunt causa quamobrem cupio. idem in Adelphis: Nil reperio quamobrem laudet tantopere Hegio meum officium. Cicero, Appio Pulchro: Multa mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam honori putarem fore. idem pro Aulo Cecinna: Deinde nihil rationis adfers, quamobrem si libertas adimi nullo modo possit, ciuitas possit. idem pro M. Cælio: Quæ fuit enim causa, quamobrem venenum isti mulieri vellent dare Cælius. idem pro Sexto Roscio Amerino: Si vel minima pars reperiretur, quamobrem videantur illi non nihil tamen in differendo nomine secuti. Idem pro Sylla: Quid enim est, quamobrem abs te Quinte Hortensi factum clarissimi, atque ornatissimi viri non reprehendatur, reprehendatur meum? idem pro Cornelio Balbo: Quid est quamobrem civi Caditano in hac ciuitatem venire non liceat? idem pro Cluentio: Nihil excogitem quamobrem Oppianico damnari necesse sit? ibidem: Quid est quamobrem quisque nostrum censorias subscriptiones omnes fixas, & in perpetuum ratas putet esse oportere? idem in Verrè: Quæ mulier digna quamobrem iste diutius Lampfaci commoraretur? ibidem. Nulla res est, quamobrem ego istum nolim ex paternis probis, ac vitijs emergere. ibidem: Neque adhuc causam illam excogitare potui, quamobrem commiserit. ibidem: Quid est, quamobrem putes te tuam culpam non modò deriuare in aliquem, sed communicare cum aliquo posse? ibid. Quid tandem habuit argumenti, aut rationis res, quamobrem in eo potissimum Stenianum præmium poneretur. ibidem: Multa signa dederat: quamo

quamobrem quibus responsum non videtur, mentio de lege nulla fiebat. ibid. Quod si ab Apollonio aliquid commissum esset, quamobrem iure in eum animaduertetur. idem de finibus bonorum & malorum: Satis argumenti esse videtur, quamobrem illa quæ natura prima sunt adscita natura prima diligamus. Alphænus, Locati & conducti, l. Habitatores. Ea conditione habitatorem esse, ut si quid aduersarium incidisset, quamobrem domum aliquid demoliri oporteret, aliquam partem paruum iam incommodi sustineret.

Cur.

Cicero pro M. Cælio: An vobis aliam causam esse viliam putatis, cur in tantis præmijs eloquentiæ, tanta volupate dicendi, tanta laude, tanta gratia, tanto honore, tam sint pauci, semperque fuerint, qui in hoc labore versentur? idem pro Cluentio: Quid est Q. Naso, cur tu in hoc loco sexto sedearis? ibidem: Quæ causa Habito fuerit cur interficere Oppianicum vellent? idem pro Sexto Roscio Amerino: Quod si tibi nulla causa est, cur hunc miserum tanta calamitate affici velis? idem, Attico: Sed erant causæ, cur hoc tempore isthic esse nollem. idem pro Roscio Comædo: Non fuit causa, cur tantum laborem caperes, & ad me venires. Alphænus, Locati & conducti, l. Habitatores: Si iusta causa fuisset, cur periculum timeret?

Catullus:

Nam quid feci ego, quid ut sum locutus,
Cur me tot malè proderes potius?

Quapropter.

Plautus in Bachidib. Sed quid est quapropter nobis malum imitemini?

Qua causa.

Plautus in Menechmis: Quid de te merui, qua me causa perderes? Cicero pro lege Manilia: Satis mihi multa verba fecisse videor, quare hoc bellum esset genere ipso necessarium Prædianus, qui tamen si sub Augusto Cæsare floruit bona quæ multa, atque elegantia scripsit, sicuti libello, siue potius fragmento, quod ante hos annos repperit, colligi potest, multa floruit ac scater barbarie. Quam tamen barbariem, non ab illo certè, qui bono etiā tunc tempore eruditus est, prouenire puto: sed potius ab aliquo insulso, atque ineleganti Grammatico, qui inter-

pretis vice functus, inepta multa conferuit, quæ postea
quæ cum bonis auctoris verbis descripta sunt. Is inquam
Alconius: Magnoperè, inquit, me hæsitare confiteor,
quid sit quare Cicero, Placentiam municipium esse di-
cat. Quid sit quare, dixit, quod eleganter posuit, & modo
istorum veterum usus est. Gn. Pompeius L. Domitio: Miror
quid causæ fuerit, quare consilium mutaris.

RESIDERE, SVBSIDERE,

Desidere.

Maximè abstrusum hætenus (vt arbitror) quid signi-
ficet residere, subsidere, desiderare. Quod cum ex
multa variaque lectioneprehendissem, nihil aliud esse
terræ desiderare, nisi cum terra magnis imbris, vel igno-
ta alia causa hiatum faceret: ita vt terra deorsum des-
cenderet, vel subtraheretur. Quæ res melius ex subiectis
autoritatibus colligitur. Cicero de Officijs: Hinc ille Gy-
ges inducitur à Platone, qui cum terra desedisset, magnis
quibusdam imbris in illum hiatum descendit. Idem de
Diuinatione: Delata etiam ad Senatum labes agri Priuer-
natis, cum ad infinitam altitudinem terra desedisset. Ibid.
Vt multa oppida corruerint, multis locis labes facta sit,
terræque desederint. Titus verò Linius idem dixit de bello
Macedonico: Terra (inquit) Velitris triumingerum spa-
cio cauerna ingenti desederat. Non tamen dicendi modum
seruauit, mutato ferè & obsolecente iam bono dicendi
modo: cum dixit ab vrbe condita: Arpini terra campestri
in agro in ingentem sinum confedit. Ibidem: In Veliter-
no agro terræ agentibus cauernis confedit, arboresque
in profundum haustæ. Confedit igitur dixit pro desedit,
cum confidere sit simul federe. Virgilius:

Dicite, quandoquidem in molli confedimus herba.
Varro de re Rust. Quod inane natat, plenum desides.
Ibidem: Vbi stramentum desedit in aperto loco palam à
quo nominata potest esse palca.

Residere: & paulatim deorsum inclinare.

Plant. in Capt. Itaque venter, gutturque resident.

Horatius:

Nostrisque ductum seditionibus

Bellum resedit protinus.

Idem. Iam iam residunt exuribus asperæ pelles.

Ex

Ex epistola Sabini pro Helena:

Flamma recens parua sparsa resedit aqua:

Subsidere est ferè idem quod residere: sed considerantibus

aliquod discrimen omnino occurrit, quod

melius Sideratur, quàm de-

monstretur.

Virgilius in quinto Aeneidos?

Subsident vadæ, tumidumque sub axe tonanti,

Sternitur æquor aquis.

Quidius de Fastis:

Quod simul emersum est, fragor æthera terruit ipsum,

Iactaque subsedit pondere molis humus.

Ibidem:

Iam leuis obliqua subsedit Aquarius vna.

Ibidem:

Pondere terra suo subsedit & æquora traxit.

Idem in Metamorphosi:

Iussit & extendi campos subsidere valles.

Ibidem:

Flumina subsident, collectaque exire videntur.

Ibidem:

Paulum subsedit, & infrâ. Quam solet esse fuit.

Idem in Ibin:

Sic tua subsidens deuoret ossa canis.

Idem ad Coriniam:

At vos quæ veniet rumidi subsidite montes.

Paulus de damno infecto, Atheniensis: Si vitio loci pars
aliqua loci subsedit. Titus Linius ab vrbe condita: Sub-
sident Hispani aduersus emissæ tela ab hoste, inde ad e-
mittenda ipsi cõsurgunt. Hircius in Commentarijs: Aqua
quæ paulatim spacio temporis liquefit ac subsider.

QVISQVAM.

Quisquam quantum distet ab aliquo, à quoquam, à
quocunque, à quolibet, à quopiam, exijs quæ infra
adduxi, melius cognoscetur. Interrogat enim ferè semper,
& cum indignatione requirit. Cicero pro Cluentio: Est
quispiam qui cum hoc cognouerit, suspicari possit Op-
pianicum iudicio oppressum, & circumuentum esse inno-
centem? Idem in Verrem: In eiusmodi re quispiam tam
impudens reperietur, qui ad alienam causam inuitis ijs,
quorum negotium est, accedere aut adspirare audeat?
Ibidem: Num aut in vililitate nummum arator quisquam
dedit? aut in charitate de estimatione frumenti questus
est? Ibidem. Quid enim quisquam ad meâ pecuniam me
inuito adspiret? Idem pro lege Manil. Et quisquam dubi-
tabit, quid virtute profecturus sit, qui tantum auctoritate

P 5

profecerit? Ibid. Et quisquā dubitabit, quin hoc tantum bellum transmittendum sit? Idem pro domo sua: Hanc deam quisquam violare audeat? Idem in Philippi. Ab hoc igitur quisquam bellum timeret? Virgilius:

Et quisquam numen Iunonis adoret?

QVA ITINERIS, QVA DE BRUTO.

Qvā itineris, quā de Bruto, modus est dicendi, quo ineptē dicunt: Ea parte qua itineris, vel de Bruto mentio fit. Cicero, At ico: At quā honesta, quā expedita tua consilia, quā enigilata tuis cogitationibus, quā itineris, quā navigationis, quā congressus, sermonisque cum Cæsare. Eid. Cū video te dissentissimum esse, quā de Butrocijs, quā de Bruto.

QVAM PLVRIMVS, PRO

quantō magis, &c.

E Discedus est & hic loquendi modus, quo Cato, & alij veteres vsi sunt. Idem enim de re Rustica: Quam plurimam brassicam ederit, tam citissimum sanus fiet. Illiterati verò hunc quoque dicendi morem non curantes dicunt: Quantō plus, aut quantō magis ederis ex brassica, tantō citius sanus fies.

QVAM CITISSIME, TAM

maximè.

ET hic modus alter, non inelegantior superiore, non est prætereundus. Idem Cato: Quā citissimè conficies, tam maximè expediet. Ibidem. Quā acerbissima olea erit, tam oleum optimum erit.

QVOD TE ORO.

Modus est etiam Romani candoris plenus in particula Quod. Cū enim aliquid timentes narrabant, ac deinde ne quid tale eveniret, obsecrabant, Quod te oro dicebant: quod Perinde est quasi, Quare te oro. Terentius in Hecyra: Malè metuò, ne Philumenæ magis morbus aggravescat: quod te Aesculapi, & te salus, ne quid huius sit oro.

Horatius in Epistolis:

Pol me miserum patrone vacares.

Si velles, inquit, verum mihi dicere nomen,

Quod te per genium, dextramq; , deosque penates

Obsecro, & obtestor, vitæ me redde priori.

RENVN

RENVNCIARE.

Qvā diversum est quod in bonis autoribus legimus in verbo Renuncio, ab eo sensu qui passim vulgò celebratur? Est enim renunciare legationem, idem quod referre quid in legatione gestum sit. Cicero in Philippi. Cū enim legati renunciārint, quod centē renunciabunt, non in vestra potestate, non in Senatus esse Antonium. Ibidem: Nec verò dubito, quin si ille vir renunciare legationem potuisset, & reditus eius vobis gratus fuerit, & Reipublica salutaris futurus. Varro de re Rustica: Latis tabulis sortitio fit tribuum, ac cepti sunt à præcone renunciari, quem quæque tribus fecerunt Aedilem. Titus Livius ab vrbe condita: Hæc cū legatio renunciaretur. Ibidem. Qui iussi erant, legationem renunciaverunt.

Renunciatur præterea Consul, Tribunus, aliisque Magistratus, id est, declaratur factus Consul, Tribunus, &c.

Cicero pro lege Manilia: Nam cū propter dilationē Comitiorum ter prætor primis centurijs cunctis renunciatus sum. Tit. Livius ab vrbe condita: Nec me contra Senatū consultum Consulem reuocari patiar. Asinius Pollio Ciceroni: Comititia biennij biduo habuit, hoc est renūciauit, quos ei visum est.

REDIRE IN GRATIAM.

Redire in gratiam, modus est dicendi, quo significatur aliquem ex discordia reconciliatum, in pristinam amicitiam redire. Cicero de Senectute: In gratiam iam cū voluptate redeamus. Idem Quinto Ciceroni: Pompeius à me valde contendit de reditu in gratiam, sed adhuc nihil profecit. Idem de provincijs Consularibus: Iuravitque in concione se in gratiam non rediisse. Ibidem: Absens mecum summo suo beneficio redijt in gratiam. Idem ad Atticum: Cum Luccio in gratiam redi.

RESPONDERE AD ROGATVM.

Respondere ad rogatum, id est, quod satis per se noscitur, cū quis rogat, quærit, petit, & alter ad ea quæ rogantur, respondet. Quod multi peruerso dicendi modo, respondere ad propositum dicunt. Cic. pro L. Flacco: Nunquam nobis ad rogatum respondent, semper accusatori plus, quā ad rogatum.

ROG

ROGET QVIS, DICAT QVIS,
petat quis,

ROget quis, modus est loquendi politus, id est, quod multi ineptè dicunt, si aliquis me interrogaret, peteret, diceret. Terentius in Eunuchio: Roget quis, quid tibi cum illa?

RESPECTVS.

Respectus, mutato dicendi genere dici coëptum est, hoc modo: Feci amicitia respectu, Feci respectu iustitiae: quo loco Latinus diceretur: Feci amicitiae causa, vel ratione, Feci, ratione iustitiae. Respectus autem nomen est, à Respicio veniens, vt Conspicuo, Perspectus à Perspicio, Circumspectus à Conspicio, Alio dicendi modo à Cicerone eloquentiae principe vsitato, qui de Diuinatione: Rem gem, inquit, quendam ex quinqueremi Rhodiorum vaticinatum, madefactum iri minus triginta diebus Graeciam sanguine, rapinas Dirachij, & consensione in naues cum fuga, fugientibus miserabilem respectum incendiorum fore. Idem in Philippica quinta: Ita que cum respectum ad Senatum, & ad bonos non haberet, eam sibi viam ipse sibi patefacit ad opes suas amplificandas, quam virtus liberi populi ferre non posset. Respectu dixit non haberet, hoc est, non respiceret.

RESECARE AD VIVVM.

Resecare ad viuum, est per translationem dictum ab ijs, qui vel vngues vsque ad viuum, vel arbores vsque ad radices ressecant. Id postea dictum & ad eos transfertur, cum quid nimium ad regulam reuocamus. Cicero de amicitia: Neque id ad viuum reseco, vt ij, qui hoc subtilius differunt.

SCRIBERE MEA, TUA, SVA MANU non propria.

Scribere mea manu, sua manu, non propria manu, quod nusquam apud bonos autores reperitur. Cicero, Attico: Antequam aliquo loco cōfidero, neque longas à me, neque semper mea manu literas expectabis. Eidem: Obstinatam iam epistolam meam, quam puto te modo perlegisse, scriptam mea manu. Eidem. Ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu voluit, quod idem in Asia mihi sua manu scriptum dedit. Eidem. Nunquam antè

antè arbitror te epistolam meam legisse, nisi mea manu scriptam. Eidem: Hæc mea manu. Eidem: Noli putare pigritia facere me quod non mea manu scribam. Eidem: Alteram tibi eodem die epistolam dictavi, & pridie dederam mea manu longiorem. ibidem: Accepi aliam alia iucundior, quæ quidem erat tua manu. idem Q. Fratri: Cum scripsissem hæc infima, quæ sunt mea manu. ibidem: Hæc inter cœnam dictavi Tyroni, ne mittere alia manu. idem in Catilinam: Legimus literas & scriptum ipsius manu. Idem Appio Pulchro: Ad te statim manu mea scriptas literas misi. Brutus Cice. superioribus literis mea manu scripsi Scævola de Donationibus, l. ad eum. Hæc epistola mea manu scripta notum tibi facio. Idem de legatis, l. Cui quis. Testamento facto manu sua ita cauit. Paulus de Publicanis & vectigalibus, l. si publicanus. significantur ipsi libello manu sua subscripto. Calistratus: Ad legem Corneliam, de falsis, l. Diuus Claudius: si modo post eam scripturam manu sua testator testamento codicillisve subscripserit. Marcellus: si quis aliquem testari prohibere. l. Diuus Seuerus, sua manu signatos Codicillos valere velit. Papinianus de Testamentaria tutela, l. Ex sententia: Patris voluntas hoc ipsum manu sua declarantis. Vitruuius: Quod etiam ipse sua manu dicitur fecisse. Titus Livius de Bello Punico: Fœdera Amilcaris scripta manu. Idem de bello Macedonico: Polifenidas sua manu scripsit. Ibid. Iudicia manu sua testata daret. Ibidem: Ausa dicere se omnes manu potius interfectorum.

Ovidius in Epistola Didonis.

Ipsa sua Dido concidit vsa manu.

STVDEO ILLAM REM.

Studere illi rei, vulgare est: studere autem illam rem, minus observatum, non caret gratia & venustate. Plautus in Milite: Magis metuant, minus has res studeant. Cicero in Antonium: Vnum sentitis omnes, vnum studetis. Idem de Reditu suo: Cum verò literas studere incipit, & belluo immanus cum Græculis philosophari, tamen est Epicureus. idem de Finibus bonorum & malorum Vel illud quod studet, facere possit ornatiùs. idem in Tusculanis: Hæc cum disputant, hæc student. Horatius.

Hoc studet vnum.

SVB

SVBSCRIBERE.

Subscribere causæ, & subscribere causam, apud bonos illos autores frequenter reperitur. Differentiam autem quæ inter sit, pauci (vt arbitror) considerauerunt. Ego verò quid de hac re ex multa lectione collegerim, paucis perstringam. Subscribere causæ certo modo loquendi id erat: cum nomen alicuius deferrebat, accusatores apud iudices reorum accusationibus subscribebant, vt qui sic subscriberent, ad talionis pœnam tenerentur, si iniquè accusassent, & nisi intra spacium triginta dierum causam prosecuti fuissent. Iudices verò subscribebant causam, propter quam rei accusabantur. Quæ omnia infra scriptæ autoritates apertius demonstrabunt. Cicero de arte Rhetorica: Cum venefici cuiusdam nomen esset delatum, & quia parricidij causa subscripta esset, extra ordinem esset acceptum, & infra id autem si damnaretur, fieri necesse esset, quoniam & id causæ subscriptum, & ea re nomen extra ordinem sit acceptum.

Ouidius de Tristibus:

Néve precor magnæ subscribite Cæsaris iræ.
Paulus de accusationibus, l. Libellorum. item subscribere debet is, qui dat libellum, vel alius pro eo, si literas nesciat, & subdit: sed intra quod tempus videbimus: & vtiq; XXX dies viles obseruandi sunt. Vlpianus de accusationibus & inscriptionibus: si cui crimen obijciatur, præcedere debet in crimen subscriptio, quæ res ad id innēta est, ne faciliè quis prosiliat ad accusationem, cum sciat inultram sibi accusationem non futuram. Asconius Pædianus: subscripserunt Triario in Scaurum Quintus Marius L. Filius, & Q. Pacuuij fratres cognomine Claudij, qui inquisitionem in Sardiniam itemque in Corsicam insulas dies tricenon acceperunt. Idem, Deinde post paucos dies apud Confidium Quæstorem lege Plautia de vi, subscriptione ea quod loca occupasset, & cum telo fuisset, nam duces operarum Milonis recusauerunt, Caius Fidius, Gneus Apponius, Gnei filius, Marcus Seius.

Subscribere causam.

Plautus in Penulo: Cras subscribam homini dicam.

Idem tamen dimisit præpositionem Sub, cum dixit in Aulularia: Ad Prætorem hodie te rapiam, & tibi scribam dicam. Cicero pro Cluen. Video igitur indices animadu-

uer

uertisse Censores in iudices quosdam illius consilij Iuniani, cum istam ipsam causam subscriberent. Idem in Diuinatione in Verrem. Censor Caium Atheium notauit, quod emeatitum auspicia subscriberet, ergo fuerit hoc censoris, si iudicabat ementitum. Idem pro Aulo Cluent. Nam hæc quidem, quæ de iudicio corrupto subscripserunt ibidem. Leue est quod Censores de cæteris subscripserunt. Vlpia. de Priuatis delictis, l. si quis. Tunc subscribere eum crimen oportebit. Asconius Pædian. Hunc Antoniū Gellius & Lentulus Censores sexennio quo hæc dicerentur. Senatu mouerunt, causamque subscripserunt, quod socios diripuerit, quod iudicium recusauerit, quod propter æris alieni magnitudinem prædia manciparet, bonaque sua in potestate non haberet.

Subscriptores.

Cicero in Diuinatione in Verrem: At venit paratus cum subscriptoribus citatis, & disertis: est tamen hoc aliquid, tamen non est satis. Omnibus enim rebus is qui princeps est, in agendo ornatissimus & paratissimus esse debet. Verumtamen. l. Apuleium esse video proximū subscriptorem, hominem non ætate, sed vsu forensi, atque exercitatione tyronem. Ibidem: Ex illo grege oratorum, qui subscriptionem sibi postularunt, & subdit: Vt mihi non ex ijs, quos mecum adduxerim, sed de populo subscriptor addatur. Ibidem: Accusabat M. Aquiliū subscriptore C. Rutilio Ruffo. Idem ad Quintum Ciceronem fratrem: Gabiniū tres adhuc factiones postulant, Lucius Lentulus Flaminis filius, qui iam de maiestate postulauit, Titus Nero cum bonis subscriptoribus, C. Memmianus Tribunus plebis Adeundem Gabinius absolutus est, omnino nihil accusatore Lentulo, subscriptoribusque eius instantis, nihil illo consilio sordidius. Idem pro Murena: Successionem subscriptorum animaduvertebant.

Sed quid sint subscriptores, apertius declarat Asconius Pædianus: subscriptores, inquit, dicuntur, qui adiuuare accusatorem causidici solent, quos oportet submissius agere, quam dicit ille quem sequuntur.

SICCVS.

Siccus, per translationem non est id, quod exhaustus aut exercitus, vt nonnulli volunt, sed est ieiunus, sordidus. Plautus in Asinaria: Ego præter alios meum virum fui

Sui rata siccum, frugi, continentem. Cicero in Academicis quaestionibus: Dormientium & vinolentorum, & furiosorum visa imbecilliora esse dicebas, quam vigilantium siccorum, sanorum. Idem pro lege Agraria: Hæc per deos immortales vtrum esse voles consilia siccorum, an vinolentorum somnia, & vtrum cogitata sapientum, an optata furiosorum videntur? Horatius

Forum, putealque Libonis, Mandabo siccis. Idem.

Accedes siccus ad vinctum. Idem:

Siccis omnia nam dura Deus proposuit. Idem:

Libertinus erat, qui circum compita siccis

Lautis manè senex manibus currebat.

STOMACHARI, STOMACHOR omnia.

STomachi, notum verbum, est enim indignari, & quasi Sex aliquo facto dictæ offendi, ita vt stomachus inde moueatur. Hinc est alius ortus dicendi modus, cum dicitur: Non sine stomacho illum vidi. Sed in verbo Stomachor præcipue obseruandum est, accusatiuo id quandoque iungi, quandoque absolutè, quandoque cum propositione poni. Terentius in Eunuchis: Id adueniens mecum stomachabar. Cicero, Attico: Stomachor omnia. Eidem: In quo tamen ille mihi risum magis, quam stomachum mouere solet. Eidem. Ille verò, sed stomachari definamus.

SEXCENTI.

SEXcentis locis, sexcentos habes tabellarios, & alia huiusmodi: hoc numero utebantur literati viri foelices seculi illius, cum infinitum, aut prægrandem numerum explicare volebant. Plautus in Aulularia: Sexcenta sunt quæ memorem, si sit ocium. Idem in Bacchidibus. Sexcenta tanta reddam, si viam. Idem in Trinummis: Sexcentæ ad eam rem causæ possunt colligi. Idem in Menechmis: Quin suspirabo plusquam sexcentum dies. Terentius in Phormione: Sexcentas proinde potius scribito, iam mihi dicas. Cæsar in Commentariis: Cum sexcentis deuotis. Cicero Attico: Sexcentos habes tabellarios. Fid. Ne sãpiscerantij nostri merita in patriam ad annos sexcentos maiora viderentur, quam nostra. Eidem: post à Pompeij procuratoribus sexcentis premi cõpulsus est. Idem: Multa molesta, discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcenta præterea. Ibidem: Venio ad epistolas tuas, quas ego

ego sexcenta accepi. Ibid. Sexcenta alia sceleramolari. Eidem: Dignus quidem ille omnium regno, sed per Fuluiam sexcenta similia. Idem in Verrem: Sexcentos præterea ciues. Ibid. Possum sexcenta decreta proferre.

Suppetere.

Suppetere, & supereffe vita dicitur, pro quo multi Sufficere vita, & barbaris alijs modis dicunt. Cicero de somnio Scipionis: Scribentur fortasse plura, si vita suppetet.

Virgilius:

Primus ego in patriam mecum, modò vita supersit.

Suprà caput.

Suprà caput, modus est loquendi, rem quæ valde virgeat, & immineat, significans. Cicero Octauio: Ecce supra caput homo leuis, ac sordidus, sed tamen equestri incessu Catianus. Salust. in Catilina. Dux hostium cum exercitu supra caput est.

Virgilius.

Olli cæruleus supra caput astitit imber.
Titus Liuius ab vrbe cõdita. Cum hostes supra caput sint. Ibid: Clamor supra caput hostilis captam urbem ostendit.

STARE PER ME.

STare pre me, per te, per illum, modus est loquendi per selegans, & multis in locis apud bonos autores celebratus. Cæsar in Commentariis: Vbi cognouit per Afranum stare, quo minùs prælio dimicaretur. Titus Liuius ab vrbe condita: Per duces, non per milites sterisse ne vincerent.

Superfedere.

Superfedere, cum ablatiuo iungitur, certo modo dicendi id significat, quod intermittere. Plautus: Superfede ijs rebus iam. Cicero Seruio Sulpitio: Superfedeas hoc labore itineris. Idem in arte Rhetorica exemplorum multitudine superfedendum est. Cato de re Rustica: Litibus familiariz superfedeat. Titus Liuius ab vrbe condita: Rebus diuinis superfederi iussu. Ibidem: Tributo, ac delectu superfessum.

STULTVS, INSANVS.

NON pauci sunt, qui in verbo Stultus, stulti fiant, non intelligentes, imò omnino confudentes verbi proprietatem. Stultum enim id plerique iam putant quod insanum, cum inter vtrumque non leue sit discrimen. Est igitur

Stultus ferè quod imperitus, ingenio hebes, aut tardus, vel constans. Insanus autem qui non sanæ, sed alienatæ mentis est. Plautus in Persa: Nimis hodie stultus, es pueriliter. Idem in Mostellaria: Interdum ineptè stultus es. Terentiū in Eunūcho: Dii boni, homo homini quid præstat. Stulto sapiens quid interest? Ibidem: Hic bono stultis in sanos facit. Idem in Andria: Quādo quidē tam iners, tam nullus consilij sum: Seruo ne fortunas meas me cōmississe futilitergo precij ob stultitiā fero. Cicero de oratore: Oratoris peccatum si quod est animaduersum, stultitiæ peccatum videtur. Stultitia autem excusationem non habet. ibi dem: Quoquidem in genere familiaris noster M. Bucculeius, homo neque meo iudicio, & suo valde sapiens. Ibidē: Neque vult ita sapiens inter stultos videri. Idem pro T. Annio Milone intueri lucem fas, qui à se hominem occisum fateatur. Inqua tandem vrbs hoc homines stultissimi disputant? Idem pro Deiotaro Et ab homine minimè stulto esse cogitatum confingitis? Idem pro Cluent. Minus enim stultus est is, cui nihil in mentem venit quā ille qui quod stultè alteri venit in mentem, comprobatur. Ibidem A. deōne erat stultus, ut ille quantum ille vivebat, vitam esse arbitraretur? Idem pro Aulo Cecin. Tertio ut cum tam stulto haberet. Idem definit quid sit stultitia in Tusculan. Stulticiam enim consuerunt inconstantiam, id est, sanitate vacantem posse tamen tueri mediocritatem officiorum, & vitæ commune cultum atque vsitatum. De quo planè loquitur Ouidius 2 Fastorum: Iux quoque cur eadē stultorum festa vocetur, Accipe, & subdit: Stultaque pars populi, quæ sit sua curia nescit. Festus: Quirinalia stultorum feriae dicebantur, quod eo die sacrificabant ij, qui solenni die aut non porerant rem diuinam facere, aut ignorabant Venuleius: Quod vi, aut etiam, I. Seruius: Ne melioris conditionis sint stulti, quā periti. Horatius in Sermonibus

Stultus & insanus, quid si quis non sit avarus?

Et paulò post:

Stultum me fateor, liceat concedere veris.

Atque etiam insanum. Idem:

Quem mala stultitia, & quæcunque incerta veri, Cæcum agit insanum Chrysippi porticus, & grex

Autumat.

Idem:

Vincit

Vincit enim stultos ratio insanire nepotes. Idem: Quæ me stultitia quoniam non est genus vnun, Insanire putas?

SPERO ET SPEROR,
Despero & desperor.

Spero quandoque actuum simplex, & sic suum formæ passium: quandoq; neutrum absolutum. Plautus in Menæchmis: Dii immortales spem inspiratā date mihi. Idem in Mercatore: Spem speratam cum obulisti? Cicero ad Quintū Fratrem: Siue restituimur, siue desperamur. idem Attico: Breuiloquentem iam me tempus ipsum facit, pacē enim desperavi. Eidem: Si hæc iam nostra salus cum hac lege desperata erit: Idem in Catilina: Essent illi quidē desperandi, sed tamen essent ferendi. Idē de Finibus bonorū & malorū. Aut omnia semper desperantes. Titus Liuius de bello Macedonico: Hos desperata salus ad rabiē magis quā ad audaciam accedebat.

SECUNDVM.

Omissis vulgaribus sensibus de Propositione *Secundum* ab alijs sedulo notatis, id proferamus, quod latuisse hætenus videtur. Secundum absentiē, secundum præsentem iudicare: ferre sententiam secundum testamentū, secundum te ille mihi ita est, ut sit penè par. Hæc notanda mihi visa sunt, quæ non ab aliqua ratione, sed sola dicendi consuetudine variantur. Iudicare absentem secundum præsentem, id est, quod diceremus, iudicauit pro absente, ac si præsens esset. Ferre sententiam secundum testamentum, hoc est, quod diceremus, pro testamento, vel vulgariter, in fauorem testamenti. Secundum te ille mihi ita est, ut sit penè par, id est secundum loco, aut proximè. Cicero ad Quintū Fratrem: Ille mihi secundum te, ac liberos nostros ita est, ut sit penè par. Idem de Officijs. Proximè autem, & secundum deos homines hominibus maximè viles esse possunt. Idem Attico: Secundum te nihil est mihi amicus solitudine: Eidem Nunciauit iam populo. pontifices secundum se decreuisse. Idem de Oratore: Quare in hac nostra actione secundum vocem vultus, valet. Idem in Verrem: Utatur cōsilio suo, nec cogat ante horā decimā de absente

secundum presentem iudicare. Varro de re Rustica: Insula Gallinaria, quæ est in mari Tusco secundum Italiam. Vi-
 pianus de iudicijs, l. Et post editum secundum presentem
 indicabitur Marcellus de inofficioso testamento: Si pars
 iudicantium de inofficioso testamento contra testamentum
 pars secundum id sententiam dederit Titus Livius de bel-
 lo Punico: Secundum has preces tuba signum dedit profici-
 sciendi. Ibidem: Nec erat gens alia, cuius secundum Gal-
 licos tumultus arma terribiliora essent. idem: Nos autem
 qui secundum deos violati sumus. ibidem: Secundum ple-
 bem in litem iudicem dare. ibidem: Prætores Syracusani
 Marcello secundum salutem (vt affoler) scriptum erat, recte
 eum atque ordine fecisse. Idem de bello Macedonico: Ro-
 mani qui secundum deos plurimum possunt. ibidem: Secun-
 dum orationem prætoris murmur ortum. ibidem: Secundum
 hæc silentium fuit. Ibidem: Cum omne humanum genus secun-
 dum deos nomen Romanum veneretur. Varro de re Rustica.
 Cassius secundum columbinum sterco scribit esse hominis.
 Tertio captivum, & ovium & asinorum. ibidem: Vrin Vmbria,
 ubi falce secundum terram subcidunt stramentum. ibidem:
 Hyeme, cum hybernant secundum mare,

PRAESUMERE.

Quod ineptissime, ac multa cum barbarie dicitur Præ-
 sumere, antiqui sumere, & adsumere, quandoque &
 arrogare dicebant: Nam præsumere aliud est, significat enim
 ante capere, vt in bonis autoribus.

Virg. Et spe præsumite bellum, &
 Horat. Tibi quidnam accedit ad istam
 Quam puer & validus præsumis molliciem?
 Sed iam de sumo, & adsumo aliquid referamus.

Sumo.

Cicero in Catilinam: Quibus ego si me restitisse dicam,
 nimium mihi sumam, & non sum ferendus. Idem in Antonium:
 Tantumue sibi sumpsit, quia Mylassis Mirmilonem truce
 ingulavit. Idem Torquato: Sed hoc tamen non sumo vt te
 consolet de communibus miserijs. Idem pro Cluentio: Vt
 tantum mihi sumam, quantum sine huius periculo præterire
 non possum. Idem Aulo Cecinnæ: Non mihi sumo, vt plus
 ipse perspiciam, quam te videre, & intelligere mihi persua-
 serim. Idem Cæsari: Vide quid mihi sumpserim: cœppi velle
 ca

ea Trebatium expectare à te, quæ expectasset à me. Idem Ari-
 sto vel Cælio: Sumpsi hoc mihi pro tua in me obseruatiâ,
 quam penitus perspexi, quamdiu Brundisij fuimus, vt ad
 te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem. Idem pro L.
 Flacco: Denique etiam si qua sibi alia sumunt? non repugno.
 Idem pro Sylla: Quid ergo hoc tibi sumis? dicit fortasse
 quispiam. Idem pro Planco: Quanquam mihi non sumo
 tantum iudices, neque arrego, vt Gn. Planco suis erga me
 meritis impunitatem consecuturum putem.

Assumo.

Cicero de Officijs. Si id mihi assumo, videor id meo iure
 quodammodo vindicare. Idem pro Sylla. Ego vero iudices
 non modò mihi nihil assumo, in quo quispiam repugnet, sed
 etiam si quid ab omnibus conceditur, id reddo, ac remitto.

SCIENTER.

Scienter Adverbium à scio, non id semper significat,
 quod vulgò ab omnibus putatur, cum dicunt: Scienter
 fecit, scienter dixit, & addunt etiam aliud insolens adverbium
 Appensatè. Sed id est latine scienter, quod scire deservit,
 peritè, à scientia ductum. Cicero in Bruto: Quam omnino
 multa de iure civili, quæ quidem omnia cum peritè & scien-
 ter, tam breuiter & expresse, & satis ornate, & perelegan-
 ter diceret. Ibidem: Vt enim ex nervorum sono in fidibus
 quam scienter ij pulsati sint, intelligi solet, sic ex animorum
 motu cernitur, quid tractandis ijs perficiat Orator. Hir-
 cius in Commentarijs: Scaphis, navibusque longis quinq;
 mobiliter & scienter angustias loci tuebantur. Titus Li-
 vius ab urbe condita, inscienter etiam posuit, cum dixit:
 Tuba inscienter à Græco inflata.

Scriptura.

Scriptura (vt arbitror) ea erat præter alia signifi-
 cata, quam exercebant, qui agris, pascuis, aut pecori-
 bus præerant, tam ij, quam qui portus, aut portoria
 curabant, vestigalia describentes, aut colligentes, Magis-
 tri scripturæ & portus dicebantur. Plautus in Trucu-
 lento. Ob meam scripturam pecudem accipit. Deinde
 respondet Astaphium ancilla: Plerique idem quod tu
 facis, faciunt, rem male gerentes, ubi non est scriptura unde
 dent, inculant publicanos. Cicero, Attico: Magister scri-
 pturæ, & portus quidam L. Carpinatius. Eidem: Terentius meus

necessarius magnas operas in portu, & scripturâ Asiæ pro magno dedit. idem pro L. Flacco: Mirandum verò est homines eos, quibus odio sunt nostræ secures, nomen acerbitati, scripturæ decumæ, portorium morti, libenter arripere facultatem lœdendi. idem in Verrem: in scriptura Siciliæ pro magistro est. ibidem: Portum autem & scripturas eadem societas habebat. idem pro lege Manilia: Nam cum hostium copiæ non longè absint, & si irruptio nulla facta sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum navigatio conquiescit. ita neque exportum neque ex decimis neque ex scriptura vectigal confignari potest. Asconius: Mancipes sunt publicanorum principes Romani homines, qui quæstus sui causa decumas redimunt, qui pactum aut pecora publica portorij aut pecuarij, quorum ratio scriptura dicitur. Pro scriptura puto scriptum accipi à Titio Liuiio Patauino, labentē (ut sæpè dixi) in barbariem eloquentia Romana, dum ab urbe condita dicit: Neque eius accepi nomen, quod scriptum faceret, tabulam posuisse, & iurasse se scriptum non facturum, quem aliquando antea desuisse scriptum facere arguit Macer Licinius.

Saluere.

Hoc quoque notare visum est, quod Cicero Attico scripsit: Saluebis, inquit, à me Cicerone.

SPECIES, GENVS.

Quod Cicero & eius æquales priscam Latinitatem per minima quæque verba examinarent, posirent ac quasi deterfa rubigine, situque purgarent, vel ex hoc quod de specie subiecti, facillè cognosci potest. Quod verbum cum Cicerone eloquentiæ ac elegantissimæ magistro non omnino placeret, tametsi & ipse eo nomine quandoque usus est, formamque aut partem pro eo introducere mallet. Quæ verba de re, & quoties fecerit infra posui. Cicero in Topicis: Species appellat, non pessimè id quidem, sed inutiliter ad mutandos casus in dicendo: Nolim enim (nisi latine quidem dici potest) specierum & speciebus dicere. Et sæpè ijs casibus utendum est, ac formis & formarum velim. Cum autem utroque verbo idem significetur, commoditatem in dicendo non arbitror negligendam. Genus & formam definiunt hoc modo: Genus est notio ad plures differentias pertinens. Forma est notio, cuius differentia ad caput generis, & quasi fontem referri potest. idem

de

de arte Rhetorica: Genus est, quod plures partes amplectitur, ut animal. Pars est, quæ subest generi, ut equus. Sed eadem res sæpè alij genus, alij pars esse potest. Nam homo pars animalis est. Thebani aut Troiani genus. idem in Topicis: Forma enim à genere, quò ad suum nomen retinet, nunquam sciungitur, & subdit: A forma generis, quam interdum (quò planius accipiat) patrem licet nominare. ibidem: Formæ igitur sunt hæ, in quas genus sine illius prætermissione diuiditur, ut si quis ius in legem, morem, æquitatem diuidat. Formas qui putat esse quòd partes, confundit artem, & similitudine quadam conturbat, & non satis acutè quæ sunt secernenda distinguit. idem de arte Rhetorica. Genus est, quod partes aliquas amplectitur, ut cupiditas pars est, quæ subest generi, ut amor, auaritia. idem de Oratore: Aut traducta ex parte ad genus notatio: ibidem: Tum (ut sis) explicato genere cuiusque rei, videndum est, quæ sint eius generis, siue formæ, siue partes. idem in Philippica quinta: Num latine sit? Num ex iudicium genere & forma? Nū leges nostras, moresque nouit?

Horatius:

Et genus & formam regina pecunia donat,

SECTARI.

Sectari clarè patet quid sit: Sed sectari apros vel simiâ sicut alias belluas, recondito (ut arbitror) modo loquendi per translationem, id est, quod inuestigare, perquirere, sequi. Plautus in Milite: Respondit se sectari simiam. Terentius in Phormione: Adolescentulum certum videre, fugere & sectari canes.

Virgilius in Bucolicis:

Si dum tu sectaris apros ego retia seruo.

Sub

Præpositio hæc sub, elegantia non caret, cum vulgarem transgressa modum, in alium transit sensum. Plautus in Persa: Sed illa rectè, & sub manus succedere. Cæsar in Commentarijs: Sub vespere Cæsar intra hanc fossam legiones deducit. idem: Tantam nostri eorum multitudinem interfecerunt, quantum fuit diei spacium, sub occasumque solis destiterunt. idem: Sub vespere Cæsar portas claudi, militesque ex oppido exire iussit. Cicero Planco: Sub eas statim recitatæ sunt tux. idem ad Quintū fratrem: Mense Decembri sub dies festos. Idem de Ora-

core: Ea quæ sub oculis ipsa non cadunt. Virgilius:
Et sub noctem cura recurſat. Horatius:
Diſtiter occultam ſtrebrem ſub tempus edendi. Idē:
Fortē ſub hoc tempus caſtellum euertere prætor. Idē:
Sub galli cantum conſultor ubi oſtia pulſat. Idem:
An hic peccat ſub noctem, qui puer vnā
Furtiuā mutat ſtrigili?

Hircius in Commentarijs: Eproximis caſtellis in frumen-
tarios ſub ipſam lucem impetum fecit.

Notandum etiam eſt, præpoſitionem hanc, quam ple-
rique vel ablatiuo, vel accuſatiuo ſolis iungi aſſeuerant,
etiam datiuo, cum componitur, coniungi: vt ſubſcribit
cauſæ, ſubefſe impetio, ſubuenire egeno, vel calamitoſo,
& huiuſmodi.

SERVIRE AVRIBVS.

Dare auribus.

SERuire auribus, dare auribus, frequenter apud bonos
ſautores reperitur: qui modus loquendi nihil aliud
certè ſignificat, quàm aſſentiri, & eblandiri. Cæſar in Cō-
mentarijs: Auribus Varri ſeruiunt. Trebonis Ciceroni:
Noli putare mi Cicerone, me hoc auribus tuis dare.

SI DIIS PLACET.

Admirantes antiqui alicuius indignitatem, temerita-
tem, aut indignantes, certo modo loquendi dicebāt.
Si Dijs placet. Cicero in Oratore: Etiam Latini, ſi Dijs
placet, hoc biennio magiſtri dicendi extiterunt. Idem in
Tuſculanis: Qua gloria commotus Epicurus exoritur,
cui etiam, ſi Dijs placet, videtur ſemper ſapiens beatus:
Titus Liuius ab vrbe condita: Perpetuos. ſi Dijs placet,
Tribunos, Ibidem: Quin etiam, ſi Dijs placet, neſas aſſit
Conſulem plebeium fieri. Idem de bello Macedonico:
Nos, ſi Dijs placet, iam Rempubliacam etiam capeſſere
eos patimur. Ibidem: Non ſocietatem modò, ſed ſi Dijs
placet, affinitatem etiam pepigiſti. Ibidem: Qui nunc nos,
ſi Dijs placet, accuſatis.

SATIN, SALVE?

Modus loquendi apud veteres, cum qui turbati inter-
rogabant: An ſatis ſaluæ res eſſent. Terentius in Eu-
nuchō: Hem quid eſt? quid trepidas? ſatis ne ſaluæ? Titus
Liuius ab vrbe condita. Querenti quæ viro, ſatisne ſaluæ?
minimè inquit. Ib. Satisne ſaluæ, inquit Luci Volumine?

vt

vt ſefe in Samniores habent? Ibidem: Percontatus ſatis
ne ſaluæ? Idem de bello Macedonico: Cum pater ſatisne
ſaluæ res interrogaret.

SARTA TECTA QUID SINT,

& qui ſit ea exigere.

Sarta tecta, ſine copula plerumque poſita comperi à ſar-
ſcio & tego certo modo dicendi deducta, vt infra oſtē-
ditur. Cum enim ædificia publica, ædes ſacræ, & alia lo-
ca, & opera publica redemptoribus locabantur, præci-
pua inter cætera conditio apponebatur, curarent vt ſar-
ta tecta quæ eſſent, id eſt, bene prouiſa, aut reparata. Quod
verò redemptores ex locato debebant, cum exigebatur,
ſarta tecta exigi dicebantur. Quandoque per tranſlatio-
nem ea verba ſarta tecta uſurpantur. Plautus in Trinum-
mo: Sarta tecta tua præcepta vſque habui mea moſteſtia.
Cicero Marco Cælio: Hoc mihi da, atque largire, vt
Marcum Curium ſartum & tectum (vt aiunt) ab omni in-
commo, detrimento, moleſtia, ſyncerum integrumque
conſernes. Idem in Oratione ante exilium: Qui numini
deorum conſecratum ſartum tectum ab omni periculo
conſeruauit.

Sarta tecta ſimpliciter

Plautus in Moſtellaria: nec videor mihi ſarcire poſſe
ædes meas, quin totæ perpetuò ruant. Cicero Bruto: Quo-
rum quidem omnia commoda, omneſque facultates, qui-
bus & ſacræ conſicere, & ſarta tecta ædium ſacrarum, lo-
corumque communium tueri poſſit, conſiſtunt in ijs ve-
ſtigalibus. Idem in Verrem: Cum Conſules ædes ſacras
locuiſſent, neque potuiſſent omnia ſarta tecta exigere.
Ibidem: Eundemque tenemini, Cenſorias quoque leges
in ſaris tectis exigendis tollere. Ibidem: Verum etiam
in ijs ſacris, tectiſque damnata eſt. Vlpianus de Officio
Proconſulis, l. Si in alicuius ædes ſacras, & opera publica
circumire inſpiciendi gratia, an ſarta tecta quæ ſint, vel
an aliqua reſeſtione indigeant. Cæſus de Vſufruſtu: Ha-
ænus tamen vt ſarta tecta habeant, ſi qua tamen vetu-
ſtate corruiffent, neutrum cogi reſicere, & ſubdit: Vnde
Cæſus de modo ſarta tecta habendi quaerit.

TEMPVS.

Ante tempus, poſt tempus, ad tempus, per tempus, in
tempus, in tempore, primo quoque tempore, primo

Q 5

quoque die, pro tempore, pro re, pro loco, vno tempore. Hos & alios dicendi modos, mira elegantique varietate perfecta illa Latinitas condidit. Si quis ea, quæ infra posui, diligenter legerit, sine alio interprete per se satis intelliget.

Ad tempus.

Terentius: Commodiorem hominis aduentum ad tempus non vidi. Cicero de Finibus bonorum & malorum: Itaque ad tempus ad Pisonem omnes, idem Plancus Is autem, qui verè appellari potest honor, non inuitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. idem Attico: Satis erat diem, ut Puteolos excurrere possem, & ad tempus redire. Eidem. Aderis autem ad tempus. idem in Verrem: Si quæ castiores erant, ad tempus veniebant. Plancus Ciceroni: Si autem in itinere meo se opposuerint, ad tempus consilium capiam. Asconius Pædianus: Cur fraudi sit Ciceronis, cum ad tempus Oratorum dicta proferantur. idem: Non intelligunt hæc ad tempus commodè adungi. Paulus de Damno infecto, l. Ad curatoris: Si dominus ad tempus pecuniam impensam cum vris restituere voluerit.

Per tempus.

Plautus: Mihi per tempus inceptum est inter, idem in Bacchidibus: Per tempus hic venit miles. idem in Truculent. Per tempus subuenistis mihi, idem in Menech. Non potuisti per tempus magis aduenire, quam aduenis. Terent. in Hecyra: Sed video Philippum per tempus egredi. Cato de re Rustica: Frondem populæam, vlmæam, quernam cædito, & per tempus eam condito. ibidem: Et per tempus radices quam plurimas cum terra ferere. ibidem: Vimina matura, salices per tempus ligantur.

Post tempus.

Plautus in Captiuis: Serò post tempus venis. Cicero pro P. Quintio: Ego pro te hoc consulo, post tempus, & in aliena re, quoniam tu in tua re cum tempus erat, consulere oblitus es. Varro de re Rustica: Quæ post tempus nascuntur, serè vitiosa atque inutilia existunt.

In tempus.

Cicero Attico: Nam & eiusmodi suntij versus, ut ab initio Pompeij in tempus scripti esse videantur, Horat. Et præsens in tempus omittas.

Vno

Vno tempore.

Cicero Attico: Multas vno tempore accepi epistolas tuas.

Suo tempore.

Idem in Verrem: Scandilius rem se totam relicturum dicit, & suo tempore esse rediturum.

Primo quoque tempore.

Titus Livius ab urbe condita: Ut primo quoque tempore in Italiam transgressus iungeret se Hannibali. ibidem: Primo quoque tempore redire in Hispaniam iussit. Ibidem: Decreuerunt, ut primo quoque tempore de ea re ad populum ferretur.

Primo quoque die.

Ibidem: Decreuerunt, ut primo quoque die ad populum ferrent. Gn. Pompeius, l. Domitio: Ut primo quoque die Luceriam aduenires.

Tempestiuum conuiuium.

Magisteria à maioribus instituta, sermo qui more maiorum à summo magistro adhibetur in poculo.

Nondum cuiquam satis arbitrator exploratum, quid sit tempestiuum conuiuium. Hoc certo liquet non esse id quod simpliciter verba ostendunt, ut sit conuiuium tempestiuum, quod conuiuium in tempore paratum. Nam ut patet ex ijs, quas infra posui, autoritatibus, aliquid præcipuè in eo erat conuiuium, quod non erat in alijs, ut Magisteria à maioribus instituta, ut sermo quidam, qui more maiorum à magistro adhibebatur in poculo, ea cuiusmodi essent, nemo (quod sciam) prodidit. Cicero, Attico: Audio à bonis viris, qui & nunc, & sæpè antea magno præsidio Reipublicæ fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari, multa quæ mihi seuerè in conuiuijs tempestiuis disputari. Idem pro Publio Sylla. Quantum alij tribuunt tempestiuis conuiuijs, quantum alex. Idem pro L. Murena: Nemo ferè saltat sobrius, nisi fortè insanat, neque in solitudine, neque in conuiuium moderato, atque honesto. Tempestiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio. Idem in Verrem: Statuitur Lollius in illo tempestiuo gladiatorum conuiuium. Idem de senectute Catonem loquentem facit: Ego verò propter sermonis delectationem tempestiuis quoque conuiuijs delector.

tor. & subdit. Me verò & magisteria deficiant, à maioribus instituta & is sermo, qui more maiorum à summo magistro adhibetur in poculo. Idem Attico: Quas enim cenas & facere, & obire scripsit ad me Sextius? quam lautas? quam tempestivas? Horatius in Odis:

Tempestivius in domo
Pauli purpureis ales oloribus.
Comessabere maximi.

TEMPESTAS IDONEA, MALA.

Non est semper tempestas mala, sed quandoque bona, ut constat verbum medium esse. Cicero, Quinto Fratri. Tu si ita expedit, velim quam primum bona & certa tempestate consendas ad meque venias. Ibidem: Primam navigationem (dummodò idonea tempestas sit) ne omiseris. Cato de re Rust. Dicit Villicus sedulo se fecisse, seruos non valuisse, tempestates malas fuisse.

Tabescere.

Tabescere non est languere aut deficere, aut putrescere, ut nonnulli putant, sed interiore sensu est propriè liquefcere, consumi. Plautus in Mercat. Cur xdepol miserum quod guttatim contabescit, & quasi in aquam tu indideris salem. Cato de re Rust. Fiscellam cum sale populari suspendito, & quassato, suppletoque identidem, id aliquoties in die facito, vsque adeò donec sal defuerit tabescere biduum. Ibidem: Salis puri modium, & eum in fiscellam suspendito, finitoque cum musco distabescat.

Horatius:

Quodque aliena capella gerat distentius vber,
Tabescit. Ovidius in Metamorph.
Tabuerant ceræ, multos quatit ille lacertos. Ibidem:
Non tulit ulterius, sed ut intabescere flauæ
Igne leui ceræ, matutinaeque pruinae
Sole repente solent, sic attenuatus amore
Liquitur.

TANTVM ABEST, PARVM ABEST, nihil abest.

Tantum abest, parum abest, nihil abest, dicendi elegantissimi modi, non sunt à studiosis literarum prætereundi. Cicero in Tusculanis: Sed tamen tantum abest, ut scribi contra nos nolimus, ut id etiam maxime optemus.

mus. Idem pro lege Manilia: Tantumque abest, ut aliquam bonam gratiam mihi quæsisse videar, ut multas etiam simulatas, partim obscuras, partim apertas intelligatis, mihi non necessarias, vobis non inutilis suscepisse.

TANDEM ALIQUANDO, QVOUSQUE tandem?

Tandem aliquando, quousque tandem, hæc coniuncta aduerbia in oratione veluti duæ stellæ coruscant, eamque magnoperè exornant. Cicero Tironi: tandem aliquando mihi à te expectatissimas literas reddidit. Idem in Catili. Quousque tandem abutere patientia nostra? Titus Livius ab vrbe condita: Quousque tandem ignorabimus vires nostras?

TENTARE, ATTENTARE.

Tentare paulò occultiore significato, id est, quod adficere, & occupare. Attentare autem quasi insidiosè peruestigare. Cicero Attico: Scripseras te quodam valetudinis genere tentari. Eidem: Valetudinem tuam iam confirmatam esse, & à veteri morbo, & ab omnibus tentationibus gaudeo. Idem in Tusculanis. Quod animi valentes morbo tentari non possunt, corpora possunt. Idem de Oratore. Cum is est auditor, qui non verecatur, ne compositæ orationis insidijs sua fides attentetur.

Virgilius in Georgicis:

Turpis oves tentat scabies. Horatius:
Si latus, aut renes morbo tentantur acuto. Idem:
At si condoluit tentatum frigore corpus.

TANTISPER DVM.

Tantisper plerunque particulam, dum, post se trahit apud eos auctores, quos nunquam satis laudare, satis admirari, & suspicere possumus. Plautus in Menechmis: Meretrix tantisper blanditur, dum illud quod rapiat videt. Terentius in Heautont. Ego te meum esse dici tantisper volo, dum quod te dignum est facis. Ibidem: Deceui tantisper me minus iniuriæ Chreme, meo gnato facere, dum siam miser. Idem in Adel. Malo coactus qui suum officium facit, dum id rescitum iri credit tantisper cauere. Cicero, Mar. Varroni: Habes rationem consilij mei, tibi igitur censeo latendum tantisper ibidem dum efferuefcit hæc gratulatio, & simul dum audeam quemadmodum negotium confectum sit. Idem in arte Rhetorica: Ut ibi effect

esset tantisper dum culeus, in quē coniectus in profluente deucheretur, compararetur.

Transuersum vnguem non discedere, vel digitum, aut pedem latum, vel digitum latum.

Transuersum vnguem, vel digitum, aut pedem latum, vel digitum latum non discedere. Modum etiam hunc dicendi formauerunt Latini illi, cum parvulum intervallum ostendere volebant. Plautus in Aulularia: Si ex isto loco tuo digitum transuersum, vel vnguem latum excefferis. Idem in Bacchidib. Nego tibi annis viginti fuisse primis copiarum digitum longē à pædagogō, pedem ut efferes ex ædibus ante solem exorientem. Idem in Mostellaria: Si posthac me pedem latum modō scies imposuisse in vadā, haud causa est illi, quod nūc voluisti facere, quin facias mihi. Cicero in Academicis: Ab hac mihi non licet transuersum (ut aiunt) digitum discedere. Idem in Verrem: Pueri Sisenarū credo qui audiissent, quæ in istum testimonia essent dicta, oculos de isto nusquam deiecere, neque ab argento digitum discedere. Idem Cicero. Fabio Vallo: Virgo igitur transuersum vnguem (quod aiunt) à stylo, is enim est dicendi opifex.

TOLLERE PEDES.

Turpem & obscenam significationē habet is loquendi modus, qui apud eos, quos sæpē memoro bonos autores frequens est. Dicebant enim tollere pedes ea molestia, ut quæ obscenitas rebus inesset, honestis utique verbis tegeretur. Cicero, Atti. Sed soror quæ tantum habeat consularis loci, vnum mihi solum pedem dat. Noli inquam de vno pede sororis quæri, licet etiam alterū tollas. Non consulare iniquis dictum fateor.

Tollere manus.

Tollere manus, Modum hunc loquendi in laticia, vel admiratione rei gratiæ antiqui adhibebant. Cicero, Cæsari: Sustulimus manus & ego & Balbus, tanta fuit opportunitas. Idem in Academ. Hortensius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuō Lucilio loquente fecerit, ut etiam manus sæpe tolleretur.

Tendere iter.

Tendere iter, id est, quod iter facere, uterque loquendi molus venustissimus.

Virgilius.

Ten

Tendere iter pennis.

Titus Liuius de bello Punico: Cum ab occasu solis ad exortus tenderent iter.

VT.

Exprimi vix potest, quantam partem Latini sermonis particula *Ut*, contineat, quamve vario dicendi modo per orationem serpat, ac veluti lasciuia luxuriat.

De *Ut*, quo loco multi ne, ineptē ponunt, & significat dubitationem, & coniungitur cum metuō, vereor, timeo. Terentius: Metuo ut subister hospes. Idem in Andria: Dies mihi ut sit satis vereor ad agendum. Idem in Hecyra: Sed firmæ vereor hæc ut sint nuptiæ. Cæsar in Commentarijs: Ut satis commodē supportari posset, timere dicebant. Cicero M. Marcello: Sed cum ita latē pateat eius potestas, quam veremur, ut terrarum orbem complexa sit, nōne maior sine periculo domi tuæ esse, quam cum periculo alienæ? Idem Attico: Et tamen vereor ut ijs ipsis contentus sit. Eidem: Quod enim tu abfuisse, vereor ut satis diligenter actum in Senatu sit de literis meis. Idem pro Milone: Accepi à te literas, quibus vereri videris, ut epistolas illas acceperim. Idem Terentia: Omnes labores te accipere video, timeo ut sustineas. Eidem: Si homo amens diuipendam urbem daturus est, vereor ut Dolabella ipse nobis satis prodesse possit hæc contra Hortensium contendere. Idem contra Rullum: Vereor Hiempsal ut satis firmum sit & ratum. Idem in Antonium: Ne verendum quidem est, ut tenere se possit, ut moderari. Horatius: O puer, ut sis vitalis metuo.

De *Ut* proque admodum.

Cicero ad Brutum: Age verō teste producto credo te exclamationem Clodij aduocati audisse, quæ consurrectio iudicum facta sit, ut me circumsteterint, ut aperire iugula sua pro meo capite Pub. Clodio ostentarent. Idem in Rullum: Sed omitto ut sit factus uterque nostrum.

Virgilius in Bucolicis.

Aspice ut antrum

Syluestris raris sparsit labrusca racemis.

Ouidius de morte Tibulli:

Aspice de missis ut eat miserabilis alis. Horatius:

Vidē ut geminæ stent vertice cristæ? Idem:

Vidē ut alta stet nive candidum Soracte?

De

De Vt, pro quomodo, & interrogantis.

Plautus in Persa: Vt vales? Respondetur, vt queo. Ibidem: Vt munitum tibi visum est oppidum? Idem in Trinummus: Quid agit tua vxor? vt valet? Idem: Vt videtur mulier? Respondetur, non & de pol. mala. Horatius: Vt valet? vt meminit nostri?

Ouidius de Ponto.

Cernis vt exiguum corrumpunt ocia corpus.

De Vt, pro quomodo, sed cum quadam admiratione interrogat.

Plautus in Captiuis: Vt sæpè summa ingenia in occulto latent. Idem in Rudens: Vt afflicti sumus miserè? Ibidem: Videtne alteram illam vt fluctus eiecit foras? Ibidem: Vt præ timore ingenua in vndas concidit? Ibidem: Vt te amplector libens. Ibidem: Vt ego amo te mea Ampeliscæ? vt dulcis es? Idem in Mercatore: vt dissimulat malus? idem in Stichus: Vt ego te nunc cōspicio libens? vt præletitia lachrymæ profiliunt mihi? Cicero, pro Milone: Vt contempsit? vt pro nihilo putauit? Idem: Gneus autem noster, ô rem miserâ & incredibilem, vt totus iacet? Virgilius:

Vt te forissimè Teucrum,
Accipio, agnoscoque libens? vt verba parentis?
Idem in secundo Aeneidos:

Vt te post multa tuorum
Funera, post varios hominumque, orbisque labores,
Defessi aspicimus. Horatius:
Vt iuuat pastas oues videre properantes domum: Idem:
Vt semper gaudes illudere rebus humanis.

Idem in Odis:

Vt gaudet insitiua decerpens pira?

Vt pro licet, Sel. posito, Sel. dato, Set nunc loquimur.

Cæsar in Commentarijs: Aciam vt omnia contra opinionem acciderent, tamen multo se plurimum nauibus posset perspiciebant. Cicero, Attico: Quis aut locus erit tutus, vt placatis vtamur fluctibus? Idem, Bruto: Nos te tuumque exercitum expectamus, sine quo vt reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi videmur fore. Idem de Oratore: Vt enim quæras omnia, quomodo Græci ineptum appellat non reperies. Idem pro Publio Quintio: Ad me ventum est, qui vt summa habere cætera, tēporis quidē

cert

cetè vix satis habui, vt rem tantam, tot controuersijs implicatā possem cognoscere. Idem pro lege agraria: Etenim vt circumspectiamus omnia, quæ populo grata, atque iucunda sunt, nil tam populare quàm pacem, quàm concordiam, quàm ocium reperiemus. idem in Antonii: Quod si pacis, id est, timoris nostri nomen audiuerit, vt non referat pedem, insistet cetè idem in Philippica: Legè illā appellare fas non est, & vt sit lex, non debemus illam Hircij legem putare: Cato de re Rustica: Non est in nostra potestate, sed in naturæ, vt tamen multum sit in nobis.

Ouidius de Ponto:

Vt mihi dij faueant, quibus est manifestior ipse,
Pœna potest demi, culpa perennis erit. Ibidem:
Luce minùs decima dominam venietis in urbem,
Vt festinatum non facis iter. Idem:
Vt multum demas nostro de corpore curæ,
Non minùs exhausto quo superabit erit.

Idem in Epistolis:

Vt terram inuenias, quis nam tibi tradet habendam?

In Eisdem:

Vt pelago suadente etiam retinacula soluas,
Multa tamen lætus tristia pontus habet,

Horatius in Epistolis:

Multæ sunt plateæ nihil vt medit antibus obftet.
Titus Liuius ab vrbe condita: Ex Brutio agro, qui vt omnis coleretur, exiguus tamen tanto alendo exercitui erat. Idem de bello Macedonico: Vttrium numero scriptorum parum fidei sit, magnam tamen victoriam fuisse apparere.

Vt, pro sicut

Cæsar in Commentarijs: Horum autoritate finitimi adducti, vt sunt Gallorum subita & repentina consilia, eadem de causa Trebium Terrasidiumque retinent. Cicero ad Brutum: Habes vt breuissimè potui genus iudicij, idem de Senectute: Multæ etiam vt homine Romano literæ erant. idem de Finibus: Pueri, in quibus vt in speculis natura cernitur. idem in Bruto: Fuit vt in temporibus illis Luculentus, iuris valde peritus. Ibid. Erat cum literis Latinis tum etiam Græcis vt temporibus illis) satis eruditus. Titus Liuius ab vrbe condita: Sacra publica, vt à Numa erant insti

R

tura, facere. Ibidem. Vt in tali tumultu portas inuadit.

Vt, pro Pinam, exorando, vel optando.

Plautus in Persa: Vt istum dij, deæque perdant. idem in Mostellaria. Vt dij, deæque me omnes pessimis exemplis inficiant, nisi ego illam interfecero siti famæque atque gelu. Terentius in Heauton. Vt te omnes quidem dij, deæque quantum est Syre, cum tuo isto inuento, cumque incepto perdant. idem in Adelphi. Vt Syre te cum tua monstratione magnus perdat Iupiter. idem in Eunuchis: Vt illum dij, deæque omnes senem perdant.

Vt, postquam.

Plautus in Stich. Nam viri nostri domo ut abierunt, hic tertius annus est. Cicero in Antonium: Est enim annus, ut repulsum tulit Idem in Bruto: Nam ut illos de Repub. libros edidisti, nihil à te sanè postea accepimus. Eidem: Vt veni in Arpinum, cum ad me frater venisset, in primis nobis sermo, isque multus de te fuit. Eidem: Vt primum iudices cōsederunt, valde dissidere boni ceperunt. Eidem: Vt ab urbe diceis, nullum intermisi diem, quin aliquid ad te literarum darem. Idem, Attico: Vt Athenas ad X V. Calend. Quintiles veneram, expectabam post quartum diem, Pompeium.

Quidius de Ponto.

Nec quicquam ad nostras peruenit acerbis aures:
Ut sumus in Ponto, perueniatque precor.

V E.

Partícula Ve, dici vix potest, quanta cum venustate & gratia ponatur ab antiquis. Legendo tamen, & meditando melius consideratur. Disiunctiva enim coniunctio est, ut id significet quod aut. Cicero, Attico: Apius enim ad me ex itinere bis terve literas miserat. Eidem: Amici regis duo tresve perdiuiter sunt. Idem in Antonium. Genseo vii Caius Panfa, Aulus Hircius, Cōsules alter ambōve defendant. In eundem: Post hanc habitam concionem duabus tribusve horis hæc literæ venerunt. In eundem: Vti Caius Panfa, Aulus Hircius, cōsules alter ambōve rationem agri habeant. In eundem: Quid cum decreuistis, ut cōsules alter ambōve ad bellum proficiscerentur.

Sed eleganter geminata postpositur negatim.

Cicero Lentulo: Peto à te, ut id à me ne in hoc, neve in

in alijs quæras. Idem in Oratore: Componere, & struere sua, ut neve asper eorum concursus, neve hiulus sit, sed quodammodo coagmentatus & lenis. Ibidem: Id assequimini, si verba extrema consequentibus primis ita iungetis ut neve aspere concurrant, neve vastius diducantur.

Virgilius in Georgicis:

Nēne tibi ad solem vergant vineta cadentem.

Nēne inter vites corylum fere: nēne flagella.

Summa pete.

VSV VENIRE.

Vsu venire, vel euenire, id est, quod accidere, contingere. Sed aliquid contingere, aut accidere semel, aut raro potest quod non sit cōsuetum, vel in vsu. Vsu autem venire, id est, quod frequentius accidere. Modus est loquendi Latino candore insignis. Terentius in Phormione. Nec enim huiusmodi tibi vnquam vsus venit ut conflictares malo. Cicero Appio Pulchro. Quod si quis me astutiores fingit, quid potest esse callidius, quam cum te absentem semper defenderim, cum præsertim mihi vsu venturum non arbitrarer. ut ego quoque à te absens defendendus essem, nunc committerem, ut tu iure optimo me absentem deserere posses. Idem, Cassio: Videor enim cum potestate loqui & iocari, nec tamen hoc vsu venit. idem in Oratore: Quid idem mihi spero vsu esse venturum in hac disputatione, quod in dicendo solet, ut nulla expectetur ornata oratio. idem in arte Rhetorica: Idem in demonstratione solet vsu venire. Et in eadem: Aut si quod in quibusdā rebus hominibus accidit, id dicitur vsu venire. Idem: Duodecimus locus est per quem indignamur quod nobis hoc primum acciderit nec alicui vnquam vsu euenit. idem pro Cluentio: Hoc cuius vsu venire posse quærebat. idem Attico: Nunc venit idem vsu mihi, quod tu tibi scribis. Eidem: Credo igitur hunc me non amare, at ego me amabam, quod mihi pridem vsu non venit. idem de Finibus bonorum & malorum: Sed eò credo quibusdam venire vsu ut abhorreant à Latinis. idem in Tullianis: Quod ijs sepe vsu venit, qui cum acriter oculis deficientem solem intuerentur, aspectum omnino amitterent. idem pro Roscio Comædo. Quod irem nuper in Erote Comædo vsu venit.

R 2

Idem pro P. Quintio: Nam quid homini potest turpius, quid verò miseriùs aut acerbius vñu venire? quod tantum euenire dedecus? Idem pro Sexto Roscio Amerino: idem vñu mihi venit in causa optima. idem in Verrè: Hoc enim solet vñu venire ijs, qui in agris redemerunt. Varro libro secundo rerum Rusticarum: Id quod vñu venit Barberio equiti Romano. ibidem: Quod vñu venit memoriæ mandandũ, Alconius Padianus hoc suo iure declarat, eum dicit: venisse, id est, contigisse. Vitruuius: Quod in multis ciuitatibus solet vñu euenire. Titus Liuius ab urbe condita: Quod ad eam diem nunquam vñu venisset.

VALETUDO INFIRMA,
infirmitas valetudinis.

VAletudo infirma, & infirmitas valetudinis, tertio dicendi modo à doctis illius perfecti seculi dicitur, quod vno verbo illiterati non morbum, sed infirmitatem vocant, Cicero, Tironi: Valetudinem istam infirmam (si me amas) noli vexare. Eidem: Vix in ipsis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur, nedum in mari. Idem, M. Mario: Si te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quo minùs ad ludos venires, fortunæ magis tribuo, quàm sapienciæ tuæ. Idem pro Aulo Cluentio: Cecidisse ex equo dicitur, & homo infirma valetudine latus offendisse vehementer. idem pro eodem: Erat illo tempore infirma valetudine habitus. idem de Oratore: In eius infirmissima valetudine, affectusque iam ætate. idem in Bruto: Nisi semper infirma, atque etiam ægra valetudine fuisset. idem de Legibus: Qui cum esset infirma valetudine, hic ætatem egit in literis, idem de Officijs, Propter infirmitatem valetudinis non potuit similis esse patri. Paulus de Mortis causa donationibus: Mortis causa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis causa, sed periculi etiam propinquæ mortis.

FIRMVS ET INFIRMVS.

Cicero Tironi: Te penitus rogo, ne tam longæ navigationi & viz per hyemem nisi benè firmum committas. Eidem: Ibi te vt firmum offendam mi Tiro effice, idem Attico: Sed

Sed hominem infirmum in villam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc inuitare nolui. Eidem: Sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, citò te firmum fore.

Nota vt firmum, non ita infirmum dici, sed infirma valetudine, infirmus homo. Firmus autem homo nunquã dicitur, sed absolute firmus. Firmus enim integrum, validum, robustum significat. Infirmus: verò non ægrotum (vt illiterati dicunt) sed imbecillum, debilem. Cicero in Academicis quæstionibus: Adfirmamus inquam, si videtur, sanè istud est, inquit, sum enim admodum infirmus.

VT NE.

Elegantissimæ particulæ hæ binæ: Vt ne, idem signant, quod Ne particula sola. Sed dicendi modus, quos literatissimi illius feclicis seculi utebantur, pro ratione est. Plautus: Nisi vt ne exurirem. idem in Aulula. Vt ne abstulisse intelligam. idem in Mercat. At ego expurgationem habebò, vt ne succenseat. idem in Asinaria Licet laudem fortunam, tamen vt ne salutem culpam. Terent. in Hecyr. Nempe ea causa, desunt vt ne impunè in nos illuseris. Ibidem. Itaque vt ne id videam, misera huc effugi foras. idem in Andria. Vt ne pater per me stetit credat. Cicero Curioni. Petini non vt decernatur aliquid noui, quod solet esse difficilium, sed vt ne quid noui decernatur. Eidem: Sed tamen ita velim, vt ne quid properes. idem pro Milone: Opera datur, vt iudicia ne fiant. Ibidem. Si hic illi, vt ne sit impunè. idem pro P. Sextio: Vt lex Aelia, lex Fufia ne valeret. Idem in Verrem. Quid arbitramini Rheginos, qui iam ciues Romani sunt, velle, vt ab ijs marmorea Venus illiãne auferatur? Quid Tarentinos, vt ne Europam in Tauro sedentem amittant? Ibidem: Impetrant vt ne iurent. Idem, Lentulo. Non tam vt te impediret, quàm vt ne quis propter exercitus cupiditatem in Alexandriam vellet ire. Idem pro Ligario: Nam quid agis aliud, nisi vt occidatur? vt Romæ ne sit? vt domo careat? Ibidem: Vt ne sine Scaleno in concilium irent. Idem pro Cluentio: Statuit tamen nihil sibi in tantis iniurijs, ac tanto scelere matris grauius faciendum, quàm vt illa matre ne vteretur. idem pro Tit. Annio Milone: Nun-

quid igitur aliud in iudicium venit, nisi vter vtri infidias fecerit? profecto nihil: si hic illi, vt ne sit impune: si ille huic, tum nos scelere soluamus. Idem Thermo: Operam des, quoad fides tua patietur, vt focrus adolefcentis reat ne fiat. Idem ad Brutum: Quare omni studio à te mi Brute contendo, vt Ciceronem meum ne dimittas. Eidem: Vt eum à magistris ne abducam. Idem Attico: Tantum igitur nostrum illud solenne seruemus, vt ne quem istuc eum sine literis dimittamus. Idem de Officijs: Modò hoc ita faciat, vt ne ipse de se bene existimans, seseq; diligens hanc causam habeat ad iniuriam. Idem de arte Rhetorica: Vt ne alterius defendendi causa hunc accusare, sed hunc accusandi causa defendere alium videatur. Idem pro Cluentio. Me obsecrare coepit, vt sese lege defenderem. Idem pro Publio Quintio: Ita possideto, vt Quintio ius ne auferatur. Idem pro Populo gratias agit de re ditu suo: At de me valerent semper Senatus flagitauit. Idem pro domo sua: Vt Marcus Tullius in ciuitate ne sit. Ibidem: Primùm vt ne poena capitis cum pecunia coniungatur. Idem pro Sexto Roscio Amerino. Vt ne plane illudamur ab accusatoribus. Idem pro Rabirio Posthumo: Vos obsecro iudices, vt huic optimo viro, quo nemo melior vnquam fuit, nomen equitis Romani, & vsum huius lucis, & vestrum conspectum ne eripiat. Idem pro L. Murena: Obsecro Iudices, vt ne hominis miseri, & cum corporis morbo, tum animi dolore confecti, L. Murenz recentam gratulationem noua lamentatione obruat. Idem pro Gneo Rabirio: Vt ne plura de pudicitia diceret. Idem pro Aulo Cecinna: Secundo, vt ne cum tam improbo homine: Tertiò, vt cum tam stulto haberet. Varro in libro rerum Rusticarum: vt ne plus quarta pars eximatur mellis. Vitruuius: Vt ne plus pateant palmam. Idem: Vt ab aquæ vino dissoluantur. Titus Liuius de bello Macedonico: Id vt ne fiat vno modo, canendum arbitror. Modestinus de Confirmando Tutore, l. Vt ne de confirmandis quærentibus tutoribus relinquamus.

VENIRE IN MENTEM

illius temporis.

Negligendus non est hic quoq; dicendi monus, apud optimos, autores celebratus. Dicebant enim, cum mihi

mihi in mentem venit illius temporis. Quem multi imitari nescientes immutant, vt rudi ac vulgato modo dicant: Cum mihi illud tempus venit in mentem. Cicero, Mario: Soler venire in mentem illius temporis, quo proximè fuissimus vnà. Idem in Verrem, Cum illius temporis mihi venit in mentem. Ibidem: Non dubito, quin in tanto tuo periculo, tuorum ibi scelerum veniat in mentem. Ibidem: Facite vt vobis triennij totius veniat in mentem. Ibidem: Venit enim mihi sani, loci religionis illius in mentem. Idem pro Pub. Sylla: Sed cum mihi patriæ imaginis cum vestrorum periculorum, cum huius vrbs, cum illorum delubrorum, atque templorum, cum puerorum, infantium, cum matronarum, ac virginum veniebat in mentem. Idem pro Sexto Roscio Amerino: Venit enim mihi in mentem oris tui.

V E L.

Quanta gratia, & venustate splendet hæc particula, Vel, modo illo dicendi in libris perfecti illius seculi ita abstrusa, vt data opera ab diuinis illis viris occultata videatur, quo rimantibus maiori (cum reperiretur) voluptati esset. Non enim coniungit aliquid disiungit, aut discernit, aut copulat, aut adfirmat, vt aliqui dicunt: Sed id propriè significare videtur, quod interrogantes dicimus: Quid tibi de hoc videtur? aut quid nunc dices? Sed melius ista ex subiectis considerabuntur. Plautus in Menecemis: Vel heræ illæ, quæ pallio me comprehendere, obsecrauerunt, vt te hodie quasi pompam illæ preterducerem. Ibidem: Dij vestram fidem, vel hic, qui nunc insanit, quàm valuit paulò prius. Idem in Rudente: Vel papillæ cuiusmodi? Terentius in Andria: Vel hoc quis non credat, qui te norit, abs te esse ortum? Idem in Eunuchis: Vel rex semper maximas mihi gratias agebat, quidquid effeceram, alijs non itidem. Idem in Heautontimor. Vel me hæc deambulatio, quàm non laboriosa ad languorem dedit? Idem in Hecyra: Vel hic Pamphilus quoties iurabat Bacchidi, quàm sanctè, vt quiuis facile possit credere, nunquam ista vna ducturum. Virgilius:

Vel cum se pavidum contrà mea iurgia fingit? Horatius:
Vel mea cum sæuis agitat fastidia verbis?

Clarus est eius particula alius sensus, quo significatur etiam.

Cicero ad Atticum: Vt vel perire maluerit, quam peti.

dere omnia. Ad eundem. Occupationum mearum vel hoc signum erit, quod epistola librarij manu est.

VSQVE DVM.

VSque dum, hæc duæ particulæ compositz eidem significant quod vsquequod, vel quoad. Abierunt tamen per incuriam à communi sermone ferè in desuetudinem. Cicero in Verrem: Fatetur id, quod negari non potest, se priuatum hominem, prædonum duces viuos atque incolumes domi suæ, postea quàm Romam redierit, vsque dum per me licuerit tenuisse. Catullus: Hic me grauedo frigida, & frequens iustis quassauit, vsque dum in tuum sinum fugi.

Villa rudis, terra rudis.

Villa rudis, terra rudis, quid esset, pauci (vt opinor) aduerterunt. Est enim quæ prius procissa non fuit, sed intacta, & (vt vulgò dicunt) noua. Cicero Q. Fratri: In villam apertam, ac ne rudem quidem ducere nolui. Varro de re Rustica: Terram rudem proscindere oportet. Ibidem: illud quoque multum interest in rudi terra, an in ea seras, quæ quotannis sit obrita, quæ vocatur restibilis. Ouidius in Metamorph. Rudis indigesta quæ moles.

Catullus in Argonautica:

Illa rudem cursu prima imbuir Amphitridem.

Quæ simul ac rostro ventosum proscidit æquor.

VBIVIS GENTIVM, QVISQVAM

gentium, Sibi gentium, Sibi terrarum, quid rerum, &c.

VNdequaque patet Latinitatem nil aliud esse, quàm certum modum loquendi. Vbiuis gentium, quisquam gentium, vbi sit gentium, vbi terrarum, aliquò terrarum, quoquò gentium, vbi loci, quid rerum, quò locorum, & huiusmodi, præcipua sunt obseruatione dignissima. Plautus in Mercat. Vbi nam est is homo gentium? Ibid. Minime gentium. Iquidem. Nusquam gentium. ibidem: illam querere, quoquò hinc abducta est gentium. idem in Pseudolo: Neque Libellæ vlla spes sit vsquam gentium. idem in Asinar. Vadè gentium? idem in Aulular. Neque ligna ego vsquam gentium præberi vidi pulchrius. idem in Milite: Conueniam illum vbi erit gentium. idem in Bacchidibus: Sequere hac me. Respondetur, Quò gentium? idem in Asinaria: Perij ego oppidò, nisi Litanum inuenio iam

iam vbiubi est gentium? Terentius in Hecyra: Cui quanto fuerat præstabilius, vbiuis gentium ætatem agere: ibidem: An quisquam gentium est æquè miser? Cicero in Catilinam: O dii immortales, vbinam gentium sumus? Plautus in Amphitruone: Non ædepol nunc vbi terrarum sim scio. Idem in Mercatore: Vbi loci res summa nostra publica? Terentius in Phormione: Quoquo hinc asportabor terrarum, certum est prosequi, aut perire. Cicero Attico: Et si mihi nihil erat propositum ad scribendum, quia quid ageres, vbi terrarum esses, ne suspicabar quidem. ibid. Neque adest istic, neque vbi terrarum sit, scio. Decius Brutus Bruto & Cassio: Fortunæ cedendum, ex Italia migrandum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror. Cicero in Philipp. Qui vbi terrarum sit, quid agat, viuat denique, an mortuus sit, quis aut curat? Ibid. Vbicunque terrarum sunt, ibi est omne Reipub. præsidium. Idem pro Rabirio Posthumo: Nunc verò quid agimus? vbi terrarum sumus?

Horatius:

Mitte sectari rosa quò locorum

Sera moretur.

Titus Liuius ab vrbe condita: Quò terrarum velint traiciant. Idem de bello Punico: Percontatur vbi terrarum esset. Idem de bello Macedonico: Se tacitos abire, quo terrarum possent in animo habuisse. Plautus in Rudente: Sed & Grippus noster quid rerum gerit? Catullus: Quid rerum geritis? Plautus in Aulularia: Sed quid hoc clamoris oritur hic ex proximo? Horatius: Quid hoc veneni sœuit in præcor dijs?

VSQVE.

PRæpositio vsque obseruatione dignissima est. Coniungitur enim plerumque à perfectis illis cum alijs præpositionib⁹ A, ab, ad, ante, è, ex: Interdum etiam cum aduerbio, pridie, postridie, dum, istinc, magna cum venustate. Quem dicendi modum qui non tenent, errorem, aut malè Latinitatis esse, aut scripturæ peruersitatem putant.

vsque ad.

Cicero Attico: Ibi esse volo vsque ad pridie Calendas Maias. Ibidem: Nos in Formiano esse volumus vsque ad pridie Nonas Maias. Eidem de Quint. Fratre. Nuncij vobis tristes, nec varij venerunt, ex ante diem Nonarum Iunij, vsque ad pridie Calendas Septembris. Titus Liuius

ab vrbe condita: Vsq̃ue ante diem quintum Calendas
Maia. Ouidius in Metamorph.

Ad vsq̃ue

Decolor extremo quā cingitur India Gange.

Vsq̃ue A. & vsq̃ue Ab.

Plautus in Rudente: Longe vsq̃ue à campis vltimis,
Idem in Trinummio: Vsq̃ue ab stirpe. Idē in Persa: Quas
tu attulisti mihi ab hero meo vsq̃ue ē Persa. Idem in Sti-
cho: Vbi perpruriscamus vsq̃ue ex vnguiculis. Terentius.
Ex Aethiopia est vsq̃ue hęc. Cicero pro Aulo Cluen-
tio: Comperi mulierem quandam Larino, atque illam vs-
que à mari supero Romam proficisci cum magno comi-
tatu. Idem in Verrem: Hoc illi nauigio ad omnes populi
Romani hostes vsq̃ue ab Dianio, quod in Hispania est, ad
Sinopem quæ in Ponto est, nauigauerunt. Idem in Vati-
nium testem:

Quod augures omnes vsq̃ue à Romulo decreuerunt.

Virgilius:

Vsq̃ue à proauis vetus ordinis ætas. Idem.

Siculo prospexit ab vsq̃ue Pachinno.

Vsq̃ue dum, id est, donec.

Plautus in Menechmis: vsq̃ue dum regnum obtinebit
Iuppiter. Cicero pro Publ. Quintio: Tacet res in contro-
uersijs isto calumniante biennium vsq̃ue dū inueniretur.

Quæ tibi sine fine.

Catullus:

Seruiat, vsq̃ue dum tremulum mouens

Cana tempus anilitas,

Omnia omnibus annuit.

Vsq̃ue eò, id est, tandiu.

Cicero de Natura deorum: Vsq̃ue eò premere eorum
capita mordicis dum captum amitteret. Idem pro Sexto
Roscio Amerino: Sed vsq̃ue eò quid arguas non habes.

Vsq̃ue isthinc.

Cicero Attico: Nosti sonitus nostros, tanti fuerunt, vt
ego breuior sim, quod eos vsq̃; isthinc exauditos putem.

Vacuum à culpa, à periculo, à dolore.

Observandus est hic quoque dicendi modus, quo rari
post felix illud doctorem seculum vsi sunt: Post quæ
tempora mira paucitas bonarum literarum, & apud pau-
cos refedit. Nā quotus quisq̃; est, qui postea non vacuum
culpa, vacuum periculo, & vacuum dolores? Antiqui
autem

autem illi vacuum à culpa, vacuum à periculo, & vacuum
à dolore, & huiusmodi addita præpositione dicebant. Ci-
cero in Verrem: Nam ipsa Messana, quæ situ mœnibus
portuque ornata sit, ab ijs rebus, quibus iste delectatur,
sanè vacua ac nuda est. Idem Attico: Sin eris ab isto peri-
culo vacuus. Idem de Officijs: Adhibenda est vacuitas ab
angoribus. Idem de finibus bonorum & malorum: Quod
is locus ab omni turba id temporis vacuus esset. Idem
Quint. Fratri: Sin eris ab isto periculo vacuus, ages scili-
cet, si quid agi posse de nobis putabis. Idem de arte Rhe-
torica: Si animus à talibus factis vacuus & integer esse di-
cetur. Idem pro lege Manilia Ita neque hic locus vacuus
vnquam ab ijs, qui nostram causam defenderent: & meus
labor in priuatorum periculis castè integreque versatus,
ex vestro iudicio fructum amplissimum est consecutus.
Idem de Prouincijs consularibus. Nam quis hoc tempore
non sentit omnia alia esse vobis vacua ab omni periculo,
atque etiam ab omni suspitione belli? Idem pro Deiotaro:
Sed tamen quicquid à bellis Populi Romani vacabat,
cum hominibus nostris consuetudines, amicitias, res, ra-
tionesque iungebat. Idem ad equites Romanos: Profecto
istis hora nulla eiecto M. Tullio vacua ē periculo: Salu-
stius in Catilina: Quod si quis etiam à culpa vacuus in a-
micitiā eius liber inciderat, quotidiano vsu atque ille-
cebris facillè par, similisque cæteris efficiebatur. Titus Li-
uius ab vrbe condita: Ne quando à me, ac periculis va-
carent.

VENIRE HAEREDITAS.

Venire hæreditas Latine dicitur id, quod multi dicunt,
In hæreditatem succedere. Cicero in Verrem: Cuius
filiz cum à propinquo hæreditas permagna venisset. Ibi-
dem: Præsertim cum tibi illo ipso anno ē Chelidone ve-
nisset hæreditas. Ibidem: Hic Verres hæreditatem sibi ve-
nisse arbitratus est, quod in eius regnum ac manus vene-
rat iste. Ibidem: Quam pridem sibi hæreditas venisset, do-
cet. Ibidem: Omnibus ijs, quibus hæreditas venerit, cohæ-
redem prætorem esse oportere. Ibidem: Quid hæc hære-
ditas, quo prætore Dionis filio venerat? In eundem: Audi-
uit Dionem cuidam Siculo permagnam venisse hæreditatē.
& paulò post: Huic hæreditas facillè ad sextertium tri-
cijs venit, testamento propinqui sui Heraclij. Ibidem: Se
de

de hæreditate velle cognoscere, quæ eius filio à propinquo homine Appollodoro Laphicone venisset. Idem in Philippicis: Hæreditatem mihi negasti venire. Idem de arte Rhetorica: De hæreditate quæ venit pupillo. Idem pro Lucio Flacco: Tu Tite Vecti si qua tibi in Africa venerit hæreditas vfu amittas. Ibidem: Quid ab ingenuis mulieribus hæreditates lege non veniunt? Idem pro Aulo Cecinna: Mihi credite, maior hæreditas venit vnicuique nostrum in iisdem bonis à iure, & à legibus, quàm ab ijs, à quibus illa ipsa bona relicta sunt. Idem pro L. Flacco: Maximas audio tibi L. Lucelle, qui de L. Flacco sentetiam laturus es, pro tua eximia liberalitate, maximisque beneficijs in tuas venisse hæreditates.

VICARIUS.

Vicarium eum esse, qui alicuius vices gerat planissimum est, at quas ijs subdam autoritatibus palam fiet quod multis absconditum in eo vocabulo fuerat. Est enim alio sensu vicarius, seruus qui serui vices gerit. Ab eo vt arbitror, postea in alios quoque vis vocabuli transfusa est. Plautus in Asinar. Ex persona Leonide serui, mihi scio vicarium esse, neque esse seruum in hæredibus, qui sit pluris quàm ille fiet. Cic. in Ver Peculia omnium, vicarijque retinentur. Horatius.

Sive vicarius, qui seruo paret, vt est mos vester ait, seu conferuus. Paulus de Noxalibus actionibus, l. si in re: si seruus tuus nauem exercuerit, eiusque vicarius seruus, & idem nauta in eadem naui damnum dederit. Idem de Manumissis, l. si peculium prælegatū est, & vicarius liber esse iussus sit. Vlpianus de institoria actione, l. sed & si: si à seruo tuo operas vicarij eius conduxero.

Quæ cum versum vel versus, composita sunt, mitificam in latinitate elegantiam obtinent, suntque vel præcipua obseruatione dignissima.

Quoquò versum, aduerbium ad locum, id est, versus quemcunque locum.

Cæsar in Commentarijs: Eius imperio classem quoquò versum dimittunt: Ibidem: Quoquò versum quò pabulandi mihi adire posse videantur, Ibidem: Rates duplices quoquò versum pedibus XXX. è regione solis collocabat. Cato de re Rustica: Pedes denos quoquò versum habeat.

Qua

Quaquà versum, id est, per quemcunque locum.

Cæsar in Commentarijs: Legatos quaquà versum dimittere.

Aliquò versum, id est, versus aliquem locum.

Plautus in Casina: Ego pol istam iam aliquò versum regulam dederò.

Aliò versum, id est, versus alium locum, vel per translerionem, ob aliam causam.

Plautus in Aulularia: Atqui ego isthuc antrax aliò versum dixeram.

Vtroque versum, id est, versus vtrumque.

Plautus in Captiuis: Vtroque versum rectum est ingenium meum ad te atque ad illum.

Deorsum versum, id est, versus inferiorem locum.

Varro de lingua Latina: Deorsum versum ad singularia perueniunt.

Sursum versum, id est, versus superiorem locum.

Cicero in Partitionibus oratorijs: Et idem quasi sursum versum vtroque dicatur. Idem de Oratore: Cum gradatim sursum versum redditur. Cato de re Rustica, Vites, propages, sulcos sursum versum quò ad eius facere poteris, vites facito vti ducas. Ibidem: Sursum versum semper adducito. Ibidem: Vitia dicta à vinciendo, quod item capreolos habet, vt vitis, quibus sursum versum serpit. Paulus de gradibus ad finit. l. Iurisconsultus: sursum versum, vel deorsum versum tendens, & subdit: Primo gradu cognitionis sunt sursum versum duo, pater, & mater: deorsum versum duo, filius & filia.

Deorsum versum.

Terentius in Adelphis: Clius deorsum versum hanc te præcipirato. Varro libro secundo rerum Rusticarum: Linnis deorsum versum pressis.

V S P I A M.

Vspiam quasi scintilla quædam in oratione refulget, cum à rectè considerantibus obseruatur. Nec quicquam meo iudicio magis sermonem illustrat, quàm paruulæ hæc clausula, quæ à plerisque quoniam sunt omissa, illaudata eorum ac sordida surgit oratio. Loco huius particule vspiam, multi ineptè, in aliquo loco, dicunt. Cicero, Attico: sed tamen hoc me ipso consolabar, quòd non dubitabam, quin te ille aut Dirrachij, aut in istis locis vspiam

vspiam visurus esset. Eidem: Inde vtrum consistere vspiam velit, an mare transire nescit. Idem in Academicis: siue est illa scripta vspiam, siue nusquam.

VTI FRVI, DARE LEGARE, DARE
præstare, dare fieri, esse habere, ire agere.

DVo verba, eorumque infinita, nulla copula coniuncta sæpenuerò apud antiquos reperiuntur, nulla ratione, sed solo modo loquendi, vti frui, dare legare, dare præstare, dari fieri, esse bibere, ire agere.

Vti frui.

Caius de Acquirendo rerum dominio. l. acquiritur: Habet ius vtendi fruendi.

Dare legare.

Iabolenus de Statu liberi. l. Stichum: Titio do lego. Paulus ad Legem Falcidiam, l. i. Easque res quibusque dare legare volet.

Dare præstare.

Sænuola de Statu liberi, l. Stichus: Iubeo det præstet filio, & uxori meæ.

Dare fieri.

Idem de inofficioso testamento, l. Titia: Quæ supra dari fieri iussi, & dari fieri volo.

Esse habere.

Vlpianus de actionibus empti & venditi, Lex emptor: Qui iumenta vendit, solet ita promittere, esse habere, vt oportet.

Ire agere.

Celsus de seruitutibus, l. si cui: Ire agere licebit. Ibidem eodem titulo, l. Per fundum: Qui plurius est ius mihi esse eundi agendi potest. Paulus eodem titulo, l. seruitutes. Per arcam tuam in domum meam ire agere cessisti. Idem eodem titulo, l. si prius ius esset mihi ire agere. Idem de Aqua pluuiæ arcenda, l. supra iter, sed pontem quo possit ire agere iure extruet.

Fecerunt negotia cum forensia, tum domestica, quibus posteaquam Romam redij, valde destitueor, vt non singula (vt par erat) accuratè seduloque regustauerim, & suo quaque rem loco disposuerim: Quare legentes quæso, vitio mihi ne dent, si quid præter ordinem, aut perperam notatum repererint,

CON

CONTENDO ET REMITTO.

Non abs re, neque superuacaneum putavi aliquid etiam scribere de modis dicendi, quibus proferuntur verba in tendo, siue contendo, & remitto, quæ contraria sunt: & adstringo siue denso, ac relaxo, quæ item diuersa sunt. & contrahio, ac dilato similiter contraria. Quæ à diuersis diuerso quidem sensu accipiuntur. Quare qui tot in vnum congestas auctoritates legerint, dubitare deinceps, & variare desistent. Primo de intendo & remitto. Cicero in Tusculanis: Vt onera contentis corporibus facilius feruntur, remissis opprimunt: simillimè animus intentione sua pressum depellit omnem ponderum, remissione autem sic vergitur, vt se nequeat extollere. Idem de Oratore: Oculi sunt, quorum intentione, tum remissione, tum coniectu, tum hilaritate, motus animorum significamus. Titus Livius ab vrbe condita: Remissio fuit quo suspensa erat, cataracta magno sonitu cecidit.

De astringo et relaxo.

Cicero de natura deorum: Eaque tum adstringitur, tum relaxatur. Ibidem: Quemadmodum autem reliquæ cibi propellantur, tum adstringentibus se intestinis, tum relaxantibus, haud sine difficultate dictu est. Idem Attico: Vellem suscepisses iuuenem regendum: pater enim nimium indulgens, quicquid ego astrinxi, relaxat. Idem in Antonium: Neque tamen vos vrget mandatis pluribus, remittit aliquantum, & relaxat. Virgilius.

Densat, erant quæ rara modò, & quæ densa, relaxat.

De contrahio & dilato.

Cicero de natura Deorum: Partes quæ sunt infra quam id deuoratur, dilatantur, quæ autem supra contrahuntur. Ibidem: Pulmones tum se contrahunt adspirantes, tum spiritu dilatant, vt frequenter ducatur cibus animalis.

Per translationem autem dicitur remittere & relaxare animum, hoc est, non semper curis intentum esse. Cicero in Philippica 2. Tamen si modò homines sunt, interdum animis relaxantur. Idem Bruto: Tantam spem attulerat explorata tua victoria, vt omnium animi relaxati sint. Idem de Legibus: Et cum remittit animos, tum contrahit.

Quod multi in scire quidem, & minus latine dicunt: vsque nunc, vsque tunc, vsque ad id tempus, perfecti illi

illi Romani sermonis parentes, etiam nunc, etiam tunc, vel etiam tum dicebant. Quod quandoque præter supra dicta, adhuc, significat. Polteri (vt alia multa) interuenerunt.

Etiam nunc.

Plautus in Aulularia: Abscede hinc etiam nunc, etiam, hoc. Idem in Milite: Etiam nunc vale. Idem in A sinar. Etiam nunc dico Periphanes Rhodius mercator diues, absente hero solus mihi talentum argenti soli adnumeravit. Cæsar in Commentarijs: Atque hortabatur incerto nunc etiam exitu victoriæ. Cicero pro Luc. Murena: Homines tam ingeniosos per tot annos etiam nunc statuere non posse, vtrum diem tertium dici oporteret. Idem pro Sexto Roscio Amerino: Salui etiam nunc esse possumus. Ibidem: Quaritur etiam nunc, quis eum nuncium miserit. Idem de Oratore: De materia loquor orationis etiam nunc non de genere ipso dicendi. Idem Attico: Vide quæso etiam nunc de testamento. Eidem: Brutus erat in Veside etiam nunc. Eidem: Et iam nunc si dubitas, fac vt sciamus, idem pro lege Agraria. In quibus ille etiam nunc bellum gerat. Idem de Diuinatione: Vt mihi permirum videatur quenquam extare, qui etiam nunc credatijs. Idem in Verrem. Etiam nunc mihi expectare videmini iudices, quid deinde factum sit. Idem de arte Rhetorica: De altera patris etiam nunc mortui voluntas plurimum valebat. Idem pro Cluëtio: Quo de homine nihil etiam nunc dicere nobis est necesse. Idem pro Tito Annio Milone: Cur tamen si metuitur etiam nunc Milo, non tam hoc quotidianum crimen timemus? Varro de Lingua Latina: Quod crepusculum dies etiam nunc sit, an iam nox, multis dubium. idem libro tertio rerum Rusticarum: Cuius aues hospitales etiam nunc ructor. ibidem: Rustici etiam nunc quoque viam Vcham appellant. Publius Lentulus Consulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, Senatus, Plebiq; Romanæ vt patientiam Senatus, & optimi cuiusque manere etiam nunc confiderent.

Ouidius de arte amandi.

Dum licet & veros etiam nunc æditis annos,

Idem in maiore opere:

Nec Telamonides etiam nunc hiscere quidquam

Audeat.

Titus Livius de bello Punico: Quid est Hanno inquit, etiam

etiam nunc pœnitet belli suscepti aduersus Romanos

Etiam tum.

Plautus in Menechmis: Ibo etiamnum. Varro de re Rustica: Cum etiamnum Platanus nouella esset.

Etiam tum.

Terentius in Hecyra: Me educit foras, narratq; vt vifgo ab se integra etiã tum fiet. Cicero de Oratore: Omnes etiam tum retinebant illum Periclis succumbentē. Ibidem. Cum etiam tum in lecto Crassus esset. Varro de re Rustica. Vineas veteres iterum occare, & nouellas etiam tertio, si sint etiam tum glebæ.

Iam tum, iam nunc, aliud certè est, significatq; id quod ex nunc ineptè dicunt. Cicero pro Aulo Licinio: Ita se iam tum gessisse pro ciue ijs temporibus, quæ tu criminaris. Idem in Verrem: Iam tum cum bello fugitiuorū tota Italia arderet. Idem pro Cluëtio: Qui omnes in iudicijs publicis iam tum florente Romano populo floruerunt.

Virgilius:

Iam tum religio pauidos terrebat agrestes.

Iam nunc.

Cicero de diuinatione: Iam nunc mente & cogitatione perspicio quem tum studia hominum, qui concursus futuri sint. Ibidem: Quæ cum cogito, iam nunc timeo.

Virgilius in Georgicis:

Et votis iam nunc aduesce vocari. Propertius:

Iam nunc me sacræ Dianæ.

Suscipere & Veneri ponere vota iuuat.

PRVDENS, IMPRV-
dens legum.

Observandus est & hic dicendi modus, Prudens, imprudens legum, & in legibus iuris, & cætera. Cicero de arte Rhetorica: Imprudentes legis cum exissent, vitulum immolauerunt Idem de Amicitia: Quia prudens esse in iure ciuili putabatur.

HABERE QVAESTVI, HABERE
re honori, habere prædæ, habere
voluptati.

Habere quæstui, habere honori, habere prædæ, habere voluptati, modi dicendi elegantissimi non solum inter missi, verum etiam veluri de industria omissi. Cicero de Officijs: Habere enim quæstui Rempublie. non modò

turpè est, sed sceleratum etiam, & nefarium. Salustius in Jugurthino. Sed incedunt per ora vestra magnificè, sacerdotia & consulatus, pars triumphos suos ostentantes, perinde quasi ea honori, non prædæ habeant. Idem in eodè: Et alia, quæ ceteri miseras vocant, voluptati habuisset.

CERTVM HABERE, PRO certo habere.

Certum habere, pro certo habere. Certum scire: Certo scire: Modi sunt loquendi candidissimi. Cicero ad Atticum: Neque id ipsum tamen certum habeo. Idem ad eundem: Quod queris quamdiu hic paucos dies, sed certum non habeo. Idem Bruto: Neque nunciabatur quidquam, quod pro certo haberemus.

Certum scire, certo scire.

Cicero Bruto: Cum certum sciero, scribam ad te. idem eidem: Nostræ res meliore loco videbantur, scripta enim ad te certo scio, quæ gesta sint.

AD REM PERTINET, ad rem facit.

Hoc ad rem pertinet, non pertinet: Hoc ad rem facit, non facit, quod est, non conuenit. Modus est idem dicendi, quo iam parum aliqui videntur, sed pro eo in se dicunt: Hoc ad propositum facit, vel pertinet, aut ad propositum non facit, vel non pertinet. Cicero in Epistolis: Et si quid ad rem pertinet, etiam locupletem.

Ovidius in Epistolis:

Ad talem formam non facit iste locus. Idem:

Non facit, ad citharas Barbiton vlla meas.

Julianus de verborum obligationibus, l. Eum qui nec ad rem pertinet. Papinianus de Conditionibus, l. Pater: Nec ad rem pertinere, si portionem filiorum suæ substitutionis quævisset.

SVMVM, MINIMVM.

Summum Minimum: Modo hoc loquendi significatur, quod illiterati dicunt, ad maius, ad minus. Cicero Attico: Scias igitur fortasse cras, summum perendie. Varro de re Rustica. Ita sunt omnium partes minimum octuaginta una ibidem: Harum genera minimum in binas species diuidi possunt. Titus Livius de bello Macedonico: Cum tribus summum militibus.

MA-

MAXIME OMNIUM, MI- nimè omnium.

Quod in se dicunt, plus quàm omnes, minus quàm omnes: Maxime omnium, minimè omnium antiqui dicebant. Cicero in Bruto: Qui maxime omnium nobiliū græcis literis studuit. Idem de Oratore: Quod quidem tu minimè omnium ignoras.

HOC ME MOUVET

Dicebāt antiqui: Hoc me non mouet, vel hoc me mouet, quando res aliqua non illi cordi erat, vel contra eum maxime urgebat, aut præmebat. Cæsar, Curioni: Neque illud me mouet, quod ij, qui à me dimissi sunt, d. scessisse dicant. Cicero, Attico: Vnus Pompeius me mouet beneficio, non autoritate Paulus de Vsa, & vsu fructu, l. Sempronius: Mouet me, quod dies legati huius, siue fideicommissi cesserit.

VERBA QVAEDAM MODO neutra absoluta, modò actiua simplicia.

Observaui verba nonnulla modò neutra absoluta, modò actiua simplicia in scriptis illorum perfectorum autorum versari, quæ non ab re putauit vt vsui lectoribus essent) literis mandare. Horatius:

Comis garrere libellos. Idem:

Huc appelle trecentos inferis ohe. Idem: Nec mea sæuus Iurgares. Idem: Fidis enim manare Poetica mellate solum. Idem: Sylvas & vineta crepat mera. Idem: Si quid Stertinus veri crepat. Idem: Et quæ pars quadret aceruum. Idem: Libenter hoc & omne militabitur bellum. In tua spem gratia. Idem: Præterea ne vos tinniet gloria iure: lurando obstrigam.

Cicero de Officijs: Hæc est gravium hominum, atque magnorum, illa qua assentatorum populi multitudinis leuitatem & voluptatem quasi titillantium. Idem de Finibus bonorum & malorum: Si ea voluptas esset, quæ quasi titillare sensus.

EXPERIENS VIR.

Experiens vir Arator experiens, corrupto modo dicendi, id est, quod dicunt: Vir expertus, Arator expertus. Cicero pro Cluentio: Aulus Aurius vir fortis, & experiens. Idem in Verrem: Aliquis experiens arator. Horatius.

S 2

Et decus, & precium rectè petit experiens vir:
TANGERE DE COELO.

TAngere de cœlo, negare nemo audeat certo dicendi modo in Latinitatem introductum esse. Id enim significat quod perversè dicunt, fulminare. Cato de Rustica: Si de cœlo villa tacta fiet, de ea verba diuina uti fiant procuret. Virgilius:

De cœlo tactas memini prædicere quercus.

DARE PROMISSA.

DAre promissa. Est & hic alius perelegans dicendi modus, distinctus ab eo, quem antea notavi, Facere promissa. Nam hoc pro alio spondere, illud per se polliceri significat. Catullus:

At non hæc quondam blando promissa dedisti?

Virgilius:

Non hæc Euandro de te promissa parenti

Dicens dederam.

IN APERTVM PROFERRE.

IN apertum proferre, nil est aliud, quàm (ut dicunt) in publicum vulgare. Sed modus antiquus dicendi obseruandus est. Cicero in Paradoxis: Hoc tamen opus ut in apertum proferas, nihi postulo. Horatius:

In apertum proferet ætas.

Hadriani Cardinalis, De Sermone Latino,
modisq̃ue Latine loquendi, finis.

HADRIANI CARDINALIS S. CHRYSOGONI AD

ASCANIVM CARDIN.

Sancti Viti, Vicecancel-
larium, ve-
natio.

IA surgite, nunquid excitauit
Dudum rancifono Diana cornu?
Actutum properate, iam parata est,
Et secum Ascanius suus paratur.
Venatoribus hac die est eundum,

Quà salaria prospicit lacunas
Claras sulfure Tyburis superbi.

His dictis iuuenum ruunt manipuli
De conclauibus omnibus frequentes.
Hic venabula, cuspides ahenas,
Acratas, validasq̃ue fert bipennes,
Ille hastilia, ferreas secures,
Cruda spicula Martis vniuersi.
Deducunt alij eanum phalanges,
Latrantes abeunt simul molossi
Mox indaginis vnice sagaces.
Tollunt retia rara Muliones.

Procedit Dea prosequente magnâ
Caterua, chlamydem recincta pictam
Ventilantibus aureis capillis,
Suras purpurei tegunt cothurni,
Aurata ex humero sonat pharetra.
Iungit Ascanius suas cohortes,
Solertissimus vnus inter omnes.
Sublimes Libycis equis vehuntur,
Aurora interea thorum relinquens,

Quadrigris roseis diem vehebat.
Ventum est ad iuga, densiusque saltus,
Conuallis quibus obsidetur in gens.
Præterlabitur hanc, secaturque ritus
Ranco murmure, leuibus salebris,
Limo sordidas, hinc & inde ripas,
Multa tectus arundine, & palustri
Iunco, nec procul albicat salicium
Dextra quæ videt Herculis popellum,
Cliui Sylua latus tenet sinistri.
Floret perpetuo, viræque iuxta
Vasta planicies feracis agri.

Vt signum Ascanius dedit, repente
Sortiti iuuenes vices laborum,
Seruat quisque sui locum negotii.
Hi vallant aditus, nemusque cogunt.
Hi per iuuia lustra mæsantes
Vestigare, feras docent catellos.
Extendunt alij plagas dolosas.
Disponunt alij feros molossos,
Hic sub ilici, & ille sub vetusta
Quercu sternitur: hanc regit supinum
Grauis iunipere virentis umbra.
Densa sub platano & comis opaca.
Quæ de colle leui tumore surgit.
Diua & Ascanius simul recumbunt.
Omnes solliciti videre, quæ nam.
Ex tanto veniat labore præda.

Eccè protinus horridus, ferroxque
Aper spumens ore, dente frendens.
Voluens trux oculos modò huc, modò illuc
Dorso horrentibus hispidaque setis,
Gallosa cute, caude durior,
Excitus canibus per antra fertur
Præceps vulnificis utrinque rostris,
Stipatus grege mordicus petentum
Aures & latus omne laucinantum.
Accurrit Dea, nec globus sinebat
Quicquam præter apti videre rictum,
Deprompsit pharetra ilico sagittam,
Lunauitque genu potenter arcum

Et iecit

Et iecit. Volat illa quæ videri
Rictus vix poterat, secansque hiatus
Per præcordia labitur. Quis vnquam
Vati crederet? vltimos recessus
Caudæ trans abiit, solumque fixit.
Procumbit quadrupes humi volutus,
Tendens ilia, calcibusque frustra
Alternis vacuas lacescit auras.
Fumen sanguinis vndat ex barathro
Vasti gutturis, hispidaque cauda.

Dum spectant stupidi, feræque magnos
Artus, grandia & aspera extimescunt
Ossa, & ingluuiem capacis alui.
Vmbrosi nemoris fugatus antro
Cervus, cassibus expeditus ingens
Celsis cornibus arduus ruebat.
Septus puluerea canum corona
Saltu transilit vnico paludem,
Ripa que vltiore adhuc veretur
Vertens arboream subinde frontem,
Dum certant prope canes natate
Summis naribus & resiliant hiantes.
Volans Ascanius leui veredo
Precatus Triuix perenne numen,
Inuadit iaculo, diuque librans
Iecit eminens, hæsit impeditum
Ferrum cornibus, ac solo reflexa
Nequidquam ante oculos pendit hasta,
Fremens Ascanius rapit, rotatque
Ensem fulmineum, absciditque ab armis
Cum ceruice caput: micat per herbam.

Hic corpus, caput hic, rubet cruore
Interfusa palus. ruunt repente
Venantes querula procacitate,
Strataque obstupere mole cerui.
Ridens Delia quid stupetis inquit?
Noster Ascanius minora nescit.

Clamor interea tumultuantum
Circum retia vertit ora turbæ,
Captam terribilem Histricem fremebant,
Quæ rostrum atque pedes plagis ligata

S 4

Spinis missibilibus canes, virosque
Arcebat procul, & fugabat omnes,
Venator sibi quisque consulebat.
Multis sub clypeo arborum latebant,
Multos obice texerat crepido,
Post carecta canes inane latrant,
Censant spicula mutua, & vicissim
Bellantum fuit incruentus ardor.
Nam spinæ nequeunt ferire rectos,
Et recti nequeunt feram ferire.
Tanta duritie curis rigeat
Crebris missilibus petita, nullis
Interpuncta notis. Erat Sicamber
Fortè in tam celebri sodalitate,
Audax prælia tanta qui cieret,
Libs conomine machinæ repertor
Mirandæ, hortificæ, minacis, atræ:
Qualem nec Steropes, nec ipse fertur
Pater Lemnius in feris cauernis
Informasse Ioui, nec vlla in orbe
Per tot secula cogitavit ætas.
Nam truncum teretem, æneum, cauumque
Nitro, sulfure, pulvere, & saligni
Carbonis replet vsque ad umbilicum
Includitque pilam ex liquente plumbo,
Supernè, tenue oppidò foramen
Spirat: hinc iacit igneam fauillam,
Histrix continuò forata fumat.
Non sic fulminis impetus trifulci,
Nec falarica sic rotata fertur,
Sed nec sic Scythico sagitta neruo,
Nec fundis Balearibus lapillus.

Mox tanto intonuit fragore cælum.
Et tanto ingemuit tremore tellus,
Vt quidquid caueis latebat vsquam,
Ferarum omne genus, feri leones,
Auriti lepores, lupi voraces,
Et damæ timini, volatilesque
Cervi, & capreoli leues fugacesque,
Apri setegeri, dolisque vulpes
Insignes, ruerent metu per agros

Vast

Vasta vt planicie nihil videres
Vtquam præterea latent sub illis
Arbustra omnia, & omnis herba prorsus.
Canes interea modò has, modò illas
Passim cedere, nec locus cadenti est.
Denso in agmine stant, feruntque morsus
Immotæ, super ambulant molossi
Strage incredibili vsque sæuientes.

Sæuitum nimis est, Diana clamat,
Quò tandem ruitis? redite in orbem
Palantes, neque enim expedit ferarum
Omne funditus interit nomen,
Sed nostro Alcanio datum, nec vltra
Modestissimus omnium rogaret.

Cornu personat aureo reducens
Triumpholia castra, mox recenser
Plenum sanguinis agmen, interemptum
Nec tot millia computare possunt.
Implent esseda, conuehunt quadrigis.
Pars gestant humeris, solòue rapiant:
Hi sub ponderibus gemunt iniquis.
Fernet Mulio corbaloque feruet.

Rus est non procul hinc penes sacellum
Desertæ Cereris loco remoto,
Huc armenta greges, canum labores,
Et vastas nemorum ferunt ruinas.
Hanc cuncti properant tenere metam,
Hæc tandem reduces simul quiescunt.
Ruri subditus hortulus virebat,
Qualis Corycium senem bearer,
Et qualem Hesperides velint sorores.
Hic inter violas Thymum Ligustrum,
Narcissos, Hyacinthinosque flores
Fons scarens vitreis aquis susurrat.
Hunc pomeria tam beata cingunt,
Ver vt perpetuum colant, & vsque
Argutis auibus canora vernent:
Aegis Alcinoi fuisse credas,
Patens arca propter ima fontis
Labra renditur, hanc tegunt corymbis
Pallentes hederæ, & rosas achanti.

S S

Flexo viminetextiles obumbrant,
 Lentelilia subligant genistæ.
 Sub his floribus, apparata mensa est,
 Infratusque thorax tapete picto,
 Et Semyramia manu figuris
 Dissincto varijs, super tapetum
 Albet mappula delicatoris
 Villi. Barbaricis notata punctis.
 De mensis abacis nitens acernis
 Pandit vascula Mentoris vetusta,
 Priscorumque toreumata aulicorum.
 Actate, & facie pares ministri,
 Nympharum Triuiz chorum æmulantes,
 Expectant thalamo beatiore
 Diuam, & Ascanium labore fessos,
 Pars sacris adolet focis penates.
 Et iam sol medium secabat axem
 Flammis omnipotentibus coruscant.
 Tandem numine prodeunt secundo:
 Felici omine, quicquid est ferarum
 Magno Pontifici dicant Iulo.
 Crines subtilibus rosis coronant
 Vnguentis Megalensibus madentes,
 Custodit soleas puer relictas.
 Sponda se mediam locat Diana
 Gemmis splendidulis decora virgo,
 Post multo Ascanius coruscus ostro
 Flexo poplite, ceruus minister
 Dat summis digitis aquas odoras.
 Mox mantilia Nympha subministrat.
 Apponunt alij nouas figuras
 Extructæ Cereris, Dryas catillum
 Fragrantem Ambrosia gerit Dianæ.
 Post hanc syderei ferunt ephæbi
 Lances ordine. Phasiana prima est,
 Stat Iunonis auis superba cauda.
 Phœnicopterus eminente lingua,
 Et crista Meleagrides rubenti,
 Et pluma nini patent olores.
 Hinc albi iecur anseris tumebat.
 Hinc capō Cybeli deæ dicatus.

Perdices

Perdices strue maxima ferebant,
 Et pulpa melioris Attagenes.
 At sturnos inopes, grues, palumbes.
 Cunctas cortis aues cocis relinquunt.
 Subuectant alij salariorum,
 Quidquid ars potuit nouare lauti.
 At sarcimina dant vetustiora.
 Turget lactea suminis papilla,
 Campano petasone gloriantur,
 Vestino quoque calesio intumescunt.
 Non lucanica, non tomacla defunt
 Fracto ventre suis solo ex phalisco,
 Non deest oxygarum offula, minutal,
 Liba adorea, candidæque pulces.
 Conchis, Glandia, Spondyli, Botelli,
 Nec mustacea lixula Sabinæ
 Cerebella auium, salaxque bulbus,
 Nec iecuscula insculis odora.
 Nec defunt patinæ omoium neporum.
 Exquiruntur & omnibus popinis
 Pulmentaria vesca, quæ palatum
 Irritare saporibus putentur
 Vincunt fercula cogitationem
 Nec stylus meus explicet, nec vsquam
 Maiore in precio fuit culina.
 Nusquam prandia sumptuosiora.
 Triumphalia erant minora multo
 Nemo Pontificum dapes reponat,
 Aut cœnis salaribus laboret.
 Ponunt mox alij maris rapinas,
 Nullos Adriatici salis colonos,
 Murenas Siculis aquis natantes.
 Latum amplissima fert patella rhombum,
 Baiana ostrea, murices, luposque,
 Auratas, Acipenserces, Scarosque,
 Si structoris manus erudit rapim
 Cultello dirimit, secatque paruo.
 Dum cœnat, citharis comatulorum
 Et cantu vario, nouo que plausu
 Valles vndique concauæ resultant.
 Et iara prima epulas quies tenebat.

Cum

Cum cellarijs eligit ministros
 Bacchi munera lata qui propinent.
 Hæc est amphora nectaris beati,
 Quæ Latonia sola proluatur.
 Thrullam hanc Ascanio dedere Galli
 Spumantem Bromio Parisiorum.
 Misce his tu cyathis Dryas falernum,
 Tu cape has pateras puer Caleni
 Ingere tu hos calices Opimiani,
 Vos Setina date his scyphis vetusta,
 At vos Cecuba suadite hoc Triente.
 Momentum dedit hæc heri lagenam.
 At surrentum hodie cadum hunc picatum
 Cupa hac conditur Hadrianus humor
 Priuernatia congio hoc Sagunti,
 Chium hoc vrceolo sapit rotundo.
 Bio hæc feriola optimo redundat.
 Plena hæc aurea de fructu metreta est.
 Mulsum hæc crinea dulcius recondit.

Tum bellaria largiora ponunt
 Mensæ delicias deum secundæ,
 Electissima poma porriguntur.
 Inter quæ melimella principatum
 Malorum faciliè omnium obtinebant
 Post petitia parua, Manliana,
 Tum Spadonia, Græcula, Appiana
 Lanata, orbiculata, Septiana.
 Dat pannuncia serica, & gemella.
 Ad hæc crustumijs pyris abundant,
 Succa plena tument falerna cista,
 Et longo pede Dolobelliana.
 Pompeiana placent fauore magni,
 Et testacea de colore testæ.
 Dant Voconia Laurea, & Volema
 Ampullacea prominente collo.
 Nardina, & decumana grandiora,
 Hæc tum nomina repperit vetustas,
 Nunc seculum insipiens nouis ineptit:
 Adduntur Cariotides mariscis,
 Et Cydonia costanis recincta.
 Et tuber Libycis madens pruinis,

Nux,

Nux, amygdala, pinea, atque iuglans,
 Laxant castaneæ suos echinos,
 Picænas quoque porrigunt oliuas.
 Ollares etiam dabantur vuz.
 Ponunt frigore gratiora rapa.
 Plura his & meliora, quæ silenter
 Redundantibus ingerit canistris
 Miris munditijs secunda mensa.
 Exempta procul esuritione,
 Et mensis procul omnibus remotis,
 Sic est post epulum locuta virgo.
 Ascani ducis optimi propago,
 Ingens purpurei decus senatus,
 Vides ut iacent in orbe cuncta,
 Quæ mortalibus esse iam solebant
 Vitæ præsidium laboriosæ,
 Et quibus tenebris operta virtus
 Passim calcibus improbis teratur.
 Quid primum querat? ordiârve primum?
 Cum superstitione deos putaret,
 Id quod quenque suus mouebat ardor,
 Mundus artibus optimis scatebat.
 Postquam de Solymis Deus perustis
 Veræ religionis imperator
 Nostra numina vana dissipauit,
 Et totum pedibus subegit orbem,
 Apportans pereuntibus salutem,
 Ius, fas, veridicas tulitque leges,
 Et mores docuit bonos, suoque
 Culpas sanguine omnium expiavit,
 Ut clausum ad superos iter pateret,
 Fit mutatio numinum repente.
 Certatim properant, volantque cuncti,
 Et cultus auidi nouos adorant.
 Fassi vnum colere. Sed quod ille
 Ferre omnes voluit, tulit e pauci.
 Nec omnes capiunt, quod omnibus dat.
 Ut peruersa hominum, malignaq; est mens,
 Versa in segniitiem fides, & omnis
 In quæstum pietas. Simul secuta
 Miris illecebris placens voluptas.

Nun

284
Nunquam delitix superiores,
Nunquam auaritiæ altior charybdīs,
Quando ita ambitio negociata est?
Quando, nequius, inquinatūſve
Peccatum: Pater Illas malorum
Grandis, fons scelerum scaturientum.
Vel gentes penitissimas reuixit,
Quæ vestro sine numine inſoleſcunt,
Bacchanturque magis mouente nullo.
Tu verò genus inclytam ſenator,
Flamen æthereæ Dialis aulæ,
Quo Reſpublica tota gloriatur,
Cuius cardine ſuſtinetur orbis,
Nemētis propriæ inquilinus erres,
Ab omni popularitate debes
Diuiſos animi aſſocare motus.
Nec plebecula quid miſella latet:
Sed quàm ſit fragilis, caduca fluxa,
Et quàm lubrica vita, cogitare,
Caſus diſcere & aſſimilare rerum,
Quidnam gigneris, vnde, quò feraris.
Spem longam reſeces, vides in orbe
Nihil perpetuo tenore verti.
Si fortuna facit pecunioſum,
Nil remordeat eſſe liberalem
ſcis quantum deceat potentioſem,
Vt comi domus hoſpitalitate:
Ianuſ bipatentibus fatiſcat:
Laus non vltima, diſplicere nulli
Præſtare ingenuum, faciliſſimumque.
Verbis parcere contumelioſis
Seruorum meminiffe, qui fideles
Aduerſus fuerint, malis que rebus,
Nouit Aſcanius, quid ipſa dicam,
Nec caſus memorabimus peractos.
Quis fratrem ſine quaſlibus reuellat?
Dugem Inſubria quem tremebat audax?
Quis ſiccis poterit nepotem ocellis
Regem Parthenopeium referre?
Acrumnas tibi quis peculiareſ
Monendo renouet? Satis ſuperque

Deplo-

Deplorauimus iſta, dum ruebant.
Et nunc ſcis quibus erutus ruinis.
Et qui ſis modò redditus memento.
Nec tam perſita, quàm reperta cures
Per ſer qualiacunque, non pigebit.
Tot pericula ferre, tot tu liſſe.
Poſſem pluribus admonere, & vltra
Quæ pœnæ mancant maios, docere.
Et quæ præmia debeantur illis.
Qui non corporeo obliui ſepulchro
Perſtringunt animi igneum vigorem,
Nec terræ inſodiunt, datum talentum,
Ni tibi iſta domi elegantiora
Naſcerentur, & vnius deorum
Vestris vatibus omnia explicâſſet.
Ad hæc Aſcanius reſert, Diana
Sylvarum & nemorum patrona virgo,
Seu Proſerpina noctibus relucens,
Seu Lucina, Hecate, vel alma Iuno,
Diſtynna, aut Trivia expetis vocari,
Te quacunque meum leuas laborem
Semper pectore conditam tenebo.
Veſper interea exiens Olympo
Nocturnis comitantibus tenebris.
Mergensque Oceano caput ruebat.
Iamque in faucibus atrij miniſtri
Præna ad litui ſonum canentes
Expectant in equis heros ituros.
Lucum Delia fertur in propinquum,
Denſæ Oreades hinc & hinc ſequuntur.
Stipant Aſcanium ſux cohortes,
Ardentes animis redire in urbem.

F I N I S.

ITER IVLII III.
 PONTIFICIS ROMA-
 NI PER HADRIANVM

Cardinalem Sancti Chry-
 sogoni.

Vgusti memoranda dies vicesima sexta,
 Pontificem magna Roma dimisit Iulum,
 Per e omni Patrum, & procerum comitante
 Senatu,
 Formello pius excepit Iordanus, & vxor
 Moribus, ingenio, forma que, & nomine felix.
 Postera lux Mepte antiquum, tura proxima Veios
 Ostendit, mox per Cimini montem que lucum que
 Tendimus insignem per balnea multa viterbum.
 Discordes bonus hic ciues pacauit Iulus.
 Præbuit hinc celesber mons dulcia vina Faliscus
 Detinuit que diem. Veterem post vidimus urbem
 Excelsæ rupi impositam sine mœnibus vllis.
 Hic templum genetrici ingens, cui sculpta vetusto
 Marmore stat facies, spirant que in marmore vultus.
 Carnaiola procul pons hinc sex millia distans
 Cyaneas transmittit aquas sparsas que paludes
 Per sata, per sylvas, ab quantum absumitur agri,
 Plebis ad indomitæ castrum peruenimus, inde
 Impositæ apparent Perusinis collibus arces:
 Castellano lacus Trasymenus mœnia cingit.
 Hunc ratibus læti tranauimus, insula lætos
 Accipit hospitio, Pasianum allabimur, vnde
 Prospicimus campos Romanis ossibus albos
 Seruat adhuc nomun locus: & de sanguine fuso
 Sanguineos campos Perusini nomine dicunt.
 Hic ubi commisso fallax certamine Pœnus
 Flamine que ducem, Mauortia que arma subegit,
 Per colles, ripam que lacus Corclama subimus

Mœnia,

Mœnia, oliuiferis tumulis lætissima rura:
 Vicina placuit Patribus recubare sub vlmo.
 Hic simul occurrunt equitum, peditum que caterua
 Vrbinate duce, illo nec melior fuit alter,
 Nec pietate prior, sed nec præstantior armis,
 Tot dotes iuueni inuidit lapidosa podagra.
 His circumsepti legionibus: ordine longo
 Ingredimur Perusinam urbem, ciuilibus actam
 Euerfam que odiis, hanc tu pater optime Iuli,
 In placida tandem compostam pace relinquis.
 Non procul oppidum est, Fractam cognomine dicunt.
 Annis obit muros cerno, & graue olentibus vndis,
 Huc ubi delati montes Eugubia tecta,
 Hærentem que iugis urbem superauimus, inde
 Perpetuos colles Catiani villula findit:
 Villula munifico non aspernanda popello.
 Hos præteruectis tumulos plebecula callem
 Quæ colit angustum, Cali cognomine dicunt:
 Occurrit facie obducta, nam tabida fertur
 Infecisse lues, celeri pede fugimus omnes.
 Hinc ad aquas Lanias perreximus, vnde Metaurus.
 Confusus Gauno Foruli spectacula præbet.
 Est operæ precium versu describere mirum
 Naturæ ludentis opus, stant vertice ad auras
 Hinc atque hinc montes prærupti flumine subter
 Secretis labente viis, vt fumus ab imis
 Surgat aquis, latæ que fluant aspergine cautes.
 Rupis ad extremum leua venientis ab urbe
 Porrigitur molis dorsum, qua semita nulla
 Nulli aditus quondam, nec erat via peruia cuiquam.
 Cæsar inaccessam patefecit Titus, & illam
 Quantum acie possunt oculi seruare cauauit,
 Inscriptæ que fores, & adhuc vestigia vtrunque
 Limen habet, scabro & fragili vix cognita topho,
 Sunt soliti hæc camera multi latitare latrones,
 Exceptis que viatores demergere in amnem,
 Repsumus è crypta, atque angusta fauce viritim
 In campos Vbalde tuos, hinc imus in urbem,
 Vrbium dixere patres tua regia tecta
 Ardua, quæ saxo colitur macerata vetusto,
 Hinc petitur, vico que breui succedimus, inde

T

Scandimus excelsas nimboſa cacumina pennas
Dive Marine tuas, tumidi hic ſubſidere montes
Incipiunt, ſuperoque mari conſternere litus
Planiciem ingentem terris, opibùſque ſuperbam,
Gallia quæ fluvio Rubicone comata pareſcit.
Italix hic ſinis quondam, nunc omnia miſcet
Eſſera Barbaries, antiquaque nomina vertit.
Saignana vocant pinguiſſima rura coloni.
Huc madidi multoque luto, feſſique venimus.
Progreſſi meliore via, cælo grauiore
Cæſanam intramus, culices auertere ſomnos
Omnibus, & variis vultus maculare figuris,
Pompili, Liuiſque forum diuertere cogunt:
Terra ferax, populùſque ferox, ac ex de frequenti
Terribilis, ſemperque furens ciuilibus armis.
Vt ter quinque dies abierunt, Liuiæ recta
Linquimus, atque iterum montes iubet ire per altos
Iulius, & caſtri ad leuam iuga viſere Cari.
Imus præcipites per mille pericula rerum
Turrigerasque arces, rupes, & inhoſpita ſaxa
Apenninicolæ accurrunt, viſo que Senatu
Reprantes genibus per humum noua nomina adorant:
Mudiana iacet vaſto depreſſa barathro
Accolat torrenti, truncis, ſalebrisque fragoſo:
Hanc terram pedibus celſo de monte ruentes
Prendimus & placido curamus corpora ſomno.
Poſtera lux alios ſcopulos, cæloque propinquas
Nubigenasque Alpes aperit, Marradia vulgus
Saxa vocat, ſummum excipiunt Malagia Iulum
Inde Palatiolum ſtatio oportuna labori
Hoſpitio laſſos reſouet, tum fluminis arcta
Prouhimur ripa tenui diſcrimine euntes.
Eſt locus extremis in montibus aſper Hetruſcis,
Hunc dictum perhibent à tuſſi Tuſſinianum:
Huc quoque delati montes denouimus omnes.
Orta dies latos campos, & amœna vireta
Corneliſque forum, feliciſque arua reducit.
Hic meus ortus habet ſedes Papienſis auitas
Nobilis, & clarum genus alto à ſanguine ducit.
Conſtitit hic paſtor, dum proſpicit omnia Iulus
Et belli, paciſque ſimul dum pondera librat.

Conſil

Conſilioque Patrum rerum moderatur habenas.
Appulit interea Gallorum exercitus ingens.
Conſeruitque manum & muros circumſtetit armis
Feliſina docta tuos: volat impiger actus ab vrbe
Nuncius, & Serram exactam pulſumque Tyrannum;
Excūſſumque iugum patriæ ceruicibus adfert:
Pontificem implorat feſſis incurrere rebus:
Hoc Oratores certatim ex vrbe frequentes
Expoſcunt, patriæque patrem properare precantur.
Thura adolet Iulus templis, ſacrisque peractis
Tendit iter, greſſum celerans, vrbiſque propinquit.
Vrbs antiqua ingens Hetruſcis regia quondam
Feliſina: tum Bois fato irrupentibus impar.
Accepiſſe nouum fertur Boionia nomen:
Verùm vbi ſunt Boi Romano milite pulſi,
Barbariem excuſſit, cœpiſque Bononia dici:
Subditur ad Boream radicibus Appennini,
Planicie acliui, procumbens ſolis ad ortus.
Inter aquas Sabinæ, & Rheni, quarum vtraque in vrbem
Duſta vehit, reuehitque rates, piſtrinaque verſat.
Aemiliæ decus, & belli, paciſque pattona:
Dines opum variarum, & nullius indiga cultus,
Muſarum domus, atque omnis nurricula iuris.
Iamque dies aderat, mediũque vehibat ad axem
Omnia conſpiciens Phæbez lampadis aſtrum:
Obſedere Patres maioris limina portæ,
Qua modò Feliſinea paſtor requieuerat æde:
Porticibusque amplis expectant numen Iuli.
Tandem de thalamo ſella ſublimis eburna,
Geſtatùſque hominum ſcapulis, longo agmine prodit,
Cuiſtrabea ex auro gemmis, oſtroque coruſcat:
Tempora conchili fulgent redimita tiara.
Progreditur procerum legio tua Feliſina proles:
Aerataque ruunt acies, clypeataque circũ
Agmina funduntur, placidos dat Curia greſſu
Aequati ſpaciis omnes, & veſtibus omnes.
Purpureis que Patres recti capita alta galeris:
Obuia quæque oculis perſtringunt numinis inſtar,
Viſendi ſtudio effuſi iuuenesque ſenesque,
Et matres, puerique ſimul teſta omnia complent,
Culminibusque aſtant, portis que & turribus hærent,

T 2

Vt verò ad diui venit penetralia Petri,
Iulius aspersit Patres in limine primo
Rore leni: geminis manibus veneratus ad aras
Effigies sacras, Grates quas possumus inquit,
Accipe .CHRISTE Deus: nam quæ sat digna quea-
mus

Munera? quas laudes humana voce referre?
Tu nos incolumes per tot discrimina vectos
Urbe hac Felsinca sine cæde, & sanguine donas.
Da pater omnipotens, rerumque æterna potestas.
Sic superos penetrare aditus, verosque triumphos,
Terreno inuolucro exutos, vitis que subactis.
Hæc ubi supplicibus votis orauit Iulus.
Quisque domum properat, factòque hic sine quiescit.

F I N I S.

